

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

โดย
นายปริญญา ปั่นสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน(การสอนภาษาไทย) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน(การสอนภาษาไทย) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

A DEVELOPMENT OF THE LOCAL WISDOM KNOWLEDGE MANAGEMENT
MODEL WITH THE KNOWLEDGE TRANSFORMATION TO PROMOTE
THE KNOWLEDGE MANAGEMENT ABILITY AND CRITICAL THINKING
FOR THE THAI LANGUAGE'S TEACHER STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (CURRICULUM AND INSTRUCTION)

Department of Curriculum and Instruction

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2018

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้
และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย
โดย ปริญญา ปันสุวรรณ
สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน(การสอนภาษาไทย) แบบ 2.1 ปรัชญาคุชฎี
บัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร. บำรุง ชำนาญเรือ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. มีชัย เอี่ยมจินดา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ดร. บำรุง ชำนาญเรือ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สำเนียงงาม)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงเพ็ญ สว่างใจ)

57255908 : หลักสูตรและการสอน(การสอนภาษาไทย) แบบ 2.1 ปรัชญาคุณภิวัตน์

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การถ่ายโยงความรู้, การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นาย ปริญญา ปั่นสุวรรณ: การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ดร. บำรุง ชำนาญเรือ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย 3) ปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักศึกษาครูภาษาไทย ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการความรู้ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาครูภาษาไทยและครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t -test for dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า TSCACEA Model มีองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการความรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้ 3) กระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วางแผนกำหนดเป้าหมาย 2) ขวนขวายแสวงหาความรู้ 3) พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ 4) วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง 5) ตรีศตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ 6) แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน 7) ประยุกต์พลันกับงานตน และ 4) เงื่อนไขของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้ได้แก่ ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และหลักการตอบสนอง

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า นักศึกษาครูภาษาไทยมีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด และ ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก

57255908 : Major (CURRICULUM AND INSTRUCTION)

Keyword : LOCAL WISDOM, KNOWLEDGE TRANSFORMATION, CRITICAL THINKING

MR. PARINYA PANSUWAN : A DEVELOPMENT OF THE LOCAL WISDOM KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL WITH THE KNOWLEDGE TRANSFORMATION TO PROMOTETHE KNOWLEDGE MANAGEMENT ABILITY AND CRITICAL THINKINGFOR THE THAI LANGUAGE’S TEACHER STUDENTS THESIS ADVISOR : BAMROONG CHAMNANRUA, Ph.D.

The purposes of this research were to: 1) design and develop the local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai Language’s teacher students. 2)study effectiveness of the local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai language’s teacher students. 3) Study the opinions of the Thai language’s teacher students and the mentors toward the local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai language’s teacher students. The sample of this research was 19 fifth year Thai language’s teacher students, Thai language section, faculty of education, Kanchanaburi Rajabhat university. The research instruments employed in this research were knowledge management model, knowledge test on knowledge management and local wisdom, evaluation form on ability to manage local wisdom knowledge integrated with teaching Thai language, evaluation form on ability to think critically, questionnaire on opinions of Thai language’s teacher students and mentors toward knowledge management model. The data were analyzed by percentages, mean (X), standard deviation (S.D.), dependent t - test, and content analysis.

The research results were as follows:

1. The local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai language’s teacher students was named TSCACEA Model. There were 4 components of the model: 1) Principles of knowledge management model 2) Objectives of knowledge management model 3) Knowledge management process consisted of 7 steps 1) Target plan 2) Seek knowledge 3) Consider the category as a system) 4) Analyze and moderation 5) Contemplate old knowledge to new knowledge 6) Exchange to share 7) Applied to the job and 4) the conditions for implementing the knowledge management model, namely, social system, support system and response principle.

2. The study of the effectiveness of the local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai language’s teacher students revealed that Thai language’s teachers student’s ability to manage knowledge and critical thinking increased significantly at the .05 level.

3. Improvement results on the local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai language’s teacher students found that the opinions of the Thai language’s teacher students toward the local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai language’s teacher students were at the most levels and the opinions of the mentors toward the local wisdom knowledge management model with the knowledge transformation to promote the knowledge management ability and critical thinking for the Thai language’s teacher students in general were at much level.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยประเภททุนบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2561

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตาจากคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.บำรุง ชำนาญเรือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สำเนียงงาม รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา กรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.มีชัย เอี่ยมจินดา ประธานกรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงเพ็ญ สว่างใจ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำปรึกษา แนะนำด้วยกรุณาต่อผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาสละเวลาตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และเข้าร่วมสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อรับรองคุณภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ทั้งยังให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่ายิ่งขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะหาความสำเร็จมิได้หากขาดองค์ความรู้ต่างๆ ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์และพัฒนาต่อยอดเป็นรูปแบบการจัดการความรู้ที่สมบูรณ์ ขอขอบคุณเจ้าของแนวคิด ทฤษฎี หนังสือ ตำรา และงานวิจัยทุกฉบับ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ผู้ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และให้ความร่วมมือในการทดลอง อันเกิดจากการวิจัยอย่างเต็มกำลัง

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ที่ส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้ศึกษาต่อพร้อมทั้งสนับสนุนทุนการศึกษา ตลอดหลักสูตร ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้กำลังใจ และช่วยแบ่งเบาภาระงานประจำของผู้วิจัยด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้วิจัยมีเวลาและสมาธิในการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ เหนือสิ่งอื่นใด ขอขอบคุณนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี รุ่น 571413801 และ 571413802 ทุกคนเป็นเสมือนผู้ร่วมวิจัย หากปราศจากความตั้งใจในการร่วมกิจกรรมของพวกเธอแล้ว งานวิจัยนี้ก็คงไม่อาจสำเร็จได้

ขอขอบคุณผู้ที่ให้ความรักและปรารถนาดีต่อผู้วิจัยเสมอมา ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อักษร ธัญญะวานิชและผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริอาภา รัชตะหิรัญ ครูผู้มีความเมตตาให้สติและกำลังใจอย่างไม่ลดละ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรัชญา ปานเกตุ พี่ชายที่แสนดี และสายรหัส 014 ที่คอยให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ เป็นธุระอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่เล่าเรียนสู่ขาดา สกูลิรุ่งโรจน์ ผู้คอยอยู่เคียงข้าง เป็นที่ปรึกษาและให้กำลังใจที่ดีที่สุดในทุกเรื่องในชีวิต รวมทั้งขอบคุณน้ำใจจากครอบครัวของเธอ

ความสำเร็จแห่งการศึกษาตามระบบในระดับสูงสุดของชีวิตครั้งนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของพ่อกับแม่ ผู้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของลูกอย่างหาที่สุดมิได้ ความมานะบากบั่นพากเพียรของลูกจนสามารถทำงานใหญ่ครั้งนี้จนสำเร็จได้ ล้วนเป็นพลังที่ได้สั่งสมมาจากความรัก ความทะนุถนอม และกำลังใจของพ่อแม่ที่มอบให้อย่างไม่มีเงื่อนไข และซิดจังกัด เป็นต้นทุนแรงใจให้ลูกก้าวเดินบนหนทางของชีวิตได้อย่างอบอุ่นมั่นคง

ปริญญา ปันสุวรรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภาพ.....	ฏ
สารบัญภาพ.....	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย.....	9
คำถามการวิจัย.....	16
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	16
สมมติฐานการวิจัย.....	17
ขอบเขตการวิจัย.....	18
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	20
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	23
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	24
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้.....	25
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้.....	34
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้.....	61
แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน.....	81

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	83
บริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี.....	100
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	122
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	143
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1).....	145
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D ₁).....	154
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R ₂) การทดลองใช้ (Implementation: I).....	158
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D ₂) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation: E).....	184
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	194
ผลการออกแบบและพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยง ความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาครูภาษาไทย	195
ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยง ความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาครูภาษาไทย	241
ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อ ส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย	252
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	282
สรุปผลการวิจัย.....	284
อภิปรายผล.....	291
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	316
รายการอ้างอิง	319
ภาคผนวก.....	343
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์และ ผู้เชี่ยวชาญใน การตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย.....	344

ภาคผนวก ข	ข้อมูลแสดงความสอดคล้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	350
ภาคผนวก ค	แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษาครุภาษาไทย (สำหรับผู้บริหารตอบ)	375
ภาคผนวก ง	แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษาครุภาษาไทย (สำหรับครูตอบ)	380
ภาคผนวก จ	แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนาการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาครุภาษาไทย	387
ภาคผนวก ฉ	แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ จัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ซึ่งเป็นเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ	390
ภาคผนวก ช	ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship).....	393
ภาคผนวก ซ	เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย	395
ภาคผนวก ฌ	แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	436
ภาคผนวก ฎ	แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอน ภาษาไทย	442
ภาคผนวก ฏ	แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ..	446
ภาคผนวก ฐ	แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย	450

ภาคผนวก ฐ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	454
ภาคผนวก ท แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	458
ภาคผนวก ฒ ภาพบรรยากาศการวิจัย	461
ประวัติผู้เขียน	468

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการความรู้.....	50
ตารางที่ 2 สัณเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	93
ตารางที่ 3 เปรียบเทียบขององค์ประกอบในโครงสร้างทางปัญญาของ Bloom กับ Anderson และ Krathwohl.....	124
ตารางที่ 4 สัณเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	135
ตารางที่ 5 สรุปลขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A).....	153
ตารางที่ 6 สรุปลขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D & D)	157
ตารางที่ 7 วิเคราะห์แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	161
ตารางที่ 8 เกณฑ์การประเมินระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	163
ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย.....	167
ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย	174
ตารางที่ 11 สรุปลขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I) .	183
ตารางที่ 12 สรุปลขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation: E).....	192
ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	196
ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	197
ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย	198

ตารางที่ 16	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	200
ตารางที่ 17	ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน ภาษาไทย	201
ตารางที่ 18	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย	203
ตารางที่ 19	การนำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาปรับใช้ในการพัฒนารูปแบบ	219
ตารางที่ 20	สรุปข้อมูลการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship).....	237
ตารางที่ 21	รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง	241
ตารางที่ 22	คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลัง การทดลองใช้รูปแบบ	242
ตารางที่ 23	คะแนนความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ...	243
ตารางที่ 24	เปรียบเทียบความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษาครูภาษาไทย	244
ตารางที่ 25	คะแนนความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย	248
ตารางที่ 26	เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ...	248
ตารางที่ 27	ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	253
ตารางที่ 28	ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	256
ตารางที่ 29	สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยง ความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	273
ตารางที่ 30	คะแนนความรู้ความเข้าใจของครูประจำการเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ	277

ตารางที่ 31	ความคิดเห็นของครูประจำการที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิด อย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย.....	278
-------------	--	-----

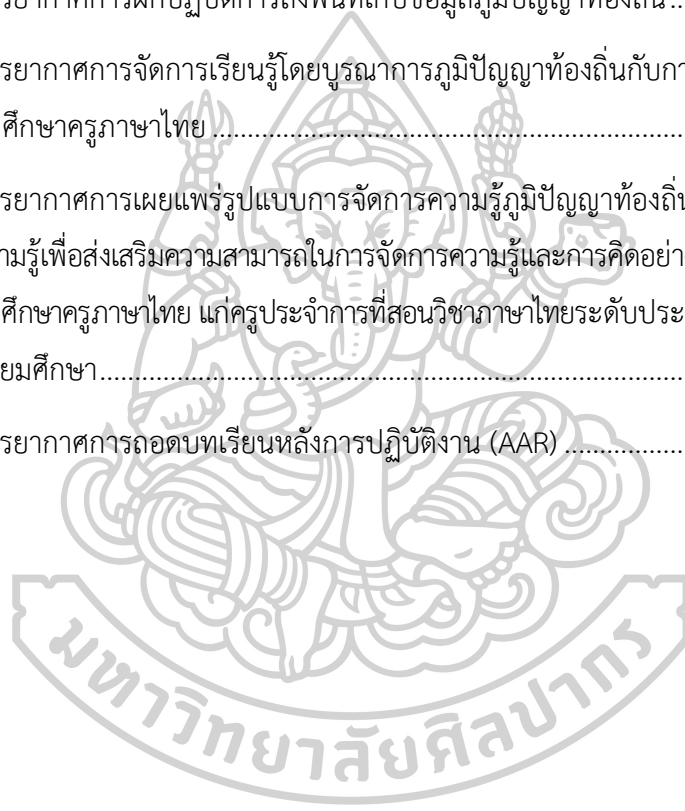
สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	15
แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย	144
แผนภาพที่ 3 สภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	212
แผนภาพที่ 4 สภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย .	215
แผนภาพที่ 5 ความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิด อย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย	218
แผนภาพที่ 6 สรุปลความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	229
แผนภาพที่ 7 ร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อ ส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาครุภาษาไทย	235
แผนภาพที่ 8 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุ ภาษาไทย	240
แผนภาพที่ 9 ผังมโนทัศน์การถอดบทเรียน	271
แผนภาพที่ 10 กรอบมโนทัศน์ที่ได้จากผลการวิจัย	281

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	บรรยากาศการสัมมนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ความต้องการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา รูปแบบ	462
ภาพที่ 2	บรรยากาศการอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้เรื่องการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการสอนภาษาไทย	463
ภาพที่ 3	บรรยากาศการฝึกปฏิบัติการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	464
ภาพที่ 4	บรรยากาศการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของ นักศึกษาครูภาษาไทย	465
ภาพที่ 5	บรรยากาศการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยง ความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาครูภาษาไทย แก่ครูประจำการที่สอนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา	466
ภาพที่ 6	บรรยากาศการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR)	467

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การคิดเป็นความสามารถเฉพาะตนของมนุษย์ที่เป็นระบบและละเอียดซับซ้อน แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นจนพัฒนาองค์ความรู้เป็นอารยธรรมที่ทรงคุณค่ามาได้อย่างยาวนาน ความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ของโลกนั้นล้วนเป็นผลิตผลมาจากความคิดอันชาญฉลาดนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาทักษะการคิดของมนุษย์ในฐานะที่เป็นพลโลกให้มีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเมื่อพลโลกมีความสามารถด้านการคิดแล้ว ย่อมส่งผลให้โลกมีความเจริญรุดหน้าไปอย่างไม่สิ้นสุด ความพยายามในการพัฒนาทักษะการคิดของคนเป็นเรื่องที่องค์กรต่างๆ ให้ความสำคัญ ดังที่ Levin (2001) ได้กล่าวถึงการศึกษาของคนในยุคศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) นั้นต้องประกอบด้วย ความสามารถในการผลิตผลงาน ประสิทธิภาพในการสื่อสาร ความสามารถทางสื่อดิจิทัล และความคิดประดิษฐ์ และสิ่งที่จะช่วยให้การคิดประดิษฐ์ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้เรียนต้องมีทักษะชีวิต ที่ประกอบด้วย การปรับตัว การจัดการสิ่งที่สลับซับซ้อน การชี้นำตนเอง ความรู้ การคิดสร้างสรรค์ ความกล้าเสี่ยง และการคิดขั้นสูงอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นจึงเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของครูในยุคนี้ที่ต้องกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดต่างๆ ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหา (Rusbult, 2007: 1 - 2) สอดคล้องกับวิชา เล่าเรียนดี (2556: 1) และชนาธิป พรกุล (2554 : 12) ที่กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เรียน ควรเป็นงานสำคัญอันดับแรกของครูที่ต้องตระหนักเมื่อเริ่มสอน เพราะถือว่าการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาคนสำหรับอนาคตให้มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์

ความตื่นตัวในเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นกระแสหลักของโลกตอนนี้ คือความท้าทายและแรงกดดันที่ส่งผลให้ทิศทางในการจัดการศึกษาของไทยต้องเปลี่ยนแปลงตาม ด้วยเหตุนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 78 - 80) จึงกำหนดวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ (Vision) ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” พร้อมทั้งกำหนด

เป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ประกอบด้วยคุณลักษณะต่อไปนี้ 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetic) 8Cs ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (Cross – Cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะด้านอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

แผนการศึกษาชาติเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับคนในชาติ เมื่อแผนการศึกษาชาติให้ความสำคัญเรื่องทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551: 6) จึงมีการกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี จะเห็นได้ว่าทั้งแผนการศึกษาชาติและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ล้วนให้ความสำคัญกับความสามารถในการคิด คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ บุคคลที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การค้นหาความชัดเจนในเนื้อหาหรือการตั้งคำถาม มีนิสัยใฝ่รู้ค้นหาข้อมูลเป็นอย่างดี การแสดงออกอย่างมีเหตุผล การอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และทำความเข้าใจในสถานการณ์ การค้นหาทางเลือก การเปิดใจยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและการตัดสินใจโดยใช้เหตุและผล (Ennis, 1993) การคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบด้วย ทักษะคิด ความรู้ และทักษะ ซึ่งทักษะคิด หมายถึง มุมมองที่มีต่อการแสวงหาความรู้และการยอมรับการแสวงหาหลักฐานมาสนับสนุนสิ่งที่อ้างว่าเป็นจริงแล้วใช้ความรู้ด้านการอนุมาน การใช้เหตุผล โดยตัดสินใจจากหลักฐานอย่างสมเหตุสมผลสอดคล้องกับหลักตรรกวิทยาตลอดจนทักษะในการใช้ทักษะคิดและความรู้ดังกล่าวมาประเมินและตัดสินใจความถูกต้องของข้อความ (Watson และ Glaser, 1994) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงช่วยให้บุคคลสามารถใช้เหตุผลตัดสินใจปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ประสบในชีวิตประจำวันได้จากข้อมูลที่มีอยู่รอบตัวมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้ปกติสุขได้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณถือได้ว่าเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกระดับ เนื่องจากมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ความคิดที่ผ่านการพิจารณาถึงข้อมูล หลักฐานและเหตุผลอย่างรอบคอบแล้ว ดังนั้น การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นพื้นฐานของการคิดทั้งปวง (ทีศนา แชมมณี, 2544) อย่างไรก็ตามความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของบุคคลจะมีประสิทธิภาพในระดับใดนั้น ย่อมเกิดจากการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศที่มากเพียงพอสำหรับสนับสนุนการคิดที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นเหตุเป็นผลและเชื่อถือได้หรือไม่ ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ผสมผสาน ทักษะการคิดด้านต่างๆ มาช่วยให้เกิดสัมฤทธิ์ผล จึงกล่าวได้ว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่จำเป็นต้องได้รับคำแนะนำสั่งสอน ฝึกฝนให้เกิดความเชี่ยวชาญ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียนคือ ครู ดังนั้นการพัฒนาเตรียมความพร้อมครูให้มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการออกแบบกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก ทั้งนี้จากผลการประชุมนานาชาติว่าด้วยการเตรียมครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งระบุว่าคุณลักษณะที่จำเป็นของครูที่มีคุณภาพ คุณลักษณะหนึ่งคือทักษะวิชาครู (Skill of Effective Teacher) ครูต้องมีความสามารถในการนำวิชาครูไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีการสอนที่หลากหลายตลอดทั้งมีวิธีการและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ต่างๆ (Assin, 1995: 24) นอกจากนี้ คณะกรรมการคุรุสภา (2556) ได้กำหนดมาตรฐานความรู้ของผู้ประกอบวิชาชีพครู 11 มาตรฐานประกอบด้วย 1) ความเป็นครู 2) ปรัชญาการศึกษา 3) ภาษาและวัฒนธรรม 4) จิตวิทยาสำหรับครู 5) หลักสูตร 6) การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา 9) การวัดและการประเมินผล การเรียนรู้ 10) การประกันคุณภาพการศึกษา 11) คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ มาตรฐานความรู้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นศาสตร์การสอนในวิชาชีพครูที่ล้วนปรากฏอยู่ในรายวิชาชีพครูของหลักสูตรครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ทั่วประเทศ เพื่อผลิตบัณฑิตครูที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำความรู้ด้านศาสตร์การเรียนการสอนมาเป็นพื้นฐานในการประเมินและตัดสินใจในการออกแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างสมเหตุสมผล

ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ 2552 ระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับศิลปะและจิตวิทยาการจัดการเรียนรู้ การผลิตครูใหม่หรือการเตรียมครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนประจำการ รวมทั้งการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการสำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการเรียนที่ไม่เป็นทางการ การจัดการศึกษาในสาขานี้ประกอบด้วย วิชาชีพครูและวิชาเอกที่จะสอนทั้งด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ สาขาครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการซึ่งเชื่อมโยงบูรณาการกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์

และวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาคนทั้งในวัยเรียนและนอกรั้วเรียนให้มีคุณภาพ สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืน การเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral) หมายถึง การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และด้วยความรับผิดชอบทั้งใน ส่วนตนและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและ การปฏิบัติตนตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม 2) ด้านความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจการนึกคิดและการนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงใน หลักการ ทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่างๆ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 3) ด้านทักษะทาง ปัญญา (Cognitive Skills) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎีและกระบวนการต่างๆ ในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility) หมายถึง ความสามารถในการทำงาน เป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผน และรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง 5) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลขและการสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Information Skills) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และ สถิติ ความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หากพิจารณา ด้านที่ 3 ทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) พบว่านักศึกษาต้องมีความสามารถในการคิดและ การแก้ปัญหา หมายถึง การคิดวิเคราะห์ถึงปัญหาและสามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างมี วิจารณ์ญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นขั้นตอนการคิดพิจารณาเหตุการณ์ สภาวะการณ์ ปัญหา หรือข้อโต้แย้งอย่างรอบคอบโดยใช้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผล ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินหรือตัดสินใจข้อสรุปได้ โดยมีขั้นตอนในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายของการคิด 2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์และ จัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล 5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและ สรุปผล 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้ (Dressel และ Mayhew, 1957; Ennis, 1993; Paul, 1993; Decoroli, 1973; ทิศนา แคมมณี, 2540 และอุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์, 2556) เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ขั้นตอนดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับขั้นตอนการจัดการความรู้ คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมาย ของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6

การประยุกต์ใช้ความรู้ (ก.พ.ร., 2548; สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2549; วิจารณ์ พานิช, 2547; Marali, 2001; Marquardt, 2002; Mckeen และ Smith, 2003; Nonaka และ Takeuchi, 2005) จึงเป็นไปได้ว่าการจัดการความรู้นั้นมีส่วนช่วยให้คนบุคคลสามารถพัฒนาทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ส่งผลทำให้คุณภาพของการทำงานและองค์กรมีความก้าวหน้า ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2553) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2549) ประพนธ์ ผาสุกยึด (2550) และวิจารณ์ พานิช (2551) ได้กล่าวถึงการจัดการ ความรู้ว่าเป็นเครื่องมือในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายได้ ที่สำคัญเห็นว่าบุคลากรในองค์กรเป็น ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว องค์กรสมัยใหม่จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ และบุคลากรทุกคนในองค์กร จะต้องสามารถทำงานได้ครอบคลุมงานหลักขององค์กรในทุกๆ ด้าน และสามารถทำงานร่วมกัน เป็นทีมได้ เพื่อที่จะผลักดันให้องค์กรมีประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วทันกับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การจัดการความรู้ไม่ใช่เรื่องของคนๆ เดียว แต่เป็นเรื่องของคนหลายคน ที่ทำงานร่วมกัน ดังนั้นเวลาปฏิบัติงานแต่ละคนจะมีประสบการณ์ไม่เหมือนกัน เมื่อนำมาแลกเปลี่ยนกันแล้ว อาจจะมีส่วนที่เหมือนกัน ซึ่งจะเป็นการยืนยันว่าเข้าใจตรงกัน เมื่อเอามาแลกเปลี่ยนกันมากๆ จะทำให้ ยกระดับความรู้ความเข้าใจขึ้นไปอีก จึงจำเป็นต้องสร้างค่านิยมขององค์กรและวัฒนธรรมองค์กรให้ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ แต่เนื่องจากความรู้ภายใต้บริบทในแต่ละสังคมมักแฝงอยู่ในภาษา วัฒนธรรมและประเพณีที่แตกต่างกัน การรักษาค่าธรรมเนียมจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อให้ความรู้ทั้งหลายเกิดการปฏิบัติกลายเป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์สำหรับคนทั้งองค์กร

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการที่ จะพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถและส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ดังที่ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้ความสนใจพัฒนาคนในเรื่องการจัดการความรู้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาที่มีหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้โดยตรง หากครูไม่สามารถนำความรู้ ที่มีอยู่รอบตัวมาออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้ ย่อมทำให้การจัดการศึกษา ไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพในการจัดการความรู้ โดยให้ผู้บริหาร และครู เป็นผู้นำในการจัดการความรู้ที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกให้เป็นระบบเพื่อ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ และให้ทุกคนสามารถเข้าถึง ความรู้ได้ ย่อมทำให้เกิดประโยชน์คือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของคนรวมทั้งองค์กร และท้องถิ่น สามารถป้องกันการสูญสลายไปของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ด้วย

ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นภารกิจสำคัญของครูที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นทั้งใน ส่วนของตัวครูเอง ในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน เพื่อให้การทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้ เกิดประสิทธิภาพและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมาย แนวทางในการจัดทา

ความรู้ของครูนั้นมี 2 ทางคือ 1) การรวบรวมความรู้ทั้งแหล่งความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) จากสื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์รวมทั้งสื่อบุคคล 2) การสร้างสรรค์ความรู้ในโรงเรียน เช่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติวิธีการทำงาน ใช้การวิจัยพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้นั้นคงอยู่ สามารถเข้าถึงได้สะดวก สามารถนำออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

แนวทางในการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ของครูนั้น วิลาวัลย์ มาคัม (2549: 7 - 9) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนดตัวบ่งชี้ที่สำคัญได้แก่ ครูตระหนักถึงความรับผิดชอบในการเพิ่มพูนประสบการณ์ การเรียนรู้ และครูได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาในการแสวงหาความรู้ร่วมกัน องค์ประกอบด้านการสร้างองค์ความรู้ เช่น การจัดประชุมสัมมนา การอบรม การสาธิต การวิจัยในชั้นเรียน การระดมความคิดเห็น การสนทนา และผู้บริหารสนับสนุนให้ครูมีการสร้างความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน องค์ประกอบด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ มีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ บรรยากาศการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์และความรู้สึก และบรรยากาศการทำงานในสถานศึกษามีลักษณะเป็นเพื่อนร่วมงานมากกว่าการเคารพเชื่อฟัง องค์ประกอบด้านการเก็บความรู้ มีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ผู้บริหารให้ความสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการเก็บความรู้ของสถานศึกษาและครู มีความสามารถในการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ องค์ประกอบด้านการนำความรู้ไปใช้ มีองค์ความรู้ที่สำคัญได้แก่ ครูสามารถนำความรู้ความสามารถของตนไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และสถานศึกษาจัดให้ครูที่มีความรู้และทักษะเป็นการเฉพาะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียนคือครู เพราะครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ เสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ฝึกให้มีความสามารถในการคิดและการปฏิบัติงานที่สูงกว่าพื้นฐานธรรมดา เรียนรู้โลกใหม่แต่ไม่ลืมธรรมชาติและท้องถิ่นของตนเอง ครูจึงมีบทบาทหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2553 ดังนี้ คือ 1) สอนและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ 2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและตามสมรรถนะ 3) จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนจากประสบการณ์จริง คิดเป็นทำเป็น 4) ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและบุคลิกภาพที่ดี 5) จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม 6) เรียนรู้ไปพร้อมผู้เรียน 7) ประเมินผู้เรียนจากพัฒนาการและพฤติกรรม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว ครูต้องสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ โดยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง คิดเป็นทำเป็น ซึ่งการที่ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็นได้นั้นย่อมเกิดจากการสร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่ครูได้สอน

หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้เรียนสามารถถ่ายโยงความรู้จากประสบการณ์เดิมไปสู่ประสบการณ์ใหม่ได้ และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งความหมายของการถ่ายโยงความรู้ คือ ความสามารถของผู้เรียน ในการนำความรู้จากสถานการณ์หนึ่งหรือบริบทหนึ่งไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีบริบทต่างจาก สถานการณ์เดิม และผู้เรียนตระหนักรู้ว่าตนเองได้ใช้ความรู้เหล่านั้นในสถานการณ์ใหม่ การจัดการ เรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการความรู้ผู้เรียนจะได้เชื่อมโยงความรู้หรือถ่ายโยงความรู้ไปตลอด ระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการเชื่อมโยงความรู้ที่ตนเองได้เรียนรู้มานั้นอย่าง สม่าเสมอในสาระที่ได้เรียนรู้ และช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ของ ตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2544: 263; Judd, 1982 และ Bigge, 1999: 17)

เมื่อบทบาทสำคัญของครูต้องเป็นผู้ที่จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโยงความรู้จาก ประสบการณ์เดิมไปสู่ประสบการณ์ใหม่นั้น ครูต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ให้ได้ก่อน ซึ่งแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เป็นการประยุกต์นำความรู้มาใช้ โดยครูต้องผ่านการฝึกหัด ฝึกฝน เกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้และกลวิธีต่างๆ อย่างเชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่มีอยู่นั้นมา ประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนที่มีความถูกต้อง สามารถใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้ นอกจากนี้ Wittrock (1991) ได้กล่าวว่าการถ่ายโยงความรู้จะช่วยให้ครูมีความสามารถในการจัดการ กับกระบวนการคิดของตนเองได้ ในการวางแผนการคิดเพื่อเรียบเรียงหรือจัดลำดับความเข้าใจสาร หรือความสัมพันธ์กับเนื้อหาต่างๆ ในการออกแบบการเรียนการสอน จะเห็นว่าการถ่ายโยงความรู้เป็น แนวคิดและกระบวนการที่จะช่วยเติมเต็มการจัดการความรู้ในด้านการนำความรู้ที่มีอยู่เดิม มาต่อยอด ใช้กับสถานการณ์ใหม่หรือบริบทใหม่ได้อย่างลงตัว และส่งผลต่อความสามารถในการคิดของครูด้วย เช่นกัน เมื่อครูมีความสามารถในการจัดการความรู้และมีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก็จะสามารถเลือกเนื้อหาต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาออกแบบบูรณาการกับการเรียน การสอนในรายวิชาของตนเองได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) เป็นต้นมา จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) กำหนดว่าการพัฒนา ประเทศนั้นจะต้องใช้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มีแนวทางในการพัฒนาโดยการพัฒนาคุณภาพ คนและสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาให้แก่เด็กและเยาวชน การพัฒนาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา อาจเรียกรวมได้ว่าเป็นการบูรณาการทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียน ในการพัฒนานั้นต้องสร้างความ เข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคงของประเทศโดยการมุ่งเน้นให้ชุมชน จัดการกันเองทั้งด้านการจัดการความรู้ และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน การจัดการ ศึกษาของไทยในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวิถีการดำรงชีวิต ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2553 มาตรา 7 ได้กำหนดไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีความภูมิใจในความเป็นไทย ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ส่วนมาตราที่ 23 (3) และ 29 กล่าวว่า ให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา อีกทั้งให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำ สารการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยร่วมมือกับบุคคลหรือ หน่วยงานอื่นๆ ให้ผู้เรียน โดยใช้กระบวนการในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ ในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 11-30) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดแนวทางการจัด การศึกษาโดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ต้องเป็นไปเพื่อความเป็นไทยให้มีความรัก และความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีการสร้างและการใช้ความรู้และความสามารถ เผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด

ด้วยความสำคัญของการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น การกำหนดแผนนโยบายการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จนถึงแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 นั้น มีเจตนารมณ์เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมี คุณภาพภายใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคม สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาการศึกษาชาติฉบับนี้ จึงได้ กำหนดวัตถุประสงค์ของแผนที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเป็น ฐานหลักของการพัฒนา 2) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และ 3) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ เมื่อพิจารณารายละเอียดของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างสังคมไทยให้ เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ พบว่ามีนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษา อบรม และ เรียนรู้ของสถาบันศาสนาและสถาบันทางสังคม ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญา และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมและ ทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ ประโยชน์

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2540: 12) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ ต้องการเน้นให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนนั้น นอกจากกิจกรรม การเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมของ

ท้องถิ่นแล้ว จะต้องนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งเป็นทรัพยากรซึ่งมนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วย จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง จนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตร จากหลักการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเองนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดความรักและห่วงใยในท้องถิ่นของตน ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองซึ่งตรงกับแนวคิดของชาตรี สาราญ (2545: 5) ที่ว่าสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งเป็นวิถีชีวิตเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่น เป็นประเพณี เป็นสิ่งของมรดกพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ แต่ละท้องถิ่นก็ไม่เหมือนกัน ซึ่งเยาวชนรุ่นใหม่ต้องเรียนรู้และควรรเรียนรู้ดังที่พรชัย ภาพันธ์ (2545: 4) กล่าวว่าไว้ว่าทรัพยากรอันล้ำค่าของชาติและท้องถิ่นคือ ความรู้และประสบการณ์ที่ผู้คนในท้องถิ่นได้เก็บสะสม ถ่ายทอดและอนุรักษ์กันมาเป็นระยะเวลายาวนาน สิ่งเหล่านี้คือต้นทุนทางวัฒนธรรมที่โรงเรียนสามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชน โดยจัดเป็นห้องปฏิบัติการทางวัฒนธรรม หรือแหล่งวิทยาการทางการศึกษาที่มีคุณค่าเพื่อลูกหลานจะได้ศึกษาหาความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตหรือเพื่อความเป็นไทยสืบไป

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดในเบื้องต้นนั้น เป็นความจำเป็นต้องมีการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเป็นครู ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตครูภาษาไทยให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและแนวคิด ทฤษฎีเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ประกอบด้วย
  - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา
  - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมผสานวิธี
  - 1.3 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอน
2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ประกอบด้วย

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มีเป้าหมายของการวิจัยเช่นเดียวกับการวิจัยประเภทอื่น ๆ คือ เพื่อแสวงหาและพัฒนาความรู้ แต่มีความแตกต่างกันในขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย คือ เป็นการวิจัยก่อนแล้วนำผลจากการวิจัยมาพัฒนานวัตกรรมเมื่อได้นวัตกรรมแล้วนำนวัตกรรมไปดำเนินการวิจัย และหลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการนำไปใช้ ไปสู่การพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรมให้ตอบสนองผู้ใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553: 13)

การวิจัยและพัฒนาประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัยที่เริ่มจากขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R_1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย การวิเคราะห์เอกสาร ต่างๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ มาสังเคราะห์ ไปสู่ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Develop: D_1) คือ ออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา โดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนานวัตกรรม ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนนี้ต้องพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพก่อน ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research: R_2) นำนวัตกรรมไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนนี้มีการประเมินระหว่างใช้ และเมื่อใช้แล้วดำเนินการในขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Develop: D_2) โดยประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรมหรือบางกรณีอาจจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามจุดประสงค์ สามารถปรับปรุงนวัตกรรมอีกครั้งหนึ่ง กระบวนการพัฒนานวัตกรรมดังกล่าวใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาศึกษา (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553: 230)

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมผสานวิธี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ของ Greene et al (1989) Creawell (2011) รัตนะ บัวสนธ์ (2553) และ องอาจ นัยวัฒน์ (2554) ได้กล่าวถึงการวิจัยแบบผสมผสานวิธีว่า เป็นการออกแบบการวิจัยโดยผสมผสานวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการวิจัยที่มีความเที่ยงตรงมากขึ้น มีแบบแผนการวิจัย 4 แบบ ได้แก่ 1) แบบแผนสามเส้า 2) แบบแผนรองรับภายใน 3) แบบแผนเชิงอธิบาย และ 4) แบบแผนเชิงสำรวจบุกเบิก ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีในแบบแผนสามเส้า (Triangulation Design) คือ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ และใช้ทั้งสองวิธีนี้ในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเช่นกัน

1.3 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการสอน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนและองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน โดยศึกษาการนำเสนอรูปแบบการสอนของ Joyce และ Weil (2000) และกรมวิชาการ (2544: 15) ซึ่งกล่าวถึงการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ที่มาของรูปแบบการเรียนการสอน (Orientation to the Model) เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ของรูปแบบการสอนประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีข้อสมมติ หลักการและแนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน

ระยะที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอน (The Model of Teaching) เป็นการอธิบายถึงรูปแบบการเรียนการสอน

ระยะที่ 3 การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (Application) เป็นการให้คำแนะนำและตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำรูปแบบการสอนไปใช้ให้ได้ผล เช่น ควรใช้กับเนื้อหาประเภทใด ควรใช้กับผู้เรียนในระดับใด เป็นต้น

ระยะที่ 4 ผลที่ได้จากการใช้รูปแบบการสอนทั้งผลทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Nurturing Effect) เป็นการระบุถึงผลของการใช้รูปแบบการสอนที่คาดว่าจะเกิดแก่ผู้เรียน ทั้งผลทางตรงซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของรูปแบบการสอนนั้น และผลทางอ้อมซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการใช้รูปแบบการสอนนั้นซึ่งเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการพิจารณาและเลือกรูปแบบการสอนไปใช้

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้

แนวคิดการจัดการความรู้ได้มีนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศได้อธิบายแนวคิดไว้ดังนี้ (Davenport, 1998: 22; วิจารณ์ พานิช, 2548: 88 และประพนธ์ ภาสุภยัต, 2548: 56) การจัดการความรู้เป็นการแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความรู้ที่มีอยู่ในตัวตน (Tacit Knowledge) หรือความรู้แฝงที่เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานอันเป็นลักษณะของภูมิปัญญา ส่วนความรู้อีกประการหนึ่งเป็นความรู้ที่มองเห็นได้ชัดหรือได้มีการบันทึกไว้แล้ว (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่คนสร้างขึ้นแล้วบันทึกจัดรวบรวมไว้ในรูปแบบของเอกสาร โดยความรู้ทั้งสองประเภทสามารถเปลี่ยนสถานะได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งความรู้ที่เป็นความรู้ประเภทชัดแจ้งจะใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเป็นหลัก ส่วนความรู้แฝงถือว่าเป็นความรู้ฝังลึกจะใช้กระบวนการและคนเป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าหากความรู้ทั้งสองประเภทมีการจัดการและจัดเก็บก็จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ความรู้นั้นจะกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อเราอย่างยิ่ง ดังที่ประเวศ วะสี (2550: 53) ฐิติพร ชมพุดำ (2549: 124) กรกนก ทิพรส และพิชัย ตั้งภิญโญพุมกุล (2548: 53) อีระ รุญเจริญ (2548: 154) และวิจารณ์ พานิช (2548: 88) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า การจัดการความรู้ที่แท้จริงเป็นการจัดการความรู้โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน และเป็นการดำเนินกิจกรรมกันโดยกลุ่มผู้ทำงานเพื่อช่วยกันดึง

“ความรู้ในตัวคน” และ “คว้า” (Capture) ความรู้ภายนอกองค์กรมาใช้ในการทำงานและคอยคว้าความรู้ที่เกิดจากการทำงานมายกระดับความรู้และนำกลับไปใช้ในการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น จากแนวคิดการจัดการความรู้ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้

3. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้ของ Hunter (1995) ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของการถ่ายโยงความรู้ไว้ 2 ประการ คือ 1) การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นหัวใจและเป็นส่วนสำคัญของการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์และกระบวนการทางความคิด (Mental Processes) ในขั้นสูงอื่นๆ ทั้งหมด นอกจากนี้ยังเป็นหัวใจสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์ผลผลิตที่มีความงดงามด้วย และ 2) การถ่ายโยงการเรียนรู้ มีส่วนสำคัญที่จะช่วยประหยัดเวลาและพลังงานเพราะการเรียนรู้ที่มีมาก่อนนั้น จะช่วยเอื้อหรือเข้าไปในการเรียนใหม่และสามารถลดหรือเพิ่มเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ และสรุปหลักการในพัฒนาทักษะการถ่ายโยงความรู้ 3 ประการ ดังนี้

- 3.1 การสร้างสถานการณ์หรือสภาพปัญหาเพื่อให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ทางปัญญา
- 3.2 การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ตัวอย่างที่มีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับที่เคยเรียนรู้มาแล้ว
- 3.3 การสอนให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการอย่างถ่องแท้

4. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องใช้วิจารณญาณในการดำรงชีวิตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลที่รวดเร็วหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณของครู เพราะเป็นผู้ฝึกกระบวนการคิดและเป็นต้นแบบแก่นักเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการคิดพิจารณาเหตุการณ์ สภาวะการณ์ปัญหา หรือข้อโต้แย้งอย่างรอบคอบโดยใช้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผลใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินหรือตัดสินใจข้อสรุปได้

ด้านองค์ประกอบของกระบวนการในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น ผู้เชี่ยวชาญนำเสนอไว้มีความคล้ายคลึงกัน อาจมีความแตกต่างกันบ้างในบางประเด็นสามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้ (Dressel และ Mayhew, 1957; Ennis, 1985; Paul, 1993; Decoroli, 1973; ทิศนา แคมมณี, 2540 และอุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์, 2556)

1. การกำหนดเป้าหมายของการคิด
2. การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล
4. การตีความข้อมูล
5. การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. การประเมินและสรุปผล
7. การนำไปประยุกต์ใช้

5. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นผลที่เกิดจากการจัดการรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้คนและกลุ่มคนที่สั่งสม ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้่องงามจากความรู้และประสบการณ์ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตมีการผลิตซ้ำและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ หรือใช้แก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมหรือบริบทของชุมชนหรือสังคมนั้น

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อประมวลจากการแบ่งประเภทของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2539) สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง (2542) ยูเนสโก (2003) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2558) พบว่าประมวลได้ 10 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเชื่อและประเพณี หมายถึง แนวความคิดที่นำมาซึ่งการปฏิบัติแล้วจะก่อให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตประจำวัน แบ่งออกเป็นความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้าม ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ให้ปฏิบัติ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับสังคม

2. ภาษา หมายถึง ระบบเสียง ไวยากรณ์ ตัวอักษร การสื่อสารทั้งที่เป็นการใช้ภาษาและภาษาที่เป็นสัญลักษณ์ของภาษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

3. วรรณกรรม หมายถึง นิทานพื้นบ้าน นิทานภูมิปัญญา ตำนานพื้นบ้าน บทสวด บทกล่อมเด็ก สำนวนภาษิต ปริศนาคำทาย วรรณกรรมที่บันทึกในเอกสารโบราณ เช่น สมุดข่อย ใบลาน

4. ศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อความงามทางจิตใจ เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าความเป็นตัวตนของท้องถิ่น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

5. ศิลปะการแสดง หมายถึง การร้อง การรำ การเต้น การฟ้อน การบรรเลงดนตรี การแสดงเพลงพื้นบ้าน การสวดทำนองต่างๆ

6. การละเล่น หมายถึง การเคลื่อนไหวที่กระทำด้วยความสมัครใจ มีรูปแบบกติกา เช่น การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน การต่อสู้ป้องกันตัว

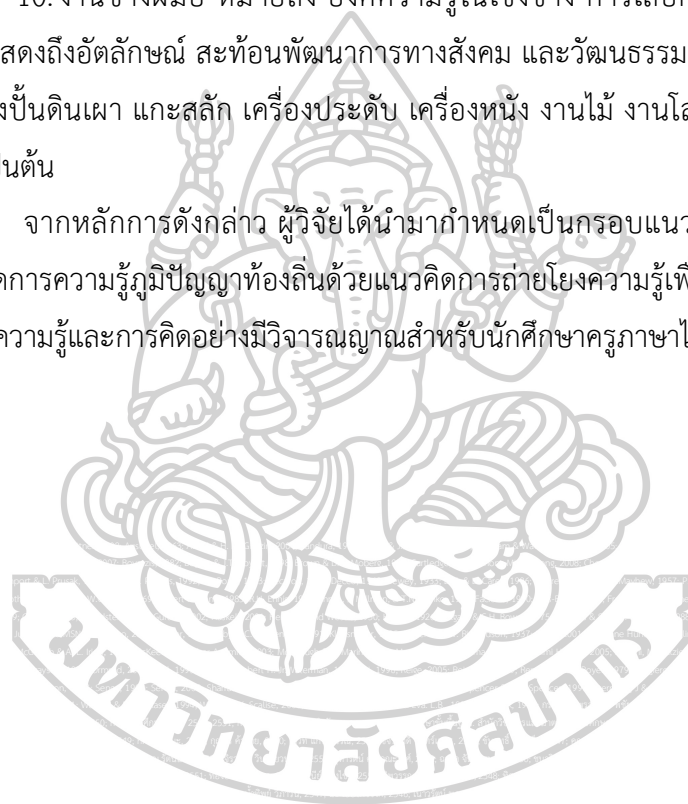
7. การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ เช่น ป่าชุมชน เกษตรอินทรีย์ โครงการชุมชนเข้มแข็ง ธนาคารความดี เป็นต้น

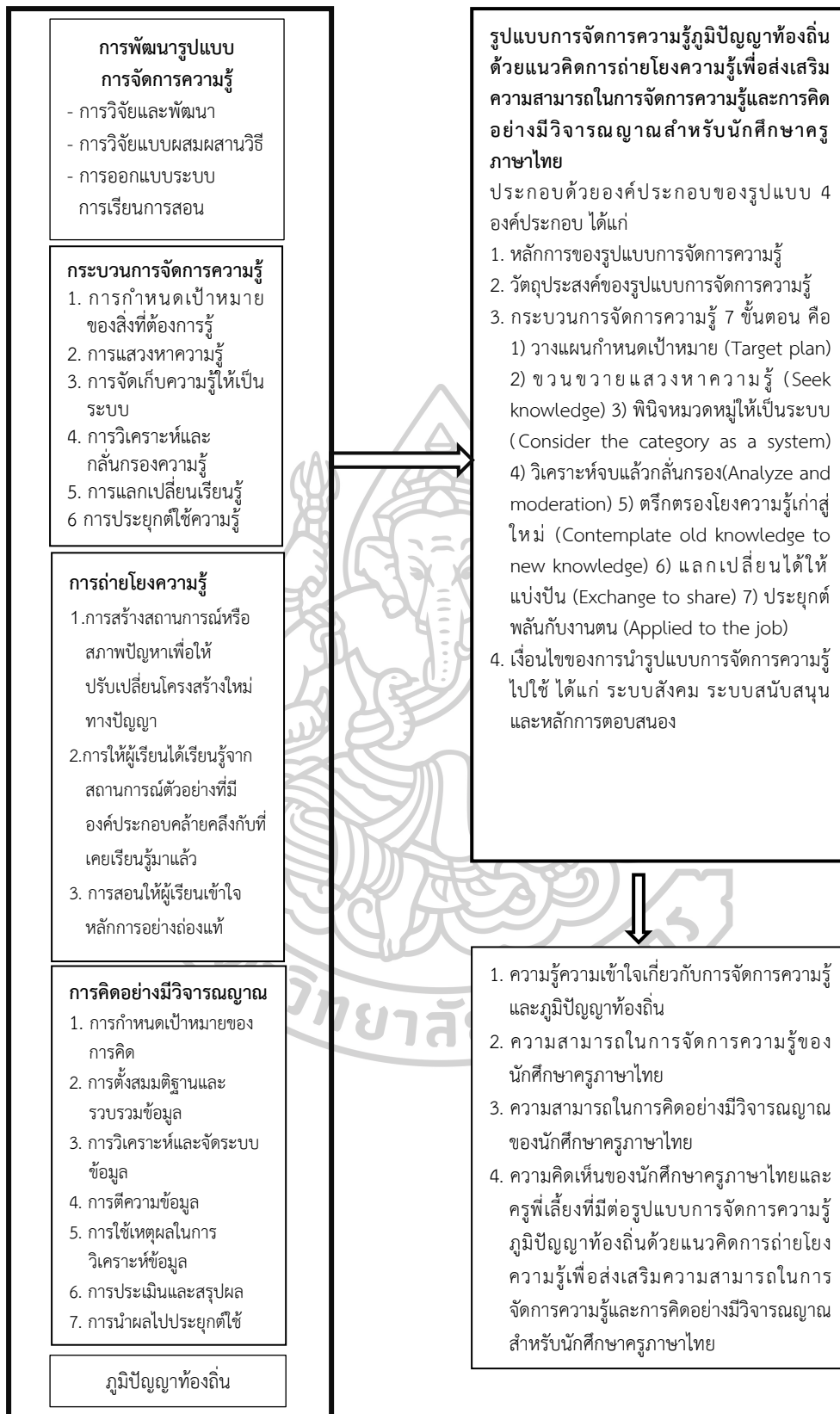
8. อาหารและสุขภาพอนามัย หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับคหกรรมศาสตร์ การหาอาหาร การปรุงอาหาร การจัดสำรับ การดูแลรักษาสุขภาพ การรักษาโรค แพทย์แผนไทย แพทย์พื้นบ้าน

9. การประกอบอาชีพ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ประมง อุตสาหกรรม

10. งานช่างฝีมือ หมายถึง องค์กรความรู้ในเชิงช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน เช่น ทอผ้า จักสาน เครื่องปั้นดินเผา แกะสลัก เครื่องประดับ เครื่องหนัง งานไม้ งานโลหะ งานเย็บปักถักร้อย งานดอกไม้ เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ได้วางแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยเป็นอย่างไร
3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
  - 1.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
  - 1.2 เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
  - 1.3 เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
  - 2.1 เพื่อศึกษาผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 2.2 เพื่อศึกษาผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

2.3 เพื่อศึกษาผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

3. เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

3.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครุภาษาไทยที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

3.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

3.3 เพื่อถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

3.4 เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

3.5 เพื่อเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการความรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้ 3) กระบวนการจัดการความรู้ และ 4) เงื่อนไขของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้ ได้แก่ ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และหลักการตอบสนอง

2. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยได้

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย โดยนักศึกษาครุภาษาไทยและครูพี่เลี้ยงมีระดับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในระดับ มาก ผลการถอดบทเรียนและการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิสามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบและกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการอบรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย คือนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5ที่กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 55 คน

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยนิเทศติดตามผลหลังการอบรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย คือนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 19 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามที่ตั้งของสถานศึกษาที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอยู่เป็นหน่วยสุ่มเพื่อความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ รูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยดังนี้

2.2.1 ความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย ได้แก่

2.2.1.1 ความรู้ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.1.2 ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย โดยการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่นโดยบูรณาการสาระท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

2.2.2 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

2.2.3 ความคิดเห็นของนักศึกษาครูภาษาไทยที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2.2.4 ความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาเพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ดังนี้

3.1 กระบวนการจัดการความรู้

3.2 กระบวนการถ่ายโยงความรู้

3.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.4 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ใช้สำหรับกระบวนการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ

4.1 พื้นที่สำหรับการฝึกฝนเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ได้แก่ หมู่บ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

4.2 พื้นที่ในการส่งนักศึกษาออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีทั้ง 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอเลาขวัญ อำเภอด่านมะขามเตี้ย อำเภอหนองปรือ และอำเภอห้วยกระเจา

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยกระบวนการฝึกอบรมให้กับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยการนิเทศติดตามผลหลังจากที่นักศึกษาครุภาษาไทยผ่านการอบรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะติดตามไปนิเทศการพัฒนาหน่วยสาระการเรียนรู้สาระท้องถิ่นและการจัดการกรรมการเรียนการสอนของนักศึกษาครุภาษาไทย จำนวน 2 ครั้ง และการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR)

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ในผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์เฉพาะของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไว้ดังนี้

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่นักศึกษาครุภาษาไทยใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวของบุคคล (Tacit Knowledge)

หรือเอกสาร (Explicit Knowledge) มาพัฒนาให้เป็นระบบเพื่อนำมาออกแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การถ่ายโยงความรู้ หมายถึง กระบวนการในการนำความรู้จากสถานการณ์หนึ่งหรือบริบทหนึ่งไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีบริบทต่างจากสถานการณ์เดิม และนักศึกษาระดับชั้นที่ตนเองได้ใช้ความรู้เหล่านั้นในสถานการณ์ใหม่

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ภูมิปัญญาที่เป็นผลมาจากการจัดการของผู้คนและกลุ่มคนที่สั่งสมปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้องงามจากความรู้และประสบการณ์ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตที่มีการผลิตซ้ำและแลกเปลี่ยนสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ หรือใช้แก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมหรือบริบทของชุมชนหรือสังคมนั้น แบ่งออกเป็น 10 ประเภท คือ 1) ความเชื่อและประเพณี 2) ภาษา 3) วรรณกรรม 4) ศิลปกรรม 5) ศิลปะการแสดง 6) การละเล่น 7) การจัดการสิ่งแวดล้อม 8) อาหารและสุขภาพอนามัย 9) การประกอบอาชีพ และ 10) งานช่างฝีมือ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดในการไตร่ตรองพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างพินิจพิเคราะห์ ถี่ถ้วน ละเอียดลอบ โดยการพิจารณาจากหลักฐาน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าสิ่งนั้นอย่างมีเหตุผล ปราศจากอคติ เพื่อนำไปสู่การสรุปและตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพว่าสิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรเลือกหรือสิ่งใดควรทำ

การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบในการดำเนินการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ โดยผู้วิจัยได้นำหลักการออกแบบการเรียนการสอนของ Joyce และ Weil (2000) และกรมวิชาการ (2544: 15) ร่วมกับแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งกระบวนการประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R₁) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล (D₁) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ (Implement) (R₂) และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ (D₂) เป็นการนำข้อมูลจากผลในขั้นตอนที่ 3 มาปรับปรุงและพัฒนา

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย หมายถึง แบบจำลองที่กำหนดขึ้นในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ ที่ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการความรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้ 3) กระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอนคือ 1) วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan) 2) ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge) 3) พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the

category as a system) 4) วิเคราะห์จบแล้วกลั่นกรอง (Analyze and moderation) 5) ตรึงตรอง
โยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge) 6) แลกเปลี่ยนได้ให้
แบ่งปัน (Exchange to share) 7) ประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job) และ 4) เงื่อนไข
ของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้ได้แก่ ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และหลักการตอบสนอง

ความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทย หมายถึง คະແນນທີ່ໄດ້
จากการประเมินผล ความรู้ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้ง
ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการประเมิน
การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่น การออกแบบหน่วยการเรียนรู้โดยบูรณาการสาระท้องถิ่นกับ
การสอนภาษาไทย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทย โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน
ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การจัดเก็บ
ความรู้ให้เป็นระบบ 4) การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ
6) การประยุกต์ใช้ความรู้ สามารถวัดเป็นคะแนนได้โดยการใช้แบบวัดความสามารถในการจัดการความรู้
ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทย หมายถึง ระดับ
พฤติกรรมที่ได้จากการนิเทศการสอนของนักศึกษาครุที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่
ออกแบบให้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยพิจารณา 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน และ
3) ขั้นสรุป รวมทั้งการใช้สื่อ บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถวัดเป็นคะแนน
ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย หมายถึง
พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุ 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายของการคิด
2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล
5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและสรุปผล และ 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้
สามารถวัดเป็นคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ความคิดเห็น หมายถึง ระดับคะแนนความนึกคิดของนักศึกษาครุและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อ
รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ
ในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ซึ่งวัดได้จาก
แบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

นักศึกษาครุภาษาไทย หมายถึง นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ภาคเรียนที่ 1
ปีการศึกษา 2561 จำนวน 19 คน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ผู้สอนภาษาไทยในระดับอุดมศึกษาและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. นักศึกษาครูภาษาไทยได้พัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อจะได้นำความรู้ไปออกแบบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยโดยบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. นักศึกษาครูภาษาไทย ครูพี่เลี้ยง นักเรียน โรงเรียน และชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำองค์ความรู้มาต่อยอดกับการเรียนการสอน ปฏิบัติงานด้านวิชาการ ภูมิปัญญาให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะภาษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบการจัดการความรู้
  - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา
  - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมผสานวิธี
  - 1.3 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้
  - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
  - 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้
  - 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้
  - 3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้
  - 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโยงความรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 5.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. บริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 7.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิดต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

มาเรียม นิลพันธุ์ (2553: 13) และองอาจ นัยพัฒน์ (2554) ได้กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) มีเป้าหมายของการวิจัยเช่นเดียวกับการวิจัยประเภทอื่นๆ คือ เพื่อแสวงหาและพัฒนาความรู้ มีความต่างกันในช่วงขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย คือ เป็นการวิจัยก่อนแล้วนำผลจากการวิจัยมาพัฒนานวัตกรรม เมื่อได้นวัตกรรมแล้วนำนวัตกรรมไปดำเนินการวิจัย และหลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการนำไปใช้ ไปพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรมให้ตอบสนองผู้ใช้

การวิจัยและพัฒนาประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัยจำนวน 4 ขั้นตอน (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553: 230 และภัทราวดี มากมี, 2559) ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย การวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ มาสังเคราะห์ไปสู่ขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Develop: D1) คือ ออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา โดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนานวัตกรรม ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนนี้ต้องพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพก่อน

ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research: R2) นำนวัตกรรมไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนนี้มีการประเมินระหว่างใช้

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Develop: D2) เป็นการประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรมหรือบางกรณีอาจจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามจุดประสงค์ สามารถปรับปรุงนวัตกรรมอีกครั้งหนึ่ง กระบวนการพัฒนานวัตกรรมดังกล่าวใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาศึกษา

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนาซึ่งเป็นทั้งการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ ในการศึกษาสังเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นจากสภาพการณ์ที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวัง ภายใต้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และ

งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการนำรูปแบบที่สังเคราะห์ขึ้นนี้ไปใช้ในทางปฏิบัติ โดยมีการตรวจสอบและปรับปรุงการดำเนินการตามขั้นตอนระเบียบวิธีของการวิจัย ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) นำเทคนิควิธีดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) มาผสมผสานกัน เพื่อตอบคำถามการวิจัยโดยออกแบบระบบการเรียนการสอนที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบผสมผสานวิธี

2.1 ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสานวิธี

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี หรือ Mixed Method Research นั้น Greene.et.al (1989) Creswell (2011) รัตนะ บัวสนธ์ (2553) อองอาจ นัยพัฒน์ (2554) และภัทราวดี มากมี (2559) ได้ให้ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสานวิธีไว้ว่า การวิจัยแบบผสมผสานวิธี เป็นการนำเทคนิคเชิงปริมาณและเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาผสมผสานกันในการทำวิจัยในเรื่องเดียวกัน เพื่อช่วยให้สามารถตอบโจทย์ข้อคำถามในการวิจัยได้อย่างชัดเจนรอบด้านมากขึ้น มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการผสมผสานแนวคิดของปรัชญาากลุ่มปฏิฐานนิยม (Positivism) และกลุ่มปรากฏการณ์นิยม (Phenomenolism) เข้าด้วยกัน เรียกใหม่ว่าเป็นแนวคิดของกลุ่มปฏิบัตินิยม (Pragmatist) ซึ่งมีความเชื่อว่าการยอมรับธรรมชาติของความจริงนั้นมีทั้งสองแบบตามแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองกลุ่ม

2.2 จุดมุ่งหมายของวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานวิธี

Mcmillan และ Schumacher (2010) ได้อธิบายจุดมุ่งหมายของวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ไว้ว่า การวิจัยแบบผสมผสานวิธีจะเป็นการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในผลการวิจัยมากขึ้น ช่วยเสริมผลการศึกษให้สมบูรณ์ ด้วยการตรวจสอบประเด็นที่ซ้ำซ้อนหรือประเด็นที่แตกต่างของปรากฏการณ์ที่ศึกษา สามารถค้นหาประเด็นที่ผิดปกติ หรือประเด็นที่มีความขัดแย้ง รวมทั้งทัศนะใหม่ๆ สำหรับการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเป็นการพัฒนาต่อยอดผลการวิจัยได้โดยการนำเอาผลจากการวิจัยในขั้นตอนหนึ่งไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการวิจัยในอีกขั้นตอนหนึ่ง เป็นการขยายให้งานวิจัยมีขอบข่ายที่กว้างขวางมากขึ้น

2.3 แบบแผนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี

Creswell (2011) รัตนะ บัวสนธ์ (2553) และอองอาจ นัยพัฒน์ (2554) ได้อธิบายแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ดังนี้

2.3.1 แบบแผนแบบสามเส้า (Triangulation Design) เป็นแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสาน เพื่อศึกษาหาคำตอบให้กับปัญหาวิจัยเรื่องเดียวกัน โดยแยกกันดำเนินงานและให้นำหน้าความสำคัญของวิธีการวิจัยทั้งสองอย่างเท่าเทียมกัน ใช้ช่วงระยะเวลาดำเนินการวิจัยในระยะเดียว และดำเนินการวิจัยไปพร้อมๆกัน ปัญหาหรือคำถามการวิจัย มักจะมีลักษณะเอื้อให้ใช้เทคนิควิธีการ

ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ในประเด็นเดียวกัน เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับมาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างแล้วสรุปตีความ ตอบปัญหาการวิจัยร่วมกันในลักษณะส่งเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกัน

2.3.2 แบบแผนแบบรองรับภายใน (Embedded Design) เป็นแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีลักษณะทั้งเป็นการศึกษาระยะเดียวและสองระยะต่อเนื่องกัน แบบแผนการวิจัยแบบนี้จะมีการจัดให้วิธีการวิจัยแบบใดแบบหนึ่งเป็นวิธีการหลัก และอีกวิธีการวิจัยหนึ่งเป็นวิธีการรองนั้นคือ ให้น้ำหนักความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน และศึกษาหาคำตอบในปัญหาวิจัยเดียวกัน แต่ประเด็นที่ศึกษา มิใช่ประเด็นเดียวกันนั้นคือประเด็นต่างกัน ใช้วิธีการต่างกัน แบบแผนการวิจัยแบบรองรับภายในจะแตกต่างจากแบบแผนสามเส้าตรงที่การให้น้ำหนักความสำคัญของวิธีการและประเด็นที่ใช้ศึกษา อนึ่งการจะใช้วิธีการวิจัยแบบใดเป็นวิธีการหลักหรือวิธีการรองนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นสำคัญ

2.3.3 แบบแผนเชิงอธิบาย (Explanatory Design) เป็นแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีลักษณะการดำเนินงานวิจัยสองระยะ โดยเริ่มต้นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณก่อนเสมอ แล้วใช้ผลการวิจัยที่ได้เพื่อพิจารณาคัดเลือกประเด็นปัญหาและผู้ให้ข้อมูล สำหรับดำเนินงานวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

2.3.4 แบบแผนเชิงสำรวจบุกเบิก (Exploratory Design) เป็นแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสาน ที่มีลักษณะการดำเนินงานวิจัยเป็นสองระยะเช่นเดียวกัน แต่แบบแผนการวิจัยแบบนี้ จะเริ่มต้นด้วยการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพก่อนเสมอ นอกจากนั้นยังให้น้ำหนักความสำคัญของวิธีการวิจัยทั้งสองวิธีไม่เท่าเทียมกันอีกด้วย แบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสานแบบนี้นิยมใช้สำหรับการค้นหาตัวแปรใหม่ๆ หรือเพื่อสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรตลอดจนใช้สำหรับพัฒนาสารบบแนวคิดและทฤษฎีใหม่ๆ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีในแบบแผนสามเส้า (Triangulation Design) คือ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ และใช้ทั้งสองวิธีนี้ในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเช่นกัน

3. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการทำงาน ทั้งนี้เพราะว่าการทำงานแต่ละอย่าง อาจจะต้องใช้แบบอย่างที่มีมาก่อนเป็นแนวทาง ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องขององค์ประกอบที่เป็นระบบ ในโครงสร้างของรูปแบบแสดงให้เห็นกระบวนการที่มีขั้นตอนของการคิดซึ่งอยู่ในรูปแบบของหมวดหมู่ รูปแบบจึงช่วยในการจัดระบบคิดให้ผู้ผู้ใช้หรือทำซ้ำเกิดความเข้าใจเรื่องนั้นๆ ได้เร็วขึ้น นับได้ว่า

รูปแบบมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำงาน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Model ในภาษาไทยนอกจากใช้คำว่ารูปแบบแล้วยังมี คำที่ใช้ร่วมกันหลายคำ คือ ตัวแบบ ต้นแบบ หรือแบบจำลอง ซึ่งมีความหมายเดียวกันคือ สิ่งจำลองจากของจริง Good (1973) ให้ความหมาย Model ไว้ 4 ความหมาย คือ 1) แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางการการสร้างหรือทำซ้ำ 2) ตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการเป็นครูที่ดี 3) แผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด 4) ชุดปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งรวมถึงตัวประกอบ หรือสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเป็นแบบสูตรคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

Cleland และ King (1983) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 2 ประการ คือ 1) สิ่งที่จำลองจากของจริงให้มีขนาดเล็กลง และ 2) การแสดงความเกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะใช้ประโยชน์ในการทำนายผลการเปลี่ยนแปลงในลักษณะข้อมูลที่ชัดเจน และสัมพันธ์กัน ส่วน Husen และ Postlethwaite (1994) มีความเห็นว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่มีผู้พยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด

นอกจากนี้ เยาวดี วิบูลศรี (2540: 25) ได้กล่าวถึงรูปแบบว่า คือ วิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏในลักษณะของการสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง รูปแบบจึงเป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ หรือเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างเป็นแผนผังหรือแบบแผนของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ ส่วนสวัสดิ์ สุคนธ์รังสี (2520: 206) และทศนา เขมมณี (2551: 474) มีความเห็นว่ารูปแบบเป็นตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง หรือ เป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ เช่นเดียวกับ สุบรรณ พันธุ์วิเศษ และชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ (2522: 22 - 23) ซึ่งใช้คำว่าแบบจำลอง (Model) แทนคำว่ารูปแบบแสดงความคิดว่าแบบจำลอง เท่ากับการย่อหรือเลียนแบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบ ส่วนบุญชม ศรีสะอาดและนิภา ศรีไพโรจน์ (2533: 19) ให้ความหมายว่ารูปแบบเป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ

อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของอุปกรณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นหรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

3.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

ในส่วนของที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ Brown และ Moberg (1980) ได้กำหนดไว้ตามแนวคิดเชิงระบบองค์กร ว่าประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม 2) เทคโนโลยี 3) โครงสร้าง 4) กระบวนการบริหารจัดการ 5) การตัดสินใจ ซึ่งต่อมา Bardo และ Hartman (1982) มีความเห็นว่า การที่จะกำหนดว่ารูปแบบจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมกับ ไม่ได้มีการกำหนดไว้แน่นอนว่าต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง ทั้งนี้ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะปรากฏการณ์ที่สนใจจะศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้นๆ เป็นหลักที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อใช้ประกอบในการกำหนดคุณลักษณะและบรรยายคุณสมบัตินั้น ทั้งนี้หลักการในการสร้างรูปแบบจะเป็นหลักการที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนของแนวคิด ซึ่งแนวคิดจะอยู่ในรูปของหมวดหมู่ที่แสดงความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบและแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาเป็นหลักการต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง รวมทั้งตรวจสอบประเมินผลได้ในทุกองค์ประกอบ ทุกกระบวนการและทุกขั้นตอน

กล่าวโดยสรุป การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับการศึกษาว่าต้องการทำนายปรากฏการณ์ด้านใด เรื่องอะไร แล้วจึงเลือกใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งจะต้องเป็นรูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและตรวจสอบได้

3.3 การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552: 15 - 17) เสนอว่า การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบควรมีสาระครอบคลุมใน 3 เรื่องอย่างสัมพันธ์กัน ดังนี้

3.3.1 ต้องเข้าใจว่าการศึกษารูปแบบ หมายถึง การศึกษาสภาพปัจจุบันของรูปแบบนั้นๆ ตามกรอบรูปแบบที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ว่ามีสภาพอย่างไร ซึ่งอาจจะดำเนินการได้ทั้งโดยวิธีการสำรวจความคิดเห็น หรือการศึกษาสภาพจริงในภาคสนาม

3.3.2 ต้องรู้ว่าการนำเสนอรูปแบบหรือการออกแบบรูปแบบใหม่ หมายถึง การวิจัยที่นอกจากจะศึกษาสภาพปัญหาของรูปแบบปัจจุบันแล้ว ผู้วิจัยยังต้องออกแบบและนำเสนอรูปแบบใหม่ เพื่อให้ได้รูปแบบการดำเนินงานหรือการบริหารที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ แต่การวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบนี้ผู้วิจัยไม่ต้องทดลองใช้รูปแบบ เพียงแต่จัดโอกาสในการนำเสนอรูปแบบเพื่อการพิจารณาของผู้เกี่ยวข้องในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เช่น การนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการพิจารณาและประเมินในรูปแบบของแบบสอบถามหรือในรูปแบบการประชุมสัมมนา

3.3.3 การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยต้องดำเนินการทั้ง 3 ประการเข้าด้วยกัน คือ การศึกษารูปแบบ การออกแบบรูปแบบใหม่ และการนำรูปแบบใหม่ไปทดลองใช้ในสภาพจริงซึ่งจะเป็นการทดลองใช้ตามสภาพจริงโดยไม่ต้องควบคุมตัวแปรอย่างเข้มงวดมากนัก หรือทดลองตามแบบการวิจัยที่แท้จริงก็ได้ และรายงานผลการทดลองใช้ ส่วนจะมีการทดลองใช้รูปแบบในลักษณะการวิจัยและพัฒนานั้นขึ้นอยู่กับรายละเอียดของโครงการวิจัย

ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบโดยผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ซึ่งความรู้ของรูปแบบที่ผู้วิจัยได้ศึกษานั้นเป็นความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสอน และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

3.4 รูปแบบการเรียนการสอนและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

3.4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการสอน มีความหมายครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) แผนที่ใช้ในการปฏิบัติการเรียนการสอนที่ได้รับการออกแบบโดยการเลือกเฟ้นให้เหมาะกับเป้าหมายเฉพาะของบริบทการเรียนการสอนนั้นๆ 2) แผนการบูรณาการและการใช้องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ในการเรียนการสอนร่วมกันเพื่อให้การดำเนินการสอนมีประสิทธิภาพ และ 3) เป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจที่สำคัญยิ่งของครูในการปฏิบัติการสอนที่จะนำไปสู่การระบุดุลยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ถูกต้องแม่นยำ (Reigeluth, 1999; Eggen และ Kauchak, 2001) ความหมายดังกล่าว มีความสอดคล้องกับ Joyce และ Weil (2000) ที่ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนเป็นแผนในการจัดการเรียนการสอนที่บรรยายให้เห็นถึงสิ่งที่เป็นแนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน

ส่วนทิสนา แคมมณี (2551: 475) มีความเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎีหรือหลักการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้นกำหนด ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดการและดำเนินการสอนอื่นๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันก็ได้

จากรูปแบบการเรียนการสอนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบแผนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบตามทฤษฎีหรือหลักการที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ว่ามีประสิทธิภาพที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

3.4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสอนต่างๆ ได้แก่ Dick & Carey Model (1996), The Robert Diamond Model (1998) และ The IDI Model ที่นำเสนอโดย Remley (2002) พบลักษณะร่วมกันขององค์ประกอบรูปแบบการสอนดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการสอน เป็นส่วนที่กล่าวถึงความเชื่อและแนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน โดยหลักการของรูปแบบการสอนจะเป็นตัวชี้้นำการกำหนด จุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการสอน

2. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ เป็นการระบุความคาดหวังที่ผู้สอนต้องการ ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ได้แก่ การวางเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งต้องกำหนดอย่างชัดเจน หรือเป็นการระบุเป้าหมายในการทำงานของผู้เรียน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ

3. สารการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหา และกระบวนการในการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

4. การสอน สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ส่วนนี้เป็นส่วนที่ระบุวิธีการปฏิบัติในขั้นตอนต่างๆ เพื่อการใช้รูปแบบการสอนที่ประสบผลสำเร็จ สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้จริงและตรงตามรูปแบบการสอนนั้นๆ กำหนดหรือให้คำอธิบายไว้

5. การวัดและประเมิน เป็นส่วนที่ระบุถึงการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการสอน โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเพื่อให้ประจักษ์ในประสิทธิผลของรูปแบบการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และประเมินจากกระบวนการทั้งหมดของรูปแบบการสอน

Joyce และ Weil (2000: 13-14) อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. เป้าหมายของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอธิบายถึงสิ่งที่มุ่งพัฒนาหรือคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน

2. หลักการหรือแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ

3. รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการสอนการดำเนินการสอน

4. การประเมินผลชี้ให้เห็นถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบนั้น

ขณะที่ทิสนา แคมมณี (2551: 219 - 220) อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอนนั้น

2. การบรรยาย และอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักที่ยึดถือ

3. การจักระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ

4. การอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ จะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เมื่อประมวลความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าประกอบด้วย 1) ปรัชญา หลักการแนวคิดหรือทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) สาระ กิจกรรมและขั้นตอนการเรียนการสอนรวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และ 4) การวัดและประเมินผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ออกแบบต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในการสร้างและพัฒนารูปแบบการสอน

3.4.3 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมีความสำคัญยิ่ง เพราะว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีส่วนสำคัญที่นำไปสู่จุดหมาย คือ การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ทิศนา แชมมณี (2551: 199-201) กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไว้มีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้ชัดเจน
2. การศึกษาหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดองค์ประกอบและแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน
3. การศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ค้นพบองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้รูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเมื่อนำไปใช้จริง และช่วยป้องกันปัญหาที่จะทำใหรูปแบบการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ
4. การกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบเพื่อพิจารณาว่ามีสิ่งใดที่ช่วยให้เป้าหมายหรือจุดหมายบรรลุผลสำเร็จ
5. การจัดกลุ่มองค์ประกอบเพื่อนำองค์ประกอบที่กำหนดไว้มาจัดหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการดำเนินการในขั้นตอนต่อไป
6. การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเพื่อพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นเหตุและเป็นผลขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนมาหลัง สิ่งใดสามารถดำเนินการคู่ขนานกันไปได้
7. การจัดผังรูปแบบโดยแสดงลำดับขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน และแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน
8. การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น

9. การประเมินผลรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อประเมินว่าบรรลุผลตามเป้าหมายหรือใกล้เคียงกับเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

10. การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อนำผลจากการทดลองใช้ไปปรับปรุงให้รูปแบบการเรียนการสอนนั้นดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนที่กล่าวมาแล้วมีรายละเอียดในแง่มุมต่างๆ มากมาย ในการพัฒนาจะต้องดำเนินการอย่างสุ่มรอบคอบ การย้อนกลับไปทบทวนใหม่ในบางครั้งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากไม่แน่ใจก็ต้องตรวจสอบหาข้อบกพร่องให้พบและปรับปรุงแก้ไขมิฉะนั้นจะส่งผลด้านลบในการเรียนการสอน

3.5 การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน

การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องจากการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายจะช่วยให้ครูผู้สอนเกิดความเข้าใจและสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ได้ หรือสามารถศึกษาและฝึกฝนตนเองให้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ทำให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบ ในการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนผู้วิจัยได้ศึกษาการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนของ Joyce และ Weil (2000) และกรมวิชาการ (2544: 15) ที่กล่าวถึงการนำเสนอไว้ 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ที่มาของรูปแบบการเรียนการสอน (Orientation to the Model) เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ของรูปแบบการสอนประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎี ข้อสมมติ หลักการและแนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน

ระยะที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอน (The Model of Teaching) เป็นการอธิบายถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดประกอบครอบคลุมถึง 4 เรื่อง คือ

1. ขั้นตอนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอน (Syntax) เป็นการให้รายละเอียดเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. หลักของการปฏิสัมพันธ์ (Social System) เป็นการอธิบายถึงบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีความแตกต่างกันเช่น บทบาทของผู้สอนอาจเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้แนะแนว และเป็นแหล่งข้อมูล เป็นต้น

3. หลักการของการตอบสนอง (Principles of Reaction) เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของผู้สอนต่อผู้เรียน การตอบสนองการกระทำของผู้เรียน เช่น การให้รางวัลแก่ผู้เรียน การให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น การไม่ประเมินว่าถูกหรือผิด เป็นต้น

4. ระบบการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน (Support System) เป็นการอธิบายถึงเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การใช้รูปแบบนั้นได้ผล เช่น รูปแบบการสอนแบบ

ทดลองในห้องปฏิบัติการ ต้องใช้ผู้นำการทดลองที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว รูปแบบการสอนแบบฝึกทักษะ ผู้เรียนจะต้องได้ฝึกการทำงานในสถานที่และใช้อุปกรณ์ที่ใกล้เคียงสภาพการทำงานจริง

ระยะที่ 3 การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (Application) เป็นการให้คำแนะนำและตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำรูปแบบการสอนไปใช้ให้ได้ผล เช่น ควรใช้กับเนื้อหาประเภทใด ควรใช้กับผู้เรียนระดับใด เป็นต้น

ระยะที่ 4 ผลที่ได้จากการใช้รูปแบบการสอน ทั้งผลทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Nurturing Effects) เป็นการระบุถึงผลของการใช้รูปแบบการสอนที่คาดว่าจะเกิดแก่ผู้เรียนทั้งผลทางตรงซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของรูปแบบการสอนนั้น และผลทางอ้อมซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการใช้รูปแบบการสอนนั้น ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการพิจารณาและเลือกรูปแบบการสอนไปใช้

การพัฒนาการเรียนการสอนนั้นต้องจัดทำอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาหลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบเพื่อกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ก่อนที่จะกล่าวถึงแนวคิดของการจัดการความรู้ ผู้วิจัยขอแนะนำเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ มีประเด็นเกี่ยวกับความหมาย องค์ประกอบ ประเภท และลำดับขั้นของความรู้ ดังนี้

1.1 ความหมายของความรู้

ความรู้ คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถในเชิงปฏิบัติและทักษะ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้รับจากประสบการณ์ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556: 243) หรือความรู้ อาจเป็นข้อเท็จจริงและความเชื่อที่บุคคลได้รับมาจากการศึกษาและได้รับจากประสบการณ์ (Raj, 1996: 239) อีกทั้งรวมถึงสารสนเทศซึ่งมีความหมาย มีสาระ มีความเกี่ยวพันและนำไปปฏิบัติได้ (Turban, 2004: 452) ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้เป็นความสามารถในการระลึกนึกออกในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2547: 15) จากสารระดังกล่าวจะเห็นว่าความรู้ครอบคลุมถึงประสบการณ์ ความเชื่อ ข้อเท็จจริง สารสนเทศ ที่เชื่อมโยงกันอยู่อย่างมีสาระ สามารถนำไปปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

1.2 องค์ประกอบของความรู้

ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเมื่อพิจารณาในด้านองค์ประกอบของความรู้แล้วจะพบว่า ความรู้หมายถึงรวมถึงประสบการณ์ ข้อเท็จจริง การวินิจฉัยตัดสินใจ และการประเมินค่า ซึ่ง Davenport และ Prusak (1998: 35) และ Tiwana (2000: 68) ได้อธิบายรายละเอียดไว้ดังนี้

1.2.1 องค์ประกอบด้านประสบการณ์ หมายถึงความรู้ที่ได้จากการสั่งสม อาจจะได้จากหนังสือ ผู้สอน และการเรียนอย่างไม่เป็นทางการหรือไม่เป็นแบบแผน ความรู้เช่นนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตได้

1.2.2 องค์ประกอบด้านข้อเท็จจริง คือ ความรู้ความสามารถรับมือกับความยุ่งยากซับซ้อนต่างๆ ได้และการมีความรู้มากนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีกว่าการมีความรู้น้อย

1.2.3 องค์ประกอบด้านการวินิจฉัยตัดสินใจ หมายถึงความรู้สามารถตัดสินใจและปรับปรุงตนเองใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และกับสารสนเทศใหม่ๆ สามารถนำไปเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

1.2.4 องค์ประกอบด้านการประเมินค่า หมายถึงความรู้เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนามาจากการลองผิดลองถูกและการสังเกตเป็นเวลานานอีกทั้งต้องอาศัยคำนิยามกับความเชื่อมาจัดระเบียบความรู้เพื่อให้เป็นความรู้ที่สมบูรณ์

จากความหมายขององค์ประกอบของความรู้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความรู้เป็นสิ่งที่ได้จากประสบการณ์น่าเชื่อถือ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ สามารถตัดสินใจได้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความคิด ความฉลาด ดังนั้นความรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

1.3 ประเภทของความรู้

จากองค์ประกอบของความรู้ที่มาจากประสบการณ์ ย่อมทำให้เกิดความคิด การเรียนรู้ ดังนั้นการค้นคว้าหาความรู้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าทุกสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเราล้วนให้ความรู้แก่เราได้ทั้งสิ้น นักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศจึงได้แบ่งประเภทของความรู้ไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังที่ พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547: 22), ชันธุธิ์ปฐมเล็ก (2547: 11-17), สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์และคณะ (2548: 21), อนงค์ สระบัว (2552: 67) และ Grundstein (2001: 264) ได้แบ่งประเภทของความรู้ไว้ 2 ประเภทดังนี้

1.3.1 ความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน (Tacit Knowledge) จัดเป็นความรู้อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่มาจากประสบการณ์ ความเชื่อหรือความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน เช่น การถ่ายทอดความรู้ ความคิดผ่านการสังเกต การสนทนา การฝึกอบรม ความรู้ประเภทนี้เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ เนื่องจากความรู้ประเภทนี้เกิดจากประสบการณ์ และการนำมาเล่าสู่กันฟัง ดังนั้น

จึงไม่สามารถจัดให้เป็นระบบหรือหมวดหมู่ได้ และไม่สามารถเขียนเป็นกฎเกณฑ์หรือตำราได้ แต่สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบ

1.3.2 ความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการ (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและใช้ร่วมกันในรูปแบบต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ เอกสารขององค์การไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ อินทราเน็ต ความรู้ประเภทนี้เป็นความรู้ที่แสดงออกมาโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ จึงสามารถสื่อสารและเผยแพร่ได้อย่างสะดวก

อย่างไรก็ตามยังมีนักวิชาการชาวต่างประเทศคือ Choo (2000: 26-28) ซึ่งมีมุมมองในการแบ่งประเภทของความรู้ที่แตกต่างจากนักวิชาการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพิ่มเติมขึ้นมาอีก 1 ประเภทได้แก่ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (Culture Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากศรัทธาหรือความเชื่อที่ทำให้กลายเป็นความจริงซึ่งจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การสังเกต และการสะท้อนกลับของความรู้และสภาพแวดล้อม องค์การที่พัฒนามาเป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนานจะพัฒนาความเชื่อร่วมกันในเรื่องที่เกี่ยวกับธรรมชาติของธุรกิจ หลักขององค์กร ความสามารถหลักขององค์การ การตลาดและคู่แข่ง

จากประเภทของความรู้ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความรู้สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) ความรู้โดยนัยหรือที่ไม่เปิดเผย (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่สะสมกันมาจากประสบการณ์ค่านิยมความเชื่อ เป็นทักษะความรู้เฉพาะตัวไม่สามารถแสดงออกมาเป็นคำอธิบายทั่วไปจึงไม่สามารถจัดให้เป็นระบบหรือหมวดหมู่ได้แต่สามารถพัฒนาและแบ่งปันได้ 2) ความรู้ที่เปิดเผย (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่มีการถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ เอกสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้นสามารถเผยแพร่ได้สะดวก 3) ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (Culture Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากศรัทธาหรือความเชื่อที่ทำให้กลายเป็นความจริงซึ่งจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การสังเกตและการสะท้อนกลับของความรู้และสภาพแวดล้อม

1.4 ลำดับชั้นของความรู้

การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นมีระดับชั้นของการเรียนรู้ ที่ผ่านการสั่งสมประสบการณ์ตั้งแต่อดีตเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ แต่ที่พบในแต่ละประเภท ลำดับชั้นของความรู้จึงเป็นไปตามลักษณะของความยากง่ายในการนำความรู้มาใช้กับประสบการณ์ใหม่ที่กำลังจะได้รับ ดังนั้นการเข้าใจในเรื่องระดับของความรู้จะช่วยให้รู้ว่าความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นจะใช้ประโยชน์ในระดับต่างๆ ของความรู้ได้อย่างไร เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ไปใช้ ดังที่วิจารณ์ พานิช (2551: 59) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระดับของความรู้ว่า มี 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1: รู้ว่าคืออะไร (Know-What) เป็นความรู้เชิงทฤษฎีล้วนเปรียบเสมือนความรู้ของผู้จบปริญญาตรีมาใหม่ๆ เมื่อนำความรู้เหล่านี้ไปใช้งาน ก็อาจจะใช้ได้ผลหรือไม่ได้ผล

ระดับที่ 2: รู้วิธีการ (Know-How) เป็นความรู้ที่มีทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เปรียบเสมือนความรู้ของผู้จบปริญญาตรีและมีประสบการณ์การทำงานผ่านมาระยะหนึ่ง เช่น 2-3 ปี ก็จะมีความรู้ในลักษณะที่รู้จักปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือบริบท

ระดับที่ 3: รู้เหตุผล (Know-Why) เป็นความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผลได้ว่าทำไมความรู้นั้นๆ จึงใช้ได้ผลในบริบทหนึ่ง แต่ใช้ไม่ได้ผลในอีกบริบทหนึ่ง

ระดับที่ 4: ใส่ใจกับเหตุผล (Case-Why) เป็นความรู้ในระดับคุณค่าความเชื่อซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนมาจากภายในจิตใจ ให้ต้องกระทำสิ่งนั้นๆ เมื่อเผชิญสถานการณ์ หรือเป็นความรู้ในลักษณะสร้างสรรค์ที่มาจากตัวเอง

จะเห็นได้ว่าแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2551: 59) นั้นแบ่งลำดับขั้นของความรู้หรือการเรียนรู้ตั้งแต่ขั้นความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการสร้างสรรค์ ในขณะที่ภราดร จินดาวงศ์ (2549: 27-28) และ Awad และ Ghaziri (2004: 36-41) ได้กล่าวว่ลำดับขั้นความรู้นั้นเป็นกระบวนการพัฒนาความรู้โดยเริ่มตั้งแต่ข้อมูล สารสนเทศ ความรู้และปัญญา เป็นการพัฒนาจากล่างขึ้นบนซึ่งส่วนต่างๆ นั้น มีความหมาย ดังนี้

1. ข้อมูล (Data) เป็นทั้งลักษณะของข้อเท็จจริง ความจริง ที่ถูกบันทึก และยังไม่มีการแปลความหมายหรือยังไม่ผ่านการจัดการมีลักษณะเป็นข้อมูลดิบ

2. สารสนเทศ (Information) เป็นข้อมูลที่ผ่านการกลั่นกรองหรือวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ให้ข้อมูลเกิดการตกผลึกมีการแปลงรูปของบันทึกและข้อมูลให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจมากขึ้น

3. ความรู้ (Knowledge) เป็นสารสนเทศหรือความเข้าใจของมนุษย์ในสาขาวิชาการนั้นตามที่ตัวเองสนใจอย่างลึกซึ้งโดยผ่านกระบวนการคิดหรือเรียบเรียง แปลงสภาพให้พร้อมใช้งานหรือช่วยในการตัดสินใจ

4. ปัญญา (Wisdom) เป็นความรู้ความเข้าใจในระดับสูงที่นำความรู้ที่มีอยู่มาคิดหรือต่อยอดให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์มากขึ้น

Marquardt (2002: 140-141) ได้นำเสนอไว้ว่า ความรู้จะเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้นซึ่งเริ่มต้นจากชั้นล่างสุดไปจนถึงบนสุด 5 ลำดับขั้น โดยที่มี 3 ลำดับขั้นแรกเหมือนกับที่กล่าวมาข้างต้น แต่มีความแตกต่างกันคือขั้นที่ 4 – 5 ได้แก่ ความเชี่ยวชาญ (Expertise) เป็นผลที่เกิดจากการนำความรู้ไปประยุกต์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิผลและสามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ และสมรรถภาพ (Capability) ครอบคลุมศักยภาพและความเชี่ยวชาญทุกด้านขององค์กรเพื่อที่จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ บริการหรือกระบวนการในขั้นตอนปฏิบัติการระดับสูง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยการบูรณาการ การร่วมมือและการปฏิบัติร่วมกันของบุคลากรและคณะทำงานเป็น

จำนวนมาก อย่างไรก็ตามสมรรถภาพมิได้หมายถึงเพียงศักยภาพที่มีอยู่เท่านั้นแต่ยังรวมถึงความสามารถในการเรียนรู้ คิดค้นนวัตกรรมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ด้วย

จากลำดับขั้นของความรู้ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ลำดับขั้นของความรู้ ประกอบด้วย 5 ระดับ ที่พัฒนาจากล่างขึ้นบน คือ 1) ข้อมูล (Data) เป็นลักษณะของข้อเท็จจริงหรือความจริงที่ยังไม่ผ่านกระบวนการจัดการหรือแปลความหมาย 2) สารสนเทศ (Information) เป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการทำความเข้าใจมากขึ้น และถ้านำไปใช้งานก็อาจจะใช้ได้ผลหรือใช้ไม่ได้ผล 3) ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการคิดการเรียบเรียงหรือแปลงสภาพให้พร้อมใช้งานหรือช่วยในการตัดสินใจที่เหมาะสมกับบริบท 4) ปัญญา (Wisdom) เป็นความรู้ที่มีอยู่นำมาคิดหรือต่อยอดกับความรู้ใหม่ให้เกิดคุณค่าหรือคุณประโยชน์มากขึ้น 5) ความเชี่ยวชาญ (Expertise) เป็นผลที่เกิดจากการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้และบูรณาการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

จึงกล่าวได้ว่าความรู้ เป็นกรอบของการผสมผสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อม และการประเมินค่าผนวกกับความเข้าใจและความรู้ใหม่ที่ได้รับเป็นสารสนเทศที่เชื่อมโยงความรู้ที่ชัดเจนและความรู้ที่ไม่ชัดเจนในรูปแบบต่างๆ อย่างมีขั้นตอน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเมื่อถูกนำมาใช้จะทำให้เกิดความรู้เผยแพร่ ต่อยอดในวงกว้าง ไม่มีที่สิ้นสุด ความรู้นั้นสามารถพัฒนาขึ้นได้ตามกาลเวลาโดยผ่านประสบการณ์ที่ได้มาจากการเรียนหนังสือหรือจากผู้สอนและการเล่าเรียนอย่างไม่เป็นทางการหรืออาจได้จากประสบการณ์ที่เราได้กระทำและเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การรับรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ความรู้มีความแตกต่างจากข้อมูลและสารสนเทศเนื่องจากการวินิจฉัยตัดสินใจด้วย ความรู้จึงไม่เพียงสามารถตัดสินใจสถานการณ์ใหม่ๆ หรือสารสนเทศใหม่ในส่วนที่รู้อยู่แล้วเท่านั้น แต่ยังสามารถตัดสินใจและกลั่นกรองตัวเองให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์และสารสนเทศใหม่ๆ อีกด้วย โดยความรู้ยังนิยมแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ความรู้โดยนัยหรือที่ไม่เปิดเผยหรือบางที่เรียกว่า ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ซ่อนอยู่ในสมองของแต่ละบุคคลอันเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้หรือพรสวรรค์ต่างๆ และยากที่จะบอกได้ว่าความรู้ใดคือความรู้ที่ซ่อนอยู่ซึ่งสื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปของตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก โดยความรู้ชนิดนี้สามารถพัฒนาและแบ่งปันกันได้ ส่วนความรู้แบบที่สองคือ ความรู้ที่เปิดเผยสามารถแสดงออกมาให้เห็นได้ บางที่เรียกว่าความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผลสามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น หนังสือคู่มือ เอกสารและรายงานต่างๆ ซึ่งทำให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น และความรู้แบบที่สามคือความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (Culture Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากศรัทธาหรือความเชื่อที่ทำให้กลายเป็นความจริงซึ่งจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์

การสังเกตและการสะท้อนกลับของความรู้และสภาพแวดล้อมความรู้จะเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้นซึ่งเริ่มต้นจากชั้นล่างสุดไปจนถึงบนสุด 5 ลำดับขั้น คือ 1) ข้อมูล 2) สารสนเทศ 3) ความรู้ 4) ปัญญาและ 5) ความเชี่ยวชาญ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนพยายามเน้นเรื่องการขับเคลื่อนประเทศให้เป็นไทยแลนด์ 4.0 คือการสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาประเทศ จึงให้ความสำคัญต่อการนำความรู้ฝังลึกของแต่ละบุคคลในองค์กรออกมาใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกัน และนำความรู้มาสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้เป็นพลังแห่งการขับเคลื่อนในการที่จะพัฒนาสังคม ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างขึ้นจะก่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมซึ่งเป็นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศ และเป็นปัจจัยหลักที่จะนำมาใช้ขับเคลื่อนความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขและสามารถแข่งขันหรือร่วมมือกับสังคมอื่นและประเทศอื่นได้ ทุกสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความรู้เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ หรือการเปลี่ยนความรู้ให้เป็นนวัตกรรมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาสังคมให้เป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่ต้องพัฒนาความสามารถในด้านการสร้างนวัตกรรมจากความรู้ การสร้างสรรค์และเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และบริการซึ่งต้องอาศัยการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่ถูกต้องเหมาะสมในการนำความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือความรู้ที่ไม่ชัดเจนกับความรู้ภายนอกตัวบุคคลหรือความรู้ที่ชัดเจนมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาองค์กรและเป็นพลังในการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงที่แข็งแกร่ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเกิดในระดับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของทั้งสังคม จึงจะสามารถอยู่รอดจากการบีบคั้นรอบด้านจากระแสโลกาภิวัตน์ได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่จะกล่าวต่อไปนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็นประเด็นย่อย ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญ องค์ประกอบของการจัดการความรู้ เครื่องมือ กระบวนการและรูปแบบ และการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ มีความหมายโดยตรงว่าการจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นไว้ในตัวคน หากทางนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอย และมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้่องงามและใช้ได้ในความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และกาลเทศะมากขึ้น มีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมเกิดขึ้นจากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกัน (ประเวศ วะสี, 2550: 28) จากนัยดังกล่าวการจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการของการเก็บรวบรวมความรู้มาแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้เพื่อการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคนและองค์กรแห่ง

การเรียนรู้ตนเอง (ฐิติพร ชมพุกำ, 2549: 124) จึงเห็นได้ว่าการจัดการความรู้ที่แท้จริงแล้วเป็นลักษณะของการที่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานดำเนินกิจกรรมในกลุ่มเพื่อดึงความรู้ในตัวตนและค้นคว้าความรู้จากภายนอกมาใช้ในการทำงานและนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานมายกระดับความรู้ แล้วนำกลับไปใช้ในการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น (วิจารณ์ พานิช, 2551: 88) และหากพิจารณาในแง่กิจกรรมขององค์กรการจัดการความรู้เป็นชุดกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้นตามลักษณะที่เหมาะสมกับองค์กรและกาลเทศะเพื่อให้เกิดประโยชน์ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตรงตามความต้องการขององค์กร (ภูวนัย บุญวรรณ, 2552: 22) ในแง่นี้การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการให้คุณค่าแก่ทรัพยากรความรู้และนำทรัพยากรความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาบุคคล หรือองค์กรผ่านการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การคัดเลือก การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การจัดเก็บความรู้ การเข้าถึงความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้และการติดตามตรวจสอบประเมินความรู้ (อนงค์ สระบัว, 2552: 80)

นักวิชาการชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้เป็นทั้งความหมายในส่วนของกระบวนการสร้าง การเป็นกลยุทธ์ กิจกรรมและกระบวนการใช้ ซึ่งไม่แตกต่างกันไปจากความหมายของการจัดการความรู้ที่กล่าวไปแล้ว คือ ในด้านที่เป็นกระบวนการสร้างการจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ความรู้ทั่วทั้งองค์กร และนำไปเป็นส่วนประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์ บริหารเทคโนโลยีและระบบใหม่ๆ (Nonaka และ Takeuchi, 1995: 30) ในด้านการเป็นกลยุทธ์ หมายถึงการจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์ในการที่จะทำให้คนได้รับความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อยกระดับและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร แต่ไม่ใช่เครื่องมือที่จัดการกับตัวองความรู้โดยตรง แต่เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่มีระหว่างกันได้ (O'Dell and other, 1998: 3 - 9) ส่วนในด้านที่เป็นกิจกรรม การจัดการความรู้ หมายถึงการเข้าถึง การจัดการ การเก็บรักษา การส่งผ่าน การใช้ประโยชน์จากความรู้และประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอก โดยองค์กรจะจัดเก็บความรู้ไว้ในฐานข้อมูลพิเศษ เรียกว่าฐานความรู้ (Marquardt, 2002: 247) สำหรับในด้านที่เป็นกระบวนการใช้ การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการของการใช้ความรู้ที่เหมาะสม และเป็นระบบซึ่งรวมถึงกิจกรรมการแสวงหาความรู้ การเก็บรวบรวมความรู้ การสร้างความรู้และการเปลี่ยนแปลงความรู้ระหว่างทีมงานเพื่อที่องค์กรจะได้นำความรู้ไปใช้ให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง (Sallis และ Jonnes, 2002: 22 - 29)

จากความหมายของการจัดการความรู้ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศเห็นได้ชัดเจนว่ามีความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ครอบคลุมถึงการสร้างและการแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปัน

แลกเปลี่ยนความรู้การประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อให้เป็นความรู้ที่มีประสิทธิภาพและบังเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

การจัดการความรู้มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร เพราะว่าองค์กรจำเป็นต้องจัดการความรู้เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การจัดการความรู้ทำให้เกิดความรู้ใหม่และนวัตกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลในสังคมปัจจุบัน (สุพิตรดา คงขำ, 2556: 24) โดยเฉพาะต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ นอกจากการจัดการความรู้ที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ในภาพรวมดังกล่าวแล้ว การจัดการความรู้ยังช่วยป้องกันความรู้ไม่ให้สูญหาย ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ช่วยให้มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นเกิดการได้เปรียบและมีศักยภาพในการแข่งขัน เป็นการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต อีกทั้งเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรม (ชีชวล วงษ์ประเสริฐ, 2548: 66 - 68) เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อบุคคล ต่อชุมชนและต่อองค์กรทั้งสิ้น

2.2 องค์ประกอบของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในกระบวนการจัดการความรู้ที่จะประสบความสำเร็จนั้นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ คน เทคโนโลยี และกระบวนการความรู้ (Knowledge Process) โดยคนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งของความรู้และเป็นผู้ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ส่วนเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว สุดท้ายกระบวนการความรู้ เป็นการบริหารจัดการความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้ผู้ใช้ให้เกิดการปรับปรุงและสร้างนวัตกรรม ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามส่วนจะต้องทำงานอย่างสอดคล้องกันอย่างลงตัวเพื่อให้กระบวนการจัดการความรู้เกิดสัมฤทธิ์ผล (บุญดี บุญญาภิจ และคณะ, 2549; แสงสุรีย์ ทศนพูนชัย, 2550; ประภากร แก้ววรรณ, 2551 และจรินทร์ อาสาทรงธรรม, 2548) มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 คนหรือบุคลากร เป็นผู้ดำเนินการที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ สำหรับบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญที่จะดำเนินการจัดการความรู้เกิดขึ้นได้คือ คุณเอื้อ คุณอำนวย คุณกิจ และคุณประสาน โดยที่แต่ละคนมีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้

2.2.2 เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการความรู้ เทคโนโลยีมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและสร้างให้เกิดความสมบูรณ์ เช่น ช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร เกิดการประมวลผลที่เป็นระบบและรวดเร็ว

2.2.3 กระบวนการของการจัดการความรู้ ปัจจุบันความรู้กลายเป็นทรัพยากรหลักที่ใช้ในการดำเนินงาน การแข่งขัน ขององค์กรซึ่งมีกระบวนการของการจัดการความรู้ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) เป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กรสามารถแสวงหาความรู้ได้จากแหล่งความรู้ทั้งภายนอกและภายใน เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้

2 ประเภท คือ

1.1 การแสวงหาความรู้ภายในองค์กร ได้แก่ การสอนงาน การฝึกอบรม การประชุม การสัมมนา การแสดงผลงาน ระบบพี่เลี้ยง การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการลงมือปฏิบัติ

1.2 การแสวงหาความรู้ภายนอกองค์กร ได้แก่ การใช้มาตรฐานเปรียบเทียบ (Benchmarking) จากองค์กรอื่นๆ การจ้างที่ปรึกษา การดูโทรทัศน์ และภาพยนตร์ การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การตรวจสอบแนวโน้มทางเศรษฐศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี การรวบรวมข้อมูลจากลูกค้า คู่แข่ง และแหล่งอื่นๆ การจ้างพนักงานใหม่ การร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อสร้างพันธมิตรและการร่วมทุน

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) เป็นวิธีการผนวกให้การกระทำ ความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลกลายเป็นความรู้ใหม่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ มีการทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การสร้างความรู้ การแบ่งปันความรู้ การทดลอง การรวบรวมความรู้ และการสังเคราะห์ความรู้ การสร้างแรงจูงใจและโอกาสสำหรับการเรียนรู้ การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต

3. การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) เป็นการกำหนดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่องค์กรจะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ โดยพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษา และการเข้าถึงเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการ แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบคือ

3.1 รูปแบบที่เป็นทางการ ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูล สมุดจัดเก็บรายชื่อและทักษะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำสมุดบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร สมุดหน้าเหลืองขององค์กร

3.2 รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ เครือข่ายการทำงานตามลำดับชั้น การประชุมและการฝึกอบรม

2.2.4 การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ (Knowledge Transfer and Retrieval) เป็นวิธีการที่ทำให้ความรู้ได้แพร่กระจายและไหลเวียนไปทั่วองค์กร ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลหรือการประยุกต์ใช้ความรู้ที่จัดเก็บไว้ในการปฏิบัติงานจริง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1. โดยตั้งใจ ได้แก่ การสื่อสารกันด้วยการเขียน อาจเป็นการบันทึก การรายงาน จดหมายหรือข่าวประกาศ การฝึกอบรม การประชุมภายใน การสรุปข่าวสาร (Knowledge Transfer

and Utilization) การสื่อสารภายในองค์กร การหมุนเวียนแลกเปลี่ยนงาน การเชื่อมขมงานต่างๆ ที่จัดเป็นกลุ่มตามความจำเป็น ระบบพี่เลี้ยง

2. โดยไม่ตั้งใจ ได้แก่ การหมุนเวียนงาน เรื่องราวต่างๆ ที่เล่าต่อกันมาและ เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการความรู้จะประกอบด้วยบุคคล เทคโนโลยี กระบวนการจัดการความรู้ และการถ่ายโอนความรู้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำ องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการความรู้ และการถ่ายโอนความรู้ มาใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกระบวนการถ่ายโอนความรู้ ซึ่งจะอธิบายรายละเอียด ในโอกาสต่อไป

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้

การดำเนินการจัดการความรู้ขององค์กรจะมีการนำเครื่องมือ (Tools) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการความรู้ โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้หรือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ซึ่ง บดินทร์ วิจารณ์ (2547: 106-109) นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 153 - 156) และประภากร แก้ววรรณ (2551: 103 - 108) ได้นำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการ ความรู้ไว้ ดังนี้

2.3.1 ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices- CoPs) เป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการเกิดจากความใกล้ชิดความพึงพอใจ ความสนใจและพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน ลักษณะที่ไม่เป็นทางการจะเอื้อต่อการเรียนรู้การสร้างความรู้ใหม่ๆ มากกว่าโครงสร้างที่เป็นทางการ

2.3.2 การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) เป็นวิธีการพัฒนา ความสามารถพนักงานซึ่งส่วนมากจะมุ่งเน้นที่พนักงานใหม่ที่ต้องมีการสอนงานอย่างรวดเร็วให้ สามารถปฏิบัติงานได้ในเวลาอันสั้น โดยการมอบหมายให้พี่เลี้ยงเป็นผู้แนะนำ

2.3.3 การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews - AAR) คือ การอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวนว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมจึงเกิดจะรักษาจุดแข็งและ ปรับปรุงจุดอ่อนอย่างไร ส่งผลให้สมาชิกได้เรียนรู้ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว

2.3.4 แหล่งผู้รู้ในองค์กร (Center of Excellence - CoEs) เป็นการกำหนด แหล่งผู้รู้ในองค์กรสามารถทราบได้ว่าจะสอบถามผู้รู้ได้ที่ไหน อย่างไร

2.3.5 เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) เป็นการประชุมซึ่งเชิญสมาชิกจากทีมอื่น มาแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจให้แก่ทีมซึ่งต้องการความช่วยเหลือ

2.3.6 ฐานความรู้บทเรียนและความสำเร็จ (Lessons Learned and Best Practices Databases) ได้มีการจัดเก็บองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ทั้งในรูปแบบความสำเร็จ ความล้มเหลว ข้อเสนอแนะในเรื่องที่สนใจ

2.3.7 การเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการบอกเล่าที่ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่เล่า มีความต้องการที่จะหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาเรื่องราวและความคิดต่างๆ ในเรื่องที่เล่านั้นกลายเป็นของผู้ฟัง ผู้ฟังมิใช่เป็นเพียงผู้สังเกตภายนอก

2.3.8 การเสวนา (Dialogue) เป็นการปรับฐานความคิดโดยการฟังจากผู้อื่นและความหลากหลายทางความคิดที่เกิดขึ้นทำให้สมาชิกเห็นภาพที่ใกล้เคียงกัน หลังจากนั้นเราจึงจัดเวทีอภิปรายเพื่อแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติต่อไปได้

2.3.9 เวทีถามตอบ (Forum) เป็นเวทีที่เราสามารถโยนคำถามเพื่อให้ผู้ที่ร่วมอยู่ในเวทีช่วยกันตอบคำถามหรือส่งต่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญอื่นช่วย

จะเห็นได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้มีอย่างหลากหลาย และเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกระบวนการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่นักจัดการความรู้ต้องมีความรู้ความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของเครื่องมือแต่ละประเภท เพื่อจะสามารถหยิบมาใช้ผสมผสานกันในกระบวนการจัดการความรู้ได้อย่างลงตัว

2.4 กระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้

การนำการจัดการความรู้มาใช้ในองค์กร มักมีจุดมุ่งหมายของการจัดการความรู้เพื่อให้องค์กรตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ของบุคลากร ทั้งความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและภายนอกตัวบุคคล โดยการนำความรู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงองค์การการเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้น ซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้น ความรู้นี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่อีกเป็นวงจรอย่างไม่มีที่สิ้นสุดที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้”

การศึกษากระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้จึงเป็นการศึกษาถึงวงจรที่เกิดความรู้โดยเริ่มตั้งแต่ความต้องการรู้ การรวบรวมหรือสร้างความรู้ แล้วนำความรู้มาจัดแบ่งประเภทเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการใช้ความรู้และสร้างความรู้ใหม่อย่างเต็มศักยภาพของบุคคลในองค์กรรวมไปถึงการจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ให้เกิดการยอมรับเพื่อเป็นประโยชน์ในวงกว้าง ดังนั้นกระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ซึ่งมีอยู่หลายวิธี โดยนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลากหลายท่านได้ให้แนวคิดสำหรับกระบวนการจัดการความรู้ไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเพื่อการสังเคราะห์เป็นรูปแบบของการจัดการความรู้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 กระบวนการจัดการความรู้ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ (ก.พ.ร.) และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ (ก.พ.ร.) (2547) และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2549) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ว่า เป็นกระบวนการแบบ

หนึ่งซึ่งช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ เช่น พิจารณาว่าวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเราจำเป็นต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้ เช่น การสร้างความรู้ใหม่ การแสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ไม่ใช้แล้ว
3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เช่น การปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์
5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้นั้นเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เว็บไซต์ และป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นขั้นตอนที่สามารถทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีที่เป็นความรู้ที่จับต้องได้อาจทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีที่เป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล อาจทำเป็นระบบทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น
7. การเรียนรู้ ควรทำให้การเรียนรู้เป็นระบบหนึ่งของงาน เช่น ระบบการเรียนรู้เกิดจากการสร้างองค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2.4.2 กระบวนการจัดการความรู้ของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (2549: 65-67) ได้กำหนดกระบวนการจัดการความรู้หรือพัฒนาการของความรู้ที่เกิดขึ้นในองค์กร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) เมื่อได้วิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย (Desired State) ที่ต้องการสำหรับการจัดการความรู้แล้วขั้นตอนแรกที่ต้องดำเนินการก็คือการค้นหาความรู้ที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว เป็นขั้นตอนในการค้นหาว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้าง รูปแบบใด อยู่ที่ใครและความรู้อะไรบ้างที่องค์กรจำเป็นต้องมี เพื่อให้องค์กรวางขอบเขตการจัดการความรู้และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. การสร้างและการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นขั้นตอนในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องมีแต่ยังไม่มีนั้นองค์กรอาจสร้างความรู้จากความรู้เดิมที่มีหรือนำความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ก็ได้ ปัจจัยสำคัญที่

ทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จคือ บรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กรที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เป็นขั้นตอนในการจัดทำสารบัญและจัดแบ่งความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้รวบรวม การค้นหา การนำไปใช้ ทำได้ง่ายและรวดเร็วสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้โดยง่าย

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) เป็นขั้นตอนการปรับปรุงและประมวลผลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจและใช้ได้ง่ายกำจัดความรู้ที่ไม่เกิดประโยชน์ตามเป้าหมายวิสัยทัศน์หรือเป็นขยะความรู้

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) ในการเข้าถึงความรู้องค์กรต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ โดยทั่วไปการกระจายความรู้ให้ผู้ผู้มี 2 ลักษณะคือ Push การป้อนความรู้ เป็นการส่งข้อมูลหรือความรู้ให้ผู้รับโดยผู้รับไม่ได้ร้องขอ เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้ง Pull การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้ โดยผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้ แต่เฉพาะข้อมูลความรู้ที่ต้องการเท่านั้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นขั้นตอนในการนำความรู้ที่ได้จัดเก็บมาเผยแพร่แบ่งปันและแลกเปลี่ยนกันมี 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การแบ่งปันความรู้ประเภทความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) วิธีที่นิยม เช่น การจัดทำเป็นเอกสาร วิดีทัศน์ จัดทำฐานความรู้โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยจะทำให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น 2) การแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในคน (Tacit Knowledge) สามารถทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความต้องการและวัฒนธรรมองค์กร ส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีผสมผสานเพื่อผู้ใช้ข้อมูลสามารถเลือกใช้ได้ตามความสะดวก เช่น ระบบทีมข้ามสายงาน Innovation & Quality Circles : IQCs ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice : CoPs) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) การสับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน (Second Men) เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Forum)

7. การเรียนรู้ (Learning) วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้คือการเรียนรู้ของบุคลากรและนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กรการเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้นซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้นี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่อีกเป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุด เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้”

2.4.3 กระบวนการจัดการความรู้ของวิจารณ์ พานิช

วิจารณ์ พานิช (2551: 7 - 9) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ว่า เป็นกระบวนการร่วมกันโดยผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร โดยความรู้ที่ใช้มีทั้งความรู้ที่เฟ้นมาจากภายนอกกลุ่มหรือองค์กร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างขึ้นใช้ภายในองค์กรผ่านการทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายที่ผลสัมฤทธิ์ของงานที่สูงขึ้นกว่าเดิม ซึ่งมีกระบวนการจัดการความรู้ดังนี้

1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ (Define) เป็นการนำความมุ่งมั่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรมากำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ เพื่อให้การจัดการความรู้ไม่สะเปะสะปะ

2. การเสาะหาและยึดกุมความรู้ (Capture) เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการเสาะหา และยึดกุมความรู้ที่กระจัดกระจายหรือแฝงอยู่ตามที่ต่างๆ มาใช้ประโยชน์ ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอจนเกิดทักษะและความชำนาญในการเสาะหา และยึดกุมแหล่งความรู้ที่จะเสาะหาโดยอาจมาจากแหล่งภายนอกหรือผู้ที่ทำงานอยู่ด้วยกันในองค์กรก็ได้

3. การสร้างความรู้ (Create) ซึ่งในมุมมองเดิมความรู้ต้องสร้างโดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ แต่ในมุมมองใหม่ความรู้เกิดขึ้นทุกจุดของการทำงาน โดยทุกคนที่ทำงานเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในสมองซึ่งอาจจะพูดออกมาไม่ได้ การสร้างความรู้อาจทำได้ทั้งก่อนลงมือทำ ระหว่างการทำงาน และสรุปประมวลประสบการณ์หลังจากการทำงาน ในการสร้างความรู้ไม่จำเป็นต้องสร้างความรู้ใหม่ทั้งหมด อาจเริ่มต้นเพียงเล็กน้อยก่อนก็ได้

4. การกลั่นกรอง (Distil) ความรู้บางอย่างเป็นสิ่งล้ำสมัย บางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับบริบทหรือสภาพแวดล้อมสำหรับเรา จึงจำเป็นต้องมีการกลั่นกรองเพื่อให้หาความรู้ที่เหมาะสมมาใช้

5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะแต่ละคนมีมุมมองต่อความรู้เหมือนกันจึงต้องนำมาแลกเปลี่ยน มิฉะนั้นจะเก็บความรู้ไว้กับตัว ไม่มีการยกระดับความรู้ ถ้าขาดการแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่จะเก๋าล้ำสมัยอย่างรวดเร็วไม่องงาม ยิ่งมีการแลกเปลี่ยนมากยิ่งขึ้นทำให้ได้รับความรู้มาก การแลกเปลี่ยนความรู้เป็นสิ่งที่ยากที่สุด คนไม่ยอมแลกเปลี่ยนเพราะกลัวว่าจะขาดทุน กลัวการเสียเปรียบ ต้องสร้างเงื่อนไขและกติกาที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการแบ่งปันให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มีพฤติกรรมแบ่งปันความรู้และไม่ให้ผลประโยชน์แก่ผู้มีพฤติกรรมกักตุนหรือปกปิดความรู้

6. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Use) ทำให้เกิดผลจากการใช้ความรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ พัฒนากระบวนการทำงาน พัฒนาสมาชิกองค์กรและมีผลเชิงป้องกันขั้นตอนการจัดการความรู้

2.4.4 กระบวนการจัดการความรู้ของ Marali

Marali (2001: 44-45) กล่าวว่า กระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

1. การกำหนดความรู้ ระบุหรือกำหนดความรู้ที่องค์กรต้องการใช้เพื่อการพัฒนาโดยเป็นความรู้ที่ได้จากภายนอกองค์กรทั้งปัญหา และโอกาสที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้
2. การสร้างความรู้ เพื่อให้ได้กลวิธีที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและเพื่อการพัฒนา งาน ความรู้ที่สร้างขึ้นนี้ควรเป็นความรู้ใหม่ที่องค์กรยังไม่เคยมีและอาจได้มาจากความรู้ที่ฝังลึกในคน โดยอาจใช้วิธีการระดมความคิดหรือด้วยวิธีการที่หลากหลายที่ได้ให้ความรู้ที่ฝังลึกในคนออกมาให้มากที่สุด
3. การเก็บความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ฝังลึกในคนที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาจัดเก็บในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สะดวกต่อการใช้ การเก็บความรู้ในขั้นตอนนี้จะทำให้ได้ความรู้ประเภทความรู้ที่ฝังลึกเปิดเผยออกมา
4. การแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้บุคลากรในองค์กรได้นำไปใช้เพื่อการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนา งาน การแลกเปลี่ยนความรู้จะช่วยให้องค์กรได้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมาอีก
5. การแสวงหาความรู้ใหม่ ความรู้ที่องค์กรมีอยู่เมื่อนานไปอาจจะเก่าและใช้ประโยชน์ไม่ได้ อาจไม่ทันสมัยหรือบริบทขององค์กรเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมาะสมกับความรู้ที่องค์กรมีอยู่เดิม การแสวงหาความรู้ใหม่อาจเริ่มจากความรู้ที่ฝังลึกในคนที่อยู่ในองค์กรแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมในส่วนที่ขาด

2.4.5 กระบวนการจัดการความรู้ของ Marquardt

Marquardt (2002: 29-30) ได้กล่าวถึงระบบย่อยของความรู้ในองค์กร การเรียนรู้ว่า จำเป็นต้องอาศัยความรู้ที่ได้มาและความรู้ที่สร้างขึ้นขององค์กรโดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Acquisition) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร
2. การสร้างความรู้ (Creation) หมายถึง การสร้างความรู้ใหม่โดยกระบวนการที่แตกต่างกันตั้งแต่แนวคิดไปจนถึงงานวิจัยที่ยูกยาก
3. การจัดเก็บความรู้ (Storage) หมายถึง การจัดทำรหัสและจัดเก็บความรู้ขององค์กรอย่างเป็นระบบเพื่อง่ายและสะดวกแก่การสืบค้นนำมาใช้ในเวลาและสถานที่ตามที่ต้องการ

4. การวิเคราะห์และสกัดความรู้ (Analysis and Data Mining) หมายถึง การใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลความรู้ การปรับโครงสร้างความรู้และการสกัดความรู้เพื่อให้อยู่ในสภาพและรูปแบบที่สามารถนำออกมาใช้ได้

5. การถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ (Transfer and Dissemination) หมายถึง การถ่ายโอนและการเผยแพร่ข้อมูลความรู้และสารสนเทศให้กระจายทั่วทั้งองค์กรทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจซึ่งเป็นการสื่อสารโดยใช้เครื่องมือสื่ออิเล็กทรอนิกส์และบุคคล

6. การประยุกต์และการปรับความถูกต้อง (Application and Validation) หมายถึง กระบวนการที่ครอบคลุมถึงการนำความรู้ไปปรับใช้และการประเมินความรู้โดยสมาชิกขององค์กรเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงความรู้ให้ถูกต้อง

2.4.6 กระบวนการจัดการความรู้ของ Mckeen และ Smith

Mckeen และ Smith (2003: 51 - 58) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก

1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ ซึ่งต้องอาศัยพนักงานที่มีความรู้ความสามารถและมีความคิดใหม่ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่จะสนับสนุนความสำเร็จขององค์กรได้
2. การเข้าถึงความรู้ ซึ่งองค์กรต้องรู้ว่าจะเข้าถึงความรู้ได้อย่างไร ซึ่งอาจได้จากผู้รู้หรือเครือข่ายต่างๆ
3. การยึดความรู้ ซึ่งส่วนมากจะได้จากความรู้ที่ฝังลึกในคน
4. การสร้างความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดความสำเร็จเพราะจะได้จากการแลกเปลี่ยนระหว่างคนระหว่างกลุ่มหรือระหว่างองค์กร
5. การใช้ความรู้ เพื่อประโยชน์ของพนักงานและองค์กร โดยองค์กรจะต้องสร้างวัฒนธรรมการใ้รู้ให้เกิดกับพนักงานภายใต้ศาสตร์แห่งการจัดการความรู้

2.4.7 กระบวนการจัดการความรู้ของ Nonaka และ Takeuchi

Nonaka และ Takeuchi (1995) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ว่าประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า “SECI – Knowledge Conversion Process” รายละเอียดดังนี้

1. Socialization คือการสร้างความรู้จากความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ไปเป็นความรู้ไม่ฝังลึก (Explicit Knowledge) โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงระหว่างบุคคล เช่น การพูดคุยในกระบวนการฝึกงาน (On – the - job Training)

2. Externalization คือการสร้างความรู้จากความรู้ฝังลึกไปเป็นความรู้ชัดแจ้งโดยเผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การนำความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัวคนออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้งโดยการเขียนบทความ คู่มือ ตำรา การบันทึกเสียง ภาพหรือวิดีโอ เป็นต้น ดังนั้นองค์กรจึงควรสร้างค่านิยมและส่งเสริมให้ผู้รู้ที่มีความสามารถถ่ายทอดได้อย่างเป็นระบบและจริงจัง

3. Combination คือ การสร้างความรู้จากความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ไปเป็นความรู้ชัดแจ้งโดยการรวบรวมความรู้ประเภทชัดแจ้งมาสร้างเป็นความรู้ประเภทชัดแจ้งเรื่องใหม่ๆ หรือต่อยอดความรู้เดิม เช่น การเขียนบทความ การทำวิทยานิพนธ์ การทำงานวิจัย เป็นต้น

4. Internalization คือ การแบ่งปันและสร้างความรู้จากความรู้ชัดแจ้งไปเป็นความรู้ฝังลึกโดยมักจะเกิดจากการนำความรู้ชัดแจ้งที่ได้เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริงหรือลงมือทำ (Learning by Doing) ผู้ปฏิบัตินั้นจะเกิดการซึมซับให้เกิดเป็นความรู้ประสบการณ์และปัญญาเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในสมองจนทำให้เกิดเป็นความรู้ฝังลึกขึ้นมาในตัวบุคลากร เช่น การศึกษาค้นคว้าด้วยการอ่าน การฟัง การทดสอบและลงมือปฏิบัติจริง เป็นต้น

จากการศึกษากระบวนการและรูปแบบของการจัดการความรู้ตามแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการความรู้

ก.พ.ร. (2547)	สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม(2549)	วิจารณ์พานิช (2551)	Marali(2001)	Marquard(2002)	Mckeen และ Smith (2003)	Nonaka และ Takeuchi (1995)	ผู้วิจัย
1. การบ่งชี้ความรู้	1. การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)	1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ (Define)	1. การกำหนดความรู้	1. การแสวงหาความรู้ (Acquisition)	1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้		1. การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้
2. การสร้างและแสวงหาความรู้	2. การสร้างและการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)	2. การเสาะหาและยึดกุมความรู้ (Capture)	2. การสร้างความรู้	2. การสร้างความรู้ (Creation)	2. การเข้าถึงความรู้	1.การเสาะหาความรู้ (Socialization)	2. การแสวงหาความรู้

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการความรู้ (ต่อ)

ก.พ.ร. (2548)	สถาบัน ส่งเสริมการ จัดการความรู้ เพื่อสังคม (2549)	วิจารณ์ พานิช (2547)	Marali(2001)	Marquard(2002)	Mckeen และ Smith (2003)	Nonaka และ Takeuchi (2005)	ผู้วิจัย
3. การจัดการ ความรู้ให้เป็น ระบบ	3. การจัดการ ความรู้ให้เป็น ระบบ (Knowledge Organization)	3. การสร้าง ความรู้ (Create)	3. การเก็บ ความรู้	3. การจัดเก็บ ความรู้ (Storage)	3. การยึด ความรู้		3. การจัดเก็บ ความรู้ให้เป็น ระบบ
4.การ ประมวลและ กลั่นกรอง ความรู้	4. การประมวล และกลั่นกรอง ความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)	4. การ กลั่นกรอง (Distil)		4. การวิเคราะห์ และสกัดความรู้ (Analysis and Data mining)		2.การประมวล ความรู้ (Externalization)	4. การ วิเคราะห์และ กลั่นกรอง ความรู้
5. การเข้าถึง ความรู้	5. การเข้าถึง ความรู้ (Knowledge Access)						
6.การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ความรู้	6. การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ความรู้ (Knowledge Sharing)	5. การ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ (Share)	4. การ แลกเปลี่ยน ความรู้	5. การถ่ายโอน และเผยแพร่ ความรู้ (Transfer and Dissemination)	4. การ สร้าง ความรู้	4.การแบ่งปัน ความรู้ (Internalization)	5. การ แลกเปลี่ยน เรียนรู้
7. การเรียนรู้	7. การเรียนรู้ (Learning)	6. การ ประยุกต์ใช้ ความรู้ (Use)	5. การ แสวงหา ความรู้ใหม่	6. การประยุกต์ และการปรับ ความรู้ (Application and Validation)	5. การใช้ ความรู้	3. การต่อยอด ความรู้ (Combination)	6. การ ประยุกต์ใช้ ความรู้

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้
เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาเป็น
รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ
ในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ได้เป็น 6 ขั้นตอน
ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่
3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้

2.5 การประเมินความสามารถในการจัดการความรู้

การจัดการความรู้นำมาซึ่งความรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาองค์กร ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ดังที่บดินทร์ วิจารณ์ (2547: 48-49) ได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อและส่งเสริม (Enabler) การจัดการความรู้ไว้ ดังนี้ ได้แก่ ภาวะผู้นำ (Leadership) โครงสร้างองค์การ (Structure) วัฒนธรรม (Culture) พฤติกรรม (Behavior) และ การสื่อสาร (Communication) เทคโนโลยี (Technology) และ กระบวนการ (Process) ที่เอื้อต่อการจัดการองค์ความรู้ การให้รางวัล (Rewarding) และการยอมรับ (Recognition) การวัดและประเมินผล (Measurement) ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และ ซีดความสามารถ (Abilities/ Competencies) ของทีมงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ การจัดการ (Management)

บุญดี บุญญากิจและคณะ (2549 : 59 - 62), เสนาะ กลิ่นงาม (2551: 82 - 83) และ O'dell และ Grayson (1998: 4 - 8) ได้นำเสนอปัจจัยที่ทำให้องค์กรสามารถจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรต้องสร้างปัจจัยหลัก 5 ด้านที่จะช่วยให้การจัดการความรู้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy) หมายถึง การจัดการความรู้จะไม่ประสบผลสำเร็จอย่างราบรื่น ถ้าปราศจากการสนับสนุนจากผู้บริหารขององค์กร ผู้บริหารจะต้องเข้าใจแนวคิดและตระหนักถึงประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับจากการจัดการความรู้ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารและผลักดันให้มีการจัดการความรู้ในองค์กร นอกจากการสนับสนุนจากผู้บริหารแล้วอีกปัจจัยหลักที่จะช่วยให้้องค์กรสามารถบรรลุผลสำเร็จในการจัดการความรู้ได้ก็คือ ทิศทางและกลยุทธ์ที่ชัดเจนของการจัดการความรู้ องค์กรจะต้องสามารถตอบคำถามได้ว่า จะจัดการความรู้ภายในองค์กรเพื่ออะไร โดยจะนำเอาเป้าหมายของการจัดการความรู้นั้นมากำหนดเป็น แผนงานและกิจกรรมต่างๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ สิ่งสำคัญก็คือกลยุทธ์ของการจัดการความรู้จะต้องสนับสนุนและสอดคล้องกับทิศทางในการดำเนินธุรกิจขององค์กรเพื่อที่จะช่วยให้้องค์กรสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้

2. วัฒนธรรมองค์กร (Culture) หมายถึง สิ่งสำคัญซึ่งจะช่วยให้้องค์กรบรรลุผลสำเร็จในการจัดการความรู้ได้ก็คือ วัฒนธรรมของการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ระหว่างบุคลากรภายในองค์กร ทศนคติอย่างหนึ่งซึ่งมีมานานแล้วก็คือความรู้ คืออำนาจเพราะจะช่วยให้เรามีความสำคัญมากกว่าคนอื่นได้ แต่ก็ เป็นเพราะทัศนคติข้อนี้ที่ทำให้บุคลากรในองค์กรไม่ยอมที่จะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพราะกลัวว่าตัวเองจะหมดความสำคัญไป สิ่งเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นเป็น เวลานานก็ได้แปรเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมขององค์กรที่กีดขวางการแบ่งปันความรู้ การปรับเปลี่ยน วัฒนธรรมองค์กรเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาาน สิ่งที่้องค์กรควรพิจารณาก็คือการทำความเข้าใจถึง

อุปสรรคต่างๆที่ขัดขวางไม่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และพยายามหาวิธีการที่จะกำจัดอุปสรรคต่างๆเหล่านั้นออกไป การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การให้เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะทำให้บุคลากรในองค์กรตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลง

3. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารความรู้ หมายถึง ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตและอินทราเน็ตเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ช่วยให้การแลกเปลี่ยนความรู้สามารถทำได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้แล้วระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยก็มีส่วนสำคัญในการช่วยให้คนในองค์กรสามารถค้นหาความรู้ ดึงเอาความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ รวมถึงช่วยให้ข้อความต่างๆ ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบ อย่างไรก็ตามในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้นั้นองค์กรต้องมั่นใจว่าระบบเทคโนโลยีนั้นๆ สามารถเชื่อมต่อหรือบูรณาการเข้ากับระบบเดิมที่องค์กรมีอยู่ได้อย่างแนบสนิท รวมถึงจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้ง่าย อีกสิ่งหนึ่งที่องค์กรจะต้องตระหนักคือ เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการติดต่อและเชื่อมโยงคนภายในองค์กรเข้าด้วยกันเท่านั้น เทคโนโลยีไม่ได้ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ แต่ทำให้การแลกเปลี่ยนความรู้เกิดได้รวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น “คน” เป็นผู้ที่แลกเปลี่ยนความรู้ไม่ใช่เทคโนโลยี

4. การวัดและประเมินผล หมายถึง องค์กรจะไม่สามารถพัฒนาปรับปรุงได้เลยถ้าไม่ทราบถึงสถานะปัจจุบัน และองค์กรจะไม่มีทางทราบถึงสถานะปัจจุบันถ้าไม่มีการวัดผลและประเมินผล ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลของการจัดการความรู้จะช่วยให้องค์กรสามารถทบทวนและปรับปรุงกลยุทธ์และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการความรู้ได้ นอกจากนั้นแล้วผลจากการวัดความสำเร็จของการจัดการความรู้จะโน้มน้าวให้บุคลากรทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงจนถึงพนักงานระดับปฏิบัติการเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดการความรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ อย่างไรก็ตามการวัดผลและประเมินผลของการจัดการความรู้เป็นเรื่องใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบอื่นๆ ในเรื่องของการจัดการความรู้ แนวคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลทางการจัดการความรู้กำลังเป็นที่สนใจและมีผู้ที่กำลังศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เช่น การวัดและประเมินสินทรัพย์ทางปัญญา (Intellectual Capital Measurement) การหาความเชื่อมโยงระหว่างผลตอบแทนทางการลงทุนกับความรู้ขององค์กร (Return on Investment VS Organization Knowledge) หรือแม้กระทั่งความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ความสามารถในตัวบุคคลกับผลปฏิบัติงาน (Individual Competency VS Performance Improvement) อย่างไรก็ตามองค์กรต้องตระหนักว่าตัวชี้วัดที่ดีจะต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกับกลยุทธ์การจัดการความรู้ขององค์กรและสามารถบอกได้ว่าสถานะปัจจุบันของการจัดการความรู้เป็นอย่างไร การดำเนินการมีความคืบหน้าเพียงใดและได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่อย่างไรและสุดท้ายคือการจัดการความรู้ส่งผลกระทบต่ออะไรบ้าง

5. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) แม้ว่าองค์กรจะมีแผนกลยุทธ์ในการจัดการความรู้ที่ดี ผู้บริหารให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่และพนักงานในทุกระดับตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ก็ตาม กิจกรรมในการแลกเปลี่ยนความรู้อาจดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นนักถ้าขาดโครงสร้างหรือระบบรองรับสำหรับบุคลากรในองค์กรให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างสะดวก โครงสร้างที่กล่าวถึงนี้อาจจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่หรือเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งช่วยให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนความรู้กัน หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น โครงสร้างหรือระบบงานที่เอื้อให้เกิดสภาพที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้และกลไกในการแลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆ ในชีวิตการทำงานประจำวัน นอกจากนั้นแล้วผู้บริหารจะต้องพิจารณาถึงโครงสร้างของหน่วยงานหรือบุคลากรที่จะรับผิดชอบในการจัดการความรู้ ควรเป็นไปในรูปแบบใด เช่น การจัดตั้งทีมงานข้ามฝ่าย (Cross-Functional Team) เพื่อให้บุคลากรจากทุกฝ่ายงานเข้ามาร่วมกันวางแผนและดำเนินการในเรื่องของการจัดการความรู้ เป็นต้น สุดท้ายคือระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล เช่น ระบบการประเมินผลงานและระบบการยกย่องชมเชยและให้รางวัลที่ต้องเอื้อต่อการจัดการความรู้ขององค์กร

จากปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จนั้น ประกอบด้วยภาวะผู้นำและกลยุทธ์ นโยบายองค์กร วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ การจัดการ การให้รางวัล การใช้ระบบการจัดการความรู้ โครงสร้างพื้นฐาน การวัดและประเมินผล จะเห็นได้ว่าการวัดและประเมินผลเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะตัดสินว่าการใช้กระบวนการจัดการความรู้ในองค์กรนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ แบ่งออกเป็นประเมินความรู้ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของบุคลากรในองค์กรและการประเมินผลลัพธ์ความสำเร็จของการจัดการความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งในองค์กร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ว่า ต้องการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทยซึ่งเป็นการประเมินที่ตัวบุคคล ดังนั้นเพื่อเป็นการกำหนดกรอบของการประเมินความรู้ความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้จากนักวิชาการต่างๆ ได้ดังนี้

ทัศนีย์ ทองไชย (2556) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ได้กำหนดเกณฑ์ในการวัดทักษะการจัดการความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยยึดตามกระบวนการจัดการความรู้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ นักเรียนระบุปัญหา ตั้งวัตถุประสงค์ บอกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลได้

2. การออกแบบการจัดการความรู้ คือ นักเรียนระบุเป้าหมายการเรียนรู้ แหล่งความรู้ วิธีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลที่ได้จะนำไปทำอะไรและมีการสรุปเป้าหมายและวิธีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ

3. การสร้างความรู้จากความรู้ที่ฝังลึกเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง คือ นักเรียนแสวงหาความรู้จากเอกสาร จากปราชญ์ชาวบ้าน สรุปเนื้อหาที่ได้รับมอบหมายครบถ้วน

4. การแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ คือ การอภิปรายและสรุปผล ผู้เรียนสามารถระบุหัวข้อหลักที่ไปศึกษาและหาเหตุผลมาสนับสนุนข้อมูลหลักได้

5. การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ โดยการประเมินจากชิ้นงานด้านการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ

6. การประยุกต์ใช้ความรู้ โดยการประเมินโครงงานด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ อนุช ศรีบัว (2552) ศึกษาเรื่องรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า องค์ประกอบของตัวชี้วัดการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วย 1) กระบวนการจัดการความรู้ 2) การเรียนรู้ 3) สมรรถนะ 4) เทคโนโลยี และ 5) โครงสร้างองค์การ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบด้านสมรรถนะ พบว่าเป็นความสามารถในการจัดการความรู้ของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดของตัวชี้วัดสรุปได้ว่า บุคลากรมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีปฏิภาณไหวพริบ บรรณาธิการจะเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเพื่อบ่มงู้งุดหมายและความสำเร็จที่กำหนดไว้ ใช้การวางแผนการเรียนรู้ ผักฝนทักษะในการใคร่ครวญ และตั้งคำถามการรับรู้ภาพลักษณ์โกลรอบตัวอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง มีศักยภาพในการรับรู้และเรียนรู้นำไปสู่การปรับตัวให้ยอมรับความเป็นจริงไม่ยึดมั่นถือมั่น มีความคิดที่ครอบคลุมรอบด้านสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลง และสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์ระบบย่อยต่างๆ ในองค์กรได้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือขั้นตอนการทำงานใหม่ๆ ไม่ยึดติดกับรูปแบบการทำงานเดิมๆ การนำข้อมูลความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาปรับปรุงความคิดและตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ทันท่วงทีต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม มีทัศนคติเชิงบวกต่องานและองค์กร สามารถสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความสุขโดยการทำงานร่วมกันกับทุกคนได้ เป็นต้น

เพ็ชรรัตน์ ฮิมินกุล (2554) ศึกษาเรื่องมาตรวัดการจัดการความรู้ พบว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของสถานศึกษา มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ และด้านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีรายละเอียดของมาตรวัดการจัดการความรู้ ดังนี้

1. ด้านการวางแผนของผู้บริหาร บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบด้านและส่งผลกระทบต่อสถานศึกษา เสนอแนวทางแก้ไขใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน กำหนดวิธีการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการจัดการความรู้ที่ชัดเจน และเป็นระบบ

2. ด้านการปฏิบัติ คือ บุคลากรเป็นสมาชิกที่มึงานการจัดการความรู้ด้วยความเต็มใจที่มีความรู้ และมีการมอบหมายความรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษร สํารวจความรู้ขององค์กร ประชุมทำความเข้าใจร่วมกัน ใช้กระบวนการและเครื่องมือของการจัดการความรู้ขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดความก้าวหน้า

3. ด้านการตรวจสอบ ด้วยการจัดให้มีการประชุมและร่วมกันประเมินผลการจัดการความรู้และปรับปรุงข้อผิดพลาดในการจัดการความรู้ ติดตามผลอย่างมีส่วนร่วม

4. ด้านการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข มีการตรวจสอบองค์ความรู้ขององค์กรร่วมกัน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามหลักวิชา ทฤษฎี เท้าทันกับกระแสของการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ บุคลากรทุกภาคส่วน ร่วมกันถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการใช้เทคโนโลยีและร่วมกันสร้างสรรค์เป็นองค์ความรู้ใหม่ให้มีมากพอต่อการพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาองค์กร

จากการศึกษาแนวทางการประเมินความรู้ความสามารถด้านการจัดการความรู้ของบุคคลในเอกสารต่างๆ ดังที่นำเสนอมาแล้วข้างต้นนั้นสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ว่าการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้จะประเมินจากองค์ประกอบของกระบวนการจัดการความรู้เป็นตัวตั้ง จากนั้นจึงกำหนดพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการปฏิบัติงานตามองค์ประกอบในแต่ละด้านซึ่งมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทของแต่ละองค์กร สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทยตามองค์ประกอบของกระบวนการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ไว้แล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้นี้ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

ประพันธ์ เกียรติเผ่า (2551) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจัดการความรู้และการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลวงพ่อสมย์วัดหนองหญ้านาง ใช้ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านการเหยียบเหล็กแดงรักษาโรคอัมพฤกษ์และอัมพาต โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษและบุคคลผู้ที่มีความรู้ โดยการเรียนตัวต่อตัวและประสบการณ์ของตนเอง ถ่ายทอดความรู้ให้เฉพาะลูกศิษย์ผู้ชายประเมินผลความพึงพอใจของคนไข้ที่มาับการรักษา และมีการผสมผสานวิธีการนวดอบสมุนไพร การรับประทานยาและการกายภาพบำบัด การปฏิบัติที่เป็นเลิศในการสอนภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ได้แก่ การกำหนดหัวข้อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ปฏิบัติด้วยความรักและความสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยฝึกปฏิบัติจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สามารถนำองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างหลากหลาย

จาวรรรณ รัตนโกศา (2551) ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ หลักสูตรสมรรถนะวิชาชีพหัตถกรรมไทยโดยภูมิปัญญาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ การจัดการความรู้ พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในวิชาชีพหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาไทย พัฒนา หลักสูตรสมรรถนะวิชาชีพเครื่องถม ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรวิชาชีพ หัตถกรรมโดยภูมิปัญญาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 6 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการความรู้วิชาชีพ หัตถกรรม 2) รูปแบบการปฏิสัมพันธ์การจัดการความรู้วิชาชีพหัตถกรรม 3) รูปแบบการจัดการความรู้ใน การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพหัตถกรรม 4) รูปแบบการจัดการความรู้การสร้างแบบฝึกชุดฝึกอบรม วิชาชีพหัตถกรรม 5) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสมรรถนะวิชาชีพเครื่องถม 6) รูปแบบความสัมพันธ์ การจัดการความรู้หลักสูตรมาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพหัตถกรรมซึ่งเป็นวิชาแกน ซึ่งรูปแบบ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการสร้างความรู้และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน

ทัศนีย์ ทองไชย (2556) ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตาม แนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา 2) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้ กับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และ 3) ถอดบทเรียนการจัดการความรู้หลัง การใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยยึดหลักการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติทั้งในระดับบุคคลและระดับ กลุ่ม มุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างความรู้จากการปฏิบัติร่วมกันและมีการจัดเก็บความรู้ที่มีอยู่ในตัวของ นักเรียนเปลี่ยนเป็นความรู้ที่ชัดเจนด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ ส่วนรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด การจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เรียกว่า PHOSAI Model มีองค์ประกอบสำคัญคือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการความรู้ 4) การวัดและ ประเมินผล 5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนทักษะ การจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และนักเรียนมีความพึงพอใจ

ต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการถอดบทเรียนจากการบันทึกความรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการสัมภาษณ์นักเรียนและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องเริ่มต้นที่ตัวครูก่อน โดยครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้เตรียมการเรียนการสอน การนำเสนอตัวอย่าง และแนะนำแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้ดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

พระพรหม ทองศูนย์ (2556) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้การวิจัยและพัฒนา มีกลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมจำนวน 12 คนจาก 79 โรงเรียนในอีสานใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจากการสัมภาษณ์บุคคลและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพบว่า หลักสูตรประกอบด้วย วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ โครงสร้างเวลาเรียน การวัดและประเมินผล คำอธิบายรายวิชา เพื่อให้ครูนำไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 2) หลักสูตรฝึกอบรมมีจำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ได้รับการออกแบบและพัฒนาโดยใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร ได้ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร PSAMN Model ซึ่งประกอบด้วยหน่วยฝึกอบรมที่ 1 เรื่อง การวางแผนพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Planning: P) หน่วยฝึกอบรมที่ 2 การเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรอิงมาตรฐานกับหลักสูตรสถานศึกษา (Standard Based Curriculum: S) หน่วยฝึกอบรมที่ 3 นำแนวคิดการจัดการความรู้ (CSKTL) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ หน่วยฝึกอบรมที่ 4 การบริหารจัดการหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Management System: M) หน่วยฝึกอบรมที่ 5 การสร้างเครือข่ายหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Networking: N) 3) การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) การประเมินหลักสูตรและการวิพากษ์หลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า หลักสูตรประกอบด้วย วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ โครงสร้างเวลาเรียน การวัดและประเมินผล คำอธิบายรายวิชา เพื่อให้ครูนำไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสม

สุพัตรา คงขำ (2556) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รักษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุง 2) ศึกษาคุณค่าและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุง 3) พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 4) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยแบบพหุเทศกรณีศึกษา รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์การจัดการความรู้ของคณะหนังตะลุงมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณโดยคณะหนังตะลุงมีความต้องการจำเป็นในด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการจัดเก็บความรู้เป็นขั้นตอนที่มีปัญหามากที่สุดและยังเป็นลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด โดยคณะหนังตะลุงมีสภาพการจัดการความรู้ที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพการณ์การจัดการความรู้ที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี ความรู้หรือภูมิปัญญา กิจกรรม การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 2) คุณค่าของหนังตะลุงจำแนกเป็น 2 ด้านหลักคือ ด้านการพัฒนาบุคคลและด้านการพัฒนาสังคม ส่วนแนวทางในการอนุรักษ์หนังตะลุงจำเป็นต้องเสริมสร้างและพัฒนากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เป็นนายหนังตะลุง ลูกคู่หรือนักดนตรี ผู้รับหนังตะลุง ผู้ดูหรือผู้ชม และผู้ส่งเสริมหนังตะลุง 3) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ประกอบด้วยหลักการวัตถุประสงค์ องค์ประกอบของการจัดการความรู้หรือองค์ประกอบร่วม โดยองค์ประกอบของการจัดการความรู้ BONAMSUB Model มีองค์ประกอบย่อย 8 ประการคือ 1. ภาวะผู้นำ 2. โอกาสของการเรียนรู้ 3. การสร้างเครือข่ายในการทำงาน 4. กิจกรรมต่อเนื่อง 5. การจัดการ 6. ค่านิยมร่วมกัน 7. การใช้เทคโนโลยี 8. อยู่ในความดูแลของภาครัฐ 4) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ผ่านการตรวจสอบและรับรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในภาพรวมอยู่ในสภาพมากที่สุด

Cartledge (1995) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน DOKO ในประเทศ Ethiopia พบว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านมีผลต่อการจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืนและมีผลต่อความมั่นคงทางสังคม ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สำคัญ เช่น การมีบรรทัดฐานในการใช้ทรัพยากร (Social Norms) การให้ความเคารพต่อการใช้ทรัพยากร (Respect for the Resources) การให้ความเคารพต่อผู้นำชุมชน (Respect for Readership) การให้ความตระหนักต่อระบบนิเวศ (Ecological Awareness) นอกจากนี้ยังพบว่าสังคมมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

Gurung (2002) ศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในชุมชน Tarami Magers ทางตะวันตกของประเทศ Nepal ผลการวิจัยพบว่า กระแสแห่งความเจริญหรือการพัฒนาประเทศ อาทิ ความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองใน คริสต์ศตวรรษที่ 18 - 19 มีผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นสูญหายไป แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ายังมีอีกหลายชุมชนที่มีความเข้มแข็งของระบบจารีตประเพณี และมีการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านใน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนให้ยั่งยืนอยู่ได้

Kao (2005) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการบริหารของผู้บริหารชาวไต้หวัน และการปฏิบัติการจัดการความรู้ในบริษัทที่ตั้งอยู่ในจีนแผ่นดินใหญ่ เป็นการศึกษาเพื่อวัดรูปแบบการ บริหารของผู้บังคับการปฏิบัติการจัดการความรู้ โดยใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งผู้บริหารตามพฤติกรรมใน การบริหารที่รวมถึงการพิจารณาแต่งตั้ง การเล่าเรื่อง การขาย การมีส่วนร่วม และการแต่งตั้งตัวแทน ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างรูปแบบการเป็นผู้นำบริหารกับการปฏิบัติการ จัดการความรู้ระหว่างการเป็นผู้นำของผู้บริหารกับประชากรที่ศึกษา รวมทั้งมีความแตกต่างอย่างมี นัยสำคัญในกลุ่มผู้นำแบบต่างๆ และจำนวนปีที่ เป็นผู้นำในบริษัทกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการ ความรู้ และผู้นำที่เป็นนักขายมีการนำการจัดการความรู้มาใช้สูง

Bosua และ Scheepers (2007) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบจำลองเพื่ออธิบาย การแบ่งปันความรู้ในสภาพแวดล้อมขององค์กรที่ซับซ้อน เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างแบบจำลองที่อธิบาย การแบ่งปันความรู้ในสภาพแวดล้อมองค์กรที่ซับซ้อน ผลการวิจัยพบว่า การแบ่งปันความรู้ที่มี ประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมในองค์กรที่เน้นด้านความรู้ และเสนอว่า ประสิทธิภาพของการแบ่งปันความรู้ถูกกำหนดโดยวุฒิภาวะของเครือข่ายทางสังคมทั้งที่เป็นรูปแบบ และไม่เป็นรูปแบบ รวมทั้งมีข้อเสนอแนะอีกว่า กลไกอำนาจความสะดวกราบรื่นในสังคมและเครือข่าย สังคมที่สร้างขึ้นกับกลไกที่เชื่อมเครือข่ายเหล่านี้เข้าด้วยกันจะมีประสิทธิภาพต่อประสิทธิภาพทั้งหมด ของการแบ่งปันความรู้ในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นพบว่างานวิจัยในประเทศจะเป็น การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องบูรณาการกับการเรียนการสอน ในกลุ่มสาระต่างๆ ส่วนงานวิจัยต่างประเทศนั้นเป็นการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ใน องค์กรประเภทต่างๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหาร องค์กรเพื่อพัฒนาองค์กรให้มีความก้าวหน้ารวมทั้งสามารถนำมาใช้ในการต่อยอดความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างยั่งยืน

การเรียบเรียงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศนั้น ทำให้ได้แนวทาง เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ รวมทั้งแนวทางการประเมินความสามารถใน

การจัดการความรู้สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโอนความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้

สภาพการเรียนรู้ใดๆ ก็ตามมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่กับความรู้เดิมหรือความรู้ในอดีตเสมอ กล่าวคือ ผู้เรียนมีความรู้เดิมหรือความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เรียนเป็นทุนเดิมมากน้อยแตกต่างกัน ความรู้เดิมที่ช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นพื้นฐานที่ต่อเนื่องระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ การเรียนรู้สิ่งใดก็ตามเป็นการเชื่อมโยงความรู้ทั้งสองอย่างอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นลักษณะของการนำไปสู่การถ่ายโอนรู้นั้นเอง

การนำเสนอเนื้อหาในประเด็นเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดการนำเสนอออกเป็นประเด็นย่อย คือ ความหมายและความสำคัญของการถ่ายโอนความรู้ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโอนความรู้ องค์ประกอบของการถ่ายโอนความรู้ ประเภทของการถ่ายโอนความรู้ และแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการถ่ายโอนความรู้

1.1 ความหมายและความสำคัญของการถ่ายโอนความรู้

การถ่ายโอนความรู้ (Transfer of Learning) หรือการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) เป็นคำที่มีความหมายสอดคล้องกัน มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการถ่ายโอนความรู้ไว้ดังต่อไปนี้

McGeoch และ Irion (1952) และ Munn (1962) กล่าวสอดคล้องกันว่า การถ่ายโอนการเรียนรู้ หมายถึง การนำเอานิสัยอันหนึ่งไปใช้กับการกระทำอีกอย่างหนึ่ง ผลที่ได้รับอาจจะมีลักษณะเป็นบวก หากนิสัยที่มีอยู่เดิมแล้วช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ในคราวต่อไปอย่างสะดวกสบาย หรืออาจจะมีลักษณะเป็นลบ หากนิสัยที่มีอยู่เดิมนั้นไม่อำนวยความสะดวกต่อการกระทำในคราวต่อไป

Hilgard (1926) ได้ให้ความหมายของการถ่ายโอนการเรียนรู้ในอีกแนวทางว่า การถ่ายโอนความรู้เป็นอิทธิพลของการเรียนรู้ในครั้งก่อน ที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ในครั้งต่อไปและอาจแสดงผลให้เห็นได้ 2 ประการ คือ หากผลการเรียนรู้ในครั้งก่อนอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ในครั้งต่อไป การถ่ายโอนการเรียนรู้จะมีลักษณะเป็นบวก และหากผลของการเรียนรู้ในครั้งก่อนไม่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ในครั้งต่อไปแล้ว การถ่ายโอนการเรียนรู้ย่อมมีลักษณะเป็นลบ

ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับที่นักวิชาการคนอื่นๆ ได้กล่าวไว้ ได้แก่ Blair, Jones, และ Simpson (1968), Ellis (1969), Gagne (1970 : 335), Drowatzky (1975), Hilgard and other (1975 : 253), Ellis และ Lance (1969), Bigge (1982), Klausmeier (1985), Freeze (1987: 11), Mckeough (2002), Marini และ Genereux (1995: 2), Woolfolk (1995: 314), Hunter (1995 : 2), Elliott and others (2000), Haskell (2001) และ Ormrod (2004)

จากการอธิบายความหมายของการถ่ายโยงความรู้หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้โดยนักวิชาการชาวต่างประเทศข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การถ่ายโยงความรู้เป็นการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปใช้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง ทั้งที่มีบริบทใกล้เคียงและแตกต่างกับสถานการณ์เดิม รวมถึงการได้ความรู้ใหม่จากการบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงอาจสรุปได้ว่า การถ่ายโยงเป็นปรากฏการณ์ที่โครงสร้างความรู้ได้รับการกระตุ้นด้วยการสอนอย่างหลากหลายบริบท และหลากหลายสถานการณ์ โดยปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) การที่ความรู้ที่มีมาก่อนส่งผลต่อการเรียนรู้งานใหม่หรือการปฏิบัติชิ้นงานใหม่เรียกว่า การเชื่อมโยงความรู้ 2) การที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์หนึ่งไปใช้ในอีกสถานการณ์หนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่า การถ่ายโยงความรู้

ในส่วนของเกี่ยวกับความสำคัญ Hunter (1995) ได้สรุปให้เห็นว่าความสำคัญของการถ่ายโยงการเรียนรู้นั้นมี 2 ประการ คือ

1. การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นหัวใจและเป็นส่วนสำคัญของการแก้ปัญหาการคิดสร้างสรรค์และกระบวนการทางความคิด (Mental Processes) ในขั้นสูงอื่นๆ ทั้งหมด นอกจากนี้ยังเป็นหัวใจสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์ผลผลิตที่มีความงดงามด้วย
2. การถ่ายโยงการเรียนรู้ มีส่วนสำคัญที่จะช่วยในการประหยัดเวลา และพลังงาน เพราะการเรียนรู้ที่มีมาก่อนนั้น จะช่วยเอื้อหรือเข้าไปช่วยการเรียนรู้ใหม่และสามารถลดหรือเพิ่มเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้

1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโยงความรู้

การถ่ายโยงความรู้มีทฤษฎีการสอนหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้าง (Schema Theory) ทฤษฎีองค์ประกอบเหมือน (Identical-Elements Theory) ทฤษฎีการสรุปนัยทั่วไป (Generalization Theory) ทฤษฎีการโยงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของการอุปมาอุปไมย (The Structure Mapping Theory of Analogy) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) การเรียนรู้จากกรอบมโนทัศน์ (Concept Mapping Learning Theory) และหลักการสอนการถ่ายโยงการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกนำทฤษฎีเพียง 3 ทฤษฎีมากล่าวถึง คือ ทฤษฎีโครงสร้าง (Schema Theory) ทฤษฎีองค์ประกอบเหมือน (Identical-Elements Theory) และ ทฤษฎีการสรุปนัยทั่วไป (Generalization Theory) ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

1.2.1 ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory)

แนวคิดตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าโครงสร้างภายในของความรู้ที่มนุษย์มีอยู่นั้น จะมีลักษณะเป็นnode หรือกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกันอยู่ ในการที่มนุษย์จะเรียนรู้อะไรใหม่ได้นั้นมนุษย์จะนำความรู้ใหม่ๆ ที่เพิ่งได้รับนั้นไปเชื่อมโยงกับกลุ่มความรู้ที่มีอยู่เดิม (Pre-Existing Knowledge) ได้นิยามความหมายของคำว่า “โครงสร้างความรู้” ว่าเป็นโครงสร้างภายในสมองของมนุษย์ซึ่งรวบรวมเกี่ยวกับความรู้ วัตถุ ลำดับเหตุการณ์ รายการกิจการต่างๆ เอาไว้ หน้าที่ของโครงสร้างความรู้ก็คือ การนำไปสู่การรับรู้ข้อมูล (Perception) การรับรู้ข้อมูลนั้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดโครงสร้าง (Schema) ทั้งนี้ก็เพราะการรับรู้ข้อมูลเป็นการสร้างความหมายโดยการถ่ายโอนความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมภายในกรอบความรู้เดิมที่มีอยู่ และจากการกระตุ้นโดยเหตุการณ์หนึ่งๆ ที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้นั้นๆ เข้าด้วยกัน การรับรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เนื่องจากไม่มีการเรียนรู้ใดเกิดขึ้นโดยปราศจากการรับรู้ นอกจากโครงสร้างความรู้จะช่วยในการรับรู้และการเรียนรู้แล้ว โครงสร้างความรู้ยังช่วยในการระลึก (Recall) ถึงสิ่งต่างๆ ที่เราเคยเรียนรู้มา โครงสร้างความรู้จึงมีลักษณะเป็นแหล่งความรู้ทางปัญญา มีหน้าที่ในการจัดเก็บความรู้หลายประเภทที่แตกต่างกัน ตั้งอยู่ในหน่วยความจำระยะยาว และเป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ที่เกิดขึ้นจากการประมวลผลข้อมูล รวมทั้งเป็นตัวที่ส่งอิทธิพลต่อลักษณะของการเรียนรู้ทุกชนิด เช่นการรับรู้ การสร้างความเข้าใจ การใช้เหตุผล และการแก้ปัญหาต่างๆ เป็นต้น (Cree, 2000) นักจิตวิทยาแนวปัญญานิยมเรียกความรู้ที่อยู่ในรูปนัยทั่วไปว่า “โครงสร้าง” ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Schema หรือ Structure โครงสร้างนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ โครงสร้างด้านนามธรรม (Abstract Structure) และโครงสร้างด้านการดำเนินการ (Procedural Structure)

โครงสร้างด้านนามธรรมประกอบด้วย การเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การได้มีประสบการณ์ในเหตุการณ์หรือมโนทัศน์ โครงสร้างนี้สร้างขึ้นมาเป็นแนวคิดทฤษฎีในรูประบบการแบ่งลำดับในธรรมชาติกับโครงสร้างที่เฉพาะเจาะจง มากกว่าที่อยู่ในโครงสร้างทั่วไป เช่น พูดว่า “กำลังจะไปภัตตาคาร” ซึ่งโดยทั่วไปส่วนใหญ่จะรวมถึงข้อมูล เช่น ภัตตาคารเป็นสถานที่สำหรับกินอาหารหรือจ่ายอาหาร ไม่ได้มีไว้สำหรับทำอาหารหรือทำความสะอาดโดยในโครงสร้างจะบรรจุข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับชนิดของภัตตาคาร เช่น ภัตตาคารกรีก ภัตตาคารอิตาลี และฟาสต์ฟูด เช่น แมคโดนัลด์ เป็นต้น (Schank และAbelson, 1977)

ส่วนโครงสร้างด้านการดำเนินการ เป็นโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
 นั่นเอง เช่น ในการเรียนรู้รายการของคำ ในการทดลองทางจิตวิทยา โครงสร้างนี้จะช่วยกระตุ้น
 โครงสร้างย่อยเกี่ยวกับกลยุทธ์ที่พิเศษ เช่น การทบทวน การจัดกลุ่มคำเพื่อเรียนรู้คำพวกนั้น (Royer,
 1979: 64)

นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังได้เสนอว่า ในขณะที่ดำเนินการกระบวนการเรียนรู้จะมีการกระตุ้นโครงสร้างต่างๆ เพื่อใช้เป็นตัวแทนของข้อมูล และเป็นแหล่งของสมมติฐานเกี่ยวกับชนิด
 ของข้อมูลที่คาดหวัง โครงสร้างทางปัญญาเป็นโครงสร้างช่องทางของการรอข้อมูลที่กำลังจะเข้ามา
 ใหม่ ข้อมูลที่เข้ากันได้กับช่องทางเดิมก็จะทำให้ขั้นตอนการเรียนรู้ง่าย แต่ถ้าข้อมูลที่เข้ามาใหม่
 ไม่สามารถเข้ากันได้กับโครงสร้างเดิมที่มีอยู่ก็จะเกิดความลำบากในการเรียนรู้ (Royer, 1979: 64-65)

Rumelhart และ Norman (1978) ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงการนำ
 โครงสร้างมาใช้เป็นหน่วยพื้นฐานของตัวแทนความรู้ในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันในเชิงคุณภาพไว้
 3 ชนิด ได้แก่

1. การพอกโครงสร้าง (Accretion) เป็นการเพิ่มข้อมูลใหม่เข้าไปใน
 โครงสร้างเดิมที่มีอยู่แล้ว นั่นคือ ข้อมูลใหม่ได้รับการตีความด้วยโครงสร้างที่เกี่ยวกับช่องซึ่งมีอยู่แล้ว
 และร่องรอย (Trace) ของกระบวนการตีความนี้ยังคงอยู่หลังเสร็จสิ้นกระบวนการ ร่องรอยนี้สามารถ
 ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการอธิบายข้อมูลที่มีมาก่อนๆ นั่นคือระบบโครงสร้างพื้นฐานเดิมจะสามารถตอบ
 คำถามที่ไม่สามารถตอบได้ในตอนแรก ดังนั้นระบบโครงสร้างเดิมจึงได้เรียนรู้สิ่งใหม่บางสิ่งแต่ไม่มี
 โครงสร้างใหม่เกิดขึ้น การเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นการเรียนรู้อย่างธรรมดาที่มีความลึกน้อยที่สุด
 การเรียนรู้ด้วยวิธีนี้เพียงวิธีเดียวจะไม่ได้เรียนรู้โครงสร้างใหม่ๆ เลย สิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมดจะเป็นเพียง
 ตัวอย่างของโครงสร้างเดิมที่มีอยู่แล้ว

2. การปรับโครงสร้าง (Tuning or Schema Evolution) เป็นการขยาย
 และปรับเปลี่ยนโครงสร้างอย่างช้าๆ ในลักษณะของการประยุกต์โครงสร้าง การปรับโครงสร้างเป็น
 กลไกหลักของการพัฒนาโครงสร้างที่มีอยู่เดิมจะได้รับการปรับเปลี่ยนอย่างช้าๆ ด้วยประสบการณ์
 ที่เพิ่มขึ้น ทำให้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ

3. การสร้างสรรคโครงสร้าง (Restructuring or Schema Creation)
 เป็นการปรับโครงสร้างเดิมอย่างมากจนกลายเป็นโครงสร้างหรือการนำโครงสร้างเดิมไปใช้ในต่าง
 บริเขตความรู้ กลายเป็นโครงสร้างใหม่ในเขตปริคความรู้ัน

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงความสามารถในการถ่ายโยงบนพื้นฐานของ
 กระบวนการในการประมวลผลข้อมูล (Information-Processing Requirement) ที่สังเกตได้จาก
 การเรียนรู้จากกระบวนการเชิงพุทธิปัญญา และกลวิธี (Cognitive Process and Strategies)

ของงานสองชั้นที่มีความคล้ายคลึงกัน ตามทฤษฎีนี้การส่งเสริมการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การระลึกได้ของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนคติ และหลักการของงานชั้นแรก
2. การใช้ความสามารถเฉพาะหรือความสามารถที่ได้รับจากการเรียนหรือปฏิบัติในงานชั้นแรก
3. การใช้ความสามารถทั่วไปที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากงานชั้นแรกไปส่งเสริมการเรียนรู้ในงานชั้นที่สอง
4. ข้อความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ในงานชั้นที่ 2 จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบสองตัวแรกเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่มีความจำเป็นสำหรับการถ่ายโยงทางบวก ส่วนสององค์ประกอบสุดท้ายเป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในงานชั้นที่ 2 ซึ่งหมายความว่า การดำเนินการตามทฤษฎีนี้ การเรียนการสอนต้องประกอบด้วยงาน 2 ชั้น โดยเริ่มจากการมีความเข้าใจในหลักการหรือมโนคติของงานชั้นที่ 1 ก่อนลงมือปฏิบัติในงานให้สำเร็จ หลังจากนั้นจึงต่อยอดด้วยการให้งานที่แตกต่างจากงานชั้นที่ 1 ซึ่งผู้เรียนสามารถใช้พื้นความรู้เดิมจากงานชั้นที่ 1 ที่มีอยู่ก่อนแล้วนั้น มาใช้ในการปฏิบัติงานชั้นที่ 2 ให้สำเร็จ และเกิดข้อความรู้ใหม่จากการปฏิบัติงานที่ 2 นั้น การถ่ายโยงการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการนำความรู้ที่มีอยู่ก่อนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในบริบทใหม่ได้ โดยอาจมีความเชื่อในเรื่องของความคล้ายคลึง การมีความเข้าใจในหลักการ และการมีความเชื่อในเรื่องของการประยุกต์ใช้ความรู้ เมื่อนำความเชื่อของทฤษฎีเหล่านี้มาวิเคราะห์จะพบว่า การถ่ายโยงการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีความรู้เดิมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน โดยความรู้เดิมนี้ สามารถเกิดขึ้นได้จากกระบวนการเชิงพุทธิปัญญาที่ผู้สอนควรนำมาใช้ในการประมวลผลข้อมูลของงานชั้นแรก

ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงมีความเชื่อว่า ความรู้ของเราได้รับการรวบรวมเรียบเรียงเป็นหน่วยความรู้หลายหน่วย ซึ่งแต่ละหน่วยมีความสัมพันธ์กัน และคล้ายคลึงกัน ผู้เรียนที่มีโครงสร้างความรู้ที่รวบรวมไว้อย่างหลากหลาย จะมีความพร้อมสูงในการเลือกดึงมาใช้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์ความรู้ใหม่และความรู้เดิมได้อย่างรวดเร็ว

1.2.2 ทฤษฎีองค์ประกอบเหมือน (Identical – Element Theory)

ผู้เสนอทฤษฎีองค์ประกอบเหมือน คือ Thorndike (1969) และทศนา แคมมณี (2545: 51-52) ทฤษฎีนี้อธิบายถึงการถ่ายโยงว่า การที่การเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับว่าสิ่งเร้าของสองสถานการณ์นั้นเหมือนกันมากน้อยเพียงไร ทั้งในด้านเนื้อหา (Content) วิธีการ (Technique) และเจตคติ (Attitude) ของนักเรียนต่อสถานการณ์การเรียนรู้ทั้งสองสถานการณ์ ซึ่งความคล้ายคลึงกันจะทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ในทางบวก กล่าวคือถ้าการเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่งมีองค์ประกอบที่เหมือนกันหรือ

คล้ายคลึงกันกับอีกสถานการณ์หนึ่ง ก็จะทำให้เกิดการถ่ายโยงทางบวก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าองค์ประกอบในสถานการณ์การเรียนรู้ทั้ง 2 สถานการณ์ขัดแย้งกัน ก็จะทำให้ให้นักเรียนเกิดความสับสน เกิดการถ่ายโยงเชิงลบขึ้น ตัวอย่างเช่น การเรียนคณิตศาสตร์มาก่อนจะช่วยให้การเรียนวิชาฟิสิกส์ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะเนื้อหาของทั้งสองวิชาคล้ายคลึงกันหรือการเรียนภาษาอังกฤษช่วยให้การเรียนภาษาไทยดีขึ้น ทั้งนี้เพราะวิธีการศึกษาค้นคว้าคล้ายกันเช่น ต้องเรียนไวยากรณ์ รูปประโยค คำศัพท์ สำนวน เป็นต้น ทั้งสองตัวอย่างทำให้เกิดการถ่ายโยงเชิงบวก ทั้งนี้เพราะเนื้อหาและวิธีการคล้ายกันนั่นเอง (อาเรียย์ พันธมณี, 2538: 171) สภาพการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thorndike (1814 - 1949) ซึ่งได้วิจัยในเรื่องของการถ่ายโยงไว้อย่างกว้างขวางโดยทฤษฎีของเขามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวงการศึกษา ในการริเริ่มแนวคิดที่จะเตรียมผู้เรียนออกไปประกอบอาชีพโดยให้ผู้เรียนเรียนรายวิชาต่าง ๆ ที่เชื่อว่าผู้เรียนสามารถถ่ายโยงความรู้ออกไปใช้ประกอบอาชีพได้ จึงได้จัดสถานการณ์จำลองขึ้นมาในโรงเรียน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับสถานการณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ก่อนที่จะออกไปสู่สถานการณ์จริง นอกโรงเรียน แม้จะมีผู้แย้งว่าโอกาสที่สถานการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนจะเหมือนกับสถานการณ์จริง นอกโรงเรียนทุกประการนั้นเป็นไปได้ยาก แต่แนวคิดของทฤษฎีนี้ก็ยังคงใช้กันอยู่ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะทางสายอาชีพศึกษา (บุญศรี คำชาย, 2540: 182 - 183)

ทฤษฎีนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะชี้ให้เห็นถึงการฝึกเพื่อช่วยให้ผู้เรียนถ่ายโยงไปสู่สถานการณ์นอกโรงเรียน ก็คือ การสอนนั่นเอง ประเด็นสำคัญ คือ ความรู้และทักษะในโรงเรียนที่เหมือนกับที่พบในชีวิตประจำวันนอกโรงเรียนจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโยงความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

1.2.3 ทฤษฎีการสรุปนัยทั่วไป (Generalization Theory)

จากทฤษฎีนี้ Judd (1982) ได้กล่าวถึงของนัยทั่วไป (Generalization) ว่าเป็นข้อความหรือความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ซึ่งอาจจะเรียกหลักการ (Principle) หรือ (Rule, Law) ก็ได้ เชื่อว่า ความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับการสรุปนัยทั่วไป เพื่อที่จะใช้เป็นแนวในการเรียนรู้สิ่งอื่นหรือเพื่อจะใช้แก้ปัญหา อื่นๆ ต่อไป

Judd (1982) และนักทฤษฎีในแนวทฤษฎีการสรุปนัยทั่วไปในปัจจุบัน เห็นว่า การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นความตระหนักรู้ในความสัมพันธ์ (Relationship) ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในสถานการณ์หนึ่งและการถ่ายโยงจะเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติ (Automatic) เมื่อมีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ โดยมั่นใจว่าความรู้ควรจะอยู่ในแบบที่ทำให้เป็นนัยทั่วไปได้ และนัยทั่วไปจะครอบคลุมประสบการณ์เฉพาะจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลิตผลสูงสุดของความพยายามทางปัญญาของมนุษย์

ทฤษฎีการสรุปนัยทั่วไปเป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อว่าเมื่อคนเราเรียนรู้หลักการและวิธีการแล้ว หลักการและวิธีการที่ได้เรียนรู้แล้วนั้นจะส่งเสริมการเรียนรู้ในงานต่อไปที่คล้ายคลึงกัน โดยในการทดลองแบบคลาสสิกที่เกี่ยวข้องกับการสรุปอ้างอิง ของ Judd ในปี 1908 ด้วยการให้เด็กผู้ชายสองกลุ่มปลูกดอกไม้ที่ป่าที่วางไว้ใต้น้ำ กลุ่มหนึ่งได้รับการอธิบายเรื่องการหักเหของแสงก่อนเริ่มต้นกิจกรรมนี้ แต่อีกกลุ่มหนึ่งไม่ได้รับคำอธิบายใดๆ เลย ทั้งสองกลุ่มได้ฝึกป่าป่าที่อยู่ในน้ำลึกลงไป 12 นิ้ว โดยที่จำนวนของการฝึกเป็นสิ่งที่ต้องการของทั้งสองกลุ่ม ในเป้าหมายที่ได้ผลเหมือนกัน พบว่าความรู้เกี่ยวกับหลักการนั้นไม่มีผลต่อการทดลองเลย เมื่อสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะความลึกของน้ำเท่านั้น จึงมีความแตกต่างระหว่างการปฏิบัติของสองกลุ่มที่เห็นได้อย่างชัดเจนในกลุ่มของเด็กที่เข้าใจหลักการซึ่งได้ทำงานนั้นอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่เข้าใจหลักการซึ่งไม่ใช่องค์ประกอบ (Element) ที่เหมือนกันในสองสถานการณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ใหม่ แต่เป็นความเข้าใจในหลักการของการหักเหของแสงที่ทำให้เกิดความแตกต่าง Judd สรุปว่า การเข้าใจหลักการหักเหของแสงเอื้อต่อการเรียนรู้ใหม่หรือเกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ต่อมาปี ค.ศ.1841 Hendrickson และ Schroeder ได้นำการทดลองของ Judd ไปทำซ้ำปรากฏว่าได้ผลสนับสนุนข้อสรุปของ Judd เกี่ยวกับการถ่ายโยงการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ (สรวงศ์ โค้วตระกูล, 2544 : 263)

1. การเข้าใจหลักการเอื้อต่อการถ่ายโยงทางบวก
2. การเข้าใจหลักการจะเอื้อต่อการเรียนรู้เริ่มแรก (Original Learning)
3. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) เกี่ยวกับทฤษฎีหรือหลักการ

อย่างสมบูรณ์จะช่วยทั้งการเรียนรู้เริ่มต้น (Initial Learning) และการถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ดีว่าการให้ข่าวสารอย่างไม่สมบูรณ์

แม้ว่าทฤษฎีนี้ทั่วไปของ Judd จะได้มาจากการทดลองของการเรียนรู้ทางทักษะ แต่หลักการทฤษฎีนี้ทั่วไป สามารถนำไปใช้กับการถ่ายโยงการเรียนรู้ทางพุทธิพิสัยด้วย ซึ่งในการเรียนรู้โดยปกตินั้นแนวโน้มจะเป็นการสรุปนัยทั่วไปของความหยิ่งเห็นภายในความเข้าใจ ซึ่งได้มีสมมติฐานสำหรับนำไปใช้ในตัวอย่างอื่นที่มีเงื่อนไขทำนองเดียวกันเพื่อทดสอบความตรงของความเข้าใจ หรือการสรุปนัยทั่วไปโดยการทดลองในประสบการณ์ของการกระทำ ถ้านัยทั่วไปนั้นไม่สามารถทำนายได้ก็จะถูกตัดทิ้งไป ส่วนนัยทั่วไปที่สามารถทำนายได้ก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างทางปัญญาของบุคคลไปจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น (Bigge, 1982: 273-274)

1.3 องค์ประกอบของการถ่ายโยงการเรียนรู้

การถ่ายโยงการเรียนรู้ ได้รับการอธิบายไว้อย่างคล้ายคลึงกันว่า เกิดขึ้นจากองค์ประกอบหลัก คือ 1) การเรียนรู้อย่างมีความหมาย 2) โครงสร้างความรู้ที่เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้จากกระบวนการเชิงพุทธิปัญญา หรือ Cognitive Process และ 3) เมตาคอกนิชัน คือ เป็นกลไกในการบริหาร จัดการ ควบคุมกระบวนการในการรู้คิด และกระบวนการในการเรียนรู้ของมนุษย์

(Woolfolk, 1995; Egen และ Kauchad; 2001; Cree, 2000; Haskell, 2001 และ Sternberg และ Wendy, 2002) ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ได้มาจากผลการศึกษาทั้งโดยการทดลองและการวิจัยที่เกิดขึ้นจากรูปแบบกระบวนการในการประมวลผลข้อมูลที่เป็นรูปแบบหนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาการศึกษา

ในประวัติศาสตร์การศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่พยายามศึกษาอธิบายการเกิดขึ้นของการถ่ายโอนการเรียนรู้ และข้อค้นพบใหม่ๆ ทางการศึกษา รวมถึงงานวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การถ่ายโอนการเรียนรู้ เกิดขึ้นจากผลลัพธ์ของการเรียนรู้จากกระบวนการในการประมวลผลข้อมูลที่เราเรียกว่าโครงสร้างความรู้ซึ่งได้รับการกระตุ้นให้นำกลับมาใช้อีกครั้งในสถานการณ์หรือบริบทใหม่ ตามกระบวนการเชิงพุทธิปัญญา และเมตาคอกนิชัน โดยมีองค์ประกอบที่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1 โครงสร้างความรู้ (Schema) ส่วนนี้เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ของการประมวลผลข้อมูล ที่เป็นองค์ประกอบฐานรากที่สำคัญในการเกิดขึ้นของการถ่ายโอนการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้เป็นฐานในการเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยความรู้เหล่านี้ เมื่อได้รับการกระตุ้นด้วยการสอนที่เหมาะสมจะเกิดการถ่ายโอนขึ้นได้ (Eggen และ Kauchak, 2001 และ Cree, 2000) การถ่ายโอนการเรียนรู้จึงขึ้นอยู่กับว่า การประมวลผลข้อมูลในการเรียนรู้ครั้งแรกนั้นประมวลผลอย่างไรแล้วมีการเชื่อมต่อกับสิ่งที่เข้ามาใหม่อย่างไร

1.3.2 กระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) ส่วนนี้เป็นความตื่นตัวทางปัญญาเพื่อสร้างการรับรู้และโครงสร้างความรู้ซึ่งสามารถทำได้จากการประมวลผลข้อมูลเชิงลึก ได้แก่ การเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีกับข้อมูลใหม่ที่ได้รับ ผสมผสานการฝึกปฏิบัติจนจำได้ โดยในการฝึกปฏิบัติ นั้น ได้แก่ การฝึกปฏิบัติด้วยการใช้กิจกรรมทางปัญญาต่างๆ เช่น การสร้างแผนผังมโนติจากการรับรู้ของตนเอง (Mind Map) กิจกรรมการแก้ปัญหา การวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง การสังเคราะห์ การประเมิน และการสร้างขึ้นมาได้อย่างสร้างสรรค์ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดโดยเน้นการปฏิบัติในบริบทที่หลากหลาย เพื่อสร้างการเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ในการแก้ปัญหาในหลายแนวทาง รวมทั้งการสร้างขึ้นมาได้ในหลายลักษณะ ทั้งนี้การประมวลผลข้อมูลครั้งแรกถ้าเป็นการประมวลเชิงลึกตามลักษณะดังกล่าวมาแล้วจะเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดความจำในระยะยาวกับสิ่งที่เรียนและมีความรู้ในหน่วยความจำเพียงพอ ซึ่งจะสามารถนำกลับมาใช้ได้ตามที่ต้องการได้ตลอดเวลา และทุก ๆ สถานการณ์ กระบวนการทางปัญญานี้จัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Woolfolk, 1995; Eggen และ Kauchad, 2001; Cree, 2000; Haskell, 2001 และ Sternberg และ Wendy, 2002)

1.3.3 เมตาคอกนิชัน (Metacognition) หรือกระบวนการรู้คิด เป็นกลไกในการบริหารจัดการและควบคุมกระบวนการในการรู้คิด และการเรียนรู้ของเอกัตบุคคลรวมทั้งเป็น

ความสามารถในการใช้กลไกในการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดเมตาคอกนิชัน จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโยงความรู้ ไปใช้ยังสถานการณ์ต่างๆ ได้ โดยผู้เรียนที่มีเมตาคอกนิชันกลายเป็นผู้เรียนที่สามารถพลิกแพลง ข้อความรู้อย่างเหมาะสมในหลายๆ สถานการณ์ (Strategic Learner) เมตาคอกนิชันจึงเป็น องค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการถ่ายโยงความรู้ (Wittrock, 1991 ; Woolfolk, 1995; Eggen และ Kauchak, 2001 และ Cree, 2001)

องค์ประกอบทั้งสามนี้แทรกซึมไปกับกระบวนการเรียนการสอนที่เน้น การเรียนรู้จากงานสองชิ้นเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงในระยะแรก และเกิดการถ่ายโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ขึ้น ในระยะต่อมา กล่าวโดยสรุป การถ่ายโยงการเรียนรู้ เกิดขึ้นได้จากการที่โครงสร้างความรู้ ได้รับการกระตุ้นให้นำความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่กลับมาใช้อีกครั้ง ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับในบริบทเดิมหรือ ในบริบทใหม่ ภายใต้การปฏิบัติงานของกระบวนการทางปัญญา ที่เป็นการประมวลผลเชิงลึก และ เมตาคอกนิชัน ที่เป็นกลไกในการจัดการเกี่ยวกับการรู้คิดของเอกัตบุคคล โดยการถ่ายโยงการเรียนรู้นี้ สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการสอนการรู้คิด ที่ให้โอกาสในการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติ ที่หลากหลายและเพียงพอ

1.4 ประเภทของการถ่ายโยงความรู้

ในการถ่ายโยงความรู้ มีนักวิชาการ นักคิดทางการศึกษา ได้จำแนกประเภทของ การถ่ายโยงความรู้ไว้เหมือนกัน และแตกต่างกันดังนี้

ตามแนวคิดของ Decco (1968: 440) การถ่ายโยงความรู้มีทั้งเชิงบวก เชิงลบ และเป็นศูนย์ 1) การถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงบวก (Positive Transfer) เป็นการถ่ายโยงการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นเมื่อสิ่งกระตุ้นเปลี่ยน แต่การตอบสนองยังคงเหมือนเดิม กล่าวคือ ผู้เรียนเคยเรียนรู้ การตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นชนิดหนึ่งมาแล้ว ต่อมาเมื่อเรียนรู้การตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นชนิดใหม่ก็จะ สามารถนำความรู้ที่มีอยู่เดิมมาใช้ตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นชนิดใหม่ได้ทันที เช่นผู้ที่เคยเรียนรู้และ ซึ่จักรยานเป็นมาก่อนแล้วเมื่อมาเรียนขับมอเตอร์ไซด์ก็จะขับเป็นได้เร็ว ทั้งนี้เพราะผู้เรียนสามารถนำ หลักการทรงตัวจากการขี่จักรยานมาใช้สำหรับการขับมอเตอร์ไซด์ได้เป็นการถ่ายโยงการเรียนรู้เชิง บวก ช่วยให้ผู้เรียนประหยัดเวลาการเรียนรู้ในสถานการณ์ถัดมาได้มาก ครูผู้สอนไม่ต้องอธิบาย รายละเอียดทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ในสถานการณ์หลังมากนัก ในทุกระดับในการจัดการศึกษาล้วน คาดหวังให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงบวกทั้งสิ้น 2) การถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงลบ (Negative Transfer) เป็นลักษณะของการถ่ายโยงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อสิ่งกระตุ้นเหมือนเดิมแต่การตอบสนอง เปลี่ยน กล่าวคือเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้การตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นชนิดหนึ่งมาแล้วและต่อมาต้องการ เปลี่ยนแปลงการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นเดิมนั้นเสียใหม่ เช่น เคยเรียนรู้การพิมพ์สัมผัสด้วยการใช้นิ้ว เพียงนิ้วเดียวขณะที่พิมพ์ตามองดูแป้นพิมพ์ด้วย เมื่อเปลี่ยนมาฝึกการพิมพ์สัมผัสด้วยนิ้วทั้งสองโดย

ไม่มองแป้นพิมพ์จะทำให้เรียนรู้การพิมพ์สัมผัสได้ช้ากว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการพิมพ์มาก่อน จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้หรือการตอบสนองที่เคยมีมาก่อนมาขัดขวางการเรียนรู้ครั้งหลัง ทำให้การเรียนรู้การตอบสนองครั้งหลังยากขึ้น ในการจัดการศึกษาทั้งหลายพยายามให้มีการถ่ายโอนการเรียนรู้เชิงลบเกิดขึ้น การถ่ายโอนการเรียนรู้เชิงลบจะเกิดขึ้นง่ายในวิชาประเภททักษะถ้าการเริ่มต้นเรียนรู้หรือการฝึกฝนในระยะแรก ๆ ไม่ถูกต้องเหมาะสมจนกลายเป็นนิสัยหรือความเคยชินของผู้เรียนไปแล้ว การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขการตอบสนองก็จะทำได้ยากและเสียเวลามาก ฉะนั้นในช่วงต้นๆ ของการเรียนรู้หรือการฝึกฝนวิชาประเภททักษะ จึงต้องมีผู้สอนคอยควบคุมอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เรียนนำเอาวิธีการที่ไม่ดีหรือไม่ถูกต้องเหมาะสมมาใช้สำหรับการเรียนรู้ หรือการฝึกปฏิบัติ

3) การถ่ายโอนการเรียนรู้เป็นศูนย์ (Zero Transfer) หรือไม่มีการถ่ายโอนการเรียนรู้เกิดขึ้น กล่าวคือ สิ่งที่ผู้เรียนเคยเรียนรู้มาก่อนไม่มีผลต่อการเรียนรู้ครั้งหลังทั้งในแง่ของการประหยัดเวลาหรือการถ่วงเวลาในการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ทักษะการเตะตะกร้อมาก่อนแล้วมาเรียนรู้การตontanไม้ ความรู้จากการเตะตะกร้อไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้การตontanไม้เลย Gagne and others (1970) ได้กล่าวถึงการถ่ายโอนการเรียนรู้ทางบวกไว้ว่าเป็นสิ่งที่ควรสร้างเสริมให้เกิดขึ้นในการเรียนการสอนในชั้นเรียนเนื่องจากจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ช่วยประหยัดเวลาและแรงงานเป็นอย่างยิ่ง

ส่วน พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2544: 151) กล่าวว่า การถ่ายโอนการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ การถ่ายโอนทางบวก (Positive Transfer) และการถ่ายโอนทางลบ (Negative Transfer) การถ่ายโอนทางบวก คือ การที่ผลของการเรียนรู้ในอดีตช่วยให้การเรียนรู้สิ่งใหม่่ง่ายขึ้น การถ่ายโอนทางลบ หมายถึง การที่ผลของการเรียนรู้ในอดีตขัดแย้งกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ทำให้การเรียนรู้สิ่งใหม่ยากขึ้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542: 18) มีความเห็นที่แตกต่างออกไปโดยแบ่งรายละเอียดมากกว่า คือ การถ่ายโอนการเรียนรู้มี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การถ่ายโอนโดยความคล้ายคลึงกัน (Transfer by Generalization) หากมีกิจกรรมใดที่คล้ายคลึงกันแล้ว การเรียนรู้สิ่งที่สองจะดีกว่าสิ่งแรก เพราะเกิดการถ่ายโอนขึ้น 2) การถ่ายโอนโดยการประยุกต์ใช้ (Transfer by Application) การเรียนรู้ลักษณะนี้เกิดขึ้นเนื่องจากผู้เรียนได้เข้าใจ และสามารถนำมาใช้ในการเรียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและประยุกต์ใช้ได้ 3) การถ่ายโอนเพราะความสัมพันธ์กัน (Transfer Through Relationship) เป็นการถ่ายโอนชนิดใกล้เคียงกับการถ่ายโอนโดยความคล้ายคลึงกัน แต่การถ่ายโอนแบบนี้ใช้วิธีการเปรียบเทียบสิ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้วกับสิ่งที่กำลังเรียนรู้ใหม่ และมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสิ่งเหล่านี้ จึงสามารถนำไปแก้ปัญหาได้ และ 4) การถ่ายโอนทางทัศนคติ (Transfer of Attitude and Idea) เป็นการถ่ายโอนความรู้สึกที่มีมาแต่เดิมไปยังความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่เผชิญใหม่

จะเห็นได้ว่าความคิดเกี่ยวกับประเภทของการถ่ายโอนความรู้จากนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นไม่ได้มีข้อที่แตกต่างกันมากนัก โดยภาพรวมสรุปได้ว่า การถ่ายโอนการเรียนรู้มี

3 ประเภท คือ การถ่ายโอนการเรียนรู้ทางบวก หมายถึงการที่ผลของการเรียนรู้ในอดีตช่วยให้การเรียนรู้สิ่งใหม่่ง่ายขึ้น แบ่งออกเป็น การถ่ายโอนแบบซับซ้อนและไม่ซับซ้อน การถ่ายโอนการเรียนรู้ทางลบ หมายถึง การที่ผลของการเรียนรู้ในอดีตขัดแย้งกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือทำให้การเรียนรู้สิ่งใหม่ยากขึ้น และการถ่ายโอนการเรียนรู้เป็นศูนย์หรือไม่มี การถ่ายโอนการเรียนรู้เกิดขึ้น คือ การที่ความรู้เดิมไม่ได้มีส่วนช่วยให้เกิดการการเรียนรู้สิ่งใหม่เลย

Haskell (2001) ได้แบ่งระดับของการถ่ายโอนการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ คือ 1) Nonspecific Transfer เป็นการถ่ายโอนอย่างไม่เฉพาะเจาะจง คือ การถ่ายโอนที่ไม่มีองค์ประกอบร่วมที่ชัดเจนว่าจัดเป็นพื้นฐานที่จำเป็นของการถ่ายโอนการเรียนรู้ เพราะเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน 2) Application Transfer เป็นการถ่ายโอนในสถานการณ์เฉพาะ คือการถ่ายโอนที่มีการนำการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ภายใต้บริบทเดียวกัน 3) Context Transfer การถ่ายโอนภายในบริบท คือการนำการเรียนรู้ไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ถ้าบริบทเปลี่ยน การถ่ายโอนจะไม่เกิดขึ้น 4) Near Transfer การถ่ายโอนอย่างใกล้ คือ การถ่ายโอนความรู้เดิมไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงกัน แต่องค์ประกอบไม่เหมือนกันในสถานการณ์ใหม่ 5) Far Transfer การถ่ายโอนอย่างไกล คือ การถ่ายโอนที่มีการนำความรู้เดิมไปใช้ในสถานการณ์หรือบริบทที่แตกต่างกันมากและมีเงื่อนไขความซับซ้อนมากขึ้น และ 6) Displacement of Creative Transfer เป็นการถ่ายโอนอย่างสร้างสรรค์ คือการถ่ายโอนในระดับสูงเพื่อสร้างความรู้ใหม่

การแบ่งระดับการถ่ายโอนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้เป็นการแบ่งระดับขั้นต้น (Nonspecific Transfer) จนไปถึงขั้นสูงสุดของการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Displacement of Creative Transfer) โดยในระดับ 1 และ 2 นั้น เป็นการถ่ายโอนการเรียนรู้ในระดับง่ายๆ ส่วนการถ่ายโอนในระดับ 3 ขึ้นไป เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการนำความรู้ไปใช้ นอกจากนี้ขอบเขตของการถ่ายโอนการเรียนรู้จะขยายขึ้นตามลำดับของการถ่ายโอนในแต่ละระดับ ซึ่งจะค่อย ๆ พัฒนาตั้งแต่ระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 6 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะและกระบวนการทางด้านการแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการเชื่อมโยง ตลอดจนนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้สถานการณ์ที่หลากหลายอย่างสัมฤทธิ์ผลถึงขั้นสูงสุดของระดับการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้

1.5 แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการถ่ายโอนการเรียนรู้

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนความรู้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการถ่ายโอนการเรียนรู้ เป็นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ โดยที่ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกหัด ฝึกฝนเกี่ยวกับความรู้หรือกลวิธีต่างๆ จนเชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนนั้น มาประยุกต์ใช้ หรือเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนการถ่ายโอนจึงเป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนอย่างเชี่ยวชาญ ในประเด็นนี้ Wittrock (1991) ได้ให้ความเห็นว่า

การถ่ายโยงการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อเราสอนให้ผู้เรียนทราบกระบวนการคิดของพวกเขาเอง ในการวางแผนกระบวนการคิดเพื่อที่จะเรียบเรียงหรือจัดลำดับในการเข้าใจสารและความสัมพันธ์ของ สารนั้นกับวิชาต่าง ๆ ที่เรียนในโรงเรียนและในชีวิตประจำวัน นักการศึกษาที่นำเสนอแนวคิดในการ จัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้คือ Klausmier (1985) โดยเสนอแนวคิดใน การสอนการถ่ายโยงการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจำได้ กิจกรรมนี้ควรกระทำก่อนเริ่มการเรียนรู้ หรือให้ลำดับการเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำได้โดยบอกให้ผู้เรียนทราบ ว่าทำไมเขาถึงต้องพยายามจำ ด้วยการชี้ให้เห็นว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้แล้ว เช่น ครูอาจชี้ให้เห็นความสำคัญ ของ สิ่งที่จะเรียนหรือชี้แนะว่าควรจะทำอะไรบางอย่างที่ผู้เรียนอาจจะต้องนำไปปฏิบัติจริงในสถานการณ์ จริงนอกโรงเรียนหรือการอภิปรายด้วยเหตุผลกับผู้เรียนสำหรับการพยายามจำได้ แล้วให้สอนกลวิธี สำหรับการเรียนรู้และการจำได้ดี

2. ทำให้การเรียนรู้ครั้งแรกมีความหมายและยั่งยืน การทำให้มีความหมายและ ยั่งยืน สามารถทำได้โดยการเลือกผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีความหมายที่สุด เช่น ให้โอกาสเขาได้เรียนรู้ เนื้อหาสาระที่เป็นเรื่องจริง หรือให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียน และการประยุกต์ใช้มนต์ ซึ่งสามารถทำได้โดยการลำดับเนื้อหาสาระที่มีเป็นจำนวนมากออกเป็นหน่วยเล็กๆ โดยผู้เรียนควรมี ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ในหน่วยหนึ่งๆ หรือมากกว่าในการเรียนรู้ของแต่ละเรื่อง ท้ายสุดผู้เรียน สามารถสัมพันธ์องค์ประกอบที่หลากหลายของสิ่งใหม่กับสิ่งที่ได้รู้มาแล้วได้แก่การระบุมโนทัศน์ที่สำคัญ หลักการหรือกระบวนการแล้วเชื่อมรายละเอียดและเนื้อหาสาระต่างๆ เข้าด้วยกัน

3. ช่วยให้ผู้เรียนได้นำกลวิธีกลับมาใช้อีกเรื่อยๆ บางครั้งผู้เรียนไม่สามารถนึกออก ได้ทันที กลวิธีที่เป็นที่ต้องการที่จะค้นหาหน่วยความจำระยะยาวไปสู่การระบุได้ก็คือ การสอนกลวิธี ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งได้แก่กลวิธีในการสัมพันธ์ความหมายกับตัวอักษร เพื่อเป็นเครื่องมือในการจดจำชื่อ และกลวิธีในการจำบริบทที่คล้ายกับบริบทที่เกิดการเรียนรู้ในครั้งแรก ส่วนกลวิธีสุดท้ายได้แก่ การพยายามระลึกถึงสถานการณ์ของการเรียนรู้ในครั้งแรกเพื่อระบุตัวช่วยในการค้นหาให้เข้าถึงสิ่งที่ เรียนรู้แล้วได้

4. จัดให้มีการถ่ายโยงการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนรู้ที่ผ่านมาแล้ว เป็นผลต่อ การเรียนรู้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง ดังนั้นผู้สอนต้องสอนการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ให้แก่ผู้เรียนโดย การถ่ายโยงการเรียนรู้จะเกิดได้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ไม่ใช่ในสถานการณ์เดียวหรือเกิดขึ้นซ้ำๆ เพียงอย่างเดียว

Stemberg และ Wendy (2002) กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงการถ่ายโยง ที่มี ความหมาย (Meaningful Transfer) นั้นสามารถทำได้ดังนี้

1. Meaningfulness เป็นการสอนที่เน้นการยึดติดในสิ่งที่ผู้เรียนมีความรู้เดิม และใช้น้อยๆ นอกจากนี้ผู้เรียนควรทราบว่า การถ่ายโยง จะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

2. Encoding Specificity เป็นการสอนที่แสดงให้ผู้เรียนเห็นว่า จะประยุกต์ความรู้ในบริบทที่หลากหลายได้อย่างไร แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ การประยุกต์ใช้ อย่างเพียงพอ

3. Organization เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกการลำดับข้อมูลที่ได้เรียน จากการเรียนรู้ในครั้งแรก ทั้งนี้การฝึกถ่ายโยงข้อมูลจากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อได้นำผลการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการลำดับข้อมูลครั้งแรกนั้นมาใช้อีกครั้งหนึ่งได้ เช่น ในการสอนเขียนผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนได้ ด้วยการนำเสนอข้อมูลที่มีความต่อเนื่องกันเชิงเหตุผล เช่น เรื่องกรอบการเขียนและการแสดงให้ผู้เรียนเห็นอย่างชัดเจนว่า ใจความสำคัญอยู่ที่ใด และการเขียนรายละเอียดให้สัมพันธ์กับใจความสำคัญนั้นทำได้อย่างไร เมื่อผู้เรียนต้องสร้างงานเขียนเอง ผู้เรียนก็จะเกิดการถ่ายโยงวิธีการนี้มาใช้ได้เป็นต้น

4. Discrimination ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนได้ด้วยการวางเป้าหมายในการถ่ายโยงพร้อมกับระบุอย่างเปิดเผย เกี่ยวกับประเภทของสถานการณ์ของสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้วนั้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หรือไม่ และในขณะเดียวกัน ต้องให้ผู้เรียนทราบว่าสถานการณ์ใดที่สัมพันธ์และ ไม่สัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว

Omrod (2004) ได้กล่าวถึงการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ว่า ควรประกอบด้วย

1. การจัดปริมาณเวลาของการสอนและเนื้อหาให้เพียงพอ โดยเรียนน้อยแต่เรียนเชิงลึกและในเวลาเพียงพอ

2. การเรียนรู้ที่มีความหมายโดยผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ที่มีมาก่อนกับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่

3. การเรียนรู้หลักการโดยผู้เรียนนำหลักการที่เรียนรู้แล้วไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้

4. ความหลากหลายของตัวอย่างและโอกาสในการปฏิบัติ โดยความรู้จากหลาย ๆ บริบทจะทำให้ผู้เรียนเก็บกักความรู้เข้าสู่การเชื่อมต่อความรู้ในบริบทต่าง ๆ ที่มีอยู่ และสามารถนำมาใช้ได้ต่อไปในอนาคต

5. ความเข้มของความคล้ายคลึงกันระหว่างสองสถานการณ์ลักษณะที่ว่านี้ ยิ่งคล้ายคลึงกันมากเท่าไรก็ยิ่งเกิดการถ่ายโยงได้มากขึ้นเท่านั้น

6. ระยะเวลาระหว่างสองสถานการณ์ หมายความว่า ยิ่งฝึกใกล้ชิดติดต่อกันได้มาก ก็จะเกิดการถ่ายโยงได้มาก

7. การสัมพันธ์การสอนในหลาย ๆ บริบท ลักษณะเช่นนี้ช่วยให้การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ข้ามศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ในส่วนนี้ Eggen และ Kauchak (2001) เสนอแนะการสอนที่ส่งเสริมการถ่ายโยงการเรียนรู้ไว้ดังนี้

7.1 จัดให้มีตัวอย่างประกอบการเรียนการสอนในอัตราที่กว้างขวางครอบคลุม และการประยุกต์สำหรับเนื้อหาที่สอน

7.2 วางแผนการนำเสนอที่จัดเตรียมข้อมูลที่เป็นที่ต้องการของผู้เรียนสำหรับการทำความเข้าใจหัวข้อที่ผู้เรียนได้เรียนรู้

7.3 ดึงข้อมูลในบริบทที่มีความหมาย เช่น ครูสอนนักเรียนเกรด 5 แล้วเลือกตัวอย่างงานเขียนของนักเรียนประกอบการสอนกฎไวยากรณ์และเครื่องหมายวรรคตอน โดยครูลอกลงเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ แล้วใช้ตัวอย่างเหล่านั้นเป็นพื้นฐานสำหรับการสอน

7.4 ทบทวนเป็นประจำเพื่อให้ความคิดแกร่ง (Strengthen Ideas) อยู่เสมอ และเพื่อจัดเตรียมการฝึกปฏิบัติกับการประยุกต์ทั้งหลายที่กว้างออกไป เช่น ครูสอนสังคมให้นักเรียนเกรด 4 และต่อยอดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ด้วยคำถามว่า นักเรียนได้เรียนรู้อะไรไปบ้างในหน่วยการเรียนรู้ เป็นต้น

อารี พันธมณี (2538: 175 - 177) ได้เสนอแนวทางการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ไว้หลายประเด็นดังนี้

1. การสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ในการสอนครูควรเน้นและแสดงให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวโยงของวิชาต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน

2. ความเข้าใจกฎเกณฑ์ของวิชาต่างๆ ในการสอนครูไม่ควรเน้นให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียวแต่ต้องให้นักเรียนเข้าใจหลักการวิธีการของสิ่งที่เรียนและสรุปเป็นกฎเกณฑ์เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ การสอนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ครูต้องใช้วิธียกตัวอย่างประกอบ จัดกิจกรรม บทบาทสมมติ หรือการสร้างสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

3. ประสบการณ์กว้างขวางในการสอนวิชาต่าง ๆ ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์กว้างขวางและหลายรูปแบบทั้งการเรียนด้วยตนเองศึกษาค้นคว้าฝึกปฏิบัติศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น เพราะประสบการณ์จริงที่กว้างขวางและมากรูปแบบจะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจจริงจนสามารถสรุปเป็นหลักการวิธีการได้

4. เชาวนปัญญาของนักเรียน ครูควรคำนึงถึงสติปัญญาของนักเรียนด้วยว่ามีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนบางคนอาจเรียนรู้ได้เร็ว บางคนอาจเรียนรู้ได้ช้า ทั้งนี้ครูจะต้องยอมรับลักษณะของนักเรียนและสามารถจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กได้

5. ทักษะ และอุดมคติของนักเรียน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ครูต้องตระหนัก และส่งเสริมให้นักเรียนในด้านต่างๆ ให้ทั่วถึงเช่น ทางด้านจิตใจ ความรู้สึก จึงควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาทัศนคติ และอุดมคติเพราะสิ่งดังกล่าวมีผลต่อการเรียนรู้และการทำงานของนักเรียน

6. การฝึกตนเอง ครูต้องเน้นให้นักเรียนฝึกตนเองหลังจากที่ได้เรียนรู้มาแล้ว เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะ ความชำนาญ และพัฒนาความสามารถให้สูงยิ่งขึ้น

7. สถานการณ์จำลอง ในการสอนครูต้องจัดสถานการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนให้สอดคล้องกับสภาพนอกห้องเรียน เช่น การฝึกพูดหน้าชั้น การเล่นเกม การเลือกตั้ง เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง

8. ความรู้พื้นฐานของนักเรียน ครูควรทราบเรื่องนี้ และดำเนินการสอนเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปหายาก จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัว จากทักษะเบื้องต้นไปสู่ทักษะที่สูงขึ้นและควรให้ความต่อเนื่องในการเรียนรู้ด้วย

นอกจากนี้สूरารค์ ไคว้ตระกูล (2544: 266-277) ได้เสนอแนวทางที่จะสอนให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ชี้ให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ได้ในอนาคตและควรให้โอกาสฝึกหัดจนจำได้ เช่น การสอนการคูณจำนวน ควรจะให้ผู้เรียนท่องสูตรคูณจนจำได้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโยงได้

2. สอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยความหมายหรือผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งที่มีอยู่ในโครงสร้างปัญญา ซึ่งอาจใช้วิธีการเสนอแนวคิดนำตัวเอง (Advance Organizer) ของ Ausubel (1963) หรือการใช้ผังความคิดรวบยอด (Cognitive Mapping)

3. ใช้ยุทธศาสตร์การสอนที่จะช่วยให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ เช่น ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ด้วยการค้นพบทั้งแบบที่มีโครงสร้าง และการค้นพบที่มีการแนะนำของ Bruner ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ด้วยการสังเกตของ Bandura (1977) ยุทธศาสตร์ในการคิดทั้งการคิดแบบวิจารณ์ญาณ และการคิดแก้ปัญหา การใช้ปาฐกถาให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการถ่ายโยง เช่น ประโยชน์ของการถ่ายโยง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการถ่ายโยง และการให้โอกาสผู้เรียนฝึกหัด

4. สอนสิ่งที่ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรง เช่น ถ้าต้องการให้ผู้เรียนใช้พิมพ์ดีดเป็นเมื่อออกจากโรงเรียนก็ควรจะมีการสอนพิมพ์ดีดในโรงเรียน

5. สอนหลักการ วิธีการดำเนินการ ทักษะ และวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ เช่น การสอนวิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยเริ่มต้นจากการให้คำจำกัดความของปัญหาว่าคืออะไรและตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา และหาข้อมูลมาเพื่อพิสูจน์หรือปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. จัดสภาพการณ์ในโรงเรียนให้คล้ายคลึงกับชีวิตจริงที่ผู้เรียนจะไปประสบนอกโรงเรียน ตัวอย่างเช่น ถ้าต้องการให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ก็ควรจะมีการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่ม มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แม้ว่าผู้เรียนจะไม่เห็นด้วยก็ตาม

7. จัดให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกหัดงานที่จะต้องออกไปทำงานจริง ๆ จนมีความแน่ใจว่าทำได้ เช่น ในการฝึกนักบินจะต้องฝึกการขึ้นลงจากสภาพการณ์จำลอง และสนามฝึกจนกระทั่งทำได้แล้วจึงฝึกบินโดยใช้สนามอื่นในการขึ้นลง

8. สอนให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเกณฑ์หรือความคิดรวบยอดและควรจะให้โอกาสผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่าง เช่น การสอนเรื่องชุมชนควรจะยกตัวอย่างเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและหน้าที่หรือบทบาทของสมาชิกของชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันของสัตว์ เช่น ผึ้ง มด เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าแนวคิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ในภาพรวมเป็นการนำนัยทั่วไปที่ได้เรียนรู้แล้วไปใช้ในบริบทต่างไปจากสถานการณ์เดิมที่ได้เรียนรู้ในครั้งแรก ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในการเชื่อมโยงการเรียนรู้จากบริบทเดิมไปสู่บริบทใหม่ ผู้สอนควรให้ผู้เรียนมีการถ่ายโยงการเรียนรู้โดยอาจทำได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเสนอแนวคิดนำ เพื่อชี้ให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งที่มีอยู่ในโครงสร้างปัญญา การใช้ผังความคิดรวบยอดหรือให้ผู้เรียนเห็นตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่าง เป็นต้น

การสอนเพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้นั้นมีกระบวนการและขั้นตอนที่แตกต่างกันตามความเชื่อ ปรัชญา ทฤษฎี จิตวิทยาการเรียนรู้ และงานวิจัยหรืองานศึกษาที่สนับสนุน โดยมีนักการศึกษาได้นำเสนอไว้หลายแนวคิดดังที่กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามในการนำแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักการมาใช้เพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้หรือการถ่ายโยงทักษะการปฏิบัตินั้น เป้าหมายคือ การทำให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโยงเชิงบวก (Positive Transfer) เพิ่มขึ้น ในการจัดการเรียนการสอนของครูควรเน้นให้เกิดการถ่ายโยงทางบวกเพราะเป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นเพราะนักเรียนจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงบวกมีอยู่หลายวิธี อาทิ 1) จัดกิจกรรมหรืองานในการเรียนให้มีความเหมือนกับหลายๆ ส่วนของงานจริง 2) ชี้ให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกิจกรรมหรืองานในห้องเรียนกับสถานการณ์ภายนอก 3) สอนให้รู้จักการถ่ายโยงแบบทั่วไป (General Transfer) ที่ไม่เจาะจง ซึ่งเป็นการให้หลักของการเรียนรู้เพื่อรู้วิธีเรียน (Learning How to Learn) 4) จัดหาหรือการปฏิบัติการต่างๆ ให้เพียงพอ 5) พัฒนาการสรุปหลักการหรือเกณฑ์ทั่วไป (Generalization) ที่มีความหมายเพื่อการประยุกต์ใช้ 6) ลดการถ่ายโยงทางลบ (Negative Transfer) ที่จะมาแทรกโดยการสอนให้มีความเหมือนกับสถานการณ์ที่จะพบใน

สถานการณ์นอกห้องเรียนให้มากที่สุด และ 7) คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลต่อความสามารถในการถ่ายโยงเชิงบวก (Positive Transfer Ability) ทั้งอายุ ความสามารถทางสมอง และแรงจูงใจ

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปหลักการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ 3 ประการ คือ ประการแรก การสร้างสถานการณ์หรือสภาพปัญหาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนหรือสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล ประการที่สอง การให้ผู้เรียนเรียนรู้จากตัวอย่าง หรือสถานการณ์ที่มืองค์ประกอบคล้ายคลึงกับที่เคยเรียนรู้แล้ว จะทำให้ผู้เรียนเห็นกลวิธีในการแก้ปัญหาที่รวดเร็วขึ้น และประการสุดท้าย การสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจในหลักการอย่างถ่องแท้ จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งผู้วิจัยจะนำหลักการดังกล่าวมาใช้โดยสอดคล้องเหมาะสมกับขั้นตอนของการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโยงความรู้

สุชาติ วัฒนชัย (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาและการถ่ายโยงความรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาโมเดลสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ ศึกษาหลักการแก้ปัญหาของผู้เรียน กลไกการถ่ายโยงความรู้ของผู้เรียน ความคิดเห็นของผู้เรียนและความสัมพันธ์ระหว่างการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่เรียนด้วยสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาและการถ่ายโยงความรู้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 5 คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผลการวิจัยพบว่า 1) โมเดลสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาและการถ่ายโยงความรู้ ประกอบด้วย 10องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) สถานการณ์ปัญหา 2) แหล่งความรู้ 3) กรณีใกล้เคียง 4) ฐานการช่วยเหลือ 5) ศูนย์ส่งเสริมปัญญา 6) ศูนย์ฝึกการถ่ายโยงการเรียนรู้ 7) การสนับสนุนทางสังคม 8) เครื่องมือทางปัญญา 9) การร่วมมือกันแก้ปัญหา และ 10) การโค้ช 2) ผลของกลไกการแก้ปัญหาของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีกลไกการแก้ปัญหาของผู้เรียนที่เป็นไปตามกรอบแนวคิดที่ประยุกต์จากแนวคิดของ Jonassen (1997) ที่มี 4 ชั้น คือ 1) การสร้างช่องว่างปัญหาและการระบุมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การสร้างแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้และการกำกับ 3) การเลือกแนวทางการแก้ปัญหาไปใช้และการกำกับ และ 4) การนำแนวทางการแก้ปัญหาไปใช้ การกำกับ การปฏิบัติและการปรับแนวทางการแก้ปัญหา 3) ผลของกลไกการถ่ายโยงการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีกลไกการเรียนรู้ที่เป็นไปตามกรอบแนวคิดของ Gentner,

Holyoak และ Kokinov (2001) คือเมื่อผู้เรียนเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาใหม่ผู้เรียนดึงความรู้หรือประสบการณ์เดิมจากโครงสร้างทางปัญญาที่มีมาก่อนพิจารณาถึงลักษณะที่เหมือนกันระหว่างโครงสร้างทางปัญญาเดิมกับปัญหาใหม่และใช้การจับคู่ขึ้นไปสร้างความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับบริบทการนำไปใช้ 4) การแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจากการศึกษาในระยะที่ 2 และ 3 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .81 และ .70 ตามลำดับ 5) ความคิดเห็นของผู้เรียนที่เรียนด้วยโมเดลสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสตรัคติวิสต์พบว่า ด้านเนื้อหา ด้านสื่อบนเครือข่ายและด้านการออกแบบที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาและการถ่ายโยงการเรียนรู้ มีการออกแบบที่เหมาะสมและช่วยสนับสนุนและส่งเสริมในการสร้างความรู้ การแก้ปัญหา และการถ่ายโยงความรู้

ทองปาน บุญกุล (2554) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลพระพุทธบาท ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดและหลักการพื้นฐานที่เน้นเรื่องการถ่ายโยงความรู้ วัตถุประสงค์ ตลอดจนผลลัพธ์ที่คาดหวัง สารการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องขั้นตอนเกี่ยวกับการเสริมสร้างการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน และนอกจากนี้ในองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนยังได้มีการบูรณาการระหว่างเนื้อหาวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยากับเนื้อหาวิชาการและเทคนิคการพยาบาล โดยรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบ 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ขั้นที่ 2 การฝึกปฏิบัติการใช้ความรู้ ขั้นที่ 3 การถ่ายโยงความรู้ และขั้นที่ 4 การสร้างความใฝ่เรียนรู้ 2) นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนความรู้ในวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาหลังจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษาพยาบาลมีความสามารถในการถ่ายโยงความรู้โดยมีคะแนนความสามารถในการปฏิบัติงานสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า (2548) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีขยายความคิดของเรเกลทท์เพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญ

ในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีขยายความคิดของเรเกลธูทเพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา และ 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีขยายความคิดของเรเกลธูทเพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา โดยเปรียบเทียบความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้และความชำนาญในการปฏิบัติงานของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับผู้เรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีการแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีหลักการ 3 ประการคือ การขยายความคิด การเชื่อมโยงโมโนทัศน์ในการเรียนรู้ และการถ่ายโยงความรู้ วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ เพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนใหญ่ๆ 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นตอนการเตรียมและจัดลำดับเนื้อหาตามทฤษฎีขยายความคิดและการเตรียมแนวคิดนำ 2) ขั้นสอน มีขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) ขั้นนำคือนำเข้าสู่บทเรียน การเสนอแนวคิดนำ และการให้ผู้เรียนระบุความรู้เดิมที่สัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียน 2.2) ขั้นขยายความคิดของผู้เรียนจากฐานความรู้เดิมและฝึกปฏิบัติจนทำได้ 2.3) ขั้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนชำนาญ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนชำนาญและขยายการเรียนรู้โดยอิสระ และ 2.4) ขั้นจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนสรุปสาระที่ได้เรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ที่ได้เรียนไปสู่บริบทใหม่ ส่วนการวัดและประเมินผลทำทั้งในระหว่างการจัดการเรียนรู้ และหลังการจัดการเรียนรู้ 2) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มทดลอง โดยการเปรียบเทียบกลุ่มควบคุมแสดงให้เห็นว่า หลังการทดลองกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ และความชำนาญในการปฏิบัติงานสูงการกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มทดลอง แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาสาระแต่ละหัวข้อในวิชาที่เรียน เนื้อหาสาระของวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปเชื่อมโยงในชีวิตประจำวันได้ดี และยังช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความสามารถในการสังเคราะห์และสรุปความ ด้านการถ่ายโยงการเรียนรู้ ด้านความสามารถในการให้เหตุผลและด้านความชำนาญในการปฏิบัติงาน

จิราวัลย์ วินาลักษณ์กุล (2558) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธวิธี อภิปัญญาที่ส่งเสริมความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้และการแก้ปัญหาทาง

การพยาบาลของนิสิตพยาบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธวิธี อภิปัญญาที่ส่งเสริมความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้และการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของ นิสิตพยาบาล ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานในการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ การเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน: ขั้นนำ ขั้นวางแผน ขั้นนำไปใช้ ขั้นตรวจสอบตนเอง ขั้นประเมินตนเอง และพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้และ การแก้ปัญหาทางการพยาบาล 2) รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการสอน: MPME Model และการประเมินผล ประสิทธิภาพของ รูปแบบการเรียนการสอนด้านความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ E_1 / E_2 เท่ากับ 77.04 / 76.44 ประสิทธิภาพด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล E_1 / E_2 เท่ากับ 74.00 / 73.39 ซึ่ง สูงกว่าเกณฑ์ 70 / 70 ค่าดัชนีประสิทธิผลด้านความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้เท่ากับ 0.50 ส่วนค่าดัชนีประสิทธิผลด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล เท่ากับ .64 3) ผลการใช้ รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า นิสิตพยาบาลมีความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้และ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการประเมินการสอน 360 องศา พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

David (1992) ได้ศึกษาการอุปมาการถ่ายโอนการเรียนรู้ในแบบการเรียนแบบร่วมมือ ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือให้ผลดีกว่าการเรียนเป็นรายบุคคลในจำนวนของงานที่ทำ และการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่ซับซ้อน แต่การเรียนเป็นรายบุคคลให้ผลดีกว่าการเรียนแบบร่วมมือใน จำนวนของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนการเรียนรู้และได้ดีกว่ากลุ่มที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

Marini (1995) ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษาที่ทำงานด้านสังคมที่มีอิทธิพลต่อ การถ่ายโอนการเรียนรู้จากห้องเรียนไปสู่สนามปฏิบัติการ ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ในการเรียนรู้ การถ่ายโอนอธิบายได้จาก 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) ทักษะการเรียนและความพยายาม 2) ความสามารถ ทางสติปัญญา 3) ระดับการศึกษา 4) คะแนนเฉลี่ย และ 5) ระดับของงานสังคม ประสบการณ์และ ความสามารถทางสติปัญญาทำนายทักษะและความพยายามของผู้เรียน การรับรู้การถ่ายโอน การเรียนรู้ช่วยเพิ่มแรงจูงใจ การถ่ายโอนการเรียนรู้ทักษะในการสัมภาษณ์ทำนายได้จากคะแนนเฉลี่ย การศึกษายังพบอีกว่ากระบวนการทางปัญญาเกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนและความสำเร็จของผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนควรสัมพันธ์กับเนื้อหาและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน

Tsai และ Tsai (2005) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ประสบผลสำเร็จและผลกระทบของ ความรู้เดิมต่อการถ่ายโอนความรู้ทางการพยาบาลในระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก โดยศึกษาปัจจัยที่ทำให้การถ่ายโอนการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ และศึกษาผลกระทบของความรู้ต่อ

การถ่ายโอนการเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนที่มีความรู้เดิมมีการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองและมีความมั่นใจมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้เดิมมาก่อน

Maginnis และ Croxon (2010) ได้ศึกษาการถ่ายโอนความรู้สู่การปฏิบัติงานทางการพยาบาลคลินิก โดยศึกษาถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องปฏิบัติการทางการพยาบาลกับประสบการณ์ในคลินิก กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติในปีแรกในโรงพยาบาลชุมชน สรุปได้ว่าการถ่ายโอนการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติในคลินิกนั้นเป็นสิ่งที่นิสิตพยาบาลต้องมีความรู้ความเข้าใจว่า การถ่ายโอนการเรียนรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัตินั้นเป็นสิ่งที่นิสิตพยาบาลต้องมีความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกปฏิบัติในปีแรก การเรียนรู้ในห้องเรียนทางการพยาบาลนั้นส่งเสริมการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนรู้ฝึกฝนการปฏิบัติในการพยาบาล มีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน พัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร รวมทั้งทักษะการแก้ปัญหาด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ที่ศึกษาเรื่องการถ่ายโอนความรู้ พบว่ามีการใช้คำทั้งการถ่ายโอนความรู้ การถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นคำเดียวกัน เมื่อพิจารณาในด้านกระบวนการวิจัยพบว่ามีกำหนดให้ความสามารถในการถ่ายโอนความรู้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกด้วยเทคนิคหรือแนวคิดต่างๆ อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษากระบวนการพัฒนาความสามารถในการถ่ายโอนความรู้แล้ว ผู้วิจัยพบว่าต้องอาศัยทักษะการคิดขั้นสูงหรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ในการถ่ายโอนความรู้เข้าไปสู่บริบทใหม่ จึงเป็นไปได้ว่ากระบวนการถ่ายโอนความรู้จะนำไปสู่ความสามารถในการคิด ผู้วิจัยจึงมีแนวทางที่จะใช้แนวคิดเรื่องการถ่ายโอนความรู้มาผสมผสานกับแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ เพื่อเป็นปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมทำให้เกิดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นพื้นฐานของแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโอนความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน

การจัดโครงการหรือการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถสำหรับบุคลากรในองค์กรต่างๆ นั้น ต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากที่ผ่านการพัฒนาแล้ว รูปแบบการประเมินที่นิยมใช้กันส่วนใหญ่จะเป็นการ ประเมินในเชิงปริมาณที่ได้จากการใช้แบบวัดประเภทต่างๆ อย่างไรก็ตามการศึกษาความคิดเห็นเชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานนั้นก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ช่วยสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ในการบวนการจัดการความรู้ นั้น การถอดบทเรียนถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินผลสำเร็จของการจัดการความรู้ ซึ่งอุดม พัวสกุล (2552: 8, 24) และ เนาวรัตน์ พลายน้อย

(2546: 2-5) กล่าวว่าการบันทึกผลหลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) เป็นเครื่องมือการเรียนรู้เพื่อให้การเรียนรู้ในโครงการพัฒนาเกิดขึ้นได้จริง เป็นการทบทวนภารกิจกิจกรรมที่เราทำ สอดคล้องกับสนองต่อสภาวะแวดล้อม ความต้องการความคาดหวังหรือไม่ ทำไมผลที่ได้จึงแตกต่าง จุดอ่อน จุดแข็งมีอะไรบ้างและควรปรับปรุงอย่างไร ซึ่งเป็นกระบวนการถอดบทเรียนที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้การปฏิบัติที่ปฏิบัติไปแล้วเพื่อหาแนวทางการรักษาจุดแข็ง ชื่นชมความสำเร็จและหาทางพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นของการปฏิบัติเอาไว้ใช้กับแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการเมื่อพัฒนาโครงการไปได้ระยะหนึ่ง นักวิจัยจะทำหน้าที่ตั้งโจทย์หรือประเด็นที่สำคัญชวนให้ทุกคนคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยแหล่งข้อมูลมักเป็นประชาชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ จึงนิยมใช้วิธีการตั้งคำถามผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากนั้นจะมีการสรุปบทเรียนที่ได้อย่างเป็นระบบ โดยนักวิจัยจัดส่งไปให้กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้เสียตรวจสอบแก้ไข เพิ่มเติมจนได้ข้อสรุปเป็นที่ยอมรับร่วมกันและเรียนรู้จะปฏิบัติการให้มีคุณภาพต่อเนื่องจากบทเรียนที่ได้นั้น

การบันทึกผลหลังการปฏิบัติหรือการถอดบทเรียนมีรายละเอียดดังที่อุดม พัวสกุล (2552: 25-30) และเนาวรัตน์ พลายน้อย (2546: 2-5) ได้อธิบายไว้ว่า การถอดบทเรียนนั้นควรทำทันทีทันใดหรืออย่างเร็วที่สุดหลังจากจบงานนั้นๆ โดยไม่มีการกล่าวโทษ ข้ำเติม ตอกย้ำซึ่งกันและกัน ไม่มีความเป็นเจ้านายหรือลูกน้อง มีแต่บรรยากาศที่เป็นกันเอง ควรมีการแต่งตั้งผู้ดำเนินการอภิปรายหรือเรียกว่า “คุณอำนวย” (Facilitator) คอยอำนวยความสะดวก กระตุ้น ตั้งคำถามให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของตนและนำสู่หัวข้อต่อไป คำถามสำคัญควรถามถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงานหรือร่วมกิจกรรมนั้นๆ ถามตัวคุณเองว่าสิ่งที่คุณควรได้รับคืออะไร สภาพจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร มีความแตกต่างกันอย่างไรกับผลที่คาดหวัง แล้วควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้อย่างไร ทั้งนี้การทำกิจกรรมถอดบทเรียนจำเป็นต้องมีการจดบันทึกไว้อย่างละเอียดทุกครั้ง

จะเห็นได้ว่าการบันทึกผลหลังการปฏิบัติเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของ “การจัดการความรู้” ที่ใช้ในการทบทวนบทเรียนที่ได้หลังจากการทำกิจกรรมใดๆ เสร็จแต่ละครั้งเน้นการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระไม่มีถูกหรือผิด เป็นการระดมสมอง (Brain Storming) ที่ให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมได้อภิปรายเสนอแนวคิดหลักการเกี่ยวกับการดำเนินการแยกแยะเรื่องที่ทำดีและไม่ดีเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นซึ่งอาจเป็นเรื่องที่เหมือนหรือแตกต่างกัน รวมถึงให้ตรวจแก้และระบุจุดแข็งจุดอ่อนในเรื่องที่ได้ดำเนินการแล้ว

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย นอกจากการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ความคิดเห็นของนักศึกษาและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบ

ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้กระบวนการถอดบทเรียนหรือการบันทึกผลหลังการปฏิบัติในการประเมินผลเชิงคุณภาพของการวิจัยประกอบด้วย โดยการจัดสัมมนา กลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการใช้รูปแบบ ได้แก่ นักศึกษา ครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์เพื่อถอดบทเรียนการวิจัยในครั้งนี้ให้ได้ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้ได้อย่างสูงสุด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในชุมชนหรือสังคมทุกสังคมต่างก็มีภูมิปัญญาเป็นของตนเอง ภูมิปัญญาดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับบริบทของสังคมนั้นและส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน คือ ชุมชนหรือสังคมใช้ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆ มาโดยตลอดในสังคมไทยโดยเฉพาะในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นจากพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร พุทธศาสนา และสภาพแวดล้อม สิ่งดังกล่าวได้หลอมรวมสู่การปฏิบัติ และบอกเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพิ่งมีการบันทึกเป็นความรู้ต่อมาในช่วงหลัง

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ประกอบด้วย ความหมายของ ภูมิปัญญา ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ความหมายของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความเชื่อ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สืบทอดมาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไม่ขาดสาย และเชื่อมโยงกันทั้งระบบทุกสาขา (นันทสาร สีสลับ, 2543: 34) ส่วน ธวัช ปุณโณทก(2531: 40-42) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในการศึกษาเล่าเรียน โดยยกตัวอย่างภูมิปัญญา เช่น การรู้จักการทำงาน การไถนา การนวดข้าวของชาวบ้าน การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ เช่น นำไม้ไผ่มาจักสานเป็นภาชนะใช้สอยต่างๆ ขณะที่ เพ็ญสุรัตน์ (ศรีสวัสดิ์) หอมแยมและคณะ (2537) ได้จำแนกความหมายของภูมิปัญญาให้ครอบคลุมถึงสาระต่อไปนี้

1.1.1 ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมหน่วยใด เช่น เกี่ยวกับครอบครัว เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิงผู้ชาย ประเภทของครอบครัว ฯลฯ ของสังคมนั้น

1.1.2 ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อ อาจจะยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ตายแล้วไปไหน ผีมีจริงหรือ ซึ่งยังคงเป็นความเชื่อเช่นนั้นต่อไป

1.1.3 ภูมิปัญญา คือ ความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว ความสามารถในการสร้างหรือดำรงความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว

1.1.4 ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือนของชาวบ้าน สิ่งของ เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัวที่ให้ความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

1.1.5 ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของสมาชิกในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้

จะเห็นได้ว่าความหมายที่กล่าวมานั้นมีสองลักษณะ คือ ภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม เป็นภูมิปัญญาที่สามารถจับต้องได้ มองเห็นได้ ได้แก่ เครื่องมือของใช้ และศิลปวัตถุ เช่น แห อวน กระจาด ตะกร้า เครื่องปั้นดินเผา กำไล แหวน ฯลฯ และภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรมเป็นภูมิปัญญาที่ไม่สามารถจับต้องมองเห็นได้ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ เช่น ความรู้เกี่ยวกับชนิดของต้นไม้ ความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีพในป่า ความรู้เกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ เป็นต้น และที่สำคัญภูมิปัญญาต้องเป็นความรู้ความสามารถของคนที่ยังคงดำรงมาตั้งแต่อดีต เป็นการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติ และมีการถ่ายทอดสืบต่อ ๆ กันมา

1.2 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ภูมิปัญญาพื้นบ้าน” และ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” และ “ภูมิปัญญาไทย” ซึ่งสุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2540 : 11) กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง วิธีการจัดการ วิธีการชี้แนะ และการริเริ่มเสริมต่อของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือในกลุ่มชน ภูมิปัญญาชาวบ้านล้วนสั่งสมงอกงามขึ้นจาก ความรอบรู้ ประสบการณ์ด้วยญาณทัศนะที่เป็นรากฐาน ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของชาวบ้าน

ส่วนเอกวิทย์ ณ ถลาง (2540: 11) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นจากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยน นำมาสร้างประโยชน์ หรือใช้แก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ เป็นภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหา และการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง การให้ความหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมาแล้วนับได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ (2540) ที่มีความเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นองค์ความรู้เป็นความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมาอันบ่งชี้ถึงศักยภาพหรือความสามารถที่ใช้แก้ปัญหา ปรับตัวเรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคือแก่นของชุมชน ที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 11) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาว่าเป็นองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้คำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในความหมายว่าเป็นระบบเกษตรกรรมในท้องถิ่น ซึ่งพัฒนามาแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่งด้วยรูปแบบของการเพาะปลูกที่มีพื้นฐานจากความรู้ด้านการเกษตร ซึ่งได้ปฏิบัติกันมาในท้องถิ่นนั้น ระบบดังกล่าวมีความสมดุลลงตัว โดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและได้รับอิทธิพลจากนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตัวระบบเองรวมทั้งรับมาจากภูมิปัญญาที่อื่น ทั้งระบบเกษตรระดับชาติและนานาชาติ (Warren, 1991: 168) ส่วน Fals-Borda และOrlando. (1988 : 23) ที่ศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมในอเมริกาเหนือได้อธิบายไว้ว่า ศาสตร์ของประชาชนเรื่องพื้นบ้าน ความรู้ประชาชน ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชนเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของเขา ความรู้ดังกล่าวไม่ได้จัดเข้ารหัสเก็บไว้แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้เป็นความรู้ที่มีพลังและสำคัญยิ่งช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดสร้างสรรค์ การผลิต และช่วยในด้านการทำงานเป็นสิ่งที่สะสมมากกว่าศตวรรษแล้ว เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุผลและมีผลในตัวเอง

ในส่วนของนักวิชาการอื่นๆ เช่น เสรี พงศ์พิศ (2529: 30) ประเวศ วะสี (2536: 17) สามารถ จันทร์สุรย์และประทีป อินแสง (2533: 34) เอนก นาคะบุตร (2545: 88) และอังกุลสมคะเนย์ (2535: 5) ต่างก็ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไปในทิศทางเดียวกันว่าหมายถึงความรู้ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการศึกษาอบรม สั่งสม และถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเองซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงาน จากธรรมชาติแวดล้อม สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความคุณค่าเสริมสร้างความสามารถทำให้คนมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิตในชุมชน

จากความหมายที่มีผู้กล่าวไว้สามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการจัดการของกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ โดยผ่านการสั่งสม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้องกวม เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตให้มีความปกติสุข อาจมีการผลิตซ้ำและแลกเปลี่ยนสังสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ หรือใช้แก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมหรือบริบทของชุมชนหรือสังคมนั้น

1.3 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ลักษณะอย่างกว้างๆ คือ ภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรมเป็นโลกทัศน์ ปรัชญาการดำเนินชีวิต การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งมีความหมายต่อทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ (สามารถ จันทรสุรีย์และประทีป อินแสง, 2533: 8) แต่จากลักษณะกว้างๆ ดังกล่าว เมื่อแจกแจงรายละเอียดจะพบว่ามึลักษณะย่อยหลายประการ สอดคล้องกับแนวคิดของ (นันทสาร สีสลับ, 2543: 47) คือ 1) มีลักษณะเป็นทั้งความรู้ที่ทักษะความเชื่อ และพฤติกรรม 2) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ 3) เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน 4) เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม 5) เป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ 6) มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง และ 7) มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม

ประเวศ วะสี (2536: 65) มีความเห็นว่าลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 4 ประการ คือ 1) มีวัฒนธรรมเป็นฐาน 2) มีบูรณาการสูง 3) มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้ง 4) เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม ในขณะที่วิชิต นันทสุวรรณ (2528: 7) จำแนกภูมิปัญญาเป็น 3 ลักษณะได้แก่ 1) ภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติ เนื้อหาสาระสำคัญ ได้แก่ การอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติในลักษณะของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติ และข้อห้ามที่ไม่ให้ชาวบ้านปฏิบัติ 2) ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน ภูมิปัญญาแบบนี้มีพฤติกรรมตามแบบแผนของสังคม คือ มีกฎเกณฑ์ที่บอกอย่างนั้นดี อย่างนี้ไม่ดี มีระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นหลัก และมีความเข้าใจในอนิจจังของชีวิตเป็นสูงสุด ภูมิปัญญาที่แสดงออก คือ ความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น และ 3) ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การทำมาหากินในด้านต่างๆ ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ 1) เป็นความรู้ และทักษะ ความคิดความเชื่อ ของคนที่มีต่อบุคคล ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ 2) ผ่านการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยน และยึดถือปฏิบัติร่วมกัน 3) มีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละท้องถิ่น 4) มีการผลิตซ้ำ ทยอยเพิ่ม สร้างสรรค์ใหม่และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท

1.4 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น องค์ความรู้ของคนที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งมีการแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) ได้แบ่งประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 5 หมวดดังนี้

1. หมวดขนบธรรมเนียม ได้แก่ ประเพณี ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนา ลัทธิ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง การปลูกฝัง การสืบทอดประเพณี
2. หมวดภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ข่าวนวน วรรณกรรม ภาษาศาสตร์และ หลักภาษา ภาษาต่างกลุ่ม นิทานภูมิปัญญา ความเรียง ฉันทลักษณ์ ปริศนาคำทาย วาจาและภาษิต
3. หมวดศิลปะและโบราณคดี ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม โบราณคดี การวางผังเมืองและวัฒนธรรมสถาน
4. หมวดการละเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ การขับร้องและดนตรี ระบายสี หนังสือนวน เพลงเด็กและเพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิพากย์ การละเล่นพื้นบ้าน กีฬานันทนาการ การท่องเที่ยวและธุรกิจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม
5. หมวดชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย คหกรรมศาสตร์ การสาธารณสุข ชีวประวัติ วิทยาการและอาชีพ

คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2539: 19 - 20) ได้แบ่ง สาขาของภูมิปัญญาออกเป็น 10 สาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาดเพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลทางหัตถกรรม
3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพและอนามัยได้
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ การพัฒนาและ การใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานด้านศิลปะสาขาต่างๆ

8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทและหน้าที่ขององค์กร

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง (2542) แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 18 ประเภทดังนี้ 1) ความเชื่อและประเพณี 2) ประวัติศาสตร์ การปกครองและสังคม 3) ภาษา 4) วรรณกรรม 5) ศิลปกรรม 6) สถานที่ 7) ศิลปะการแสดง 8) การละเล่น ของเล่น กีฬา การแข่งขัน 9) สุขภาพอนามัย 10) ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 11) อาชีพ 12) อาหารการกิน 13) กลุ่มชาติพันธุ์ 14) มาตราชั่ง ตวง วัด และเงินตรา 15) บุคคลสำคัญ 16) การศึกษา 17) เครื่องมือเครื่องใช้ 18) การแต่งกายและเครื่องประดับ

ตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ของยูเนสโก ได้กำหนดประเภทของภูมิปัญญาไว้ 5 ประเภท คือ 1) ประเพณีและการแสดงออกที่เป็นมรดกปาฐะรวมถึงภาษาในฐานะพาหะ 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 4) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม

ในส่วนของประเทศไทยโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกแขนง เห็นว่าประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ จึงได้จำแนกสาขาทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้มากกว่าที่อนุสัญญาที่ยูเนสโกกำหนดไว้ 7 ประเภท ดังนี้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558: 8 - 16)

1. ศิลปะการแสดง หมายถึง การแสดงดนตรี การรำ การเต้น และละครที่เป็นเรื่องราวทั้งที่เป็นการแสดงตามขนบแบบแผน และ/หรือมีการประยุกต์เปลี่ยนแปลง การแสดงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการแสดงออกต่อหน้าผู้ชม และมีจุดมุ่งหมายเพื่อความงาม ความบันเทิง และ/หรือเป็นงานแสดงที่ก่อให้เกิดการคิด วิพากษ์ นำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคม แบ่งออกเป็น

1.1 ดนตรีและเพลงร้อง หมายถึง เสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรีและการขับร้องที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง ทำให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์ต่างๆ โดยมีบทบาท

หน้าที่เพื่อบรรเลงขับกล่อมให้ความบันเทิง ประกอบพิธีกรรมและประกอบการแสดง ดนตรีแบ่งออกเป็นดนตรีในการแสดงและดนตรีในพิธีกรรม เช่น เปียะ ปี่พาทย์ ซอสามสาย เพลงโคราช ซอล้านนา

1.2 นาฏศิลป์และการละคร หมายถึง การแสดงออกทางร่างกาย ท่วงท่า การเคลื่อนไหว ท่าเต้น ท่ารำ การเชิด การพากย์ การใช้เสียง การขับร้อง การใช้บท การใช้อุปกรณ์ ฯลฯ ซึ่งสื่อถึงเรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึก อาจแสดงร่วมกับดนตรีและการขับร้องหรือไม่ก็ได้ การแสดงแบ่งออกเป็น การแสดงในพิธีกรรม การแสดงที่เป็นเรื่องราวและไม่เป็นเรื่องราวเช่น โขน โนรา ก้านกึงหะหระ ฟ้อนโยคีถวายไฟ

2. งานช่างฝีมือดั้งเดิม หมายถึง ภูมิปัญญา ฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน แบ่งออกเป็น

2.1 ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากการทอ ย้อม ถัก ปัก ตีเกลียว ยก จก มัดหมี่ พิมพ์ลาย ชิด เกาะ ล้วง เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และแสดงสถานภาพทางสังคม เช่น ผ้าทอนาหมื่นสี ผ้ายก ผ้ามัดหมี่ ผ้าทอไหล่อ ผ้าย้อมคราม ผ้าทอกะเหรี่ยง ผ้าขาม้า

2.2 เครื่องจักสาน หมายถึง ภาชนะเครื่องใช้ประจำบ้านที่ทำจากวัสดุดิบในท้องถิ่น เช่น ไม้ หวาย กระจูด ลำเจียก โดยนำมาจักและสาน จึงเรียกว่า เครื่องจักสาน กลวิธีในการทำเครื่องจักสาน ได้แก่ การถัก ผูก รัต มัด ร้อย โดยใช้ดอก หวาย เพื่อให้เครื่องจักสานคงทนและคงรูปอยู่ได้ตามต้องการ เช่น ก่องข้าวดอก เครื่องจักสานไม้ไผ่ ตะกร้อหวาย ข้วแตะ เครื่องจักสานย่านลิเภา

2.3 เครื่องรัก หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้รักเป็นวัสดุสำคัญในการสร้างผลงาน เช่น ปิดทองรดน้ำ ภาพกำมะลอ ประดับมุก ประดับกระจกลี ปั้นกระแหง และเงิน รักหรือยางรักมีลักษณะเป็นยางเหนียว สามารถจับเกาะพื้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ประสงค์จะทำ ถมทับหรือเคลือบผิวได้ดี ทำให้เป็นผิวมันภายหลังรักแห้งสนิท มีคุณภาพคงทนต่อความร้อน ความชื้น กรดหรือด่างอ่อนๆ และยังเป็นวัสดุที่ใช้เชื่อมสีมุกหรือสีเข้าด้วยกัน เช่น เครื่องมุกไทย เครื่องรัก

2.4 เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้ดินเหนียวเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต มีทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบ โดยที่เนื้อของดินเหนียวจะต้องมีส่วนผสมของทรายแม่น้ำที่เป็นทรายเนื้อละเอียดและช่วยให้เนื้อดินแห้งสนิทไม่แตกร้าว ดินเหนียวที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาจากที่ต่างๆ ให้สีแตกต่างกัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง

2.5 เครื่องโลหะ หมายถึง สิ่งที่มีวัสดุหลักเป็นเหล็ก ทองเหลือง หรือทองแดง เครื่องโลหะที่ทำจากเหล็กนิยมทำโดยการเผาไฟให้อ่อนตัว และตีเหล็กเป็นรูปทรงต่างๆ เครื่องโลหะที่ทำจากทองเหลืองนิยมนำทองเหลืองมาเผาจนหลอมเหลวแล้วจึงนำไปเทในแบบตามลักษณะ

ที่ต้องการเสร็จแล้วนำมาตกแต่ง ส่วนเครื่องโลหะที่ทำจากทองแดง มีการนำทองแดงมาใช้เป็นโลหะ
 เจือหลักสำหรับผลิตตัวเรือนเครื่องประดับเงินเจือ เช่น เครื่องทองเหลือง งานคร่ำ บาตรบ้านบาตร

2.6 งานไม้ หมายถึง งานฝีมือช่างที่ทำจากไม้ซุงหรือไม้แปรรูปเป็นท่อน
 เป็นแผ่น เพื่อใช้ในงานช่างก่อสร้างประเภทเครื่องสับ เครื่องเรือน เครื่องบูชา เครื่องตั้ง เครื่องประดับ
 เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องศาสตรา เครื่องดนตรี เครื่องเล่นและยานพาหนะ โดยอาศัยเทคนิควิธีการ
 แกะสลัก สับ ขุด เจาะ กลึง ถาก ขูด และขัด เช่น เรือกอและ เกวียนสลักกลาย เรือนไทยพื้นบ้าน

2.7 เครื่องหนัง หมายถึง งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำมาจากหนังสัตว์โดยผ่าน
 กระบวนการหมักและฟอกหนังเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย และให้เกิดความนิ่มนวลสามารถบังคับได้ตาม
 ที่ต้องการ เครื่องหนังนิยมนำไปใช้ในงานด้านศิลปะการแสดงรวมถึงอุปกรณ์อื่นๆ ที่มีหนังเป็น
 ส่วนประกอบ เช่น รูปหนังตะลุง รูปหนังใหญ่

2.8 เครื่องประดับ หมายถึง งานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการตกแต่งให้เกิด
 ความงดงาม เริ่มต้นจากการใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นนำมาผลิตและพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ โดยใช้ภูมิ
 และโลหะมีค่าต่างๆ เช่น เครื่องทองโบราณสกุลช่างเมืองเพชรบุรี

2.9 งานศิลปกรรมพื้นบ้าน หมายถึง งานที่มีการแสดงอารมณ์สะท้อนออกทาง
 ฝีมือการช่างให้เห็นประจักษ์เป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองต่อการยังชีพและความต้องการด้านคุณค่า
 ความงาม เช่น งานเขียน งานปั้น งานแกะสลัก งานหล่อ เป็นต้น เช่น สัตตภัณฑ์ล้านนา งานช่าง
 ดอกไม้สด บายศรี

2.10 ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น หมายถึง งานช่างฝีมือดั้งเดิมที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน
 9 ประเภทแรกได้ ซึ่งอาจเป็นงานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์หรือผลิตขึ้นจากวัสดุในท้องถิ่นหรือจากวัสดุเหลือใช้
 เป็นต้น เช่น เครื่องแต่งกายมโนราห์

3. วรรณกรรมพื้นบ้าน หมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน
 โดยครอบคลุมวรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่า และที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร
 แบ่งออกเป็น

3.1 นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมา เช่น นิทานจักรๆ
 วงศ์ๆ นิทานศาสนา นิทานคติ นิทานอธิบายเหตุ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานเรื่องมุขตลก นิทานเรื่องไม้
 และนิทานเข้าแบบ เป็นต้น

3.2 ตำนานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่
 บุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่สำคัญๆ ในท้องถิ่นต่างๆ และเรื่องเล่าที่อธิบายความเป็นมาของ
 ความเชื่อและพิธีกรรมในท้องถิ่นต่างๆ เช่น ตำนานพระร่วง ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

3.3 บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม หมายถึง คำสวดที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมต่างๆ เช่น บททำขวัญ คำบูชา คำสมา คำเวหนทาน บทสวดสรรภัญญ์ คาถา บทอาถรรพ์ บทประกอบการรักษาโรคพื้นบ้าน คำให้พร คำอธิษฐาน เช่น บทเวหนทาน บททำขวัญช้าง บททำขวัญข้าว

3.4 บทร้องพื้นบ้าน หมายถึง คำร้องที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาในโอกาสต่างๆ เช่น บทกล่อมเด็ก บทร้องเล่น บทเกี่ยวพาราสี บทจ้อย คำแข็ง ฯลฯ เช่น เพลงแห่นางแมว ภาพยนตร์แข็งบังไฟ

3.5 สำนวน ภาษิต หมายถึง คำพูดหรือคำกล่าวที่สืบต่อกันมา มักมีสัมผัสคล้องจองกัน เช่น โวหาร คำคม คำพังเพย คำอุปมาอุปไมย คำขวัญ คติพจน์ คำสวดสาบาน คำสาปแช่ง คำชม คำคะนอง ฯลฯ เช่น ฃญาอีสาน

3.6 ปริศนาคำทาย หมายถึง คำหรือข้อความที่ตั้งเป็นคำถาม คำตอบที่สืบต่อกันมาเพื่อให้ผู้ตอบได้ทายหรือตอบปัญหา เช่น คำทาย ปัญหาเขาวัว ฆะหมี่

3.7 ตำรา หมายถึง องค์ความรู้ที่มีการเขียนบันทึกในเอกสารโบราณ เช่น ตำราโหราศาสตร์ ตำราดูลักษณะคนและสัตว์ ตำรายา ฯลฯ เช่น ตำราศาสตร์ ตำราพรหมชาติ ตำราพิชัยสงคราม

4. กีฬากฎิปัญญาไทย หมายถึง การเล่น การกีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทยและมีเอกลักษณ์สะท้อนวิถีไทย แบ่งออกเป็น

4.1 การละเล่นพื้นบ้าน หมายถึง กิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายที่ทำด้วยความสมัครใจ ตามลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ เช่น เสือข้ามห้วย หมากเก็บ แต้ล้งรู ตีจับ ว้าวไทย ไม้หึ่ง เสือกินวัว กากักไข่ หนอนซ้อน

4.2 กีฬาพื้นบ้าน หมายถึง การเล่นที่มีลักษณะแข่งขันมีผลแพ้ชนะโดยมีกฎกติกาที่เป็นลักษณะเฉพาะถิ่น เช่น หมากรุกไทย มวยตบจาก ตะกร้อ แข่งเรือ ตีไก่คน

4.3 ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว หมายถึง วิธีการหรือรูปแบบการต่อสู้ที่ใช้ร่างกายหรืออุปกรณ์ โดยได้รับการฝึกฝนตามวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดกันมา เช่น มวยไทย กระบี่กระบอง มวยไชยา

5. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันของคนในชุมชนที่สืบต่อกันมาบนหนทางของมงคลวิถี นำไปสู่สังคมแห่งสันติสุขแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้นๆ แบ่งออกเป็น

5.1 มารยาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่พึงงามต่อผู้อื่น เช่น การแสดงความเคารพแบบไทย

5.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติและการกระทำกิจกรรมที่สืบทอดต่อกันมาในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชนนั้นๆ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน

6. ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล หมายถึง องค์ความรู้ วิธีการ ทักษะ ความเชื่อ แนวปฏิบัติและการแสดงออกที่พัฒนาขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ แบ่งออกเป็น

6.1 อาหารและโภชนาการ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์บริโภค รวมถึงวิธีการปรุงและประกอบอาหาร รูปแบบการบริโภค และคุณค่าทางโภชนาการ เช่น สำหรับอาหารไทย ผัดไทย ต้มยำกุ้ง

6.2 การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน แบ่งออกเป็น

6.2.1 การแพทย์แผนไทย หมายถึง กระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจ วินิจฉัย บำบัด รักษา หรือป้องกันโรค หรือการส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพของมนุษย์และสัตว์ ด้วยภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทย

6.2.2 การแพทย์พื้นบ้าน หมายถึง การดูแลสุขภาพของคนในชุมชนแบบดั้งเดิม โดยอาศัยความเชื่อ พิธีกรรมและทรัพยากรที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เช่น ฤๅษีตัดตน ลูกประคบ ยาหอม การนวดไทย

6.3 โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ แบ่งออกเป็น

6.3.1 โหราศาสตร์ หมายถึง ความรู้ในการทำนายโชคชะตา ทำนายอนาคตของบุคคลและบ้านเมือง โดยอาศัยตำแหน่งของดวงดาวในเวลาที่เกิดเหตุการณ์ต่างๆ

6.3.2 ดาราศาสตร์ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการสังเกต และการอธิบายธรรมชาติของดวงดาวและท้องฟ้า

6.4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความรู้ในการจัดการระบบนิเวศเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เช่น ข้าวหอมมะลิ ไก่ชน

6.5 ชัยภูมิและการตั้งถิ่นฐาน หมายถึง ความรู้และความเชื่อในการเลือกที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ดอนปู่ตา

7. ภาษา หมายถึง เครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีการดำรงชีวิตของชนกลุ่มต่างๆ ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ทั้งเสียงพูด ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงพูด แบ่งออกเป็น

7.1 ภาษาไทย หมายถึง ภาษาประจำชาติ หรือภาษาราชการที่ใช้ในประเทศไทย

7.2 ภาษาท้องถิ่น หมายถึง ภาษาที่ใช้สื่อสารในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งและมักเป็นภาษาแม่ของคนในท้องถิ่นนั้น ในประเทศไทยมีภาษาท้องถิ่นทั้งที่เป็นภาษาตระกูลไทและตระกูลอื่นๆ แบ่งออกเป็นภาษาไทยถิ่นตามภูมิภาค ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย เช่น ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทย เช่น ภาษาเขมรถิ่นไทย ภาษาซอง ภาษาโมแกน ภาษาญ้อ ภาษาผู้ไท ภาษาไทยโคราช เป็นต้น

7.3 ภาษาสัญลักษณ์ หมายถึง ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารด้วยภาษามือ ภาษาท่าทาง หรือเครื่องหมายต่างๆ เป็นต้น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของภูมิภาคของภูมิภาคท้องถิ่นจากเอกสารต่างๆ แล้วผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประเภทของภูมิภาคของภูมิภาคท้องถิ่นได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สังเคราะห์ประเภทของภูมิภาคของภูมิภาคท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534)	สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2539)	สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง (2542)	ยูเนสโก (2003)	กรมส่งเสริมวัฒนธรรม(2558)	การแบ่งประเภทภูมิภาคของภูมิภาคท้องถิ่นของผู้วิจัย
1.หมวด ชนธรรมนิยม	1. สาขาศาสนาและ ประเพณี	1. ความเชื่อและ ประเพณี	1. ประเพณีและ การแสดงออก	1.แนวปฏิบัติทาง สังคม พิธีกรรมและ งานเทศกาล	1.ความเชื่อและ ประเพณี
		2.ประวัติศาสตร์ การ ปกครองและสังคม	2. แนวปฏิบัติทาง สังคม พิธีกรรมและ งานเทศกาล		
2. หมวดภาษาและ วรรณกรรม	2. สาขาภาษาและ วรรณกรรม	3. ภาษา		2. ภาษา	2.ภาษา
		4.วรรณกรรม		3. วรรณกรรม พื้นบ้าน	3. วรรณกรรม
3. หมวดศิลปะและ โบราณคดี	3. สาขาศิลปกรรม	5. ศิลปกรรม			4. ศิลปกรรม
		6. สถานที่			

ตารางที่ 2 สันเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ต่อ)

สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ (2534)	สารานุกรมไทยสำหรับ เยาวชน (2539)	สารานุกรม วัฒนธรรมไทย ภาคกลาง (2542)	ยูเนสโก (2003)	กรมส่งเสริม วัฒนธรรม(2558)	การแบ่งประเภท ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้วิจัย
4. หมวด การเล่น ดนตรี และการพักผ่อน หย่อนใจ		7. ศิลปะการแสดง	3. ศิลปะการแสดง	4. ศิลปะการแสดง	5. ศิลปะการแสดง
		8. การเล่น ของเล่นกีฬา การแข่งขัน			
5. หมวดชีวิตความ เป็นอยู่และ วิทยาการ	4. สาขาการแพทย์ แผนไทย	9. สุขภาพ อนามัย	4. ความรู้และ แนวปฏิบัติ เกี่ยวกับ ธรรมชาติและ จักรวาล	6. ความรู้และ แนวปฏิบัติ เกี่ยวกับ ธรรมชาติและ จักรวาล	7. การจัดการ สิ่งแวดล้อม 8. อาหารและ สุขภาพอนามัย 9. การประกอบ อาชีพ
	5. สาขาการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	10. ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม			
	6. สาขา เกษตรกรรม				
	7. สาขากองทุน และธุรกิจชุมชน				
	8. สาขาสวัสดิการ				
	9. สาขาการจัดการ องค์กร				
		11. อาชีพ			
		12. อาหารการ กิน			
		13. กลุ่มชาติพันธุ์			
		14. มาตรฐานซึ่ง ตวง วัด และเงินตรา			
	15. บุคคลสำคัญ				
	16. การศึกษา				
	10. สาขา อุตสาหกรรมและ หัตถกรรม	17. เครื่องมือ เครื่องใช้	5. งานช่างฝีมือ ดั้งเดิม	7. งานช่างฝีมือ ดั้งเดิม	10. งาน ช่างฝีมือ
		18. การแต่งกาย และเครื่องประดับ			

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 10 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเชื่อและประเพณี หมายถึง แนวความคิดที่นำมาซึ่งการปฏิบัติแล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตประจำวัน แบ่งออกเป็นความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้าม ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ให้ปฏิบัติ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับสังคม
2. ภาษา หมายถึง ระบบเสียง ไวยากรณ์ ตัวอักษร การสื่อสารทั้งที่เป็นการใช้ภาษาและภาษาที่เป็นสัญลักษณ์ของภาษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น
3. วรรณกรรม หมายถึง นิทานพื้นบ้าน นิทานภูมินาม ตำนานพื้นบ้าน บทสวด บทร้องกล่อมเด็ก สำนวนภาษิต ปริศนาคำทาย วรรณกรรมที่บันทึกในเอกสารโบราณ เช่น สมุดข่อย ใบลาน
4. ศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อความงามทางจิตใจ เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าความเป็นตัวตนของท้องถิ่น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม
5. ศิลปะการแสดง หมายถึง การร้อง การรำ การเต้น การฟ้อน การบรรเลงดนตรีการแสดงเพลงพื้นบ้าน การสวดทำนองต่างๆ
6. การละเล่น หมายถึง การเคลื่อนไหวที่กระทำด้วยความสมัครใจ มีรูปแบบกติกา เช่น การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน การต่อสู้ป้องกันตัว
7. การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ เช่น ป่าชุมชน เกษตรอินทรีย์ โครงการชุมชนเข้มแข็ง ธนาคารความดี เป็นต้น
8. อาหารและสุขภาพอนามัย หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับคหกรรมศาสตร์ การหาอาหาร การปรุงอาหาร การจัดสำรับ การดูแลรักษาสุขภาพ การรักษาโรค แพทย์แผนไทย แพทย์พื้นบ้าน
9. การประกอบอาชีพ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ประมง อุตสาหกรรม
10. งานช่างฝีมือ หมายถึง องค์กรความรู้ในเชิงช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน เช่น ทอผ้า จักสาน เครื่องปั้นดินเผา แกะสลัก เครื่องประดับ เครื่องหนัง งานไม้ งานโลหะ งานเย็บปักถักร้อย งานดอกไม้ เป็นต้น

1.5 แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “การสืบสาน” หมายถึง ดำรงคงไว้ และร่วมกันรักษาสืบทอดให้คงอยู่ตลอดไปภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนมาจนกระทั่งปัจจุบันก็เพราะผู้คนมีการสืบสานอย่างต่อเนื่อง การสืบสานจึงมีความสำคัญอย่างกว้างขวาง เป็นการรักษาวัฒนธรรมที่ตึงามไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษ ซึ่งนิธิเอียวศรีวงศ์ (2546: 37) ให้มุมมองเกี่ยวกับ กระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ของท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ คือ 1) ความรู้ถูกสร้างขึ้นโดยคนหรือกลุ่มบุคคลเพื่อตอบปัญหาบางอย่างในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ต่างกับปัจจุบันที่นักวิทยาศาสตร์อาจมีปัญหาที่ต้องการค้นหาคำตอบ ก็ใช้เวลาในห้องทดลองคนเดียวเป็นเวลานานออกมาด้วยคำตอบหนึ่งแล้วก็จบไปแต่คำตอบของปัญหาชุมชนเป็นการตอบปัญหาร่วมกันของชุมชนและกระบวนการเกิดก็เป็นลักษณะสาธารณะมาตั้งแต่ต้น 2) กระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ตัวความรู้อาจได้มาจากชุมชนอื่นก็ได้ เช่น อาจได้มาจากการอพยพ ย้ายถิ่นหรือการที่ชุมชนหนึ่งไปสัมพันธ์กับอีกชุมชนหนึ่งไม่ว่าโดยทางเศรษฐกิจ การเมืองหรืออะไรก็ตามของคนในชุมชน 3) ความรู้ถูกสืบทอดในครอบครัวและสืบทอดกันเองในชุมชนโดยมีบ้าน วัด โบสถ์ หรือมัสยิดเข้ามาช่วยเสริมมุมมองทางศาสนาธรรม ดังที่กล่าวข้างต้นและ 4) ความรู้ถูกสืบทอดมาจากผู้เชี่ยวชาญ

จากมุมมองดังกล่าว หากพิจารณาโดยสรุปเพื่อนำมาใช้กับการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คนในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ ครอบครัว วัด มัสยิด โรงเรียน ถ้าผู้คนและสถาบันดังกล่าวให้ความสำคัญและร่วมกันกระทำบทบาทในการสืบสานก็จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่รอดเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอย่างแน่นอนและยั่งยืน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 93) ได้กล่าวถึงกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาว่า วิธีการต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจจะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายๆ วิธีรวมกัน เป็นต้นว่า 1) การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง คือ เป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่เป็นผู้กำหนดโดยเป็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ชุมชนเดียวกัน 2) การคิดร่วมกันเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกละ แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยน เสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและเปิดโอกาสให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน 3) การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือการทำงานร่วมกันโดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคลระดับกลุ่มให้มากเพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาอย่างหลากหลายและนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่และ 4) การบรรยาย สัมมนาหรือ เวทีชาวบ้าน เป็นกิจกรรมสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี โดยกระทำได้ทั้งในวงกว้างและวงแคบ วิธีการสืบทอดที่สำคัญขึ้นอยู่กับบุคคลผู้สืบทอดและผู้รับการสืบทอด ในส่วนของผู้รับการสืบทอดหากมีความสนใจก็จะสามารถนำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งส่วนบุคคลและชุมชน อีกทั้งช่วยส่งเสริม ถ่ายทอดให้กับบุคคลรุ่นต่อไป ซึ่งจะส่งผลทำให้มีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชนได้ต่อไปรวมทั้งสามารถนำมาพัฒนาหรือปรับปรุงให้ชุมชนนั้นๆ ได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

พรศิริ ศรีอระพิมพ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำผญา จังหวัดมุกดาหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบขั้นตอนการแสดงหมอลำผญา และศึกษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำผญาจังหวัดมุกดาหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การแสดงหมอลำผญามีวิวัฒนาการจากการพูดจาโต้ตอบของหนุ่มสาว ต่อมาได้นำแคนมาเป่าประกอบมีลูกคู่คอยร้องรับ มีการเพิ่มจำนวนผู้แสดงมีการแต่งกายแบบพื้นเมือง มีดนตรีอีสานประกอบและประยุกต์เครื่องดนตรีสากลเพิ่มเข้ามา หมอลำผญาประกอบได้ด้วยองค์ประกอบหลักคือ กลอนลำผญากับหมอลำผญาและมืองค์ประกอบรอง คือ เครื่องแต่งกาย ดนตรี แสงสีเสียง และการจัดการแสดงส่งผลให้หมอลำผญาเป็นผู้นำทางความคิดของคนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดศักยภาพในด้านความบันเทิง ด้านค่านิยม ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม ด้านสื่อมวลชน ด้านการตลาด ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านดนตรี และด้านการแต่งกาย เพื่อให้เกิดความทันสมัยอยู่เสมอ มีการประยุกต์การแสดงหมอลำผญาที่ประสบความสำเร็จได้นั้น หัวหน้าคณะหมอลำผญาอาศัยความสามารถด้านการจัดการ การตลาด การประชาสัมพันธ์ มนุษย์สัมพันธ์ จิตวิทยาและการปกครอง จึงจะมีโอกาสที่จะทำให้คณะหมอลำผญาดำรงอยู่ได้ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำผญาจังหวัดมุกดาหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อสังคมในด้านความบันเทิง ด้านการประกอบอาชีพ และเป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่นเพราะการแสดงหมอลำผญา เป็นธุรกิจบันเทิงแขนงหนึ่งสามารถสร้างงานและกระจายรายได้ ช่วยลดปัญหาสังคมและมีผู้ประกอบการอาชีพโดยอาศัยการแสดงลำผญามีการจัดตั้งระบบงาน เช่น สำนักงานหมอลำ คณะหมอลำผญา หางเครื่อง นักดนตรี นักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ ผู้จำหน่ายเทปซึ่งเป็นธุรกิจที่มีคุณประโยชน์เชิงเศรษฐกิจต่อสังคม ชุมชน และประเทศชาติ

พัชนียา บุนนาค (2555) ศึกษาเรื่องคติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมุ่งศึกษารวบรวมข้อมูลคติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะของข้อมูลคติชนเกี่ยวกับขุนแผนและเปรียบเทียบความทรงจำ

ร่วมเรื่องขุนแผนจากข้อมูลคติชนประเภทต่างๆ ที่พบในจังหวัดทั้งสอง โดยใช้แนวคิดเรื่องความทรงจำร่วมเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ คติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรีที่รวบรวมได้มี 5 ประเภท ได้แก่ 1) ชื่อสถานที่และชื่ออื่นๆ 2) รูปเคารพ 3) วัตถุมงคล 4) จิตรกรรม และ 5) เพลงพื้นบ้าน

ผลการศึกษาลักษณะของข้อมูลคติชน พบว่า คติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีแตกต่างจากจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวคือ คติชนในจังหวัดกาญจนบุรีมักถ่ายทอดเรื่องราวของชีวิตของขุนแผนตอนเป็นทหารและเป็นผู้ปกครองเมือง ส่วนคติชนในจังหวัดสุพรรณบุรีมักถ่ายทอดเรื่องราวในชีวิตตอนบวชเรียน

ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบความทรงจำร่วมเรื่องขุนแผน พบว่า ทั้งสองจังหวัดต่างนับถือขุนแผนในฐานะวีรบุรุษท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างความทรงจำร่วมเรื่องขุนแผนผ่านคติชนประเภทต่างๆ ของแต่ละจังหวัด การสร้างความทรงจำร่วมที่พบ ได้แก่ การอนุรักษ์และส่งเสริมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับขุนแผนซึ่งเป็นการรักษาและสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำร่วมเกี่ยวกับขุนแผนในท้องถิ่น การสร้างรูปเคารพเพื่อสืบทอดตำนานและพิธีกรรมเกี่ยวกับขุนแผนเพื่อช่วยต่อยอดความเชื่อที่ว่าขุนแผนเคยมีตัวตนจริง และการสร้างคำขวัญและการตั้งชื่อซึ่งแสดงให้เห็นว่าท้องถิ่นของตนเกี่ยวกับขุนแผน ทั้งนี้มีปัจจัยในการสร้างความทรงจำร่วม 3 ประการ ได้แก่ การสืบทอดความทรงจำร่วมกับท้องถิ่น การช่วงชิงความโดดเด่นในเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์การสร้างความทรงจำร่วมทำให้เห็นว่าขุนแผนในความทรงจำร่วมของชาวกาญจนบุรีมีลักษณะเป็นทหารผู้มีฝีมือเก่งกาจ และเป็นเจ้าเมืองที่คนท้องถิ่นเคารพนับถือ ส่วนขุนแผนในความทรงจำร่วมของชาวสุพรรณเป็นคนท้องถิ่นที่บวชเรียนจนมีความรู้เชี่ยวชาญทั้งการเขียนอ่านและวิชาไสยศาสตร์

กฤษณะ วรรณศิริ (2551) ศึกษาเรื่องเพลงพื้นบ้าน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบทของอำเภอพนมทวน ข้อมูลนักเพลง ประเภทบทเพลง บทบาทของเพลงและวิเคราะห์ลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้าน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า อำเภอพนมทวนแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล ลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่ราบสูงและที่ราบลุ่ม สภาพสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มประชากร ศาสนา มีความคล้ายคลึงกับจังหวัดในภาคกลางของไทย ข้อมูลนักเพลงพบว่า มีจำนวนอยู่น้อยมากและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ประเภทของเพลงพื้นบ้านแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) เพลงในช่วงเทศกาลสงกรานต์ 2) เพลงในช่วงเทศกาลเพาะปลูก 3) เพลงในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยว 4) เพลงในช่วงเทศกาลออกพรรษา 5) เพลงร้องเล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล บทบาทของเพลงพื้นบ้านในปัจจุบันพบว่ามี 2 ลักษณะคือ 1) เป็นเพลงที่ร้องมาตั้งแต่อดีตและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เพลงร้อยพรรษาและเพลงกล่อมเด็ก

2) เป็นเพลงที่เปลี่ยนรูปแบบจากการร้องแบบเดิมมาเป็นการร้องหรือเล่นในรูปแบบการแสดงหรือการสาธิต ได้แก่ เพลงเหย่ยและเพลงรำไท่น การวิเคราะห์ทางดนตรีจากเพลง 18 เพลงพบว่า เพลงส่วนใหญ่เน้นบทร้องเป็นคำกลอนส่งสัมผัส มีทำนองเดียวสั้นๆ ใน 1 บท และเปลี่ยนบทร้องไปตามสถานการณ์หรือเนื้อเรื่อง เพลงมีจังหวะที่ร้องช้า ปานกลาง และเร็วด้วยจังหวะที่คงที่และไม่คงที่ ใช้กลุ่มเสียงประมาณ 3 – 4 เสียง วิธีการร้องมีทั้งการร้องเดี่ยวและร้องหมู่ การร้องหมู่เป็นแบบลูกคู่ร้องรับและร้องไปพร้อมๆ กัน

จันทเพชร สืบนาค (2554) ศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน : กรณีศึกษาประเพณีรำเหย่ยขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและหาแนวทางในการส่งเสริมและอนุรักษ์พื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของเพลงรำเหย่ย ไม่สามารถระบุได้แน่นอนว่ามีมาแต่ในสมัยใด มักใช้ร้องกันในวันตรุษ สงกรานต์ งานบวช งานแต่งงาน เนื่องจากเพลงเหย่ยเป็นเพลงที่ร้องกันเพื่อความสนุกสนาน เป็นเพลงที่ใช้ร้องเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว การเล่นแบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงยืนล้อมวงเข้าหากัน มีพ่อเพลงและแม่เพลงเป็นต้นเสียง ปัจจุบันในพื้นที่ตำบลดอนตาเพชรมีพ่อเพลงจำนวน 2 คน แม่เพลงจำนวน 3 คนและผู้สืบทอดจำนวน 1 คน ไม่มีการถ่ายทอดสืบทอดอย่างจริงจังองค์การบริหารส่วนตำบลดอนตาเพชรจึงได้มีการรวบรวมประวัติความเป็นมา วิธีการเล่น และข้อมูลนักเพลงไว้ พร้อมทั้งแนวทางเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีรำเหย่ยสู่คนรุ่นหลังต่อไป

Withers (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาม้งและการรักษาวัฒนธรรมในเมืองเมอร์เซตแคลิฟอร์เนียโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าภาษาม้งและวัฒนธรรมเปลี่ยนไปหรือยังคงรักษาไว้จากชาวม้ง 12 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวม้งในชุมชน โดยข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า มีแนวโน้มที่ประชากรชาวม้งในเมืองเมอร์เซตกำลังจะเปลี่ยนแปลงภาษาที่เป็นบริบทดั้งเดิมของตนเองในรุ่นลูกหลาน (อนุชนรุ่นหลัง) ด้านความสามารถการใช้วัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดของตนเองในด้านเจตคติที่มีต่อวัฒนธรรมของตนเอง และการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมนั้นๆ อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้พบว่า ชุมชนชาวม้งภายในเมืองเมอร์เซตยังมีระบบการสร้างภาษาและวัฒนธรรมของตนในอนุชนรุ่นหลังเมื่อเขาโตขึ้น เช่น การทำให้การเปลี่ยนแปลงทางภาษาและวัฒนธรรมกลับคืนมาได้ในอนาคต

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาได้ 10 ประเภท ได้แก่ 1) ความเชื่อและประเพณี 2) ภาษา 3) วรรณกรรม 4) ศิลปกรรม 5) ศิลปะการแสดง 6) การละเล่น 7) การจัดการสิ่งแวดล้อม 8) อาหารและสุขภาพอนามัย 9) การประกอบอาชีพ และ 10) งานช่างฝีมือเพื่อใช้เป็นของขวัญของเนื่อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ

การพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ต่อไป

บริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นเมืองที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยังคงเหลือร่องรอยของอารยธรรมต่างๆ ไว้สืบทอดเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน และได้รับการแต่งตั้งเป็นจังหวัดกาญจนบุรีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศไทย มีพื้นที่ 19,483,148 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 129 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตและพรมแดนติดกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดตากและจังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับประเทศเมียนมาร์

เขตการปกครองจังหวัดกาญจนบุรี แบ่งออกเป็น 13 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอเลาขวัญ อำเภอด่านมะขามเตี้ย อำเภอหนองปรือ และอำเภอห้วยกระเจา ซึ่งลักษณะทางภูมิประเทศของจังหวัดกาญจนบุรีมีความหลากหลายทั้งเป็นหุบเขา ป่าต้นน้ำ ที่ราบริมน้ำ ที่ราบเชิงเขา และที่ราบลูกฟูก ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพและการประกอบอาชีพ

จังหวัดกาญจนบุรีมีประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มากจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย กล่าวคือ นอกจากคนกลุ่มใหญ่ซึ่งเป็นคนไทยจะเป็นกลุ่มหลักแล้ว ยังประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อีกมากมาย ได้แก่ คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง คนไทยเชื้อสายมอญ คนไทยเชื้อสายลาวหรือไทยทรงดำ พม่า ขมุ ละว้า ซึ่งประชากรแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นต่างมีอารยธรรมและภูมิปัญญาเป็นของตนเองและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

ด้วยลักษณะความหลากหลายทั้งทางด้านภูมิประเทศ ชาติพันธุ์ ทำให้จังหวัดกาญจนบุรีมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายเช่นกัน ซึ่งสามารถยกตัวอย่างจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่ผู้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่โดยผู้วิจัย แบ่งออกเป็น 10 ประเภทดังนี้

1. ความเชื่อและประเพณี

ชาวกาญจนบุรีมีความเชื่อและประเพณีที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามพื้นที่และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยความเชื่อนั้นเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต การทำมาหากิน และความเชื่อที่มาจากศาสนาและสิ่งที่เร้นลับซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้

1.1 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน

ชาวกาญจนบุรีที่อาศัยในแถบพื้นที่ราบลุ่มจะมีอาชีพทำนา เป็นอาชีพหลัก ซึ่งในการทำนานั้นมีขั้นตอนต่างๆ มากมายตั้งแต่การเตรียมดิน การหว่านกล้า การดูแล และการเก็บเกี่ยว โดยแต่ละขั้นตอนนั้นมีความเชื่อต่างๆ สอดแทรกอยู่มากมาย ซึ่งพ่อน เปรมพันธุ์ (2539: 25 - 29) ได้ศึกษารายละเอียดไว้ดังนี้

1.1.1 การแรกนา ซึ่งเป็นการเตรียมดินก่อนที่จะหว่านข้าวกล้าลงในนา ชาวนาจะกำหนดวันแรกไถโดยถือเอาเดือน 6 เป็นเกณฑ์ โดยจะนำเอาหัวข้าวหัวแกงไปบูชาเพื่อบอกกล่าวพระภูมิเจ้าที่และแม่โพสพ และมีคำกล่าวบูชาที่มีความแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น

1.1.2 การแรกดำ เมื่อไถนาและหว่านข้าวกล้าจนเริ่มงอกงามดีแล้ว จะถึงขั้นตอนของการดำนา โดยเจ้าของนาจะหาคนที่เกิดปีมะโรงหรือมะเส็ง หรือปีใดๆ ก็ได้ในรอบนักษัตรที่สัตว์ประจำปีเกิดไม่เป็นสัตว์ที่กัดกินข้าว มาเป็นผู้ดำนาเป็นคนแรกเพื่อเอาฤกษ์เอาชัย และมักจะกล่าวถ้อยคำที่เป็นมงคลเพื่อให้การทำนาในครั้งนั้นได้ผลผลิตที่ดี เช่น “รวงละหม้อ กอละเกวียน”

1.1.3 การรับท้องข้าวหรือรับท้องแม่โพสพ เมื่อต้นข้าวเจริญเติบโตมาจนถึงช่วงระยะเวลาที่จะเริ่มให้ผลผลิต ชาวนาจะเรียกกระษะนี้ว่าข้าวตั้งท้อง โดยมีความเชื่อว่าแม่โพสพนั้นตั้งท้องจะมีพิธีการรับท้องข้าว ซึ่งนิยมทำพิธีในวันศุกร์ มีการเตรียมสิ่งของที่ใช้ในพิธีได้แก่ หัวข้าว หัวแกง ขนมนมเนย ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว หนากพลู่ กล้วยอ้อย ถั่ว งา ขนมหันอับ ใส่ชะลอมหรือตะกล้าใบเล็กๆ นำไปผูกไว้กับคันธงทิวที่ประดับไว้ด้วยกระดาษสีหรือผ้าสี สูงเสมอกัน ปักไว้ที่คันนา เมื่ออิฐฐานเจริญ แม่โพสพมารับเครื่องสังเวยแล้วก็ประพรมแต่งตัวต้นข้าวด้วยน้ำอบ แป้งหอม เพื่อขอให้แม่โพสพรักษาต้นข้าวให้ได้ผลผลิตที่ดีปลอดภัยจากสิ่งที่จะมารบกวน

1.1.4 การเชิญแม่โพสพเข้ายุ้ง เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้วจะมีการเชิญแม่โพสพมายังลานนวดข้าว เมื่อนวดข้าวเสร็จแล้วจะนำข้าวเข้ายุ้งจะต้องมีพิธีการทำขวัญข้าว เพื่อเรียกขวัญของแม่โพสพและให้เกิดความเป็นสิริมงคลมีข้าวปลาอาหารกินตลอดไป โดยนิยมทำพิธีในวันศุกร์

1.1.5 การเปิดยุ้ง เมื่อชาวนานวดข้าวเสร็จแล้วจะแบ่งข้าวส่วนหนึ่งไว้ให้เพียงพอกับการรับประทานและส่วนหนึ่งจะเก็บเข้ายุ้งโดยที่จะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยุ้งข้าวอีกเลยจนกว่าถึงเวลาเปิดยุ้ง ซึ่งจะนิยมทำในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ หรือเดือน 4 ขึ้น 4 ค่ำ ไม่นิยมทำในเดือน 5 ในการทำพิธีเปิดยุ้งนั้นจะมีหมาก 1 คำนำไปบูชาและตักข้าวเปลือกออกจากยุ้งประมาณ 3 กำมือ พร้อมกับกล่าวคำว่า “มาสิเพิ่มพูนมาๆ” เพื่อให้มีข้าวกินตลอดไปไม่ขาดแคลน

1.2 ความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยทุกกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ว่าจะยอมรับนับถือศาสนาแล้ว แต่ความเชื่อในเรื่องผียังคงปรากฏให้เห็นตามพื้นที่ต่างๆ โดยทั่วไป ในจังหวัดกาญจนบุรีสามารถพบพิธีกรรมที่สะท้อนความเชื่อเรื่องผีได้ ดังที่ปรมิณท์ จารูวร (2541) ได้ศึกษาเรื่องการนับถือผีที่บ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าชาวบ้านหนองขาวมีความเชื่อเรื่อง“ยาย” หมายถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวหนองขาวถือว่าเป็นบรรพบุรุษของตระกูล เชื่อกันว่ายายจะสถิตอยู่ตามภาชนะต่างๆ เช่น หม้อดินเผา ตะกร้า ชาม กระบอก เป็นต้น และยายแต่ละประเภทจะแตกต่างกันไปตามภาชนะ คือหม้อยาย ยายตะกร้า ยายที่อยู่ในชาม และยายกระบอก

ประเพณีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องยาย คือ “การรับยาย” หมายถึง การนำภาชนะที่เชื่อว่าเป็นที่สถิตของยายไปบูชาไว้ในบ้าน การรับยายมาอยู่ที่บ้านจะมีทั้งยายจากฝั่งของสามีและภรรยาพร้อมกัน ทำให้เมื่อแต่งงานแล้วชาวหนองขาวจะเกิดความผูกพันเสมือนเป็นเครือญาติเดียวกันเพราะถือว่ามีบรรพบุรุษร่วมกัน แต่เนื่องจากยายมีหลายประเภท อยู่ในภาชนะที่แตกต่างกันชาวหนองขาวจึงต้องรู้ว่าบรรพบุรุษของตนนับถือยายอะไรบ้าง และต้องทำพิธีรับยายให้ถูกต้องตามที่บรรพบุรุษของตนนับถือ

เมื่อชาวหนองขาวรับยายไปที่บ้านตนแล้วจะทำพิธีบูชายายเป็นประจำทุกปี ปีละหนึ่งครั้งในระหว่างเดือน 6 จนกระทั่งก่อนเข้าพรรษา โดยจะเลือกทำพิธีในวันศุกร์ เว้นวันพระ การบูชายายแต่ละประเภทมีวิธีการแตกต่างกันไป เช่น การบูชาหม้อยายจะตั้งเครื่องบูชาและเปลี่ยนหมากพลูที่ใส่ไว้ในหม้อ การบูชายายตะกร้าจะใส่มะพร้าวมีจุกและเจี๊วควาตรูปพระรามหรือเทวดาถือพระขรรค์พร้อมกับหมากพลูลงในตะกร้าสานนั้น เป็นต้น

นอกจากการรับยายและการบูชายายในบ้านแล้ว ประเพณีการตั้งศาลยายก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวหนองขาวรู้สึกผูกพันเป็นเป็นพี่น้องกันอย่างกว้างขวาง การตั้งศาลยายคือการนำเครื่องเช่นไปไหว้เจ้าที่ศาลต่างๆ ในหมู่บ้าน ตามที่บรรพบุรุษคนแรกของตนเคยกระทำในช่วงวันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 5 ค่ำ เดือน 6 ถือเป็นงานประจำปีที่ชาวบ้านหนองขาวทุกครัวเรือนต้องปฏิบัติ เมื่อสมาชิกในชุมชนอื่นมาไหว้ศาลเจ้าเดียวกับตน ผู้ที่ไปตั้งศาลยายจะถือว่าเป็นพี่น้องเพราะนับถือเจ้าองค์เดียวกันตามที่บรรพบุรุษนับถือมา

1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้า

ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้า เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษที่ชาวจังหวัดกาญจนบุรีนับถือ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่แตกต่างกันไป ดังที่สุภลักษณ์ โทณลักษณ์ (2542) ศึกษาเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าชาวกะเหรี่ยงมีการนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทที่รับอิทธิพลมาจากมอญ ควบคู่กับการนับถือผีตามวิถีดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดระบบผลผลิตในสังคมของชาวกะเหรี่ยงโปว์

ซึ่งประกอบอาชีพด้วยการปลูกข้าวแบบทำไร่พืชหมุนเวียนเป็นหลัก โดยเฉพาะเพื่อช่วยลดความขัดแย้งในการเลือกและครอบครองพื้นที่ทำกิน ตลอดจนการกระจายแรงงานในการผลิตของคนในสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มของเจ้าที่เป็นผีบรรพบุรุษตามเครื่องเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษประจำสายตระกูล ได้แก่

- 1) กลุ่มที่เซ่นผีด้วยอันและปลา
- 2) กลุ่มที่เซ่นผีด้วยปลา
- 3) กลุ่มที่เซ่นผีด้วยงา และ
- 4) กลุ่มที่ใช้ดอกไม้ไหว้พระ

ส่วนชาวบ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ ประกอบอาชีพทำนาเช่นชาวบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี จะเรียกผีบรรพบุรุษว่าเจ้า ดังที่เบญจรงค์ เมืองไทย (2543: 153) ได้ศึกษาเรื่องพิธีทรงเจ้าของชาวบ้านหนองขาว พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่บ้านหนองขาวนั้น เกี่ยวข้องกับการนับถือผีบรรพบุรุษของแต่ละกลุ่มเชื้อสายที่มาแต่งงานสัมพันธ์กัน โดยชาวหนองขาว นอกจากจะนับถือผีปู่ย่าตายายแล้ว ยังมีการนับถือผีเชื้อสายหรือผีประจำตระกูลซึ่งมีศาลตั้งอยู่ตามจุดต่างๆ ของหมู่บ้านซึ่งแต่ละศาลจะมีการประกอบพิธีกรรมของตนเองปีละ 1 ครั้ง โดยเชื่อว่าถ้าไม่ประกอบพิธีจะทำให้ประสบเคราะห์กรรมหรือเกิดความเจ็บป่วยได้

ที่ตั้งของศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ในหมู่บ้านเป็นร่องรอยที่ชี้ให้เห็นถึงการเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ก่อนที่จะมารวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ในปัจจุบัน แต่ละศาลจะมีการประกอบพิธีตามกลุ่มของตนเองเช่น การทำพิธีรับพานพระกัณฑ์เพื่อรับร่างทรงใหม่ การทำพิธีตั้งหิ้งเจ้าและการเข้าทรงประจำวัน

1.4 ความเชื่อเรื่องขวัญ

ความเชื่อเรื่องขวัญ เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย โดยเชื่อว่าเป็นจิตที่ละเอียดของมนุษย์ สามารถหลุดออกจากร่างกายได้เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงของชีวิต และสามารถกลับคืนร่างกายได้เมื่อมีการเรียกขวัญให้กลับมาด้วยพิธีการสู่ขวัญ ความเชื่อเรื่องขวัญในจังหวัดกาญจนบุรีมีทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ดังที่โกวิท แก้วสุวรรณ (2542) ได้ศึกษาเรื่องพิธีเรียกขวัญของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “วิหล่า” ซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องขวัญของชาวกะเหรี่ยงโปว์ บ้านเกาะสะเดิง อำเภอสี่ขลอบบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านเกาะสะเดิง ตำบลไล่โว่ อำเภอสี่ขลอบบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีโลกทัศน์ทางจักรวาลวิทยาว่าจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่มีอยู่ควบคู่กับสิ่งต่างๆ ธรรมชาติมนุษย์ ข้าว สัตว์เลี้ยง ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้สอยล้วนมีจิตวิญญาณเป็นของตนเอง ชาวกะเหรี่ยงโปว์เชื่อว่าวิหล่าเป็นจิตวิญญาณที่มีอยู่ควบคู่กับมนุษย์ มีทั้งวิหล่าที่ดีและวิหล่าที่ไม่ดีซึ่งสามารถส่งผลให้มนุษย์มีชีวิตที่ดี เป็นปกติสุข หรือส่งผลให้ชีวิตของมนุษย์ไม่ดี ผิดปกติตลอดจนเจ็บป่วยได้ ชีวิตชาวกะเหรี่ยงโปว์มีความผูกพันอยู่กับวิหล่าอย่างแนบแน่นทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม ดังนั้นในทุกขั้นตอนของชีวิตตั้งแต่เกิด แต่งาน เจ็บป่วย ตาย และการทำมาหากิน ชาวกะเหรี่ยงโปว์จึงต้องประกอบพิธีกรรมเรียกวิหล่าเพื่อให้วิหล่ากลับมาอยู่กับมนุษย์

จากผลการศึกษาดังกล่าว เป็นตัวอย่างของความเชื่อเรื่องขวัญที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชาวกาญจนบุรีที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่เชื่อว่าขวัญนั้นมีอยู่ในตัวคน สัตว์ และสิ่งของต่างๆ จึงมีพิธีการบายศรีสู่ขวัญให้กับคน เช่น การทำขวัญเดือน การทำขวัญโกนจุก ทำขวัญบ่าวสาว ทำขวัญนาคน เป็นต้น และมีการสู่ขวัญให้กับสัตว์ สิ่งของเครื่องใช้ เช่น ทำขวัญช้าง ทำขวัญวัว ควาย ทำขวัญเรือน ทำขวัญข้าว เป็นต้น ซึ่งพิธีการดังกล่าวยังสามารถหาพบได้ทั่วไปในจังหวัดกาญจนบุรี

1.5 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังเป็นสิ่งที่ชาวจังหวัดกาญจนบุรีมีความเชื่อในเรื่องนี้โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุมงคลที่สร้างขึ้นจากพื้นฐานของความศรัทธาในเกจิอาจารย์ผู้นำในอดีตหรือสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ขุนแผน ซึ่งชาวเมืองกาญจนบุรีเชื่อว่าเป็นเจ้าเมืองกาญจนบุรี มีความสามารถทางคาถาอาคมมาก จึงมีการสร้างพระเครื่องขึ้นมาและให้ชื่อว่าพระขุนแผน ดังผลการศึกษาของพัชนียา บุณนาค (2555: 113 - 116) ได้ศึกษาคิดค้นเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและสุพรรณบุรี พบว่า ชาวบ้านในจังหวัดกาญจนบุรีมีความเชื่อว่าพุทธคุณของพระขุนแผนโดดเด่นทางด้านเมตตามหานิยม เสน่ห์ การผูกมิตร แคล้วคลาด อยู่ยงคงกระพันชาตรี แม้ว่าพระขุนแผนแต่ละพิมพ์ที่สร้างขึ้นนั้นจะสร้างขึ้นตามขนบของการสร้างพระขุนแผนที่มีลักษณะเป็นองค์พระประดิษฐานอยู่อย่างชัดเจน แต่กลับเรียกชื่อพระเครื่องตระกูลนี้ว่า พระขุนแผน เนื่องจากเมื่อมีผู้นำไปบูชาแล้วได้บังเกิดพุทธคุณด้านใดด้านหนึ่งคล้ายคลึงกับลักษณะของขุนแผนให้เป็นที่ประจักษ์ จึงนำมาเป็นชื่อเรียก พระเครื่องตระกูลนี้ในเวลาต่อมา

ความนิยมในการสร้างพระเครื่องขุนแผนของกาญจนบุรีมีมากมาย มีการสร้างขึ้นมาหลายรุ่นดังที่ อุทัย สันธูสาร (2542: 3896 - 3897) ได้กล่าวถึงพระขุนแผนที่พบในจังหวัดกาญจนบุรีไว้ว่า พระขุนแผนที่จัดสร้างขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรีนั้นมีพระขุนแผนวัดเขาชนไก่ และขุนแผนสะกดทัพ และมีพระเกจิอาจารย์ในจังหวัดกาญจนบุรีได้สร้างออกมาอีกหลายรุ่น ได้แก่

1. พระขุนแผนอย่างกุมาร หลวงพ่อปราโมทย์ วัดบ้านถ้ำ
2. พระขุนแผนเรือนแก้ว หลวงพ่อลำไย วัดทุ่งลาดหญ้า
3. พระขุนแผนเมืองกาญจน์ วัดหัวหิน
4. พระขุนแผนรุ่นเรียกเงินทองไหลมา วัดไทรทอง
5. พระขุนแผนหลวงปู่เหรียญ วัดศรีอุปการาม
6. พระขุนแผนกรวัดเทวสังฆาราม

ความนิยมในเรื่องพระขุนแผนเป็นส่วนหนึ่งเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังของชาวกาญจนบุรี ซึ่งบางครั้งยังมีความเชื่อในเครื่องรางของพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดกาญจนบุรี เช่น หลวงพ่ออุตตมะ วัดวังแก้วเวการาม อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พระเกจิผู้มากด้วยวิทยาคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยและชาวมอญ ซึ่งการสร้างเครื่องรางของขลัง

ของท่านแต่ละรุ่นล้วนได้รับความนิยมนอกจากบรรดาผู้ที่เคารพศรัทธา ดังที่อภีรักษ์ จุฬาศินนท์ (2546) ศึกษาแรงจูงใจในการบูชาวัตถุมงคลของหลวงพ่อดุตตะมะ พบว่า แรงจูงใจที่ทำให้คนเข้าบูชาวัตถุมงคลของหลวงพ่อดุตตะมะสามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านความศรัทธาในหลวงพ่อดุตตะมะ ด้านความต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้านความสนใจในพุทธศิลป์ ด้านความคาดหวังทางธุรกิจ และด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

1.6 ประเพณีของชาวบ้านกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องด้วยมีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณทำให้เกิดความเจริญงอกงามของประเพณีทั้งที่เป็นของชาวเมือง และประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งบุบผา พงษ์ไพบูลย์ (2542: 267 - 285) ได้นำเสนอตัวอย่างภาพรวมของประเพณีของชาวบ้านกาญจนบุรีที่มีการสืบทอดปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบันไว้ 4 ประเภทดังนี้

1.6.1 ประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 2 ประเพณี ได้แก่ ประเพณี การทำบุญตักบาตรเทโว ของวัดบ้านถ้ำ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี และประเพณีการบูชาดาวนพเคราะห์ของวัดถาวราราม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

1.6.2 ประเพณีเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ ประเพณีการเล่นเพลงร้อยพรรษา

1.6.3 ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่ ประเพณีการแต่งงานของชาวไทยโซ่งตำบลดอนเตาอิฐ อำเภอพนมทวน ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้งของชาวหนองปรือ อำเภอหนองปรือ ประเพณีการผูกข้อมือของชาวกะเหรี่ยง อำเภอสังขละบุรี ประเพณีทำบุญเรือสะเดาะเคราะห์เคราะห์ (บุญเดือน 10) ของชาวมอญ อำเภอสังขละบุรี และประเพณีการตักบาตรดอกไม้อของชาวมอญ อำเภอสังขละบุรี

1.6.4 ประเพณีเกี่ยวกับวิถีชีวิต ได้แก่ ประเพณีการโกนจุกของชาวบ้านหนองขา อำเภอท่าม่วง ประเพณีการโกนผมไฟ ของชาวบ้านหนองขา อำเภอท่าม่วง

2. ภาษา

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นเมืองที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์มาช้านานตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีพรมแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านคือ เมียนมาร์ ตลอดแนวตะวันตกจากบ้านสหแก อำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค อำเภอเมือง และอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความยาว 381 กิโลเมตร (ข้อมูลจากฝ่ายแผนที่ กรมทหารราบที่ 9) ดังนั้นการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชนต่างๆ ที่อยู่บริเวณชายแดนจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา ทั้งด้านภาวะสงคราม การโยกย้ายถิ่นเพื่อการทำมาหากิน ส่งผลให้จังหวัดกาญจนบุรีมีความหลากหลายของการใช้ภาษาย่อยมากตามไปด้วย

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) ได้ศึกษาแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย พบว่าภาษาพูดของคนในจังหวัดกาญจนบุรีนอกจากจะพูดภาษาถิ่นกาญจนบุรีและภาษาไทยมาตรฐานแล้ว ยังมีภาษาย่อยของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อีกจำนวนหลายภาษา สามารถกำหนดตระกูลภาษาและแผนที่ของภาษาย่อยต่างๆ ได้ 5 ตระกูล ดังนี้

1. ภาษาพูดตระกูลไท ภาษาตระกูลไทที่มีพูดกันในจังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ภาษาลาวโซ่ง ภาษาลาวเวียง ภาษาลาวพวน ภาษาลาวครั่ง ภาษากลุ่มนี้มีมากใน อำเภอพนมทวน อำเภอหนองปรือ อำเภอเลาขวัญ อำเภอบ่อพลอย และมีกระจายอยู่แถบ อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา อำเภอไทรโยค และอำเภอส่งขละบุรี

ส่วนภาษาไทยอีสาน เป็นภาษาที่กลุ่มคนไทยที่อพยพจากภาคอีสานมาตั้งถิ่นฐานในอำเภอสรีสวัสดิ์ อำเภอดงพญาณี และ อำเภอไทรโยค ในคราวที่มีการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ เป็นต้น

2. ภาษาตระกูลมอญ – เขมร ภาษาตระกูลนี้มีพูดในจังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ภาษามอญ ภาษาชอง ภาษาขมุ และภาษาละว้า มีผู้พูดกระจายอยู่ใน อำเภอสรีสวัสดิ์ อำเภอส่งขละบุรี อำเภอดงพญาณี และ อำเภอไทรโยค

3. ภาษาตระกูลธิเบต – พม่า ภาษาตระกูลนี้ในจังหวัดกาญจนบุรีมีผู้พูดอยู่ 2 ภาษา คือ ภาษาพม่าและภาษาทวาย ใน อำเภอส่งขละบุรี อำเภอดงพญาณี อำเภอไทรโยค อำเภอสรีสวัสดิ์ และ อำเภอเมือง ในเขตบ้านห้วยน้ำขาว ตำบลบ้านเก่า

4. ภาษาพูดตระกูลกะเหรี่ยง เป็นภาษาที่มีผู้พูดหนาแน่นในเขตพื้นที่ อำเภอสรีสวัสดิ์ อำเภอส่งขละบุรี อำเภอดงพญาณี อำเภอไทรโยค อำเภอเมือง ที่ ตำบลบ้านเก่า และอำเภอหนองปรือ ที่ตำบลสมเด็จเจริญ

5. ภาษาตระกูลจีน ภาษาจีนที่พูดกันมาในจังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ภาษาจีนแต้จิ๋ว และภาษาจีนแคะ ส่วนภาษาจีนไทหล้าและอื่นๆ มีไม่มากนัก กลุ่มคนที่พูดภาษาจีนส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลเมือง อำเภอท่าม่วง และอำเภอท่ามะกา

ภาษาที่เป็นภาษาย่อยต่างๆ ล้วนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองทั้งเรื่องตัวอักษร หลักไวยากรณ์ คำศัพท์ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาทางภาษาที่มีความน่าสนใจในการศึกษา ดังที่ นฤมล ศิริพันธุ์ (2554) ศึกษาเรื่องคำเรียกสีและทัศนคติที่มีต่อสีของผู้พูดภาษาไทย กะเหรี่ยงโปว์ มอญ และขมุ ในอำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าในภาษาไทยถิ่นกาญจนบุรีนั้นพบคำเรียกสี 12 คำ และคำเรียกสีที่ไม่พื้นฐาน 12 คำ ภาษากะเหรี่ยงโปว์พบคำเรียกสีพื้นฐาน 7 คำ และคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 30 คำ ภาษามอญพบคำเรียกสีพื้นฐาน 4 คำ และคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 49 คำ ภาษาขมุพบคำเรียกสีพื้นฐาน 5 คำ และคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 27 คำ ซึ่งแต่ละภาษามีรูปแบบของการสร้างคำเรียกสีแตกต่างกันไป นอกจากนี้ยังมีผลต่อทัศนคติเกี่ยวกับสี พบว่าผู้พูดภาษาดังกล่าวมีทัศนคติเชิงบวกต่อ

สี่เข็ม และมีทัศนคติเชิงลบต่อสื่ออ่อน สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับพลังอำนาจ ความบริสุทธิ์ โศคลาภ การเปลี่ยนวัย การเปลี่ยนสถานภาพ และเพศ โดยปรากฏการเลือกสีของสิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ

นริศรา โฉมศิริ (2547) ศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชื่อของชาวมอญ ที่บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการตั้งชื่อของชาวมอญนั้นด้านที่มาและความหมายของชื่อล้วนแสดงให้เห็นค่านิยม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวมอญส่วนใหญ่ชื่อของเพศชายมีความหมายถึงความรักชาติ ชัยชนะ ส่วนชื่อเพศหญิงมีความหมายเกี่ยวกับความสวยงาม เป็นต้น

3. วรรณกรรม

วรรณกรรมพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรี มีความหลากหลายทั้งที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

3.1 นิทานพื้นบ้าน

วิไลวรรณ สันถะโกมลและคณะ (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรี พบว่านิทานพื้นบ้านกาญจนบุรีส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ มีเล่าอยู่ในแถบพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง อำเภอพนมทวน สามารถแบ่งออกเป็น นิทานคติธรรม นิทานบอกเหตุ นิทานมุกตลก นิทานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เรื่องเจ้าพ่อจระเข้มน้ำวัดใต้ เรื่องเมืองลับแลที่เขามุสิ นิทานศาสนา เป็นต้น

ดังที่กล่าวแล้วว่าเมืองกาญจนบุรีมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นอกจากจะส่งผลให้มีภาษาที่หลากหลายแล้ว ยังมีวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านที่หลากหลายด้วย เช่น นิทานมอญ นิทานกะเหรี่ยง เป็นต้น ดังที่กัลยา วิทยาศิริกุล (2549) ศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากนิทานกะเหรี่ยงบ้านใหม่พัฒนา ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าชาวกะเหรี่ยงนิยมเล่านิทานในยามว่างเพื่อสร้างความบันเทิงใจ สามารถรวบรวมนิทานได้ 57 เรื่อง และนิทานนั้นสะท้อนสภาพสังคมของชาวกะเหรี่ยง 6 ด้าน คือ ด้านสภาพความเป็นอยู่ ด้านความเชื่อ ด้านค่านิยม ด้านประเพณี ด้านการละเล่น และด้านการปกครอง

3.2 ตำนานพื้นบ้าน

ตำนานพื้นบ้านเป็นเรื่องเล่าที่มีมาอย่างช้านาน เนื้อหาของตำนานท้องถิ่นมักเกี่ยวข้องกับอิทธิปาฏิหาริย์ วิรกรรมของบรรพบุรุษ ความเป็นมาของโบราณสถาน ที่มาของชื่อบ้านนามเมือง ซึ่งวิไลวรรณ สันถะโกมลและคณะ (2542) ได้นำเสนอตัวอย่างตำนานพื้นบ้านกาญจนบุรีไว้ เช่น ตำนานปราสาทเมืองสิงห์ ตำนานบ้านทวน ตำนานบ้านหนองขาว ตำนานตำบลท่าล้อ ตำนานตำบลวังขาย ตำนานบ้านม่วงชุมและถ้ำเสือ ตำนานพระแท่นดงรัง ตำนานตำบลท่าเรือ ตำนานเขารักษ์ ตำนานหมู่บ้านหนองปลิง ตำนานอำเภอบ่อพลอย ตำนานวัดไ้เต่า ตำนานบ้านพุตามัน ตำนานบ้านหนองโสน ตำนานหมู่บ้านวังนาค ตำนานหมู่บ้านหนองย่างช้าง ตำนานหนองพันเท้า เป็นต้น

ตำนานพื้นบ้านบางส่วนมีที่มาจากวรรณคดีไทย เช่นเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับจังหวัดกาญจนบุรี ทำให้วรรณคดีเรื่องนี้อยู่ในความทรงจำของชาวกาญจนบุรี และเล่าต่อๆ กันมาจนเชื่อว่าเป็นตำนานเรื่องขุนแผน ดังการศึกษาของ พัทธนิยา บุณนาค (2555) ที่พบว่าชาวกาญจนบุรีนับถือขุนแผนในฐานะของวีรบุรุษท้องถิ่น เป็นทหารผู้มีฝีมือเก่งกาจและเป็นเจ้าเมืองที่คนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ มีการตั้งชื่อสถานที่ต่างๆ ที่มีเค้าเรื่องมาจากวรรณคดีเรื่องนี้ เช่น วัดถ้ำขุนแผน เขาชนไก่ วัดขุนแผน วัดนางพิม ตลาดนางทองประศรี เชื้อนขุนแผน เป็นต้น

3.3 บทร้อง บทสวด

บทร้อง หมายถึง เนื้อเพลงสำหรับการร้องเพื่อเล่นเพลงพื้นบ้านต่างๆ ที่จัดว่าเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านได้แก่ บทร้องที่มีเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรม เช่นเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี ดังผลการศึกษาของสุมาลย์ เรื่องเดช (2517) ที่พบว่า บทร้องเพลงทรงเครื่องของตำบลพนมทวน ที่มีเนื้อหามาจากเรื่องขุนช้างขุนแผน มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนแม่นางศรีมาลาสอนลูกสาวเมื่อจะติดตามพระไวยมาอยู่กรุงศรีอยุธยา และตอนพลายชุมพลแปลงกายเป็นมอญยกทัพมาตีเมืองสุพรรณจากเรื่องพระอภัยมณี มี 1 ตอนได้แก่ ตอนสินสมุทรจะหนีนางผีเสื้อ และยังพบบทสวด บทเช่นผี บทแหล่ เช่น แหล่กัณฑ์หาชาติ แหล่ประวัติพระพุทธเจ้า แหล่เรื่องนกกระจาบ แหล่พาหุงแปล แหล่เรื่องนกกระจาบ เป็นต้น

3.4 วรรณกรรมลายลักษณ์

วรรณกรรมลายลักษณ์ หมายถึง วรรณกรรมท้องถิ่นที่มีการบันทึกไว้ในเอกสารโบราณ เช่น จารึก ใบลาน สมุดข่อย ซึ่งพบจารึกที่พบในจังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวน 3 หลัก ได้แก่ ศิลจารึกปราสาทเมืองสิงห์ จำนวน 1 หลัก ลักษณะตัวอักษรสมัยพุทธศตวรรษที่ 18 ส่วนอีก 2 หลักเป็นจารึกหลักศิลาเมืองกาญจนบุรี อยู่ที่ศาลหลักเมืองจังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตั้งเมืองกาญจนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2374 (กรมศิลปากร, 2538)

สำหรับวรรณกรรมลายลักษณ์ที่พบในเอกสารใบลาน และสมุดข่อย ในจังหวัดกาญจนบุรีพบว่ามีจำนวนมาก ดังการศึกษาของฟ็อน เปรมพันธ์ุ และปรีชา รินชัย (2550) ซึ่งสำรวจและจัดทำบัญชีเอกสารโบราณในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี พบว่าเอกสารโบราณนั้นนอกจากจะพบจากวัดแล้วยังมีการเก็บรักษาไว้ตามบ้านของผู้ที่เป็นลูกหลานของหมอพื้นบ้านจำนวน 96 เล่ม เป็นสมุดไทยจำนวน 90 เล่ม จำแนกเป็นสมุดไทยขาว 67 เล่ม สมุดไทยดำ 23 เล่ม และคัมภีร์ใบลานจำนวน 6 ผูก เนื้อหาของวรรณกรรมที่สำรวจได้จำแนกออกเป็น 7 หมวด ได้แก่ ตำรายา วรรณกรรมกฎหมาย โหราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ไสยศาสตร์และคาถาอาคม ศาสนาและพิธีกรรม และหมวดปกิณฑกะ นอกจากนี้ยังพบว่ามีเอกสารส่วนหนึ่งที่บันทึกวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเป็นคำสอน สำหรับใช้สอนเด็ก สอนผู้ครองเรือน ดังการศึกษาของปริญญา ปันสุวรรณและฟ็อน เปรมพันธ์ุ (2555) พบว่า

มีวรรณกรรมที่เกี่ยวกับคำสอนได้แก่ กายนคร โคลงโลกนิติ ปรมัตถ์ พ่อสอนลูก แม่สอนลูก แม่หม้ายสอนลูกสาว สวัสดิ์รักษา และรัตนอาทาส

4. ศิลปกรรม

ศิลปกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวกาญจนบุรีมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ถิ่น ซึ่งบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี แม้ว่างานศิลปกรรมนั้นจะมีรูปแบบคล้ายกับพื้นที่อื่น หากแต่มีการสอดแทรกความเป็นพื้นที่ถิ่นกาญจนบุรีไว้ได้อย่างงดงาม ควรค่าแก่การศึกษา ซึ่งมีผู้ศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชาวกาญจนบุรีไว้ดังนี้

4.1 จิตรกรรมวัดเทวสังฆาราม

จิตรกรรมในอุโบสถหลังเก่าของวัดเทวสังฆาราม เป็นฝีมือการวาดของช่างพื้นบ้านกาญจนบุรี ซึ่งขจรศักดิ์ จันทร์เนตร (2542) กล่าวว่า ภาพจิตรกรรมนั้นพบที่ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ เพดาน บานหน้าต่าง และเสารายในพระอุโบสถ ลักษณะของจิตรกรรมเขียนด้วยสีฝุ่นมีร่องพื้น เป็นจิตรกรรมสมัยรัชกาลที่ 3 ใช้สีแดง สีน้ำเงิน และสีทองเป็นหลัก เรื่องพุทธประวัติ เทพชุมนุม และ นรกภูมิ การลำดับภาพเริ่มจากด้านหลังพระประธานเขียนเป็นรูปเทพชุมนุมตอนพระพุทธรูปเจ้าตรัสรู้ ด้านขวามือของพระประธานแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ เหนือกรอบหน้าต่างเป็นรูปเทพชุมนุม ช่วงระดับหน้าต่างเขียนเรื่องราวพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงตรัสรู้ ส่วนด้านล่างของกรอบหน้าต่างเขียนเรื่องนรกภูมิ ด้านหน้าพระประธานเขียนรูปพระพุทธรูปเจ้าตอมมารผจญ เหนือกรอบประตูเขียนภาพพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ส่วนซ้ายมือของพระประธานแบ่งออกเป็น 3 ชั้น เหนือกรอบหน้าต่างเขียนเป็นรูปเทพชุมนุม ระดับหน้าต่างเขียนเรื่องราวพุทธประวัติตั้งแต่เสวยวิมุตติสุข ปฐมเทศนา จนเสด็จดับขันธปรินิพพาน

ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมของวัดเทวสังฆารามพบว่าฝีมือการวาดเป็นฝีมือของช่างพื้นบ้าน แม้ว่าจะเขียนรูปเป็นจิตรกรรมไทยประเพณีที่นำเสนอรายละเอียดไว้แล้วข้างต้น หากแต่มีการสอดแทรกอัตลักษณ์ที่เป็นตัวตนของชาวกาญจนบุรี ได้แก่ การแต่งกาย อาคารบ้านเรือน ประเพณีต่าง ๆ ที่มีลักษณะเด่นมากคือ ภาพตอนที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ถ้าเป็นจิตรกรรมตามสถานที่อื่นๆ จะวาดพระพุทธรูปประทับบนพระแท่น แต่จิตรกรรมที่วัดเทวสังฆารามนี้ วาดพระพุทธรูปประทับบนแท่นหินที่มีลักษณะเหมือนกับพระแท่นดงรังที่วัดพระแท่นดงรัง ตำบลท่าเรือ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นวัดที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือแท่นหินที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นพระแท่นที่พระพุทธรูปเจ้าปรินิพพานที่นี่ และตั้งชื่อเรียกสถานที่นั้นๆ ตามเนื้อหาที่ได้รับมาจากเรื่อง มหาปรินิพพานสูตร ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าช่างที่วาดภาพจิตรกรรมนั้นมีความศรัทธาต่อพระแท่นดงรัง จึงได้เขียนภาพออกมาเป็นลักษณะเช่นนั้น

4.2 จิตรกรรมและประติมากรรมจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าจังหวัดกาญจนบุรีมีวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ส่งผลต่อความเชื่อและศรัทธาของชาวบ้านกาญจนบุรี ดังนั้นในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมจึงมีการเขียนเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งพัชนียา บุณนาค (2555) กล่าวว่า ในจังหวัดกาญจนบุรีมีภาพจิตรกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เป็นที่รู้จักในสถานที่ 2 แห่ง คือวัดบ้านถ้ำ และวัดนางโนธรรมาราม (วัดนางโน) ซึ่งวัดทั้ง 2 วัดนี้ ตั้งอยู่ใน อำเภอท่าม่วง โดยเนื้อหาของจิตรกรรมเลือกที่จะเขียนเรื่องของขุนแผนตอนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดกาญจนบุรี ตอนที่ขุนแผนมาฝากตัวเป็นสมุนของหมื่นหาญ ได้นางบัวคลีเป็นภรรยา จนได้บุตรชายแล้วนำมาอย่างเป็นกุมารทอง

นอกจากนี้การศึกษาในครั้งนี่ยังพบว่า ชาวบ้านมีการสร้างสรรค์ประติมากรรมพื้นบ้านที่มาจากความเชื่อเกี่ยวกับขุนแผน เป็นรูปเคารพเกี่ยวกับตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งแต่ละที่ล้วนสร้างจากจินตนาการของชาวบ้านที่มองว่าขุนแผนหรือตัวละครอื่นๆ จะมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร ซึ่งปรากฏประติมากรรมรูปเคารพจากความเชื่อเรื่องขุนแผนดังนี้

1. รูปเคารพขุนแผนที่เขาชนไก่ ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง
2. รูปเคารพพระยากาญจนบุรีที่วัดป่าเลไลยก์ ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง
3. รูปเคารพขุนแผนที่ถ้ำขุนแผน ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง
4. รูปเคารพพระยากาญจนบุรีที่มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง
5. รูปเคารพขุนไกรที่เขาชนไก่ ตำบลลาดหญ้า และที่วัดถ้ำขุนไกร ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง
6. รูปเคารพนางทองประศรีที่ศาลย่าทองประศรี บ้านท่าเสา ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง
7. รูปเคารพนางบัวคลีที่ถ้ำนางบัวคลี ตำบลเขาน้อย อำเภอท่าม่วง
8. รูปเคารพกุมารทอง ที่ศาลพระยากาญจนบุรี วัดป่าเลไลยก์ ตำบลลาดหญ้า และที่ถ้ำนางบัวคลี ตำบลเขาน้อย

4.3 สถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ดังนั้นวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่มีเชื้อสายต่างๆ ล้วนมีภูมิปัญญาในการสร้างสถาปัตยกรรมที่เป็นที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน ของตนอย่างน่าสนใจและมีอัตลักษณ์เฉพาะตน ดังที่ณัชชา สกกุลงาม (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปลูกเรือนพื้นบ้านของชาวมอญบ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง หมู่ 2 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การปลูกเรือนของชาวมอญนั้นมีการสอดแทรกความคิดความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ได้แก่ การเล่นระดับพื้น การทำหิ้งพระให้มี

ลักษณะเฉพาะ คือ ไม่อยู่ในตัวบ้านการกำหนดทิศทางหิ้งพระ ทิศหัวนอน ทิศห้องนอน และทิศวางเสาบรพบุรุษ ซึ่งฉชชา สกุลงาม (2555) มีความเห็นว่ามันไม่เพียงแต่ชาวมอญเท่านั้นที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ชาวกะเหรี่ยง ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยเชื้อสายจีน ก็มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตนเองที่น่าสนใจเช่นกัน

5. ศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรี มีลักษณะเฉพาะตัวที่มีความหลากหลาย น่าสนใจศึกษา สามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้

5.1 เพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านกาญจนบุรี จัดเป็นเพลงพื้นบ้านภาคกลางพบว่ามีการเล่นเพลงในพื้นที่อำเภอพนมทวน อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง เป็นส่วนมาก บางเพลงมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่อื่น แต่บางเพลงมีเฉพาะที่กาญจนบุรี เช่น เพลงเหย่ย เพลงร้อยพรรษา เป็นต้น จากผลการศึกษาของ สุมาลย์ เรืองเดช (2517) พบว่าเพลงพื้นเมืองของตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เพลงเด็ก ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก เพลงปลอบเด็ก บทเด็กเล่น
  2. เพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง ได้แก่ เพลงรำวง เพลงปฏิพากย์ ประกอบด้วย เพลงเหย่ย เพลงยั่ว เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงทรงเครื่อง เพลงจาก เพลงประกอบการเล่น เบ็ดเตล็ด ประกอบด้วย เพลงคล้องช้าง เพลงเข้าผี เพลงเชิญผี เพลงไม่เจ้ากรรม
  3. เพลงประกอบพิธี ได้แก่ เพลงแห่นางแมวและเพลงปั้นเมฆ เพลงพานฟาง เพลงสงค่อลำพวน เพลงซั๊กกระดาน เพลงพิษฐาน เพลงร้อยพรรษา บททำขวัญ บทเซ่นผี บทแห่
- เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับประเภทเพลงที่แบ่งตามความสำคัญที่มีต่อช่วงเวลาในการดำเนินชีวิตชาวบ้าน ซึ่งผลการศึกษาของกฤษณะ วรรณศิริ (2551) ได้แบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้านกาญจนบุรีออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. เพลงในช่วงเทศกาลสงกรานต์
  2. เพลงในช่วงเทศกาลเพาะปลูก
  3. เพลงในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยว
  4. เพลงในช่วงเทศกาลออกพรรษา
  5. เพลงร้องหรือเล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล
- เพลงพื้นบ้านในปัจจุบันนี้มีบทบาทต่อชาวบ้านกาญจนบุรี 2 ลักษณะ คือ
1. เป็นเพลงที่ร้องกันมาตั้งแต่อดีตและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เพลงร้อยพรรษาและเพลงกล่อมเด็ก

2. เป็นเพลงที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการร้องจากแบบเดิมมาเป็นการร้องหรือเล่นในรูปแบบการแสดงหรือการสาธิต ได้แก่ เพลงเหย่ยและรำโทน

5.2 การสวดพระมาลัย

การสวดพระมาลัยเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันยังมีการสืบทอดและมีบทบาทในสังคมชาวบ้านที่บ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง ซึ่งปรมินทร์ จารูวร (2541) ได้ศึกษาเรื่องนี้พบว่า การสวดพระมาลัยของชาวบ้านหนองขาว เป็นการสวดที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ สวดโดยฆราวาสซึ่งมาสวดพระมาลัยให้กับผู้ตายโดยไม่ต้องว่าจ้าง มีคณะสวดหลายสำหรับ แต่ละสำรับนี้มีประมาณ 4 คน ล้วนอยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน อุปกรณ์ที่ใช้ในการสวดประกอบด้วย หีบพระอภิธรรม ตาลปัตร และหนังสือพระมาลัย ในการสวดอาจมีปีพาทย์บรรเลงสลับด้วยในช่วงที่เป็นการสวดลำนอก

ชาวบ้านหนองขาวมีความเชื่อว่า การสวดพระมาลัยนี้เป็นการสวดเพื่อส่งดวงวิญญาณของผู้ตายไปสวรรค์ และเชื่อว่าทั้งผู้สวดและผู้ฟังจะได้รับบุญกุศลด้วย ขั้นตอนในการสวดจะเริ่มขึ้นเมื่อพระสวดพระอภิธรรมจบแล้ว นักสวดจะขึ้นนั่งที่แท่นสวดโดยจัดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วเริ่มสวดบทที่มีเนื้อความเป็นภาษาไทย โดยสวดบทฉันทเป็นบทแรกเพราะถือว่าเป็นบทครู แล้วจึงสวดเรื่อยไป เมื่อจะเลิกสวดก็จะสวดบทลาหรือเรียกว่า บทสัพพะโร เพื่อเป็นการอำนวยการให้กับผู้สวดและผู้ฟัง จากนั้นจะสวดบทอะทาสิเม ภาวะตุสัพ แล้วจึงแผ่เมตตาและกราบพระรัตนตรัยอีกครั้งหนึ่ง จึงเสร็จสิ้นการสวด

5.3 ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์

ชาวบ้านในจังหวัดกาญจนบุรีที่มีเชื้อสายเป็นชาติพันธุ์ต่างๆ มีศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังตัวอย่างการศึกษาของวนิดา พรหมบุตร (2552) ที่ศึกษาเรื่อง “วงชะพูชะอู” ดนตรีประกอบการแสดงของชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านกองม่องทะ ตำบลไถ่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า วงชะพูชะอูเป็นวงดนตรีของชาวกะเหรี่ยงที่ใช้ประกอบการแสดงรำตง รำอะเย้ยและก่วยเงาะ การประสมวงประกอบด้วยกลุ่มเครื่องตี เครื่องเป่า เป็นเครื่องดนตรีที่ชาวกะเหรี่ยงได้รับอิทธิพลมาจากดนตรีของพม่า และเชื่อมโยงหลอมรวมดนตรีของทั้ง 2 สัญชาติให้เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งวงดนตรีดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง คือร่วมบรรเลงในงานบุญและงานประเพณีต่างๆ ที่สำคัญ เช่น งานบุญข้าวใหม่ งานบุญสงกรานต์ งานบุญเข้าพรรษา พิธีผูกข้อมือเดือนเก้างานบุญออกพรรษา

6. การละเล่น

การละเล่นพื้นบ้านกาญจนบุรีเป็นการละเล่นแบบทั่วไป กล่าวคือ สามารถเล่นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ คล้ายกับการละเล่นที่ปรากฏโดยทั่วไปในจังหวัดภาคกลาง โดยเฉพาะการละเล่นของ

เด็กซึ่ง บุปผา พงษ์ไพบูลย์ (2542) ได้แบ่งการละเล่นของชาวกาญจนบุรีออกเป็นการเล่นของเด็ก และการละเล่นของผู้ใหญ่ ดังนี้

6.1 การละเล่นของเด็ก

การละเล่นของเด็กมีปรากฏในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีโดยทั่วไป ซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลาย สถานศึกษาหลายแห่งมีการส่งเสริมให้นำมาใช้ในการเรียนการสอน บางครั้งมีการเล่นแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านตามกิจกรรมของหมู่บ้านหรือหน่วยงานต่างๆ เช่น

- เสือกินวัว	- วัวกระโดดเข้าคอก	- วิ่งเปี้ยว
- เสือข้ามห้วย	- ชักเย่อ	- เขี้ยวเขี้ยวลูกไก่
- งูกินหาง	- รีรีข้าวสาร	- ไม้หึ่ง
- ตีจับ	- หมาบ้ำ	- มอญซ่อนผ้า
- กากฟักไข่	- โพงพาง	- ไอ้โมง
- ข้าวหลามตัด	- ลิงชิงหลัก	- ลิงชิงบอล
- เดินกะลา	- ตีลูกล่อ	- ม้าก้านกล้วย
- หมุนนาฬิกา	- จ้องเตหรือต่องเต	- ตาเขย่ง

การละเล่นของเด็กแต่ละอย่างนั้นมีวิธีการเล่นที่แตกต่างกัน ซึ่งวรรณวิภา มัชฌมพันธ์ (2553) ได้อธิบายวิธีการเล่นเขี้ยวเขี้ยวลูกไก่ของชาวพนมทวนไว้ว่าเขี้ยวเขี้ยวลูกไก่เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งที่นิยมเล่นในวันตรุษสงกรานต์ นิยมเล่นหลังจากทำพิธีทางศาสนา โดยจะเล่นบริเวณลานกว้างในหมู่บ้าน วิธีการเล่น คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจับมือกันเป็นวงกลม โดยสมมติว่าเป็นเล้าไก่ วิ่งตามวงไปเรื่อยๆ ตัวแทนฝ่ายชาย 1 คน เป็นเขี้ยวอยู่ด้านนอกวงกลม ตัวแทนฝ่ายหญิง 1 คน เป็นลูกไก่อยู่นอกวงกลม เขี้ยวจะวิ่งไล่ไก่โดยพยายามเข้ามาในเล้า ฝ่ายหญิงที่จับมือกันไว้จะลดมือลงเพื่อไม่ให้เขี้ยวเข้ามาได้ ส่วนฝ่ายชายจะเปิดเล้าให้เขี้ยวเข้ามาจับลูกไก่ เมื่อจับได้แล้ว เขี้ยวและไก่จะเข้ามาร้องรำเหย่ย แล้วจึงเริ่มต้นเล่นใหม่

6.2 การละเล่นของผู้ใหญ่

การละเล่นของผู้ใหญ่ส่วนใหญ่จะเป็นการแข่งขัน เช่น การแข่งขันวัวลาน การเล่นลูกช่วง ซึ่งการเล่นลูกช่วงนั้นวรรณวิภา มัชฌมพันธ์ (2553) ได้อธิบายรายละเอียดการละเล่นลูกช่วงที่พบในเขตอำเภอพนมทวน ว่าเป็นการเล่นที่เล่นในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ลูกช่วงรำและลูกช่วงซัด้า ดังนี้

1. ลูกช่วงรำ มีวิธีการเล่น โดยการแบ่งชายหญิงออกเป็น 2 ฝ่าย มีเส้นแบ่งแดนอยู่ตรงกลางทำเป็นลูกช่วง โดยใช้เศษผ้าม้วนและมัดให้กลมแบบลูกบอลขนาดเท่าผลส้มโอขนาดย่อมๆ ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายโยนลูกช่วงข้ามแดนไปให้ฝ่ายชายรับ ถ้ารับได้จะปาลูกช่วงให้ถูกฝ่ายหญิง

คนใดคนหนึ่ง ถ้าปาถูกทั้งสองฝ่ายจะรวมกันเป็นวงแล้วร้องเพลงเหยย ฝ่ายที่ปาและถูกปาจะต้องรำเพลงเหยย 2 – 3 เที้ยว แล้วเริ่มต้นเล่นใหม่

2. ลูกช่วงซี้ซ่า การเล่นลูกช่วงซี้ซ่าจะเล่นต่อจากลูกช่วงรำ โดยแบ่งชายหญิงออกเป็น 2 ฝ่ายเช่นกัน ต่างกันตรงที่คนที่ถูกปานั้นจะต้องไปเป็นซี้ซ่าของอีกฝ่ายหนึ่ง และถูกใช้ให้ทำตามใจของฝ่ายนั้น เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งโดนปาจนหมด จะต้องออกมารำเหยยและเริ่มต้นเล่นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

7. การจัดการสิ่งแวดล้อม

จังหวัดกาญจนบุรีมีหมู่บ้านตัวอย่างด้านการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ที่หลากหลาย เช่น ป่าชุมชน เกษตรอินทรีย์ โครงการชุมชนเข้มแข็ง ธนาคารความดี เป็นต้น ซึ่งมีตัวอย่างดังนี้

7.1 ป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี

กิตติชัย รัตนะ (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม พบว่า"บ้านห้วยสะพาน" ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีการตั้งถิ่นฐานทำกินมาไม่ต่ำกว่า 400 ปี ทุกวันนี้ซากโบสถ์เก่าวัดคงคาซึ่งเป็นวัดร้าง สระน้ำโบราณ และต้นไม้เก่าแก่อายุนับร้อยปี ยังคงปรากฏจากเหลืออยู่ให้เห็นอยู่บ้าง ปัจจุบันหมู่บ้านแห่งนี้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ประสบความสำเร็จสามารถเป็นต้นแบบแก่หมู่บ้านอื่นได้ มีรายละเอียดดังนี้

7.1.1 การเชื่อมโยงกระบวนการจัดการป่าสู่ชุมชน

เมื่อมีโครงสร้างขององค์กรและแผนการจัดการของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีที่ชัดเจนแล้ว การขับเคลื่อนกิจกรรมการดูแลรักษาป่า นับเป็นความท้าทายใหม่ที่สมาชิกในชุมชนต้องร่วมมือกันดำเนินงาน ภายใต้ความเอกภาพและเอกลักษณ์ของชุมชน ทำให้ความร่วมมือในการจัดการป่าดีขึ้นเป็นลำดับ มีการจัดทำแนวกันไฟทุกปี เพื่อกันพื้นที่ป่าทั้ง 1,008 ไร่ ไว้ให้ได้พร้อมปลูกต้นไม้เสริมในเขตป่าชุมชน เติบโตด้วยการสนับสนุนทางวิชาการเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการจัดการป่าชุมชน จากหน่วยงานด้านป่าไม้ในจังหวัดกาญจนบุรี ตัวแทนชาวบ้านเข้ารับการอบรมหลักสูตร "ป่าชุมชน" ทำให้สามารถขยายแนวร่วมในการปลูกต้นไม้จากเขตป่าสู่ที่สาธารณะ วัด โรงเรียน สองข้างทาง ริมคลองส่งน้ำ ได้มากยิ่งขึ้นไปอีก

ในปี 2542 ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากกรมป่าไม้ให้เป็น "ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนดีเด่นระดับเขต" เป็นบทพิสูจน์ของความร่วมแรงร่วมใจชาวบ้านและชุมชนบ้านห้วยสะพานได้ข้อสรุปว่า กระบวนการจัดการป่าชุมชน เนื้อแท้แล้วก็เพื่อที่จะให้เกิดการใช้ประโยชน์ทั้งในมิติทางด้านนิเวศ สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนไปพร้อมๆ กัน

ในปีต่อมา ชุมชนส่งชาวบ้านเข้าอบรมในโครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า และกลับมาตั้งกลุ่ม รสทป. ขึ้นในหมู่บ้าน ดูแลรักษาป่าทั้งป่าชุมชนและป่าสงวนแห่งชาติ

(ป่าหนองโรง) ที่อยู่ติดกัน มีการระดมทุนสำหรับการดำเนินงานจำนวนหนึ่ง จนกระทั่งปี 2543 ก็ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรีให้เป็น "พื้นที่ตำบลเขียวขจีดีเด่น" ระดับจังหวัด

กลวิธีที่ชุมชนบ้านห้วยสะพานใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนก็คือ การใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ กิจกรรมการปลูกป่ายังคงดำเนินต่อไป โดยใช้โอกาสและวาระสำคัญต่างๆ มาเป็นจุดยึดโยงทางเวลาในการระดมพลังป่าที่เคยเสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ จนปัจจุบัน มีสภาพที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์และสัตว์ป่านานาชนิด

7.1.2 ศูนย์กลางการเรียนรู้

การที่แกนนำคณะกรรมการป่าชุมชนฯ มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนความรู้และภูมิปัญญาในการจัดการป่าร่วมกัน หน่วยงานภายนอกหลายครั้งหลายครา พวกเขาจึงมีโอกาสร่วมถอดบทเรียนในการจัดการป่าชุมชน จึงเห็นว่ากระบวนการจัดการป่าชุมชนที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนขึ้นได้ ต้องประกอบด้วยความร่วมมือของสมาชิกชุมชน การขยายเครือข่ายในการทำงาน การต่อยอดการจัดการป่าสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และการสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ขึ้นมาสืบทอดการดำเนินงานการอนุรักษ์ต่อไป

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชาวบ้านห้วยสะพานได้ใช้ผืนป่าเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดและเรียนรู้ ในกระบวนการจัดการป่าที่เชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน มีองค์กรจากภายนอกสลับเปลี่ยนเข้ามาเรียนรู้อยู่เป็นระยะ ทั้งการถ่ายทำสารคดี การอบรมค่ายเยาวชน จนในที่สุดชาวบ้านเห็นพ้องต้องกันว่า ป่าของชุมชนได้พัฒนามาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกับการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการดูแลรักษาป่าและสิ่งแวดล้อม เมื่อเป็นเช่นนั้น ชุมชนจึงเริ่มปรับกระบวนการทำงาน จากที่มุ่งเน้นการจัดการป่าอย่างเดียว มาสู่มิติการพัฒนาชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อใช้ฐานความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เกิดจากการจัดการป่ามาต่อยอดอาชีพ เช่น กลุ่มทำข้าวเกรียบสมุนไพร กลุ่มทำขนม และของที่ระลึก นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานเรื่องกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านห้วยสะพาน วิทย์ชุมชน กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้กลายเป็นกลไกในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด

7.1.3 ยั่งยืน...ด้วยหลัก "บวร"

ชาวบ้านห้วยสะพานมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียนอย่างใกล้ชิด ประเพณีส่วนใหญ่ของชุมชนประกอบขึ้นในเขตวัด ทำให้วัดมีบทบาทอย่างมากในการขัดเกลาด้านศีลธรรมและจริยธรรม ชาวบ้านมีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น ดังนั้นกลวิธีในการจัดการป่าจึงขยายจากเขตพื้นที่ป่าชุมชนมาสู่การสร้างป่าในวัด ด้วยโครงการ "ปลูกป่าสัญญาใจ" เพื่อให้ชุมชนร่วมกันปลูก

ต้นไม้ประจำตัวหรือประจำครอบครัวขึ้น จากนั้นร่วมกันดูแลรักษาเสมือนหนึ่งเป็นชีวิตของผู้ปลูกเอง อันเป็นกุศโลบายที่ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างชุมชนกับวัด ขณะเดียวกันก็ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียนและเยาวชนให้มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

7.1.4 การต่อสะพานเชื่อมคนรุ่นใหม่

การจัดการป่าชุมชนเป็นมิติที่มีการดำเนินงานที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ไม่มีสูตรสำเร็จหรือรูปแบบในการจัดการที่ตายตัว แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถชี้วัดความสำเร็จของการจัดการคือ การส่งมอบภารกิจในการจัดการป่าจากคนรุ่นบุกเบิกสู่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนว่าจะทำได้มากน้อยเพียงใด เช่นเดียวกับชุมชนบ้านห้วยสะพาน ได้เล็งเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องกระตุ้นให้เยาวชน นักเรียนและลูกหลานในชุมชนหันมาอนุรักษ์ธรรมชาติ จึงได้เกิดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ให้กับเยาวชนในท้องถิ่น โดยมีโรงเรียนต่างๆ เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านและผู้นำชุมชนเองก็เป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชน

กลุ่มเยาวชนมีกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการศึกษาธรรมชาติในป่าชุมชน โดยเฉพาะพืชอาหารป่าที่มีหลากหลายชนิด เช่น กุ่ม ขี้เหล็ก จัน ตำลึง นมแมว ผักหวาน ย่านาง แมงลัก เห็ดขออน มะขามป้อม สารภี มะตูม หัวป่า ผักเสี้ยน เถวัลย์เปรียง หน่อไม้ บัวเผื่อน เห็ดเผาะ เห็ดมันปู มะสัง เล็บเหยี่ยว มะรุ้ม สะเดา ฯลฯ ซึ่งเป็นพืชป่าที่ชาวบ้านสามารถเก็บหาได้ตลอดทั้งปี ความรู้เหล่านี้ถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องป่าอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงเรื่องวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนด้วยเช่นกัน

7.1.5 สร้างศักยภาพแบบพึ่งพิงตนเอง

"เงินทุนหรืองบประมาณ" เป็นปัจจัยของการดำเนินกิจกรรมในการดูแลรักษาป่าแทบทุกชุมชนมักประสบปัญหาในการขับเคลื่อนกิจกรรม เพราะขาดเงินทุน ในกรณีของป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี ยึดปรัชญาการทำงานโดยเน้นการพึ่งพิงตนเองเป็นลำดับแรกสุด โดยได้ประสานความร่วมมือไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง ให้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังสร้างศักยภาพในการประสานแหล่งงบประมาณภายนอกอื่นๆ อีก เช่น กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ผู้มีจิตสาธารณะ และจากชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้านร่วมกันบริจาคเข้ากองทุน รวมทั้งจากการได้รับค่าวิทยากรและเงินที่มอบให้จากคณะที่เข้ามาศึกษาดูงาน ปัจจุบันคณะกรรมการป่าชุมชนฯ มีงบประมาณและทุนสำรองในการดำเนินงานได้อย่างคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

7.2 ธนาคารความดีหนองสาหร่าย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2557: 103 - 107) ได้นำเสนอภูมิปัญญาในการจัดการชุมชนของบ้านหนองสาหร่าย ซึ่งเป็นตำบลที่มีขนาดกลางในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นตัวอย่างของชุมชนท้องถิ่นที่มีผู้คนจัดการแก้ปัญหาของตนเองโดยการยึดหลักการเอาความสุขของชุมชนนำหน้าการพัฒนา

สิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญอย่างมากประการหนึ่งคือ การสร้างความเข้มแข็งของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะด้านการศึกษา ชุมชนทำงานร่วมประสานกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเกิดหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นในโรงเรียนทุกโรงเรียนในตำบล

เพื่อจะพัฒนาค้นในด้านคุณธรรมจริยธรรม ชุมชนหนองสาหร่ายได้กำหนดยุทธศาสตร์ชุมชนอยู่ดีมีสุข หรือ “ธรรมบุญชุมชน” ซึ่งได้กำหนดความดีด้านต่างๆ ไว้พร้อมด้วยตัวชี้วัดที่ผู้ประเมินสามารถจะบอกได้ว่า ความดีที่แต่ละคนทำนั้นเป็นความดีจริงหรือไม่ มีทั้งหมด 23 ด้าน และเพื่อจูงใจให้คนทำความดี ชุมชนได้กำหนดให้มีการ “สะสมความดี” ที่แต่ละคนทำไว้ใน “ธนาคารความดี” และเมื่อสะสมได้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว ความดีเหล่านั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินของชุมชนได้ เช่น ถ้าสะสมความดีได้ครบ 15 ด้าน สามารถกู้เงินได้ 10,000 บาท ความดี 18 ด้าน กู้ได้ 15,000 บาทและความดี 23 ด้าน กู้ได้ 20,000 บาท การกู้เงินในทุกกรณีนี้ไม่ต้องมีการค้ำประกันและไม่ต้องเสียดอกเบี้ย (ถ้าชำระคืนภายใน 1 ปี) จนถึงวันนี้มีครัวเรือนใช้สิทธิ์เอาความดีที่สะสมไว้มาขอกู้แบบนี้แล้วประมาณ 300 ราย และไม่ปรากฏว่ามีรายใดผิดนัดการชำระหนี้เลย ถือว่าเป็น “ความดีที่กินได้”

ตัวชี้วัดการทำความดีของธนาคารความดีบ้านหนองสาหร่าย มีทั้งหมด 23 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้นำดี/ผู้ตามดี 2) สุขภาพดี 3) อาชีพดี 4) กลุ่มองค์กรดี 5) สวัสดิการดี 6) ครอบครัวดี 7) สามัคคี 8) จิตใจดี 9) มีสัจจะ 10) เรียนรู้ดี 11) มีความกตัญญูดี 12) ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย 13) ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี 14) ประหยัด/อยู่อย่างพอเพียง 15) การเก็บออมดี 16) นิยมไทยใช้ของไทย 17) มีวิถีตามหลักประชาธิปไตย 18) มีวินัยดี 19) ตรงเวลา 20) การละเว้นสิ่งเสพติดและอบายมุข 21) มีมารยาทและวัฒนธรรมไทยที่ดี 22) การมีส่วนร่วมดี 23) สิ่งแวดล้อมดี

เป้าหมายหลักของโครงการธนาคารความดีไม่ได้อยู่ที่การให้กู้เงินโดยไม่มีมีการค้ำประกันหรือไม่เสียดอกเบี้ย แต่คือการส่งเสริมให้คนทำความดี เพื่อเป็นความสุขสำหรับตัวเขาเอง ครอบครัวและชุมชนเป็นสำคัญ นับเป็นภูมิปัญญาสำคัญในการสร้างสรรค์คุณภาพของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

8. อาหารและสุขภาพอนามัย

ภูมิปัญญาด้านอาหารและอนามัย ในจังหวัดกาญจนบุรีมีองค์ความรู้ของชาวบ้านเกี่ยวกับคหกรรมศาสตร์ การหาอาหาร การปรุงอาหาร การจัดสำรับ การดูแลรักษาสุขภาพ การรักษาโรคแพทย์แผนไทย แพทย์พื้นบ้าน มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

8.1 อาหารการกิน

วาสนา คงมั่น (2542) ได้กล่าวถึงอาหารการกินของชาวกาญจนบุรี ว่ามีความสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศของเมืองกาญจนบุรีที่มีป่าเขา มีแม่น้ำทำให้มีพืชผักจากป่าหลายชนิดที่ชาวบ้านรู้จักและนำมาปรุงเป็นอาหารพื้นบ้านรับประทานกันตลอดมา มีผักที่หาง่ายตามพื้นที่ เช่น ผักหวานป่า ดอกขี้เหล็ก ผักกูด ผักหนาม สะเดา ดอกอีหนู ดอกดิน ลูกตาลเสี้ยน เห็ดโคน เห็ดรวก เห็ดไผ่ เห็ดเผาะหน่อไม้รวก หน่อไม้ไผ่ ดังนั้นอาหารที่ชาวบ้านประกอบขึ้นรับประทานในชีวิตประจำวันจึงมักเป็นผักที่มีตามฤดูกาล และนำมาปรุงเป็นอาหารได้หลากหลาย เช่น แกงจืด ต้มจืดน้ำพริกดอง ลวก แกงป่า แกงส้มต้มยำ นึ่ง ทอด อย่าง เป็นต้น

ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพของเมืองกาญจนบุรีทำให้มีพืชผักและปลามากมาย ทำให้อาหารของชาวบ้านกาญจนบุรีมีลักษณะเป็นน้ำพริกผัก แกงส้ม แกงป่า โดยมีพริกชนิดหนึ่งที่เรียกว่า พริกกะเหรียง มีลักษณะคล้ายพริกขี้หนูแต่ว่าเม็ดเล็กและมีรสเผ็ดจัดเมื่อตากแห้งแล้ว ชาวบ้านนิยมนำมาปรุงเป็นน้ำพริกแกงส้ม แกงป่า และน้ำพริกเผา ถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของภูมิปัญญาด้านอาหารของจังหวัดกาญจนบุรี

นอกจากอาหารที่ปรุงขึ้นรับประทานในชีวิตประจำวันแล้ว ยังมีอาหารอีกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมรับประทานมาตั้งแต่สมัยโบราณ คือ ขนมจีน ข้าวต้มมัดใต้ ข้าวหลาม วุ้นเส้น โดยเฉพาะขนมจีนนั้นมีการทำขึ้นเพื่อรับประทานกันเป็นประจำตามงานเทศกาลประเพณีต่างๆ จนมีหมู่บ้านขนมจีนที่มีชื่อเสียงในการทำขนมจีนตั้งอยู่ใกล้วัดไชยชุมพลชนะสงคราม

ผักพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของเมืองกาญจนบุรีอีกชนิดหนึ่งคือ เห็ดโคน ซึ่งเป็นผักที่หายาก มีตามฤดูกาล ชาวบ้านกาญจนบุรีจะมียอดความรู้เกี่ยวกับเห็ดโคนมากมาย นับตั้งแต่ช่วงเวลาที่เกิดจะขึ้น ทั้งการกำหนดช่วงเวลาตามปฏิทินตรงกับช่วงเดือนพฤษภาคมถึงพฤศจิกายน หรือสังเกตจากสภาพอากาศในวันนั้น หากอากาศร้อนอบอ้าวเหมือนฝนจะตก แสดงว่าเห็ดกำลังจะขึ้น การเก็บเห็ดตามช่วงเวลา การทำความสะอาด และการถนอมอาหารทำเป็นเห็ดโคนต้ม เห็ดดองเปรี้ยว เป็นต้น

8.2 แพทย์พื้นบ้าน

แพทย์พื้นบ้าน อาจเรียกอีกอย่างว่าหมอพื้นบ้าน หมอกลางบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ทางหมอและยา สามารถรักษาโรคพื้นฐานทั่วไปได้ โดยคนที่เป็นหมอพื้นบ้านมักเป็นคนในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ และส่วนมากไม่ได้ทำเป็นอาชีพ ไม่เก็บเงินค่ารักษา หรือมีการเก็บค่าครูเพียงเล็กน้อย (สุรเกียรติ์ อาชานุกาพ, 2530: 32) ในจังหวัดกาญจนบุรี

มีหมอพื้นบ้านอยู่ตามหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน และยังมีบทบาทในการรักษาให้กับคนในชุมชน จากผลการศึกษาของปานวาด มากนวล (2556) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทและการสืบทอดคาถาและพิธีกรรมของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าชาวบ้านหนองขาวในปัจจุบันยังไปรักษากับหมอพื้นบ้านอยู่ โรคที่นิยมรักษาส่วนมากมีอาการเจ็บป่วยไม่รุนแรง เช่น ไข้หวัด เจ็บคอ แผลพุพอง แผลถูกสุนัขที่ไม่เป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัด เป็นต้น ชาวบ้านที่รักษากับหมอพื้นบ้านมักได้รับคำแนะนำมาแบบปากต่อปากในหมู่เครือญาติของตนหรือคนรู้จัก การรักษาของหมอพื้นบ้านในชุมชนหนองขาวไม่มีการเก็บเงินค่ารักษา มีแค่ค่าครุฑที่หมอแต่ละคนอาจเก็บตามจำนวนที่กำหนดไว้แตกต่างกัน ส่วนใหญ่เป็นเงินจำนวนเล็กน้อย เพราะส่วนใหญ่หมอพื้นบ้านจะประกอบอาชีพอื่นๆ เป็นหลักอยู่แล้ว เช่น ทำนา รับจ้าง เป็นต้น

หมอพื้นบ้านหนองขาวที่ยังคงให้การรักษาชาวบ้านมีมากกว่า 20 คน จำแนกเป็นประเภทตามโรคและวิธีการรักษาได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ หมอกระดูก หมอหู หมอกวาดยา หมอจับเส้น หมอฟันซาง หมอดับพิษไฟ หมอสูญผี หมอบ่งหนาม หมอเหยียบหมา หมอก้างปลา หมอสมุนไพรหรือหมอยาต้มและหมอดำยา ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มีอายุประมาณ 40 – 80 ปี สืบทอดวิชารักษาโรคแบบมุขปาฐะเกือบทั้งหมด เช่น การบอกแบบปากต่อปาก การเรียนรู้แบบครูพักลักจำ เป็นต้น

นอกเหนือจากการแพทย์พื้นบ้านของชาวเมืองแล้ว ในจังหวัดกาญจนบุรียังมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีองค์ความรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านเป็นของตนเอง มีบทบาทในการรักษาโรคของสมาชิกในกลุ่มสังคมของตน ดังที่ฉัตร จินทรรักษา (2555) ศึกษาเกี่ยวกับการรักษาโรคเบาหวานของหมอพื้นบ้านชาติพันธุ์มอญ อำเภอสังขละบุรี พบว่า การรักษาโรคเบาหวานของหมอพื้นบ้านชาติพันธุ์มอญ มีการใช้สมุนไพรทั้งแบบเดี่ยวและแบบผสม เป็นตำรับยาในการรักษาโรคเบาหวานจำนวน 16 ตำรับ ประกอบด้วยสมุนไพรจำนวน 16 ชนิด ซึ่งตำรับยาส่วนใหญ่จะเตรียมยาโดยการต้มแล้วให้ผู้ป่วยดื่ม บางตำรับปั้นเป็นยาลูกกลอน บางตำรับเป็นยาตอง หรือเป็นสมุนไพรแห้งแล้วบดเป็นผงใช้ชงกับน้ำดื่ม

9. การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของชาวกาญจนบุรีมีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพทางภูมิประเทศที่มีความหลากหลาย จากการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปีงบประมาณ 2558 – 2561 (สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, 2556: 10 - 13) พบว่า ชาวกาญจนบุรีประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยนิยมปลูก ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด สับปะรด หน่อไม้ฝรั่ง และยางพารา อาชีพปศุสัตว์ เลี้ยง โค กระบือ สุกร แพะ ไก่ เป็ด อาชีพประมง อาชีพอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการค้าชายแดน

อาชีพต่างๆ ล้วนมีภูมิปัญญาในการจัดการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเอง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีเพียงพอต่อการบริโภค และการขาย โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรรม การทำนา ที่ต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นอย่างมาก และจังหวัดกาญจนบุรีก็มีวิธีการทำนามากดังนี้

9.1 การทำน่าน้ำตม

เมื่อวิธีการทำนาที่เปลี่ยนแปลงไปจากการทำนาปีที่ต้องรอหน้าฝน มาเป็นการทำนาที่อาศัยน้ำจากระบบชลประทาน ชาวนาก็สามารถปรับตัวสร้างสรรค์ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการน้ำสำหรับทำนา จากนาหว่านมาเป็นน่าน้ำตม ดังผลการศึกษาของวีรธรรม ชูใจ (2555) นำเสนอภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำน่าน้ำตมของชาวนา ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอยางชุมน้อย ระบุว่า การปลูกข้าวแบบนาหว่านน้ำตมหรือการหว่านข้าววงกนนั้น ชาวนาจะเตรียมดินในพื้นที่ให้เรียบสม่ำเสมอ มีคันนาล้อมรอบและให้สามารถคุมระดับน้ำได้ระดับน้ำโดยปรับเทือกให้สม่ำเสมอ ทิ้งไว้ 1 วัน หลังจากทำเทือกนาแล้ว ชาวนาจะทำแปลงย่อยๆ ให้เป็นร่องตื้นๆ แบ่งออกเป็นร่องเล็กๆ กว้างประมาณ 3 – 5 เมตร ขนานไปกับทิศทางลม เพื่อใช้เป็นทางเดินในการหว่านข้าว หว่านปุ๋ย และพ่นยาได้ตลอดทั้งแปลง รวมทั้งการไถน้ำออกจากนาในช่วงระยะเวลาการหว่านใหม่ๆ ก่อนที่จะเอาเมล็ดข้าวไปหว่านนั้น จะต้องนำมาแช่น้ำก่อน เป็นเวลา 24 ชั่วโมง แล้วหุ้มข้าวให้ออกตุ่มรากงอกก่อนจึงจะนำไปหว่านได้

9.2 การทำข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยง

ที่กล่าวมานั้นเป็นภูมิปัญญาในการทำน่าน้ำตมสำหรับพื้นที่ ที่มีระบบชลประทานดี แต่ตั้งที่ทราบแล้วว่าสภาพภูมิประเทศของจังหวัดกาญจนบุรี นอกจากจะมีที่ราบลุ่มแล้วยังมีเขตที่เป็นเทือกเขา ไม่สามารถทำนาด้วยรูปแบบที่ใช้น้ำมากได้ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ เช่น ชาวกะเหรี่ยง จึงมีวิธีการทำนาจึงแตกต่างกันไป เป็นรูปแบบของการทำข้าวไร่ คือ ใช้วิธีการหยอดข้าวลงในหลุมแทนการหว่าน ซึ่งวรภาพ ศรีสุวรรณและคณะ (2549) กล่าวถึงภูมิปัญญาในการทำข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยงไว้ดังนี้

1. ปฏิทินการปลูกข้าว ชาวกะเหรี่ยงมีช่วงเวลาในการปลูกข้าวไร่แบ่งออกเป็น 4 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่ 1 การพินไร่และรื้อไร่ (ถางและเผา) ช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน ระยะเวลาที่ 2 การทำขวัญข้าวและหยอดข้าวและเมล็ดพันธุ์อื่นๆ ช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม ระยะเวลาที่ 3 การใส่ปุ๋ยและควบคุมศัตรูพืช ช่วงเดือนกรกฎาคม – กันยายน ระยะเวลาที่ 4 การเก็บเกี่ยว ช่วงเดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน

2. การเลือกที่ดินสำหรับทำไร่ข้าว มีวิธีการคือ สังเกตจากขุยไผ่เดือนบริเวณหน้าดิน ถ้ามีขุยไผ่เดือนแสดงว่าดินดี สังเกตจากเนื้อดิน ถ้าดินเป็นสีเหลืองแสดงว่าดินจะจับตัวเป็นก้อน ไม่เหมาะกับการทำไร่ข้าว ดูความลึกของดินโดยสังเกตจากขุยของตัวตุน สังเกตว่าบริเวณนั้นมีลูกหญ้าขึ้นมากหรือไม่ สังเกตลักษณะใบไม้ที่ทับถมกัน สังเกตจากลักษณะของต้นไม้ที่ขึ้นบริเวณนั้น

3. การหยอดเมล็ดข้าว จะใช้ไม้เจาะเป็นหลุมแล้วหยอดข้าวลงไปหลุม แต่ละหลุม ห่างกันประมาณ 1 คืบ

4. การเก็บเกี่ยว ข้าวมีวิธีการเก็บเกี่ยว 3 วิธี คือ 1) การเก็บเกี่ยวแบบเกาโพ 2) การเก็บเกี่ยวแบบเกาติ 3) การเก็บเกี่ยวแบบถูษ

5. การนวดข้าว มี 2 วิธี คือ การฟาดข้าว และการนวดข้าว หลังจากนวดแล้วก็จะมีกรบข้าวเพื่อให้ได้เมล็ดข้าวที่สะอาดไม่มีสิ่งเจอปน ก่อนนำขึ้นยุ้งฉางต่อไป

10. งานช่างฝีมือ

งานช่างฝีมือ หรือ องค์ความรู้ในเชิงช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ ที่แสดงถึง อัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวกาญจนบุรีมีอย่าง หลากหลายทั้งที่เป็นของชาวเมือง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป เช่น ผ้าทอหนองขาว ผ้าทอกะเหรี่ยง การทำมิดเห็บ เป็นต้น (ขจรศักดิ์ จันทร์เนตร, 2542) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

10.1 ผ้าทอหนองขาว

ภูมิปัญญาชาวบ้านของบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง เป็นงานพื้นบ้านที่สวยงามและมีชื่อเสียงอยู่อย่างหนึ่ง การทอผ้าขาวม้าร้อยสี เพื่อใช้เองและจำหน่ายเป็นสินค้าพื้นเมืองซึ่งกรณีการ์ ทิมหอม (2550) ได้อธิบายลักษณะของผ้าขาวม้าร้อยสีไว้ว่า ผ้าขาวม้าร้อยสี เป็นผ้าขาวม้าที่ทอด้วยกี่กระตุก ใช้ด้ายสีต่างๆ สลับสีสวยงามซึ่งผู้ทอเป็นผู้คิดประดิษฐ์ลวดลาย และเลือกสอดสลับสีเอง ผ้าขาวม้าของหมู่บ้านบ้านหนองขาวจึงมีสีและลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่เหมือนกับผ้าขาวม้าทอที่อื่น และจากการที่มีสีสันสวยงามหลากหลายนี้เอง จึงได้ชื่อว่า ผ้าขาวม้าร้อยสี

ผ้าขาวม้าร้อยสีมีคุณภาพดี สีไม่ตก ลวดลายสวยงาม เป็นที่นิยมของชาวกาญจนบุรี นอกจากจะใช้ประโยชน์ต่างๆ แล้วยังนำมาตัดเสื้อสวมใส่ได้สวยงามสะดุดตาด้วย ปัจจุบันผ้าขาวม้าร้อยสีเป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่ว เนื่องจากนักท่องเที่ยวซื้อไปเป็นของฝากญาติมิตร และเพื่อนฝูง มีการสั่งทอทีละจำนวนมากๆ ในบางเทศกาล เช่น ช่วงงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว เทศกาลสงกรานต์ ผ้าขาวม้าร้อยสีของบ้านหนองขาวเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างหนึ่งที่ทำให้ชื่อเสียงให้แก่จังหวัดกาญจนบุรี

10.2 ผ้าทอพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง

ชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ที่บ้านเวียงคาว หมู่ที่ 5 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี มีการทอผ้าใช้กันเองมาตั้งแต่สมัยโบราณ จนกระทั่งทุกวันนี้และเป็นการผลิตที่ครบวงจร คือ เริ่มตั้งแต่ปลูกฝ้าย นำปุ๋ยฝ้ายมาปั่นเป็นเส้นด้ายย้อมสี และทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าห่ม ผ้าถุง เสื้อ ผ้าโพกศีรษะ ยาม ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก ฯลฯ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอ การทำผ้าของชาวกะเหรี่ยงเวียงคาคู้ ใช้ทอด้วยกี่เอว และกี่กระตุก ซึ่งเป็นเครื่องมือในการทอที่ใช้สืบต่อกันมา ลักษณะและลวดลายผ้าเป็นลายโบราณที่ทอ กันมาตั้งแต่ดั้งเดิม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวกะเหรี่ยงที่นี่ ทั้งลวดลายและสี โดยเฉพาะสีจะเน้น สีแดงเป็นหลักแทรกด้วยสีอื่นๆ บ้าง เช่น สีดำ สีเขียว สีแดง

ผ้าทอของชาวกะเหรี่ยงเวียงคาคู้ นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สวยงามทั้งสีสัน และลวดลาย ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงจะนำผ้าทอออกมาขายในตลาดสังขละบุรี ผู้ที่ไปท่องเที่ยวที่ชอบ ผ้าทอจะซื้อมาใช้และเป็นของฝากเพราะลวดลายแปลกตา สวยงามดี ราคาไม่แพง

10.3 การทำมิดเห็บ

มิดเห็บที่มีการทำที่บ้านห้วยกระเจา หมู่ 2 ตำบลห้วยกระเจา อำเภอ ห้วยกระเจา เป็นมิดเห็บแปลกจากที่อื่นเพราะเป็นการนำเอามิดตัดอ้อยที่ใช้งานไม่ได้แล้วมาตีใหม่ เป็นมิดเห็บแล้วแกะสลักลวดลายสวยงามที่ตามและที่ฝัก

อุปกรณ์ในการทำ ได้แก่ 1) มิดตัดอ้อยที่หมดอายุใช้งานแล้ว 2) ไม้ สำหรับ ทำฝักมิด 3) โลหะ สำหรับทำปลอกกรีต และ 4) ค้อนเหล็ก

การทำมิดเห็บด้วยมิดตัดอ้อยที่หมดอายุใช้งานแล้วนี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ควรส่งเสริมและสนับสนุน เพราะนอกจากจะเป็นการนำสิ่งที่ไม่มีความหมายมาใช้ให้เป็นสิ่งที่มี ประโยชน์แล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าจังหวัดกาญจนบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านภูมิศาสตร์ ชีวภาพ รวมทั้งด้านชาติพันธุ์ ส่งผลทำให้เกิดความหลากหลาย ของภูมิปัญญาตามไปด้วย ถือเป็นความเหมาะสมสำหรับเป็นพื้นที่ในการทดลองสำหรับนักศึกษา ครูภาษาไทยในการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน ภาษาไทย เนื่องจากความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวจะช่วยเป็นสนามในการฝึก ประสบการณ์ในการเก็บข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฝึกการจัดการความรู้จากข้อมูลที่มีเพื่อนำมา ออกแบบการเรียนการสอน และพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปพร้อมกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด

จากการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้มาแล้ว ในข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการความรู้เป็นสิ่งจำเป็นในการที่บุคคลจะนำมาใช้ในการ จัดการกับความรู้ที่มีอยู่มากมายรอบๆ ตัวทั้งที่เป็นความรู้ที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ มาจัดกระทำ ข้อมูลโดยผ่านการวิเคราะห์ จำแนกแยกแยะ จัดหมวดหมู่ อย่างใคร่ครวญเพื่อจัดระบบของข้อมูล

เมื่อจะนำข้อมูลมาใช้ก็ต้องผ่านการถ่ายโยงความรู้จากประสบการณ์เดิมไปสู่ประสบการณ์ใหม่ เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

จะเห็นได้ว่าในกระบวนการของการจัดการความรู้ที่ผสมผสานกับการถ่ายโยงความรู้นั้น ต้องอาศัยทักษะสำคัญในการเชื่อมต่อกระบวนการให้ดำเนินต่อไปอย่างเรียบร้อยนั่นคือ การคิด เพราะการคิดเป็นทักษะที่มีติดตัวคนทุกคน และเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนางาน แต่ความสามารถในการคิดของแต่ละคนนั้นไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับการศึกษา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อว่าผู้ที่ผ่านกระบวนการฝึกความสามารถในการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้มาแล้วนั้น จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ถือว่าการคิดขั้นสูง

การนำเสนอเนื้อหาต่อไปนี้อันผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมายของการคิด ระดับขั้นของการคิด ความหมายและความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.1 ความหมายของการคิด

การคิดเป็นพัฒนาการทางสมองที่เป็นธรรมชาติอันเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน สามารถพัฒนาให้มีประสิทธิภาพได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่รอบๆ ตัว ความหมายของการคิดนั้น มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศอาทิ วิชา เล่าเรียนดี (2556: 1), ทิศนา แจมมณี (2544: 45 - 47), อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2555: 19 - 20), Bloom (1988), Beyer (1985 - 1987), Ruggiero (1988), Kirby และ Kuykendall (1991) และ De Bono (1993) ได้ให้ความหมายไว้สรุปได้ว่า การคิด หมายถึงกระบวนการทางปัญญาที่เกิดขึ้นกับทุกบุคคลจากองค์ประกอบหลายด้าน ทำให้ระดับความคิดของคนแตกต่างกัน บุคคลต้องใช้การรับรู้ ความทรงจำ ความรู้และประสบการณ์ มาสร้างให้เกิดความหมายแก่ตนเองและด้วยตนเองของบุคคลที่คิดเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างและเป็นไปอย่างมีความหมาย ช่วยให้บุคคลสามารถนำความรู้และประสบการณ์เดิมมาใช้ในการเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ใหม่ได้ รวมทั้งทำหน้าที่สะท้อนบุคลิกภาพและส่งผลถึงพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล

1.2 ระดับขั้นของการคิด

การคิดเป็นทักษะที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้น ตั้งแต่การคิดในระดับเริ่มต้นไปจนถึงขั้นระดับการคิดขั้นสูง ขึ้นอยู่กับการส่งเสริมพัฒนาการทักษะการคิดในแต่ละระดับ ซึ่งนักวิชาการได้แบ่งระดับขั้นของความคิดไว้ในมุมมองต่างๆ ดังนี้

1.2.1 ระดับขั้นการคิดของ Bloom

Bloom (1988) ได้จำแนกระดับของสติปัญญาที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ จากขั้นต่ำไปขั้นสูง (LOTS/HOTS - Lower Order Thinking Skills/Higher Order Thinking Skills) เรียกว่า BLOOM'S TAXONOMY ซึ่งเสนอระดับของสติปัญญาในรูปของ

คำนาม และเสนอองค์ประกอบย่อยของสติปัญญาในระดับต่าง ๆ เป็นคำกริยา คำนาม และคำกริยา เหล่านั้นเป็นคำที่แสดงถึงการคิดในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งแนวคิดของเขาได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก ในการจัดการศึกษาของไทยได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนในเรื่องการคิดและระดับขั้นของการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไป Anderson และ Krathwohl (2001) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ Bloom และทีมงานได้ปรับปรุง Bloom's Taxonomy ขึ้นใหม่และได้นำเสนอ Bloom's Revised Taxonomy โดยแบ่งระดับของการคิดหรือสติปัญญาเป็น 2 ระดับ เป็นการคิดขั้นต่ำ (Lower-Order Thinking) และการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) และปรับปรุงระดับการคิดใหม่โดยใช้คำกริยาแทนคำนาม ปรับเปลี่ยน-ย้ายระดับการคิดระดับที่ 5 และ 6 สลับที่กัน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบขององค์ประกอบในโครงสร้างทางปัญญาของ Bloom กับ Anderson และ Krathwohl

Bloom's Taxonomy (1988)	Anderson and Krathwohl's Taxonomy (2000)
1.ความรู้ (Knowledge) เป็นความจำหรือการเรียกคืนสิ่งที่เรียนมาก่อน ตัวอย่างคำกริยาในองค์ประกอบนี้ได้แก่ รู้ ทำให้ชัด บันทึก บอกชื่อ จำแนก ทบทวน ให้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ท่องจำ ยอมรับ พุดซ้ำ รับเอา	1.จำได้ (Remembering) หมายถึง การเรียกคืนข้อมูล (Retrieving) การระลึกได้ (Recalling) หรือการทบทวนการรับรู้ (Recognizing)
2.ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถในการทำความเข้าใจให้ลึก (เข้าใจ) หรือสร้างความหมายจากสิ่งต่าง ๆ ตัวอย่างคำกริยาในองค์ประกอบนี้ได้แก่ พุดใหม่ (ไม่ซ้ำข้อความเดิม) จำแนกแยกแยะ แสดงตัวอย่าง สร้างคำใหม่ อภิปราย สารยาย อธิบาย รายงาน พรรณา เขียนเสนอใหม่ บอกความเหมือน - ต่าง สรุป อนุมาน แสดงความคิดเห็น	2.เข้าใจ (Understanding) หมายถึง การสร้างความหมายจากองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ ในหลายแง่มุม โดยการเขียนนำเสนอผังความคิด กิจกรรม ได้แก่ การตีความ แปลความ การให้ตัวอย่าง การจัดกลุ่ม การสรุปย่อ การอนุมาน การเปรียบเทียบ และการให้คำอธิบาย

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบขององค์ประกอบในโครงสร้างทางปัญญาของ Bloom กับ Anderson และ Krathwohl (ต่อ)

Bloom's Taxonomy (1988)	Anderson and Krathwohl's Taxonomy (2000)
<p>3.การประยุกต์ใช้ (Application) ความสามารถในการใช้หรือประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในสถานการณ์วิธีการที่ริเริ่มขึ้นใหม่ ตัวอย่างคำกริยา ในองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ประยุกต์ จัดโครงสร้าง ปฏิบัติ เชื่อมโยง คำนวณ พัฒนา ปรับโครงสร้าง แสดง แปลตีความ นิทรรศการ ใช้ สานิต แสดงละคร จัดการ วาด/แสดงภาพประกอบ อธิบาย ประกอบตัวอย่าง</p>	<p>3.การประยุกต์ใช้ (Applying) หมายถึง นำกระบวนการไปใช้ประโยชน์โดยปฏิบัติให้เกิดผล (Executing) นำไปดำเนินการจนบรรลุ (Implementing)</p>
<p>4.การวิเคราะห์ (Analysis) ความสามารถในการแยก จำแนก หรือการรู้ถึงข้อแตกต่างในส่วนต่าง ๆ ของสิ่งของในองค์ประกอบของมันซึ่งรวมรวมกันเป็นโครงสร้าง ช่วยให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ตัวอย่างคำกริยาในองค์ประกอบนี้ ได้แก่ วิเคราะห์ หาความแตกต่าง ทดสอบ เปรียบเทียบ หาความตรงข้าม พิสูจน์วิเคราะห์ สืบสวนพิสูจน์ สอบสวน ค้นพบ สอบถาม</p>	<p>4.วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ (Analyzing) หมายถึง ทำวัสดุ สิ่งของ ความคิดให้แตกออกเป็นส่วน ๆ กำหนดความสัมพันธ์ของส่วนย่อย ที่แยกออกมารวมเป็นส่วนใหญ่นั้น ลักษณะใด หรือเกี่ยวข้องกับส่วนย่อยอื่นอย่างไร สติปัญญาที่ใช้ด้านนี้คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ ความแตกต่างวิเคราะห์ องค์ประกอบและคุณลักษณะ เมื่อทำการวิเคราะห์จะแสดงเป็นภาพไดอะแกรม หรือนำเสนอใหม่ด้วยความเข้าใจของตน</p>
<p>5.การสังเคราะห์ (Synthesis) ความสามารถนำส่วนย่อยต่างๆ มารวมกันเป็นรูปร่าง หรือองค์รวม ตัวอย่างคำกริยาในองค์ประกอบนี้ ได้แก่ เรียบเรียง วางแผน ข้อเสนอผลิต ประดิษฐ์ พัฒนา ออกแบบ กำหนดสูตร จัดการ รวบรวม สร้าง ริเริ่ม จัดตั้ง ทำนาย ปรับเปลี่ยน เขียน เชื่อมโยง รวม ตัดแปลง</p>	<p>5.การประเมินค่า ตีราคา (Evaluating) หมายถึง การตัดสิน เป็นเกณฑ์ หรือมาตรฐาน ที่ผ่านการตรวจสอบ วิจัยซึ่งจะนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการจัดกลุ่มใหม่เห็นว่า การประเมินค่า ควรอยู่ก่อนคิดสร้างสรรค์</p>

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบขององค์ประกอบในโครงสร้างทางปัญญาของ Bloom กับ Anderson และ Krathwohl (ต่อ)

Bloom's Taxonomy (1988)	Anderson and Krathwohl's Taxonomy (2000)
<p>6.การประเมินค่า (Evaluation) ความสามารถในการตัดสิน ตรวจสอบและวิจารณ์คุณค่าของสิ่งของตามจุดประสงค์ ตัวอย่างคำกริยาในองค์ประกอบนี้ได้แก่</p> <p>ตัดสิน ถกเถียง ทำให้ใช้ได้ ทำให้มีหลักฐาน ประเมิน ตัดสินใจ พิจารณา เลือก แนะนำ จัดลำดับ ให้ราคา เลือก วัด คัดคะแนน อนุมาน สรุป</p>	<p>6.คิดสร้างสรรค์ (Creating) หมายถึงการนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาใส่รวมกันเป็นองค์รวม จัดโครงสร้างขององค์ประกอบต่าง ๆ ใส่ในรูปแบบใหม่หรือทำโครงสร้างใหม่</p>

ที่มา Wilson (2006)

1.2.2 ระดับขั้นการคิดตามแนวคิดของทิสนา แชมมณี

ทิสนา แชมมณี (2544) ได้แบ่งทักษะการคิดออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. ทักษะการคิดพื้นฐาน (Basic Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นต่อการคิดในระดับสูงหรือซับซ้อนขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทักษะการสื่อความหมายที่บุคคลทุกคนจำเป็นต้องใช้สื่อสารความคิดตน

1.1 ทักษะการสื่อความหมาย (Communication Skills) หมายถึง ทักษะการรับสารที่แสดงถึงความคิดของผู้อื่นเข้ามาเพื่อรับรู้ ดีความ/จดจำ และเมื่อต้องการที่ระลึกเพื่อนำมาเรียบเรียงและถ่ายทอดความคิดของตนให้แก่ผู้อื่น โดยแปลงความคิดให้อยู่ในรูปภาษาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อความ คำพูด ศิลปะ ดนตรี คณิตศาสตร์ ฯลฯ แต่ในที่นี้จะมุ่งถึงการรับและถ่ายทอดความคิดด้วยภาษา ข้อความ คำพูดซึ่งนิยมใช้มากที่สุด โดยเฉพาะในการเรียนในระบบโรงเรียน ทักษะการสื่อความหมายที่สำคัญ ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมีหลากหลายลักษณะ

ทักษะการสื่อความหมาย ประกอบด้วยทักษะย่อยที่สำคัญคือ การฟัง (Listening) การอ่าน (Reading) การรับรู้ (Perceiving) การจดจำ (Memorizing) การจำ (Remembering) การคงสิ่งที่เรียนไปแล้วไว้ภายหลังการเรียนนั้น (Retention) การบอกความรู้ได้จากตัวเลือกที่กำหนดให้ (Recognizing) การบอกความรู้ออกมาด้วยตนเอง (Recalling) การใช้ข้อมูล (Using Information) การบรรยาย (Describing) การอธิบาย (Explaining) การทำให้กระจ่าง (Clarifying) การพูด (Speaking) การเขียน (Writing) การแสดงออกถึงความสามารถของตน

1.2 ทักษะการคิดที่เป็นแกนหรือทักษะการคิดทั่วไป (Core or General Thinking Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่จำเป็นต้องใช้อยู่เสมอในการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานของการคิดขั้นสูงที่มีความซับซ้อน ซึ่งคนเราจำเป็นต้องใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆ ตลอดจนใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ทักษะการคิดที่เป็นแกนหรือทักษะการคิดทั่วไป ประกอบด้วย ทักษะย่อยที่สำคัญคือ การสังเกต (Observing) การสำรวจ (Exploring) การตั้งคำถาม (Questioning) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Information Gathering) การระบุ (Identifying) การจำแนกแยกแยะ (Discrimination) การจัดลำดับ (Ordering) การเปรียบเทียบ (Comparing) การจัดหมวดหมู่ (Classifying) การสรุปอ้างอิง (Inferring) การแปล (Translation) การตีความ (Interpreting) การเชื่อมโยง (Connecting) การขยายความ (Elaborating) การให้เหตุผล (Reasoning) การสรุปย่อ (Summarizing)

2. ทักษะการคิดขั้นสูงหรือทักษะการคิดที่ซับซ้อน (Higher Order or More Complexes Thinking Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่มีขั้นตอนหลายขั้นตอนและต้องอาศัย ทักษะ การสื่อความหมายและทักษะการคิดที่เป็นแกนหลาย ๆ ทักษะในแต่ละขั้น ทักษะการคิดขั้นสูง จึงจะพัฒนาได้เมื่อเด็กได้พัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานจนมีความชำนาญพอสมควรแล้ว

ทักษะการคิดขั้นสูงหรือการคิดที่ซับซ้อน ประกอบด้วย การสรุปความ (Drawing Conclusion) การให้คำจำกัดความ (Defining) การวิเคราะห์ (Analyzing) การผสมผสาน ข้อมูล (Integrating) การจัดระบบความคิด (Organizing) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Constructing) การกำหนดโครงสร้างความรู้ (Structuring) การแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างความรู้ใหม่ (Restructuring) การค้นหาแบบแผน (Finding Patterns) การหาความเชื่อพื้นฐาน (Finding Underlying Assumption) การคาดคะเน/การพยากรณ์ (Predicting) การตั้งสมมุติฐาน (Formulating Hypothesis) การทดสอบสมมุติฐานพื้นฐาน (Testing Hypothesis) การตั้งเกณฑ์ (Establishing) การพิสูจน์ความจริง (Verifying) ประยุกต์ใช้ความรู้ (Applying)

1.2.3 ระดับขั้นการคิดตามแนวคิดของอุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์

อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2555) ได้อธิบายลักษณะของการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาซึ่งปรับเปลี่ยนจากทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ อย่างเช่นของ Bloom's Taxonomy โดยการคิดขั้นสูงนี้เป็นการนำขั้นของการเรียนรู้ในระดับ การวิเคราะห์ ประเมินผล และสามารถสังเคราะห์มาคิดสร้างผลงานหรือความรู้ใหม่ได้ และสามารถ พัฒนาต่อยอดครอบคลุมไปยังการคิดแบบอื่นของมนุษย์ได้ คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การคิดแบบอภิปัญญา (Meta Cognition)

การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) การตัดสินใจ (Decision Making) การคิดแบบญาณปัญญา (Intuitive Thinking) และการคิดในด้านดี (Positive Thinking)

จะเห็นได้ว่าลำดับขั้นของการคิดที่นักวิชาการได้จัดลำดับไว้นั้น ล้วนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy ที่แบ่งระดับขั้นของการคิดออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับขั้นความคิดที่เป็นรูปธรรม (Concrete Thinking) ประกอบด้วย ด้านความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ ส่วนระดับขั้นความคิดที่เป็นนามธรรม (Abstract Thinking) นั้น ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล หรือที่เรียกกันว่าทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Skill) (วัชรภา เล่าเรียนดี, 2556: 20)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการคิดพบว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นทักษะการคิดขั้นสูงที่ประกอบด้วย การคิดย่อยๆ ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทักษะการคิดย่อยๆ เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นในกระบวนการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ทั้งสิ้น ดังนั้นเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศ อาทิ Dewey (1933: 9), Sternberg (1985: 46), Ennis (1985: 10), Hudgins (1988), Bassham and others (2005: 9), Facione (1990), Paul (1993), Niedringhaus (2001), อุษณีย์ โพธิสุข (2542), ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2544: 31) และสุวิทย์ มูลคำ (2547: 9) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกัน สามารถสรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดในการไตร่ตรองพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างพินิจพิเคราะห์ ถี่ถ้วน ละเอียดลออ โดยการพิจารณาจากหลักฐาน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าสิ่งนั้นอย่างมีเหตุผล ปราศจากอคติ เพื่อนำไปสู่การสรุปและตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพว่าสิ่งใดถูกต้องสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรเลือกหรือสิ่งใดควรทำ

2.2 ความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ในช่วงที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้คนต้องรับข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วและมากมาย ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในบริบทสังคมปัจจุบันที่มีความแตกต่าง หลากหลาย และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆ

บุคคลที่ดำรงชีวิตในยุคนี้จำเป็นต้องมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบเพื่อดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติ สำหรับความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นมีหน่วยงานและนักวิชาการได้นำเสนอมุมมองในเรื่องนี้ไว้มากมาย ผู้วิจัยได้ประมวลแล้วจัดประเภทได้ 3 ประเภท ดังนี้

2.2.1 ความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการคิดของบุคคล

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้คิดสามารถตัดสินใจได้อย่างสมเหตุสมผลและมีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ผู้คิดสามารถคิดกว้าง คิดลึก คิดถูกต้อง คิดชัดเจน คิดถูกต้องอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะสำคัญของการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหาส่วนใหญ่ต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ดังนี้ 1) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเหตุผล และได้งานที่มีประสิทธิภาพ 2) ช่วยให้ผู้เรียนประเมินงานโดยใช้เกณฑ์อย่างสมเหตุสมผล 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักมีการประเมินตนเองอย่างสมเหตุสมผล และฝึกการตัดสินใจ 4) ช่วยให้ผู้เรียนรู้เนื้อหาอย่างมีความหมายและเป็นประโยชน์ 5) ช่วยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา 6) ช่วยให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมาย รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ค้นหาความรู้ ทฤษฎีหลักการ ตั้งข้อสันนิษฐาน ตีความหมาย และให้ข้อสรุป 7) ช่วยฝึกให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการใช้ภาษาสื่อความหมาย 8) ช่วยให้ผู้เรียนคิดอย่างชัดเจน คิดอย่างถูกต้อง คิดอย่างแจ่มแจ้ง คิดอย่างกว้าง และคิดอย่างลุ่มลึก ตลอดจนคิดอย่างสมเหตุสมผล 9) ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีปัญญา มีความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความเมตตา 10) ช่วยให้ผู้เรียนอ่านเขียน พูด ฟัง ได้ดี 11) ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคสารสนเทศ

อรพรรณ ลีบุญธวัชชัย (2543) กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อประสิทธิภาพการคิดของบุคคล คือ การคิดเป็นคุณสมบัติพิเศษของมนุษย์ที่มีสมอง มีปัญญา มนุษย์จะต้องคิดอยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์โลก สังคม ครอบครัว และตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น การคิดอย่างมีวิจารณญาณจะนำไปสู่ความรู้ที่ดี เมื่อมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบความรู้สึกแล้วคิดต่อจะทำให้การรับรู้ชัดเจนขึ้น เมื่อมีการสังเกตประกอบด้วยก็จะทำให้เห็นข้อมูล เมื่อมีการคิด ตีความ ก็จะทำให้เข้าใจข้อมูล การใช้สมองต่อไปก็ทำให้เกิดความชัดเจนในประเด็นปัญหา สามารถอธิบายได้อย่างเหมาะสม

2.2.2 ความสำคัญต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้

อำพร ไตรภักทร (2549: 5-6) กล่าวถึง ความจำเป็นของสถาบันการศึกษาในการสอนให้นักศึกษามีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง วิธีการสอนส่วนใหญ่จะ

ใช้การบรรยาย นักศึกษา ฟังและท่องจำเนื้อหาที่ผู้สอนเรียบเรียงให้ การประเมินผลมักจะเป็น การประเมินผลในส่วนของเนื้อหาที่ต้องจดจำเป็นหลักเมื่อนักศึกษาไทยต้องไปแข่งขันร่วมกับนักศึกษาชาติอื่น ในเวทีนานาชาติ ก็มักจะพบว่านักศึกษาของเราด้อยกว่านักศึกษาอื่น จำเป็นอย่างไรหรือไม่ที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาการทางด้านความคิดของนักศึกษาให้เพิ่มมากขึ้น Bassham, Irwin และ Nardone และ Wallace (2005: 8-11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีต่อการเรียน ว่าเมื่อนักเรียนต้องเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในช่วงแรกจะรู้สึกประหลาดใจที่พบว่าการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยไม่มีความน่าสนใจในการที่จะทำให้เชื่อหรือคล้อยตามในเรื่องที่เรียน เพราะในการเรียนระดับอุดมศึกษานั้น นักศึกษาจะต้องมีการคิดพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะเชื่อเรื่องใด การเรียนในระดับอุดมศึกษาจะมุ่งเน้นไปที่ การคิดระดับสูง เช่น ความกระตือรือร้น ความสามารถในการประเมินข้อมูล นักศึกษาจำเป็นต้องใช้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งการเสริมศักยภาพของหลักสูตรในมหาวิทยาลัยทำได้โดยเพิ่มคาบเรียน ที่สอนเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนต้องได้รับการฝึกฝนทักษะหลายทักษะ เช่น การทำ ความเข้าใจ ข้อโต้แย้งหรือความเชื่อเรื่องต่างๆ การประเมินข้อโต้แย้งและข้อความอย่างระมัดระวัง การพัฒนาและป้องกันไม่ให้เกิดอคติในความเชื่อหรือข้อโต้แย้งต่างๆ การประสบความสำเร็จ ในการเรียนในระดับอุดมศึกษาได้นั้น นักศึกษาต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน การพัฒนาการคิด อย่างมีวิจารณญาณไม่สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่ยาก ๆ ได้ง่ายขึ้น แต่การคิดอย่างมี วิจารณญาณจะช่วยให้ นักเรียนสามารถเข้าใจข้อโต้แย้งและประเด็นปัญหาในห้องเรียนและในหนังสือ เรียนได้มากขึ้น

2.2.3 ความสำคัญต่อประสิทธิภาพของการดำเนินชีวิตประจำวัน

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบัน ทำให้การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารมากมายในแต่ละวัน ดังนั้นการเลือกรับสารและข้อมูลที่มีประโยชน์ จำเป็นต้องอาศัยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสำคัญ ดังที่ อรรถพรณ ลือบุญธวัชชัย (2543) กล่าวว่า ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทุกสาขาวิชา มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มนุษย์จะต้องใช้ปัญญาในการติดตามข้อความรู้เหล่านั้นสม่ำเสมอ มนุษย์ต้องคิดวิเคราะห์เพื่อประยุกต์ ศาสตร์ต่างๆ ที่มีวิวัฒนาการมากขึ้น เพื่อนำไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม จำเป็นต้องใช้การคิดอย่างมี วิจารณญาณ และจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในสังคมยุค ข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว และมากมาย การตัดสินใจเลือกรับข้อมูลข่าวสาร การตัดสินใจเชื่อหรือไม่ในข้อมูลและเหตุการณ์ที่รับทราบ ตลอดจนการตัดสินใจในการเลือกปฏิบัติ จำเป็นต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์ วินิจฉัย และตีความข้อมูลอย่างถูกต้องเหมาะสม

Bassham, Irwin และ Nardone และ Wallace (2005: 8-11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตประจำวัน ว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนอกห้องเรียนและนอกสถานที่ทำงานหลายสถานการณ์เหตุการณ์ได้แก่

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณช่วยไม่ได้บุคคลตัดสินใจผิดพลาด เพราะในชีวิตประจำวันบุคคลต้องมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค และในการตัดสินใจแต่ละครั้งเมื่อผ่านการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วบุคคลจะรู้สึกว่าเป็นการตัดสินใจที่ผิดและไม่สมเหตุผล เพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณช่วยให้ทำให้มีความระมัดระวัง มีความชัดเจนและสมเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องสำคัญของชีวิต

2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับสังคมประชาธิปไตย ซึ่งการตัดสินใจที่จะเชื่อหรือกระทำสิ่งใดของประชาชนต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังมากที่สุด เพราะทุกวันนี้มีปัญหาสังคมเกิดขึ้นมากมาย เช่น การทำลายสิ่งแวดล้อม การแพร่หลายของนิวเคลียร์ การขาดศีลธรรมจรรยา การเสื่อมโทรมของสังคม การเหยียดชนชาติ การเสื่อมมาตรฐานของการศึกษา ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากที่ผ่านมามีประชาชนขาดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังที่ อัลเบิร์ต ไอสไตน์ กล่าวว่า “ปัญหาที่ยิ่งใหญ่ คือ การที่พวกเราไม่สามารถหาทางแก้ไขปัญหาโดยใช้ความคิดระดับสูงกว่าตอนที่เราสร้างปัญหานั้นขึ้นมาได้”

3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการเรียนรู้ถึงคุณค่า เช่น บุคคลที่คิดว่าจุดศูนย์กลางของจักรวาลคือ โลก หรือคิดว่าความคิดของตนเองสำคัญที่สุด เมื่อได้เรียนรู้ถึงกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วจะลดความลำเอียงและอคติในบุคคลเหล่านี้ลงได้

จากความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณดังกล่าวเป็นแนวทางให้สรุปได้ว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคนครอบคลุมถึงการเรียนการทำงาน และการดำเนินชีวิต ที่ต้องมีการตัดสินใจทางเลือกที่ดีที่สุด และเหมาะสมที่สุดเพื่อดำรงชีวิต และดำรงสังคมอยู่ได้นับตั้งแต่ในอดีตจนถึงในปัจจุบันซึ่งเป็นโลกยุคไร้พรมแดนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ผู้ที่สามารถบริโภคข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณย่อมสามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้กับสังคมได้ อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาที่ผ่านมามีข้อบกพร่องขาดการฝึกคิดและขาดเวลาสำหรับการคิด ผู้จบการศึกษาจึงยังขาดคุณลักษณะที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการใช้วิจารณญาณในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

3. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นขั้นตอนในการคิด ที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีความสามารถในการคิดใคร่ครวญในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

3.1 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของ Dressel และ Mayhew

Dressel และ Mayhew (1957: 179-181) ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 5 ขั้น ดังนี้

1. การนิยามปัญหา เป็นความสามารถในการกำหนดปัญหา ข้อโต้แย้ง หรือข้อมูลที่คลุมเครือให้ชัดเจน ระบุงบค้ประกอบของปัญหา จัดองค์ประกอบของปัญหาให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน
2. การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา เป็นการตัดสินใจว่าข้อมูลใดมีความจำเป็นเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และเลือกข้อมูลที่ต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. การจัดระบบข้อมูล เป็นการจำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่ไม่เชื่อถือไม่ได้ ระบุนว่าข้อมูลใดควรยอมรับ จัดระบบข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ และการเลือกข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้
4. การเลือกสมมติฐาน เป็นการเลือกสมมติฐานที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดมาพิจารณาเป็นอันดับแรก โดยกำหนดจากความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสมมติฐานกับข้อมูล
5. การสรุปและตัดสินใจเป็นการพิจารณาตัดสินใจความสมเหตุสมผลของกระบวนการข้อมูล ที่นำไปสู่การตัดสินใจสรุป

3.2 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของ Ennis

Ennis (1985: 45-48) ได้อธิบายกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยเน้นความสามารถไว้ ดังนี้

1. การนิยาม เป็นการระบุประเด็นปัญหา การตั้งคำถามที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์
2. การพิจารณาตัดสินใจข้อมูล คือ การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา
3. ความสามารถในการสรุปอ้างอิงในการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล มี 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้เหตุผลเชิงนิรนัยเป็นการสรุปเหตุผลจากส่วนใหญ่ไปส่วนย่อย 2) การใช้เหตุผลเชิงอุปนัยเป็นการสรุปเหตุผลจากส่วนย่อยไปส่วนใหญ่

4. ความสามารถในการตัดสินคุณค่า คือ ความสามารถในการแปลความหมาย การตัดสินว่าดี-ไม่ดี สำคัญ-ไม่สำคัญ

5. ความสามารถในการระบุมุมความชัดเจนชั้นสูง คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ วินิจฉัย และตีความได้ถูกต้อง และพิจารณาเงื่อนไขที่จำเป็น และเพียงพอในเหตุผลและข้อมูล ในสถานการณ์นั้นๆ

6. ความสามารถในการตัดสินปัญหาและกลวิธีในการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการเลือกเกณฑ์ตัดสินใจแก้ปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหาหลายๆ ทาง

3.3 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของ Paul

Paul (1993) กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่ามี 7 ประการคือ

1. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการคิด ได้แก่ การคิดเพื่อหาแนวทาง แก้ปัญหาหรือคิดเพื่อหาความรู้

2. ประเด็นคำถาม คือ ปัญหาหรือคำถามที่ต้องการรู้ หมายถึง ความสามารถระบุ คำถามของปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งระบุปัญหาสำคัญที่ต้องการแก้ไข หรือคำถามสำคัญที่ต้องการรู้ คำตอบ

3. สารสนเทศ คือ ข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการคิด ข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาควรมีความกว้าง ลึก ชัดเจน และมีความถูกต้อง

4. ข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ข้อมูลที่ได้มานั้นต้องมีความน่าเชื่อถือ ความชัดเจน ถูกต้อง และมีความเพียงพอต่อการใช้เป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีเหตุผล

5. แนวคิดอย่างมีเหตุผล คือ แนวคิดทั้งหลายรวมถึง กฎ ทฤษฎี หลักการ ซึ่งจำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีเหตุผล และแนวคิดที่ได้มานั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาหรือ คำถามที่ต้องการหาคำตอบและต้องเป็นแนวคิดที่ถูกต้องด้วย

6. ข้อสันนิษฐาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล เพราะ ผู้คิดต้องมีความสนใจในการตั้งข้อสันนิษฐานให้มีความชัดเจน สามารถตัดสินได้เพื่อประโยชน์ในการ หาข้อมูลมาใช้ในการคิดอย่างมีเหตุผล

7. การนำไปใช้และผลที่ตามมา เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งผู้คิดคำนึงถึงผลกระทบ ต้องมีความคิดไกล มองถึงผลที่ตามมา รวมทั้งการนำไปใช้ได้หรือไม่ เพียงใด

3.4 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของ Decaroli

Decaroli (1973) ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. การนิยามปัญหา เป็นการกำหนดปัญหาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำและข้อความรวมทั้งการกำหนดเกณฑ์
2. การกำหนดสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล หาทางเลือกและการพยากรณ์
3. การประมวลข่าวสาร เป็นการระบุข้อมูลที่จำเป็นรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การหาหลักฐานและการจัดระบบข้อมูล
4. การตีความข้อเท็จจริง และการสรุปอ้างอิงจากหลักฐาน
5. การใช้เหตุผล โดยระบุเหตุและผลของความสัมพันธ์เชิงตรรกศาสตร์
6. การประเมินผลโดยอาศัยเกณฑ์ความสมเหตุสมผล
7. การประยุกต์ใช้หรือการนำไปปฏิบัติ

3.5 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของทิตนา แชมมณี

ทิตนา แชมมณี (2540) ได้เสนอกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

1. การตั้งเป้าหมายของการคิด
2. การประมวลข้อมูลทั้งด้านข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องทั้งกว้างและลึกและไกล
3. วิเคราะห์จำแนกแยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้
4. ประเมินข้อมูลที่ใช้ในแง่ความถูกต้อง เพียงพอ
5. ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณา
6. เลือกทางเลือกที่เหมาะสมโดยพิจารณาถึงเหตุผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น
7. คิดถึงผลได้ – ผลเสีย คุณ – โทษ ในระยะสั้นและระยะยาว
8. ไตร่ตรองทบทวน
9. ประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด

3.6 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของอุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์

อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2556: 101 - 102) ได้นำเสนอกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้ 1) การกำหนดปัญหา 2) การรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล 4) การตั้งสมมติฐาน 5) การสรุปอ้างอิงโดยใช้หลักเหตุผลทางตรรกศาสตร์ 6) การประเมินและสรุป

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว แสดงให้เห็นกระบวนการของการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณตามแนวคิดของนักวิชาการที่มีความแตกต่างกันไปบ้างในบางประเด็น แต่อย่างไรก็ตาม
 จากการศึกษาวិเคราะห์แนวคิดดังกล่าว สามารถสังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อใช้
 ในการวิจัยครั้งนี้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Dressel และ Mayhew (1957)	Ennis (1985)	Paul (1993)	Decaroli (1973)	ทีศนา แชมมณี (2540)	อุษณีย์ อนุรุทรังศ์ (2556)	ผู้วิจัย
1.การนิยาม ปัญหา	1.การนิยาม	1. เป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ของการ คิด	1. การนิยาม ปัญหา	1. การ ตั้งเป้าหมาย ของการคิด	1. การกำหนด ปัญหา	1. การกำหนด เป้าหมายของ การคิด
2. การ รวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับ การหาคำตอบ ของปัญหา	2.การ พิจารณา ตัดสินข้อมูล	2. ประเด็น คำถาม	2. การกำหนด สมมติฐาน	2. การประมวล ข้อมูลทั้งด้าน ข้อเท็จจริง และ ความคิดเห็นที่ เกี่ยวข้องทั้ง กว้างและลึก และไกล	2. การรวบรวม ข้อมูล	2.การ ตั้งสมมติฐาน และรวบรวม ข้อมูล
3. การ จัดระบบ ข้อมูล	3.ความ สามารถใน การสรุป อ้างอิง	3. สารสนเทศ	3. การประมวล ข่าวสาร	3. วิเคราะห์ จำแนกแยกแยะ ข้อมูล จัด หมวดหมู่ของ ข้อมูลและเลือก ข้อมูลที่จะ นำมาใช้	3. การวิเคราะห์ ข้อมูล	3.การวิเคราะห์ และจัดระบบ ข้อมูล
4. การเลือก สมมติฐาน	4.ความ สามารถใน การตัดสิน คุณค่า	4. ข้อมูลเชิง ประจักษ์	4. การตีความ ข้อเท็จจริง และ การสรุปอ้างอิง จากหลักฐาน	4. ประเมิน ข้อมูลที่ใช้ในแง่ ความถูกต้อง เพียงพอ	4. การ ตั้งสมมติฐาน	4. การตีความ ข้อมูล

ตารางที่ 4 สังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (ต่อ)

Dressel และ Mayhew (1957)	Ennis (1985)	Paul (1993)	Decaroli (1973)	ทีศนา แชมมณี (2540)	อุษณีย์ อนุรุทธ์ วงศ์ (2556)	ผู้วิจัย
5. การสรุป และตัดสินใจ	5.ความ สามารถใน การระบุความ ชัดเจนขั้นสูง	5. แนวคิดอย่าง มีเหตุผล	5. การใช้เหตุผล	5. ใช้หลัก เหตุผลในการ พิจารณา	5. การสรุป อ้างอิงโดยใช้ หลักเหตุผลทาง ตรรกศาสตร์	5. การใช้เหตุผล ในการวิเคราะห์ ข้อมูล
	6.ความ สามารถใน การตัดสินใจ ปัญหาและ กลวิธีในการ แก้ปัญหา	6. ข้อ สันนิษฐาน	6. การประเมินผล โดยอาศัยเกณฑ์ ความ สมเหตุสมผล	6. เลือก ทางเลือกที่ เหมาะสมโดย พิจารณาถึง เหตุผลที่จะ ตามมา และ คุณค่าหรือ ความหมายที่ แท้จริงของสิ่ง นั้น	6. การประเมิน และสรุป	6. การประเมิน และสรุปผล
				7. คิดถึงผลได้ -ผลเสีย คุณ - โทษ ในระยะ สั้นและระยะ ยาว		
7. การนำไปใช้ และผลที่ตามมา	7. การประยุกต์ใช้ หรือการนำไป ปฏิบัติ	7. การประเมิน ทางเลือกและ ลงความเห็น เกี่ยวกับ ประเด็นที่คิด	8. ไตร่ตรอง ทบทวน	9. ประเมิน ทางเลือกและ ลงความเห็น เกี่ยวกับ ประเด็นที่คิด	7. การนำผลไป ประยุกต์ใช้	

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายของการคิด 2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล 5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและสรุปผล และ 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้ โดยจะนำขั้นตอนดังกล่าวมาใช้ประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

4. การประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นความสามารถในการคิดขั้นสูง ที่ต้องผ่านการฝึกฝนตามกระบวนการอย่างสม่ำเสมอ ผู้ที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการวัดและประเมินการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถวัดได้หลายรูปแบบ ดังที่ Nitko (2004: 215 - 216) ได้กล่าวถึงแนวทางในการวัดและประเมินการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องในระยะยาว โดยการสังเกตความถี่ในการเกิดพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และการประเมินระดับคุณภาพของพฤติกรรมที่แสดงออกโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) อีกทั้งยังสามารถใช้การวัดแบบปรนัยโดยกำหนดสถานการณ์ ปัญหา หรือข้อโต้แย้งต่างๆ แล้วตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณในด้านต่างๆ ในการตอบคำถาม

อย่างไรก็ตามการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณยังสามารถวัดได้จากแบบสอบถามมาตรฐานที่ผู้เชี่ยวชาญสร้างขึ้น มีดังนี้

4.1 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ Watson และ Glaser

Watson และ Glaser (1994: 112) ได้พัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยอาศัยแนวคิดของ Dressal และ Mayhew เป็นพื้นฐาน โดยได้สรุปคุณลักษณะของบุคคลที่มีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ 3 ด้านคือ 1) ด้านเจตคติ 2) ความรู้ และ 3) ทักษะ โดยวัดความสามารถ 5 ด้านได้แก่ ด้านความสามารถในการอ้างอิง การระบุข้อตกลงเบื้องต้น การนิรนัย การแปลความ และการประเมินข้อโต้แย้ง ลักษณะของแบบสอบถามจะกำหนดสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่มีรูปแบบแตกต่างมาจากแหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย รวมทั้งข้อสรุปของสถานการณ์ ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องตัดสินใจความถูกต้องของข้อสรุปจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ โดยใช้ความสามารถทั้ง 5 ด้านและอาจมีบางที่จะต้องใช้ทักษะร่วมกัน

4.2 แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ Ennis และ Millman

Ennis และ Millman (1985: 133) ได้ร่วมกันพัฒนาแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยมีการวัด 2 ระดับ คือ Cornell Critical Thinking Test: Level X and Level Z สำหรับกลุ่มเป้าหมายและองค์ประกอบของการวัดความสามารถที่แตกต่างกัน ระดับ Level X ใช้แบบวัดกับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงชั้นมัธยมศึกษา มีการวัดทั้งหมด 4 องค์ประกอบ คือ 1) การอุปนัย 2) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต 3) การนิรนัย และ 4) การระบุข้อสมมติฐาน สำหรับระดับ Level Z เป็นแบบวัดที่ใช้กับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีระดับสติปัญญาเป็นเลิศจนถึงนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการวัดทั้งหมด 7 องค์ประกอบ คือ 1) การอุปนัย 2) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 3) การพยากรณ์และการวางแผนการทดลอง 4) การระบุเหตุผลหรือความเชื่อที่ผิด 5) การนิรนัย 6) การให้คำจำกัดความ และ 7) การระบุสันนิษฐาน

4.3 แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของอุษณีย์ อนุรุทธวงศ์ และสุเมตตา สงคง

และสุเมตตา สงคง

อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์ (2552) และสุเมตตา สงคง (2553) ได้พัฒนาขั้นตอนของการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็น 7 ขั้นตอน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการสอนและการประเมินผลที่บูรณาการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักเรียน ดังนี้ 1) ความรู้ ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การประยุกต์ใช้ 4) การเปรียบเทียบ (ระดับรูปธรรม) 5) การเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง (ระดับนามธรรม) 6) การเปรียบเทียบเชิงเปรียบเทียบ (ระดับนามธรรม) 7) การใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (Logic)

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่าการวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการวัดโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัดโดยจุดมุ่งหมายของการวัดนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้อ้างอิง การให้นิยามของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถหรือทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้ศึกษาต้องการวัดและกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดในการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย โดยยึดตามพฤติกรรมที่แสดงออกตามกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณแต่ละขั้น ทั้ง 7 ขั้น ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายของการคิด 2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล 5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและสรุปผล และ 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้ ซึ่งผู้วิจัยประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทยด้วยแบบประเมินที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Questionnaire)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ดร.ณนภา นาชัยฤทธิ (2557) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหาและการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กรณีศึกษา 2) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กรณีศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กรณีศึกษามีชื่อว่ารูปแบบการเรียนการสอน “BLCC 7 STEPS MODEL” มีองค์ประกอบได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยผู้สอน ผู้เรียน กรณีศึกษา เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนแบบผสมผสาน 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ร่วมกันศึกษากรณีศึกษา ขั้นที่ 2 ร่วมกันวินิจฉัยปัญหาโดยการระดมสมอง ขั้นที่ 3 สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาร่วมกัน ขั้นที่ 4 แลกเปลี่ยนความรู้/เปลี่ยนแปลงความรู้ ขั้นที่ 5 ประเมินทางเลือกและระบุความเป็นไปได้ ขั้นที่ 6 สรุปและรายงานผล ขั้นที่ 7 นำเสนอผลงานและประเมินผล การวัดและการประเมิน 3) ปัจจัยนำออก ประกอบด้วย การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 4) ผลป้อนกลับ ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้กรณีตัวอย่างพบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการคิดแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กรณีศึกษาอยู่ในระดับมาก

ปริญญ์ กิจรุ่งเรือง (2553) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู 2) ศึกษาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ของรูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครูที่พัฒนาขึ้น ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู มีชื่อว่ารูปแบบการสอน PCSSC MODEL มี 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน และเงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนไปใช้ กระบวนการสอนมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นเตรียมการเรียนรู้ ขั้นนำเข้าสู่กรณีศึกษา ขั้นสรรหาวิธีการแก้ไข ขั้นแบ่งปันประสบการณ์ และขั้นสืบสานสร้างความรู้ใหม่

ผลการทดลองใช้รูปแบบ PCSSC MODEL พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีความสามารถด้านการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ด้านการประเมิน
 และตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด นักศึกษาครูมีคุณลักษณะของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณอยู่ใน
 ระดับสูง ทั้งนี้การรับฟังความคิดเห็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ ความเชื่อ และสมมติฐานในมุมมองที่แตกต่าง
 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และนักศึกษาวิชาชีพครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยภาพรวม
 ในระดับมาก ทั้งนี้ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ศุภวรรณ สัจจพิบูล (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนการสอนโดย
 บูรณาการแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เนื้อหาและประเภทงานเขียน เพื่อส่งเสริม
 ความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการและการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญา
 บัณฑิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการและการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต และเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ
 การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีวัตถุประสงค์
 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการและการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยมีหลักการ
 5 ประการ ได้แก่ การใช้สถานการณ์จริงที่สัมพันธ์กับความรู้ ประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน
 การสร้างความตระหนักในสำคัญของกระบวนการเขียนและการใช้กลวิธีกระตุ้นความคิดที่
 หลากหลาย การศึกษาค้นคว้าและใช้แหล่งที่ครอบคลุมและหลากหลาย การวิเคราะห์แบบของภาษา
 เพื่อกำหนดแนวทางการเขียนงาน และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ
 ที่พัฒนาขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ 1) การกำหนดประเด็นการเขียนงานจากสถานการณ์จริง
 2) คัดสรรข้อมูล 3) ปรับแต่งประเด็นงานเขียน 4) พัฒนาโครงร่างงานเขียนจากการวิเคราะห์แบบ
 ของภาษา และ 5) พัฒนางานเขียนฉบับสมบูรณ์ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ดำเนินการระหว่าง
 และหลังการเรียนการสอนโดยประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประสิทธิภาพของรูปแบบ
 การเรียนการสอน ผลการทดลองใช้พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการเขียน
 เชิงวิชาการในภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ ร้อยละ 70 และสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกองค์ประกอบ โดยมีความสามารถในการใช้แหล่งข้อมูลเพิ่ม
 มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการนำเสนอเนื้อหา การเรียบเรียงความคิดและหลักการใช้ภาษา
 2) กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสูงก่อนการทดลอง
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกองค์ประกอบ โดยมีความสามารถในการพิจารณา
 ความน่าเชื่อถือของข้อมูลประกอบการเขียนเพิ่มมากขึ้น รองลงมา คือ ด้านการระบุลักษณะของ
 ข้อมูลที่นำมาใช้ในงานเขียน การลงความเห็นจากข้อมูล การระบุประเด็น และการตัดสินใจปรับแก้
 เพื่อพัฒนาคุณภาพงานเขียน

ธีรวดี ถังคุบุตร (2552) ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญาเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน 2) สร้างและทดลองใช้รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญาเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต และ 3) นำเสนอรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญาเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการเรียนการสอนแบบผสมผสานประกอบด้วย 12 องค์ประกอบ ได้แก่ เนื้อหา ระบบบริหารจัดการ รูปแบบการสื่อสาร การประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียน วิธีการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน เครื่องมือและโปรแกรมประยุกต์ ชนิดของเครื่องมือในการสื่อสาร และโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญามีคะแนนเฉลี่ยการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญาเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิตที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย การออกแบบการเรียนการสอน 9 ชั้น การเรียนการสอนแบบผสมผสาน 2 รูปแบบ ได้แก่ การเรียนการสอนในห้องเรียน และการเรียนการสอนออนไลน์ ส่วนประกอบของการเรียนการสอนออนไลน์ 8 องค์ประกอบ แผนผังทางปัญญา 4 แผนผัง ได้แก่ แผนผังโน้ตบุ๊ก แผนผังความคิด แผนผังกางปลา และแผนผังงาน การสร้างแผนผังทางปัญญา 5 ชั้น และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 11 ชั้น

Chong Min Cheong (2008) ได้ศึกษาการใช้ Online Discussion ลักษณะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กรณีศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของสิงคโปร์ จากการศึกษาครั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าการใช้ Online Discussion สามารถนำไปใช้ในการช่วยสอนให้นักเรียนที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ และช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ดีขึ้น โดยการวิจัยนี้ได้ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผลการทดลองใช้ Online Discussion ทำให้เกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเล็กน้อย อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ทำให้ทราบว่า การใช้ Online Discussion ช่วยให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีในทางบวกเกี่ยวกับการเรียน ซึ่งร้อยละ 57 ของนักเรียนได้แสดงทักษะความคิดในเชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลที่ให้ผ่าน Online Discussion ร้อยละ 43 นั้นนักเรียนสามารถเรียนรู้ในระดับพื้นผิว ซึ่งการใช้ Online Discussion นั้นสามารถพัฒนาให้เป็นเชิงลึกได้หากมีการกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์โดยใช้เทคนิค Socrates

Shin (1998) ได้ศึกษาเรื่อง ความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีในประเทศเกาหลี โดยการประเมินการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้แบบวัดของ Watson – Glaser และการตัดสินใจทางคลินิกวัดได้จากเครื่องมือวัดบุคลิกภาพ ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจทางคลินิกมีค่าสัมพันธ์กัน

Senita (2008) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้แผนผังในการสรุปความคิด (Concept Map) ในการประเมินการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการจัดการด้านคลินิกเพื่อดูแลผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการใช้กลยุทธ์การสอนโดยให้นักศึกษาใช้แผนผังความคิดแสดงความคิดหลักสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาพยาบาลสามารถที่จะลำดับความสำคัญและแยกองค์ประกอบหลักๆของการดูแลผู้ป่วยและคลินิกได้โดยการแสดงความเชื่อมโยงและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งการเก็บข้อมูลนอกจากจะแสดงด้วยแผนผังสรุปความคิดแล้ว ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็น นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้กลยุทธ์แผนผังความคิดนี้เป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Astleitner (2002) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสอนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบออนไลน์ โดยทดลองแบ่งนักศึกษาระดับปริญญาตรีออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 จะนำเสนอสไลด์ประกอบการบรรยายแบบไม่ประสานเวลากับเสียงหรือวิดีโอ และกลุ่มที่ 2 แบ่งเป็นย่อย 2 กลุ่มคือการฟังบรรยายโดยผ่านเสียงและการฟังบรรยายโดยดูจากวีดิทัศน์ และกลุ่มที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยเช่นกันคือกลุ่มที่ฟังเฉพาะเสียงและกลุ่มที่ดูจากวิดีโอแต่สไลด์ประกอบการบรรยายของกลุ่มนี้จะประสานเวลาตรงกับเสียงหรือวิดีโอที่นำเสนอ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มแรกที่มีสไลด์ประกอบการบรรยายตรงกับเสียงและวิดีโอ นั้นมีผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แต่กลุ่มที่สองไม่มีความแตกต่างของทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอว่าน่าจะมาจากการสร้างแรงจูงใจและการเลือกใช้สื่อประกอบน่าจะจะมีผลต่อการทดลองนี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่นำเสนอมาในข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ความหมาย ความสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการวัดและประเมินผลความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ พบว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดขั้นสูงที่สามารถพัฒนาได้ด้วยรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลากหลายรูปแบบ ซึ่งยังไม่พบการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยกระบวนการจัดการความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นแนวทางที่น่าสนใจสำหรับการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ดังนี้

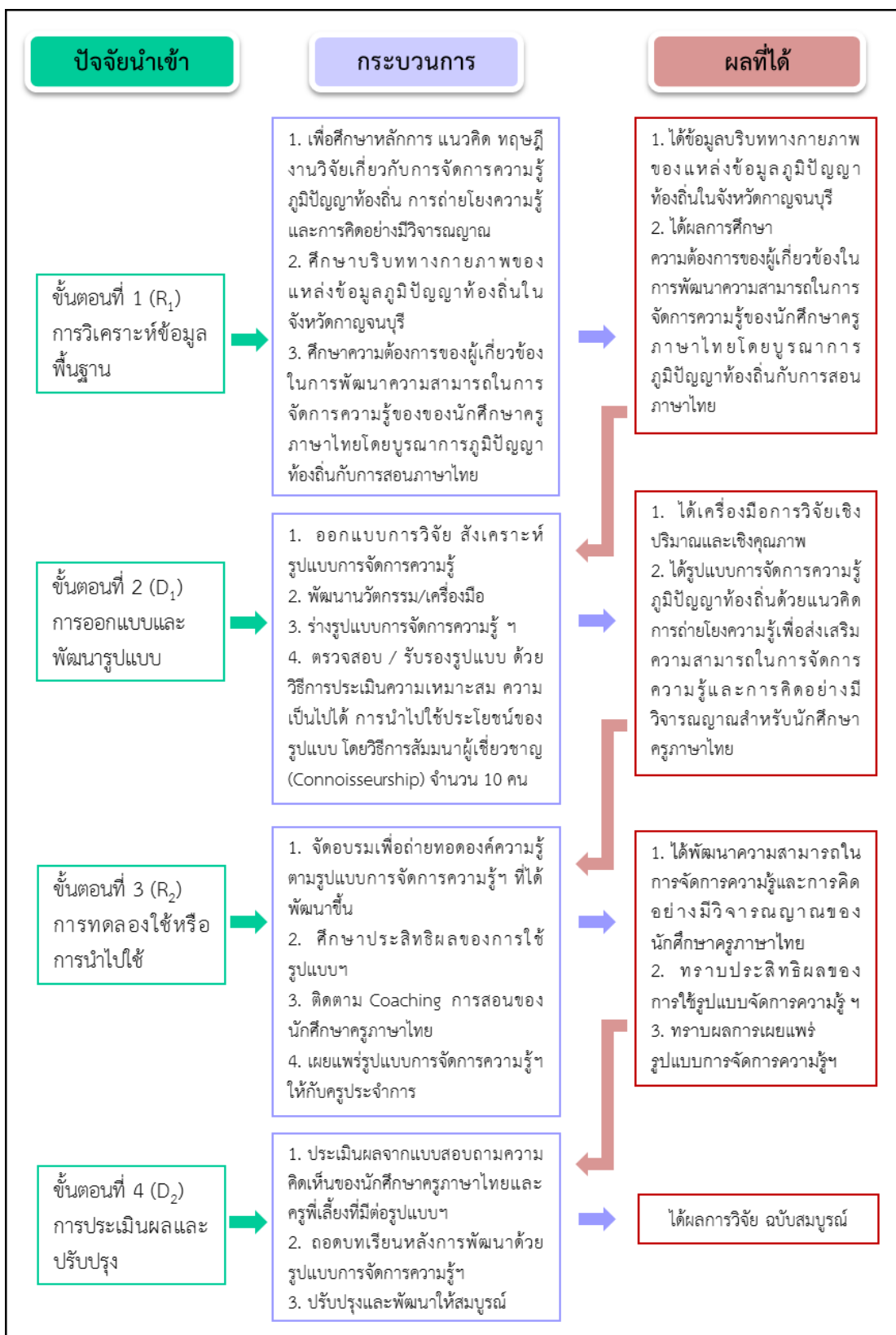
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A): การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D and D): การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I): การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E): การประเมินคุณภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

การดำเนินการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A): การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

การดำเนินการวิจัยจำแนกรายละเอียดตามวัตถุประสงค์รายข้อ ดังนี้

1. การศึกษาบริบททางกายภาพของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา หนังสือ สารสาร ข้อมูลสารสนเทศงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยใช้แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาแจกแจง จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปผลเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. ศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยด้วยการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3. ศึกษาสภาพการณ์การเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

4. สังเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย และสภาพการณ์การเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย เพื่อนำผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยและการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยมีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้น จากนั้นนำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน รายวิชาภาษาไทย จำนวน 30 คน

แหล่งข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย มีดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

1.1 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (สำหรับผู้บริหระตอบ จะมีข้อคำถามเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย) (ดูในภาคผนวก ค)

1.2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (สำหรับครูตอบ มีข้อคำถาม 3 ด้าน คือ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย 2) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย และ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย) (ดูในภาคผนวก ง)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ดูในภาคผนวก จ)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

1.2 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเป็นคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีการดำเนินการมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีการดำเนินการมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีการดำเนินการปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีการดำเนินการมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีการดำเนินการมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีการดำเนินการปานกลาง

ระดับ 2	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำ

1.4 นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง ของเนื้อหา (Content Validity) การใช้ภาษา โดยให้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความ เหมาะสม (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็น เครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของ เครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด โดยใช้ สูตรและเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้ (Hemphill และ Westie, 1950: 325-342)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.5 จากนั้นนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็น รายข้อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

1.6 นำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแก้ไข การใช้ภาษาของข้อคำถามก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาวรรณกรรมที่ เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อ ส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารตำราเกี่ยวกับการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร

2.2 กำหนดประเด็นการวิเคราะห์เอกสารและสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารใน การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้

2.3 นำแบบวิเคราะห์เอกสารที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity)

2.4 จากนั้นนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อ ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.5 นำแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข ถ้อยคำการใช้ภาษาตามคำแนะนำก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบวิเคราะห์เอกสารเพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจุดประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบริบททางกายภาพของ แหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี นั้นโดยการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือกับโรงเรียน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

1.2 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน และ ครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทย มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามโดยคัดเลือกเฉพาะ แบบสอบถามที่มีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์เท่านั้น

1.3 นำแบบสอบถามทั้งหมดที่ผ่านการคัดเลือกแล้วมาจัดระเบียบข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูลตามลำดับ

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยแบบวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากนั้นสังเคราะห์เป็นข้อมูล สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อ ส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้แบ่งออกเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิง คุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการณ์การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ด้วยแบบสอบถาม แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่ออธิบายลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนคำถามปลายเปิดจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ (Best, 1993: 195)

ค่าเฉลี่ย	หมายถึง	เกณฑ์การแปลความหมาย
4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยด้วยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ (Best, 1993: 195)

ค่าเฉลี่ย	หมายถึง	เกณฑ์การแปลความหมาย
4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. การศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

วิธีดำเนินการ

1. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเลือกผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย อาจารย์นิเทศก์ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างในประเด็นเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3. รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผสมผสานกับข้อมูลที่ได้จากกระบวนการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน 5 คน อาจารย์นิเทศก์ จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชนและประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Specific Random)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยซึ่งเป็นเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ (ดูในภาคผนวก ฉ)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวกับความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบที่มีโครงสร้างโดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยและผลการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นการศึกษาเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4. นำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา โดยใช้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด โดยใช้สูตรและเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถามของ Hemphill และ Westie (1950: 325 - 342) โดยนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขการใช้ภาษาของข้อคำถามและขอความเห็นชอบจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ข้างต้น ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้น เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

แนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2. ถอดความบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ออกมาเป็นภาษาเขียนโดยผู้วิจัย โดยทวนความ
 กับเสียงบันทึกเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการถอดความและศึกษาทำความเข้าใจเพื่อ
 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดลำดับความคิด วิเคราะห์ประเด็นสำคัญและ
 เขียนพรรณนา

3. สังเคราะห์ข้อมูลความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
 การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จากขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการ
 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) สามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สรุปขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ/การ วิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการ พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการ ถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	1. ใช้แบบสอบถาม 2. การวิเคราะห์ เอกสาร	1. เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง 2. ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอนรายวิชา ภาษาไทย	1. แบบสอบถาม/การ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. แบบวิเคราะห์ เอกสาร/การวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis)	ได้ข้อมูลพื้นฐานใน การพัฒนารูปแบบฯ
2. เพื่อศึกษาความต้องการของ ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อ ส่งเสริมความสามารถในการจัดการ ความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย	การสัมภาษณ์เชิง ลึก	ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนวิชา ภาษาไทย อาจารย์นิเทศก์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	ได้ข้อมูลความ ต้องการของ ผู้เกี่ยวข้องในการ พัฒนารูปแบบฯ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁)

เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D & D)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2. เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

การดำเนินการวิจัยจำแนกรายละเอียดตามวัตถุประสงค์รายชื่อ ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

วิธีดำเนินการ

1. การวิเคราะห์และสร้างรูปการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3. ตรวจสอบและรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ดูในบทที่ 4)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พัฒนาขึ้นโดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการจากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์สังเคราะห์ เข้ากับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ที่ได้จากการทบทวนเอกสาร ตำรา วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2. ระบุเป้าหมายและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

3. นำร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

2. การตรวจสอบและรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

วิธีดำเนินการ

นำเครื่องมือที่ได้ไปสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบโดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

ด้านการจัดการความรู้ จำนวน 4 คน

1. เป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานหรือการสอนด้านการจัดการความรู้มากกว่า 5 ปี

2. เป็นผู้มีบทบาททางวิชาการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ได้แก่ มีผลงานวิจัย ตำรา การเข้าร่วมประชุม/สัมมนา เกี่ยวกับการจัดการความรู้มากกว่า 5 ปี

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 คน

1. เป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานหรือการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่า 5 ปี

2. เป็นผู้มีบทบาททางวิชาการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ มีผลงานวิจัย ตำรา การเข้าร่วมประชุม/สัมมนา เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่า 5 ปี

ด้านการถ่ายโยงความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 3 คน

1. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในการทำงานหรือการสอนด้านการถ่ายโยงความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มากกว่า 5 ปี
2. เป็นผู้มีบทบาททางวิชาการเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ มีผลงานวิจัย ตำรา การเข้าร่วมประชุม/สัมมนา เกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณมากกว่า 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประเด็นคำถามในการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) (ดูในภาคผนวก ช)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างประเด็นคำถามในการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้และความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักการสร้างประเด็นคำถามในการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)
2. สร้างประเด็นคำถามในการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)
3. นำประเด็นคำถามในการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความชัดเจนถูกต้องและเหมาะสมของภาษาที่ใช้รวมถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และนำข้อเสนอแนะมาดำเนินการปรับปรุง
4. นำประเด็นคำถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และการใช้ภาษา โดยใช้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด โดยใช้สูตรและเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถามของ Hemphill และ Westie (1950: 325 - 342) โดยนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00
5. นำข้อคำถามที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขการใช้ภาษาในข้อคำถามตามคำแนะนำและขอความเห็นชอบจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จากขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D & D) สามารถสรุปขั้นตอนได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D & D)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ/การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. เพื่อพัฒนารูปแบบรูปการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	พัฒนารูปแบบรูปการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย		ร่างรูปแบบการจัดการความรู้ฯ	ร่างรูปแบบรูปการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
2. เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	สัมภาษณ์ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และการนำไปใช้ได้จริงของรูปแบบการจัดการความรู้ฯ	ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน	ประเด็นคำถาม/ การวิเคราะห์เนื้อหา	รูปการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยผ่านการตรวจสอบและการรับรอง

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) การทดลองใช้ (Implementation: I)

วัตถุประสงค์ เพื่อทดลองใช้รูปแบบจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

วิธีดำเนินการ นำรูปแบบจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยไปใช้กับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 จำนวน 55 คนที่กำลังออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

ขั้นตอนการดำเนินการ

ขั้นตอนในการนำรูปแบบจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยไปใช้กับนักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 มีดังนี้

1. การจัดอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ตามรูปแบบจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อจัดอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ตามรูปแบบจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้

เอกสารประกอบการอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ตามรูปแบบจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ดูในภาคผนวก ซ)

กลุ่มเป้าหมายในการอบรม

นักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 จำนวน 55 คน กำลังออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศ จำนวน 10 คน

วิธีดำเนินการ

1. กำหนดการจัดอบรมให้ความรู้ จำนวน 3 วัน ตามกรอบและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กับกลุ่มเป้าหมาย

1.1 กำหนดหัวข้อในการอบรมให้ความรู้

1.2 ทำหนังสือเชิญกลุ่มเป้าหมายให้มาร่วมกิจกรรมการอบรมให้ความรู้

2. จัดเตรียมความพร้อมในการอบรมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ประสานงานสถานที่จัดอบรม ณ ห้องประชุมไพฑูริ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และพื้นที่สำหรับฝึกเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ หมู่บ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

2.2 จัดเตรียมเอกสารการลงทะเบียนการอบรม เอกสารประกอบการอบรม มีเนื้อหา ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การจัดการความรู้

1.1 ความหมายของการจัดการความรู้

1.2 องค์ประกอบของการจัดการความรู้

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้

1.4 กระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการความรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.1 ความหมายของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.2 หลักการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.3 องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

2.3 กำหนดตารางการอบรม

3. ดำเนินการจัดอบรมตามกำหนดการโดยผู้วิจัยเป็นวิทยากรเอง ร่วมกับวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ ที่นำผู้เข้าอบรมลงฝึกปฏิบัติการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดกิจกรรมฝึกอบรมตามกระบวนการที่ได้พัฒนาขึ้นตามลำดับเนื้อหา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan: T) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหา การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 2 ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge: S) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหากระบวนการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดย ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ(Consider the category as a system: C) ฝึกปฏิบัติการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง(Analyze and moderation: A) ฝึกทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดรายวิชาภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 5 ตรึกตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge: C) ฝึกทักษะการนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่น และข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ศึกษามาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยเป็นของตนเอง

ขั้นตอนที่ 6 แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share: E) นำเสนอผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยแล้วร่วมกันวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 7 ประยุกต์พินิจกับงานตน (Applied to the job: A) ผู้วิจัยออกนิเทศติดตามผลการสอนของนักศึกษาครูที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ตามกระบวนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ทางภาษาที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 ครั้งร่วมกับครูพี่เลี้ยง โดยพิจารณา 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน และ 3) ขั้นสรุป รวมทั้งการใช้สื่อ บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
ดำเนินการดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้

แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ (ดูในภาคผนวก ฉ)

กลุ่มเป้าหมาย

นักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 จำนวน 55 คนที่กำลังออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

การสร้างเครื่องมือ

แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) 4 ตัวเลือก มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างข้อสอบและหลักเกณฑ์การให้คะแนน
2. สร้างแบบทดสอบให้สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ใช้ทดสอบก่อนและหลังการอบรม วิธีการตรวจให้คะแนนตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน ในการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามตามแนวคิดของ Bloom's Taxonomy ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 วิเคราะห์แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เรื่อง	ความรู้		กระบวนการคิด				รวม
	ความจำ	เข้าใจ	ประยุกต์ใช้	วิเคราะห์	ประเมินค่า	สร้างสรรค์	
การจัดการความรู้	9	6	-	-	-	-	15
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3	3	2	3	1	-	12
การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	-	3	-	-	-	-	3
รวมข้อสอบ	12	12	2	3	1	-	30

3. นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนถูกต้องและเหมาะสมของภาษาที่ใช้รวมถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และนำข้อเสนอแนะมาดำเนินการปรับปรุง

4. นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) การใช้ภาษา โดยใช้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม(+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับข้อคำถามของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด โดยใช้สูตรและเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถามของ Hemphill และ Westie (1950: 325 - 342) โดยนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.99 และนำไปปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับรายละเอียดการใช้ภาษาของแบบทดสอบก่อนนำไปทดลอง

5. นำแบบทดสอบไปทดลอง (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายและไม่ใช้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย จำนวน 30 คน เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร แล้วหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR - 20 ของ Kuder - Richardson (1973: 151-160) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .592 วิเคราะห์ค่าความยาก (p) มีค่าอยู่ในเกณฑ์ระหว่าง .20 - .80 และได้คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยาก (p) ไว้ระหว่าง .43 - .60 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอยู่ในเกณฑ์ระหว่าง .20 - 1.00 และได้คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ไว้ระหว่าง .20 - .73

6. ปรับแก้ไขตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

วิธีดำเนินการ

ใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนักศึกษาครุภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 55 คน ก่อนและหลังการอบรมด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยข้อสอบฉบับเดียวกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทำแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนและหลังการอบรม ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ค่า ด้วย t - test for Dependent Samples โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 เกณฑ์การประเมินระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับคะแนน	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความหมาย
25.00 – 30.00	ดีมาก	นักศึกษาครุภาษาไทยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ดีมาก
20.00 – 24.99	ดี	นักศึกษาครุภาษาไทยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ดี
15.00 – 19.99	ปานกลาง	นักศึกษาครุภาษาไทยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ปานกลาง
1.00 – 14.99	ควรปรับปรุง	นักศึกษาครุภาษาไทยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับ ควร ปรับปรุง

3. การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) เพื่อติดตามผลการพัฒนาหลังการฝึกอบรม

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย คือ ขั้นตอนที่ 7 ประยุกต์พลั้กับงานตน (Applied to the job: A)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอน
ภาษาไทยของนักศึกษาครุภาษาไทย

2. เพื่อประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

กลุ่มเป้าหมาย

นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5
ที่กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 19 คน

วิธีดำเนินการ

1. ประสานงานกับโรงเรียน นักศึกษา และครูพี่เลี้ยงเพื่อวางแผนการติดตามผล หลังการฝึกอบรม
2. ผู้วิจัย อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงร่วมกันนิเทศการสอนแบบชี้แนะ (Coaching) นักศึกษาครูภาษาไทยโดยการสังเกตการสอนภาษาไทยที่บูรณาการการแก้ปัญหาท้องถิ่นกับการเรียน การสอนภาษาไทย จำนวน 2 ครั้ง ด้วยแบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย
3. ผู้วิจัย อาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยงร่วมกันประเมินความสามารถในการคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย จำนวน 2 ครั้ง ด้วยแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้

- 1.แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอน ภาษาไทย (ดูในภาคผนวก ก)
- 2.แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ดูในภาคผนวก ก)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอน ภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้
  - 1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย
  - 1.2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนการสอนภาษาไทย ตามกรอบแนวคิดการวิจัย
  - 1.3 จัดทำแบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ฉบับร่างเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ทั้งนี้แบ่งแบบประเมินออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
    - ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการประเมิน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)
    - ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครูภาษาไทย โดยพิจารณาภาระงาน 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่น 2) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการสาระท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย และ 3) การจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทย จำแนกเป็นความสามารถในการจัดการความรู้ 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การจัดเก็บความรู้ ให้เป็นระบบ 4) การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 6) การประยุกต์ใช้ ความรู้เป็นแบบมาตรฐานค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครุภาษาไทย มีลักษณะเป็น คำถามปลายเปิด

1.4 นำแบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ฉบับร่าง ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ถูกต้องและเหมาะสมของภาษาที่ใช้รวมถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และนำข้อเสนอแนะมา ดำเนินการปรับปรุง

1.5 นำแบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยฉบับร่างที่สร้างขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) การใช้ภาษา โดยใช้การประเมินค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาข้อคำถามของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด

1.6 นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อ และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.96

1.7 นำแบบประเมินที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแก้ไข การใช้ภาษาของรายการการประเมิน ก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบประเมินเพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

2. แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย เป็นแบบมาตรฐานค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ขั้นตอนในการสร้าง มีดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

2.2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

2.3 จัดทำแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา
 ครุภาษาไทย ฉบับร่างเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ทั้งนี้แบ่งแบบประเมิน
 ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการประเมิน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ
 รายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อ
 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย จำแนกเป็น 7 ด้าน ได้แก่
 1) การกำหนดเป้าหมายของการคิด 2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์และ
 จัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล 5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและ
 สรุปผล และ 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมี
 เกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการคิด
 อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

2.4 นำแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุ
 ภาษาไทยฉบับร่าง ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจน
 ถูกต้องและเหมาะสมของภาษาที่ใช้รวมถึงความครอบคลุมของเนื้อหาและนำข้อเสนอแนะมา
 ดำเนินการปรับปรุง

2.5 นำแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุ
 ภาษาไทยฉบับร่างที่สร้างขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา
 (Content Validity) การใช้ภาษา โดยใช้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม
 (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการ
 ประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาข้อคำถามกับข้อคำถามของเครื่องมือ (Index of
 Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 (IOC $\geq$ 0.5)
 ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด

2.6 นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อ และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.97

2.7 ปรับปรุงแก้ไขการใช้ภาษาของแบบประเมินตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย โดยผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง ประเมินการเรียนการสอนของนักศึกษาครูภาษาไทย จำนวน 2 ครั้ง ด้วยแบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการตรวจสอบให้คะแนนรายข้อตามลักษณะของคะแนนรูบริค (Rubric Scoring) ไว้ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้					
1.การกำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูล	มีการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้อย่างชัดเจน ครบถ้วนทุกประเด็น	มีการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้อย่างชัดเจน ครบถ้วนเป็นส่วนใหญ่	มีการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้ เนื้อหาที่กำหนดไว้บางส่วน	มีการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่กำหนดเนื้อหา	ไม่สามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้
2. การวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	มีการวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน โดยทำแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน	มีการวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยทำแผนการปฏิบัติงานบางส่วน	มีการวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยทำแผนการปฏิบัติงานยังไม่ชัดเจน	มีการวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่มีแผนการปฏิบัติงาน	ขาดการวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
3.การคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทย	คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทยได้ถูกต้อง สอดคล้องกับตัวชี้วัดครบทั้ง 5 สาระ	คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทยได้ถูกต้อง สอดคล้องกับตัวชี้วัดได้ 4 สาระ	คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทยได้ถูกต้อง สอดคล้องกับตัวชี้วัดได้ 3 สาระ	คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทยได้ถูกต้อง สอดคล้องกับตัวชี้วัดได้ 2 สาระ	คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทยได้ถูกต้อง สอดคล้องกับตัวชี้วัดได้เพียง สาระเดียว
4.ความสอดคล้องของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับบริบทในท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียน	ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เลือกมาใช้เป็นข้อมูลที่ได้จากบริบทดั้งเดิมของโรงเรียนอย่างแท้จริง	ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เลือกมาใช้เป็นข้อมูลที่ได้จากบริบทดั้งเดิมของโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เลือกมาใช้เป็นข้อมูลที่ได้จากบริบทดั้งเดิมของโรงเรียนบางส่วน	ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เลือกมาใช้เป็นข้อมูลที่ได้จากบริบทดั้งเดิมของโรงเรียนเป็น ส่วนน้อย	ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เลือกมาใช้ไม่ใช่ข้อมูลที่ได้จากบริบทดั้งเดิมของโรงเรียน
2. ด้านการแสวงหาความรู้					
1. พื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนที่วางไว้ ได้ร้อยละ 100	ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนที่วางไว้ ได้ร้อยละ 80 - 90	ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนที่วางไว้ ได้ร้อยละ 60 - 70	ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนที่วางไว้ ได้ร้อยละ 50	ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนที่วางไว้ ต่ำกว่าร้อยละ 50
2. ทักษะในการสัมภาษณ์วิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	สามารถตั้งคำถามในการสัมภาษณ์วิทยากรได้อย่างชัดเจน ตรงประเด็น ใช้ถ้อยคำที่สื่อความได้ง่าย	สามารถตั้งคำถามในการสัมภาษณ์วิทยากรได้อย่างชัดเจน สื่อความกัน ได้เข้าใจ	ใช้คำถามในการสัมภาษณ์วิทยากรมีความเจนเป็นส่วนใหญ่ มีบางประเด็นคำถามไม่ชัดเจนบ้าง	ใช้คำถามในการสัมภาษณ์วิทยากรมีความชัดเจนบางส่วนใหญ่ต้องถามซ้ำหรือเปลี่ยนข้อคำถาม	ตั้งประเด็นในการสัมภาษณ์วิทยากรไม่ชัดเจน วกวน สื่อสารไม่เข้าใจ
3.การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	สามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบถ้วนตามองค์ประกอบทุกด้าน	สามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามองค์ประกอบไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 - 90	สามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามองค์ประกอบไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 - 70	สามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามองค์ประกอบได้ร้อยละ 50	เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามองค์ประกอบได้น้อยกว่าร้อยละ 50

ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
4.การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ	มีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆเพิ่มเติมมากกว่า 5 แหล่ง	มีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆเพิ่มเติม 4 แหล่ง	มีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆเพิ่มเติม 3 แหล่ง	มีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆเพิ่มเติม 1- 2 แหล่ง	ไม่มีการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆเพิ่มเติม
3. ด้านการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ					
1. การบันทึกข้อมูลการลงพื้นที่ภาคสนาม	สามารถบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามได้อย่างถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น	สามารถบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามได้ถูกต้องตามประเด็นต่างๆ มากกว่าร้อยละ 80	สามารถบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามได้ ตามประเด็นต่างๆ มากกว่าร้อยละ 60 - 70	สามารถบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามได้ ตามประเด็นต่างๆ มากกว่าร้อยละ 40 - 50	สามารถบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามตามประเด็นต่างๆ ได้น้อยกว่าร้อยละ 30
2.การนำสาระท้องถิ่นมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน	สามารถนำสาระท้องถิ่นมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	สามารถนำสาระท้องถิ่นมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง	สามารถนำสาระท้องถิ่นมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนได้	นำสาระท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนได้บางส่วน	นำสาระท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อได้ไม่ชัดเจน
3. เรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน	สามารถเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นระบบ	สามารถเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง	สามารถเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	สามารถเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ แต่ยังไม่ชัดเจนบ้างบางส่วน	เรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ยังไม่ชัดเจน
4. ด้านการวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้					
1. การวิเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาจากการเก็บข้อมูล	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น บอกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทนั้นๆ ได้	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น บอกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทนั้นๆ ได้ บางส่วน	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้ ไม่ได้ บอกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทนั้นๆ	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้บางส่วน แต่ขาดความชัดเจน	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้ แต่ขาดความถูกต้อง ชัดเจน

ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
2.การระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญา	สามารถระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญาได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน	สามารถระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญาได้อย่างถูกต้อง	สามารถระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญาได้	สามารถระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญาได้ แต่ขาดความถูกต้องบางส่วน	ระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญาได้ แต่ขาดความถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
3.การออกแบบหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่น	นำเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้ครบทั้ง 5 สาระ	นำเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้ 4 สาระ	นำเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้ 3 สาระ	นำเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้ 2 สาระ	นำเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้ 1 สาระ
4.การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น	เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ มีรายละเอียดครบถ้วนตามองค์ประกอบทุกหัวข้อ	เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ แต่ขาดรายละเอียดบางประการ 1 หัวข้อ	เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ แต่ขาดรายละเอียดบางประการ 2 หัวข้อ	เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ แต่ขาดรายละเอียดบางประการ 3 หัวข้อ	เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ แต่ขาดรายละเอียดมากกว่า 4 หัวข้อ
5. การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยเน้นบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยเน้นบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับทักษะทางภาษาไทยครบทั้ง 4 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยเน้นบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับทักษะทางภาษาไทย 3 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยเน้นบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ สอดคล้องกับทักษะทางภาษาไทย 2 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยเน้นบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ สอดคล้องกับทักษะทางภาษาไทย 1 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยขาดการบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ชัดเจน และไม่สอดคล้องกับทักษะทางภาษาไทย

ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
5. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
1. การจัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่การเรียนการสอน	กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ มีความหลากหลาย กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน และเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาสอน	กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ มีความหลากหลาย กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ยังเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาสอนไม่ชัดเจน	กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ มีความหลากหลาย กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาสอนได้น้อย	กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นกิจกรรมแบบบรรยายธรรมดา ไม่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาสอน	กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนซ้ำกันทุกแผนการจัดการเรียนรู้
2.การจัดกิจกรรมชั้นสอน	กิจกรรมชั้นสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน	กิจกรรมชั้นสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้บางขั้นตอน	กิจกรรมชั้นสอนเน้นบทบาทของผู้สอนเป็นผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมน้อย	กิจกรรมชั้นสอนเน้นบทบาทของผู้สอนมาก ขาดการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้	กิจกรรมชั้นสอนมีแต่บทบาทของผู้สอนอย่างเดียว ผู้เรียนเป็นผู้รับสารเท่านั้น
3.การสอดแทรกสาระท้องถิ่นในกิจกรรมการเรียนรู้	นำเสนอสาระท้องถิ่นในกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนที่สุด สอดคล้องผสมผสานกับการเรียนการสอนภาษาไทย	นำเสนอสาระท้องถิ่นในกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน สอดคล้องผสมผสานกับการเรียนการสอนภาษาไทย	นำเสนอสาระท้องถิ่นในกิจกรรมการเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับการเรียนการสอนภาษาไทย	นำเสนอสาระท้องถิ่นในกิจกรรมการเรียนรู้ได้แต่มีความ สอดคล้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยน้อย	นำเสนอเพียงสาระท้องถิ่นแต่ขาดความสอดคล้องกับการเรียนการสอนภาษาไทย
4.การใช้สื่อการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอน มีความหลากหลาย สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และสาระท้องถิ่นมากที่สุด	สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอน มีความหลากหลาย สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และสาระท้องถิ่น เป็นส่วนใหญ่	สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอน มีจำนวน 1 – 2 ชิ้น สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และสาระท้องถิ่น	สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอนมีจำนวน 1 ชิ้น ยังไม่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และสาระท้องถิ่น	ขาดการใช้สื่อการเรียนรู้ประกอบการสอน

ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
5. การใช้แหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น	มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกห้องเรียนมากกว่า 1 แห่ง	มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกห้องเรียน 1 แห่ง	มีการจำลองแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากนอกห้องเรียนมาไว้ในห้องเรียนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	มีการอธิบายถึงแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายนอกห้องเรียนแต่ไม่ได้ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ	มีการใช้แหล่งการเรียนรู้แต่ขาดความสอดคล้องกับสาระท้องถิ่นที่สอน
6. ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้					
1. ความหลากหลายของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการคิด การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้อย่างหลากหลาย	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ 4 – 5 กิจกรรม	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ 2 - 3 กิจกรรม	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ น้อยและบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย 1 กิจกรรม	กิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ไม่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและไม่เน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การพัฒนาชิ้นงานของผู้เรียนที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น	ออกแบบลักษณะของชิ้นงาน หรือภาระงานให้ผู้เรียนปฏิบัติมีความสอดคล้องกับสาระท้องถิ่นและทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยอย่างสมบูรณ์	ออกแบบลักษณะของชิ้นงาน หรือภาระงานให้ผู้เรียนปฏิบัติมีความสอดคล้องกับสาระท้องถิ่นและทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยได้เป็นส่วนใหญ่	ออกแบบลักษณะของชิ้นงาน หรือภาระงานให้ผู้เรียนปฏิบัติมีความสอดคล้องกับสาระท้องถิ่น และทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยได้บางส่วน	ออกแบบลักษณะของชิ้นงาน หรือภาระงานให้ผู้เรียนปฏิบัติมีความสอดคล้องกับสาระท้องถิ่น และทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยเพียงอย่างเดียว	ออกแบบลักษณะของชิ้นงาน หรือภาระงานให้ผู้เรียนปฏิบัติขาดความสอดคล้องกับสาระท้องถิ่น และทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยทั้งสองอย่าง
3. ความสามารถในการให้คำแนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานของตนเอง และสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง	มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานของตนเอง และสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานของตนเอง แต่ให้คำแนะนำสั้นๆ ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร	มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานของตนเอง ให้คำแนะนำแบบกว้างๆ ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานของผู้เรียน	ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานของตนเอง แต่ไม่ได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติม

ตารางที่ 9 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
4. การระบุคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	สามารถระบุคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนภาษาไทยได้อย่างหลากหลายและถูกต้องตรงประเด็น	สามารถระบุคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง	สามารถระบุคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนภาษาไทยได้บางส่วน	สามารถระบุคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนภาษาไทยได้แต่มีความสับสนบางประเด็น	ไม่สามารถระบุคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนภาษาไทยได้
5. การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	มีการใช้รูปแบบการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนที่หลากหลาย	มีการใช้รูปแบบการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน 4 – 5 วิธี	การใช้รูปแบบการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน 2 – 3 วิธี	การใช้รูปแบบการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนเพียงวิธีเดียว	การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนไม่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

2. ประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย โดยผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง จากผลงานการออกแบบการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมที่สะท้อนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ปรากฏ จำนวน 2 ครั้ง ด้วยแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการตรวจสอบให้คะแนนรายชื่อตามลักษณะของคะแนนรูบรีค (Rubric Scoring) ไว้ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของการคิด					
1. การเลือกเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน	เลือกเนื้อหาเกี่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหาของวิชาภาษาไทยอย่างชัดเจน	เลือกเนื้อหาเกี่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหาของวิชาภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่	เลือกเนื้อหาเกี่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้เป็นบางเรื่องและสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาภาษาไทยบางส่วน	เลือกเนื้อหาเกี่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้น้อย และสอดคล้องกับเนื้อหาของวิชาภาษาไทยน้อย	เลือกเนื้อหาเกี่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของวิชาภาษาไทย
2. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนมาก สมเหตุสมผล อธิบายเหตุผลประกอบได้	พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน พอสมควร สมเหตุสมผล อธิบายเหตุผลประกอบได้	พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีความสมเหตุสมผล บางส่วน และ อธิบายเหตุผลประกอบได้บางส่วน	พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ขาดความชัดเจน บางประเด็น อธิบายเหตุผลประกอบได้ไม่ชัดเจน	พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ชัดเจน ให้เหตุผลประกอบไม่ได้
3. การจัดลำดับเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น	มีการเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นลำดับขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมทุกประเด็น	มีการเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นลำดับขั้นตอนและครอบคลุมเนื้อหาเป็นส่วนใหญ่	มีการเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เนื้อหาขาดไปบางส่วน	มีการเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นตอนยังไม่ชัดเจน บางประเด็น	มีการเรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
4.การพิจารณาเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย	มีการวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนเลือกมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม	มีการวิเคราะห์สังเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนเลือกมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างชัดเจน	มีการวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนเลือกมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างชัดเจน	มีการวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนเลือกมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยแต่ยังไม่ชัดเจนบางประเด็น	การวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนเลือกมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยขาดความชัดเจน
2. ด้านการตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล					
1.การระบุมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น	เลือกมาตรฐานการเรียนรู้วิชาภาษาไทยมาใช้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ทั้ง 5 มาตรฐาน	เลือกมาตรฐานการเรียนรู้วิชาภาษาไทยมาใช้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 4 มาตรฐาน	เลือกมาตรฐานการเรียนรู้วิชาภาษาไทยมาใช้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 3 มาตรฐาน	เลือกมาตรฐานการเรียนรู้วิชาภาษาไทยมาใช้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 2 มาตรฐาน	เลือกมาตรฐานการเรียนรู้วิชาภาษาไทยมาใช้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียง 1 มาตรฐาน
2. การระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสาระการเรียนรู้ครบทั้ง 5 สาระ	ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสาระการเรียนรู้ 4 สาระ	ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสาระการเรียนรู้ 3 สาระ	ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสาระการเรียนรู้ 2 สาระ	ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียงสาระเดียว
3.การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นอย่างชัดเจนครบถ้วน	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นได้เป็นส่วนใหญ่	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นได้บางส่วน	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมยังไม่ชัดเจนสอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นได้ไม่ชัดเจน	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ไม่ใช่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
4. การกำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ได้อย่างครบถ้วน	กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ได้แต่ขาดความชัดเจนบางส่วน	กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดแต่ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น บางส่วน	กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดแต่ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	กำหนดสาระการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
3. ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล					
1. การจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น บอกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทนั้น ได้อย่างชัดเจน	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น บอกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทนั้นๆ ได้ บางส่วน	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้แต่ไม่ได้บอกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทนั้นๆ	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้บางส่วน แต่ขาดความชัดเจน	สามารถนำผลการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์แบ่งประเภทได้ แต่ขาดความถูกต้อง ชัดเจน
2. การจัดระบบลำดับของภูมิปัญญาท้องถิ่น	จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ง่ายต่อการเรียนรู้ เป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจนมากที่สุด	จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ง่ายต่อการเรียนรู้ เป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจน เป็นส่วนใหญ่	จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจน เป็นบางส่วน	จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เป็นขั้นเป็นตอนที่ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร	จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
3. การเรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย	เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย ได้ครอบคลุมทุกรายละเอียดอย่างชัดเจน	เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย ได้ครอบคลุมขาดรายละเอียด 1 ประเด็น	เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย ได้ครอบคลุมขาดรายละเอียด 2 ประเด็น	เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย ได้ครอบคลุมขาดรายละเอียด 3 ประเด็น	เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย ไม่ชัดเจนขาดรายละเอียดมากกว่า 4 ประเด็น
4. ด้านการตีความข้อมูล					
1.การเขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้	เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ให้เข้าใจ กระบวนการบูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ชัดเจนมากที่สุด	เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ให้เข้าใจ กระบวนการบูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ชัดเจนมาก	เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ให้เข้าใจ กระบวนการบูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ชัดเจนปานกลาง	เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ให้เข้าใจ กระบวนการบูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ชัดเจนน้อย	เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ให้เข้าใจ กระบวนการบูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ชัดเจนน้อยที่สุด
2.การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการทักษะทางภาษากับสาระท้องถิ่นได้ครบทั้ง 4 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการทักษะทางภาษากับสาระท้องถิ่นได้ 3 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการทักษะทางภาษากับสาระท้องถิ่นได้ 2 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการทักษะทางภาษากับสาระท้องถิ่นได้ 1 ทักษะ	ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการทักษะทางภาษากับสาระท้องถิ่นยังไม่ชัดเจน
3.การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสะท้อนการบูรณาการสาระท้องถิ่น มากที่สุด	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสะท้อนการบูรณาการสาระท้องถิ่น มาก	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสะท้อนการบูรณาการสาระท้องถิ่น ปานกลาง	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสะท้อนการบูรณาการสาระท้องถิ่น น้อย	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสะท้อนการบูรณาการสาระท้องถิ่น น้อยที่สุด

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
4. การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมที่สามารถวัดผลได้จริง	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมครบทั้งด้านความรู้ ด้านกระบวนการ และด้านเจตคติ สามารถวัดผลได้จริงครบทุกข้อ	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมครบทั้งด้านความรู้ ด้านกระบวนการ และด้านเจตคติ สามารถวัดผลได้จริงเป็นส่วนใหญ่	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมเพียง 2 ด้าน สามารถวัดผลได้จริงบางข้อ	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมเพียง 1 ด้าน สามารถวัดผลได้จริงบางข้อ	เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรมยังไม่ชัดเจน วัดและประเมินผลไม่ได้จริง
5.การกำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่น	กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่นได้ชัดเจนมากที่สุด	กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่นได้ชัดเจนมาก	กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่นได้ชัดเจนปานกลาง	กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่นได้ชัดเจนน้อย	กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่นได้ชัดเจนน้อยที่สุด
5. ด้านการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล					
1. การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลสาระท้องถิ่น	มีกระบวนการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลสาระท้องถิ่นได้ครบทุกองค์ประกอบ	มีกระบวนการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลสาระท้องถิ่นได้เป็นส่วนใหญ่	มีกระบวนการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลสาระท้องถิ่นได้บางส่วน	มีกระบวนการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลสาระท้องถิ่นได้เป็นส่วนน้อย	มีกระบวนการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลสาระท้องถิ่นได้น้อยที่สุด
2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ สามารถกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้บางส่วนสามารถกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนน้อยสามารถกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนยังไม่ชัดเจน

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
3. การออกแบบกิจกรรมการสอน	ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด	ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มาก	ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ปานกลาง	ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้น้อย	ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้น้อยที่สุด
4. การออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ	ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆที่หลากหลาย และมีความน่าสนใจ	ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆที่หลากหลาย เป็นส่วนใหญ่	ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆระดับปานกลาง	ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ น้อย	ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ น้อยที่สุด
5. การระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้	ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้มากที่สุด	ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้มาก	ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้ปานกลาง	ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้น้อย	ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้น้อยที่สุด
6. ด้านการประเมินและสรุปผล					
1. การออกแบบการวัดและประเมินผลในแผนการจัดการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลายมากที่สุด	แผนการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลายมาก	แผนการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลายปานกลาง	แผนการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลายน้อย	แผนการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลายน้อยที่สุด
2. การออกแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง	มีการออกแบบรูปแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง มากที่สุด	มีการออกแบบรูปแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง มาก	มีการออกแบบรูปแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงปานกลาง	มีการออกแบบรูปแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง น้อย	มีการออกแบบรูปแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง น้อยที่สุด

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
3. การกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง	มีกระบวนการในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองมากที่สุด	มีกระบวนการในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองมาก	มีกระบวนการในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองปานกลาง	มีกระบวนการในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองน้อย	มีกระบวนการในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองน้อยที่สุด
4. การประเมินผลผู้เรียนขณะสอน	มีการประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีการที่หลากหลายมากที่สุด	มีการประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีการที่หลากหลายมาก	มีการประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีการที่หลากหลายปานกลาง	มีการประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน น้อย	มีการประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน น้อยที่สุด
7. ด้านการนำผลไปประยุกต์ใช้					
1. การสอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอน	มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอนอย่างชัดเจนมากที่สุด	มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอนอย่างชัดเจนมาก	มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอนปานกลาง	มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอนน้อย	มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอนน้อยที่สุด
2. การอธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียน	อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจนมากที่สุด	อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจนมาก	อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจนปานกลาง	อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจนน้อย	อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจนน้อยที่สุด
3. ทักษะในการอธิบายเนื้อหา	มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมได้มากที่สุด	มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมได้มาก	มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมได้ปานกลาง	มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมได้น้อย	มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมได้น้อยที่สุด

ตารางที่ 10 เกณฑ์ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5 (ดีมาก)	4 (ดี)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
4.การพัฒนา ชิ้นงานของผู้เรียน ที่สอดคล้องกับ การเรียนรู้ ภาษาไทยและ สาระท้องถิ่น	ผู้เรียนสามารถ พัฒนาชิ้นงานหรือ ภาระงาน ที่ สอดคล้องการเรียนรู้ ภาษาไทยและสาระ ท้องถิ่นได้อย่าง ชัดเจนมากที่สุด	ผู้เรียนสามารถ พัฒนาชิ้นงานหรือ ภาระงาน ที่ สอดคล้องการเรียนรู้ ภาษาไทยและสาระ ท้องถิ่นได้อย่าง ชัดเจนมาก	ผู้เรียนสามารถ พัฒนาชิ้นงานหรือ ภาระงาน ที่ สอดคล้องการเรียนรู้ ภาษาไทยและสาระ ท้องถิ่นได้อย่าง ชัดเจนปานกลาง	ผู้เรียนสามารถ พัฒนาชิ้นงานหรือ ภาระงาน ที่ สอดคล้องการเรียนรู้ ภาษาไทยและสาระ ท้องถิ่นได้อย่าง ชัดเจนน้อย	ผู้เรียนสามารถ พัฒนาชิ้นงานหรือ ภาระงาน ที่ สอดคล้องการเรียนรู้ ภาษาไทยและสาระ ท้องถิ่นได้อย่าง ชัดเจนน้อยที่สุด
5.การให้ ข้อเสนอแนะกับ ผู้เรียน	มีการกระตุ้นให้ ผู้เรียนนำเสนอ ผลงาน และ สามารถให้ ข้อเสนอแนะได้ อย่างชัดเจน มากที่สุด	มีการกระตุ้นให้ ผู้เรียนนำเสนอ ผลงาน และ สามารถให้ ข้อเสนอแนะได้ อย่างชัดเจนมาก	มีการกระตุ้นให้ ผู้เรียนนำเสนอ ผลงาน และ สามารถให้ ข้อเสนอแนะได้ อย่างชัดเจน ปานกลาง	มีการกระตุ้นให้ ผู้เรียนนำเสนอ ผลงาน และ สามารถให้ ข้อเสนอแนะได้ อย่างชัดเจนน้อย	มีการกระตุ้นให้ ผู้เรียนนำเสนอ ผลงาน และ สามารถให้ ข้อเสนอแนะได้ อย่างชัดเจน น้อยที่สุด

3. เก็บรวบรวมผลคะแนนการประเมินทั้ง 2 ประเภทเพื่อจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์ผลจากแบบประเมิน แบ่งรายละเอียดในการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมินเพื่ออธิบายลักษณะของผู้ประเมินด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนคำถามปลายเปิดจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครูภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ (Best, 1993: 195)

ค่าเฉลี่ย		เกณฑ์การแปลความหมาย
4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครุภาษาไทย มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์ผลจากแบบประเมิน แบ่งรายละเอียดในการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมินเพื่ออธิบายลักษณะของผู้ประเมินด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนคำถามปลายเปิดจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ (Best, 1993: 195)

ค่าเฉลี่ย		เกณฑ์การแปลความหมาย
4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จากขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ชั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I) สามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 สรุปขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ/การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. เพื่อจัดอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ	นักศึกษาครูภาษาไทย ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์	รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นตามรูปแบบฯ
2. การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	ทำแบบทดสอบ	นักศึกษาครูภาษาไทย ครูพี่เลี้ยง	แบบทดสอบ/ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ทราบผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) เพื่อติดตามผลการพัฒนาหลังการฝึกอบรม	Coaching ประเมินการสอน ทำแบบทดสอบ	นักศึกษาครูภาษาไทย ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์	- แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้กับการสอนภาษาไทย - แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ /ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและร้อยละ	ทราบผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation: E)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย
2. เพื่อประเมินความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย
3. เพื่อถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย
4. เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย
5. เพื่อเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

การดำเนินการวิจัยจำแนกตามจุดประสงค์รายชื่อ ดังนี้

1. การประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย (ดูในภาคผนวก ก)

กลุ่มเป้าหมาย

นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 19 คน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น
2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มาก
ระดับ	3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ ปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อย
ระดับ	1	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนถูกต้องและเหมาะสมของภาษาที่ใช้รวมถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และนำข้อเสนอแนะมาดำเนินการปรับปรุง

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) การใช้ภาษา โดยใช้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาข้อคำถามของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด

5. นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายชื่อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.96

6. นำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขการใช้ภาษาตามคำแนะนำ ก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

2. การประเมินความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ดูในภาคผนวก ฐ)

กลุ่มเป้าหมาย

ครูพี่เลี้ยงของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 19 คน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น
2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มาก
ระดับ	3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ ปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อย
ระดับ	1	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนถูกต้องและเหมาะสมของภาษาที่ใช้รวมถึงความครอบคลุมของเนื้อหา และนำข้อเสนอแนะมาดำเนินการปรับปรุง

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) การใช้ภาษา โดยใช้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับข้อคำถามของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด

5. นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.96

6. นำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นักศึกษาครูภาษาไทยและครูพี่เลี้ยงทำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอง

2. เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาครูภาษาไทยและครูพี่เลี้ยงมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์เท่านั้น

3. นำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้มาคัดเลือกแล้วนำมาจัดระเบียบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการประเมินความความคิดเห็นของนักศึกษาคูครูภาษาไทย และครูพี่เลี้ยง ที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูครูภาษาไทย แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูครูภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ (Best, 1993: 195)

ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์การแปลความหมาย
4.50 – 5.00 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
2.50 – 3.49 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อย
1.00 – 1.49 หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูครูภาษาไทย ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. การถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูครูภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูครูภาษาไทย (ดูในภาคผนวก ๗)

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูครูภาษาไทย ได้แก่ นักศึกษาคูครูภาษาไทย ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบที่มีโครงสร้างโดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยและผลการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นการศึกษาเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพจริงของการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ตอนที่ 3 ประโยชน์ที่เกิดขึ้น และอุปสรรคต่างๆ จากการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการปรับปรุงแก้ไข

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4. นำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา โดยใช้การประมาณค่า 3 ระดับ คือ ข้อคำถามมีความเหมาะสม (+1) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม (0) และข้อคำถามไม่เหมาะสม (-1) เป็นเครื่องมือในการประเมิน แล้วนำข้อมูลมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าดัชนี IOC ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ($IOC \geq 0.5$) ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด จากนั้นนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขการใช้ภาษาของข้อความและขอความเห็นชอบจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ก่อนนำมาจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเนื้อหา ประเด็น กิจกรรม การสังเกต การจัดสัมมนา กลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ได้แก่ นักศึกษาครุภาษาไทย ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และปราชญ์ชาวบ้าน

2. ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหา ประเด็น กิจกรรม การสังเกตจากการจัดสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้กระบวนการถอดบทเรียนแบบ After Action Review (AAR) ถอดบทเรียนที่ได้สรุปผล และเขียนรายงาน

4. การปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

วิธีดำเนินการ

1. สังเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้จากการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิดของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาครุภาษาไทยและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และผลจากการถอดบทเรียนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ตามข้อเสนอแนะต่างๆ

3. นำเสนอผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย เพื่อขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5. การเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ไปเผยแพร่แก่ครูประจำการ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูประจำการผู้สอนภาษาไทยในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 15 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นหน่วยสุ่ม

เนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการขยายผลการศึกษา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการและกระบวนการในการนำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยไปใช้

กระบวนการในการเผยแพร่ ใช้รูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 6 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับครู พร้อมทั้งให้ครูลงมือปฏิบัติการตามสถานการณ์จำลองการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการอบรมแล้วให้ครูร่วมถอดบทเรียนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย เพื่อประเมินจุดเด่น จุดด้อย และข้อควรปรับปรุงแก้ไขของรูปแบบต่อไป

จากขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา(Development: D₂) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation: E) สามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 สรุปขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation: E)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ/การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. เพื่อประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	ใช้แบบสอบถาม	นักศึกษาครูภาษาไทย ครูพี่เลี้ยง	แบบสอบถาม/ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ทราบความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
2. เพื่อถอดบทเรียนการวิจัย	ถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติ	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบฯ	สรุปบทเรียนหลังกิจกรรม (AAR) / การวิเคราะห์เนื้อหา	ทราบผลการถอดบทเรียนการวิจัย
3. เพื่อปรับปรุงรูปแบบ	การวิเคราะห์เนื้อหา	-	-	ได้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 12 สรุปขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation: E) (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ/การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
4. เพื่อเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยให้กับครูประจำการ	อบรมเชิงปฏิบัติการ	ครูประจำการ	1.รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย 2.แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ/ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ	ทราบผลการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อออกแบบและพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

1.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

1.2 เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

1.3 เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2.1 เพื่อศึกษาผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 เพื่อศึกษาผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

2.3 เพื่อศึกษาผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

3. เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครูภาษาไทยที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.3 เพื่อถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.4 เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.5 เพื่อเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามจุดประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็นผลการวิจัยเชิงปริมาณ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย และการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 20 คน และครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทย จำนวน 30 คน การนำเสนอผลการศึกษแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และผลการวิเคราะห์ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 20 คน)

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	12	60
	หญิง	8	40
วุฒิการศึกษา			
	ปริญญาตรี	2	10
	ปริญญาโท	16	80
	ปริญญาเอก	2	10
ประสบการณ์ในการบริหาร			
	1 – 5 ปี	-	-
	6 – 10 ปี	-	-
	11 – 15 ปี	4	20
	16 – 20 ปี	4	20
	21 – 25 ปี	2	10
	26 – 30 ปี	10	50

จากตารางที่ 13 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 20 คน เป็นชาย 12 คน คิดเป็นร้อยละ 60 หญิง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 40 วุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ระดับปริญญาโท 16 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และระดับปริญญาเอก 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ประสบการณ์ในการบริหาร 26 – 30 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 50 16 – 20 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20 11 – 15 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และ 21 – 25 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

(n = 20 คน)

ความคิดเห็นด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	3.70	.571	มาก
2. เขตพื้นที่การศึกษามีการส่งเสริมงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	2.80	.834	ปานกลาง
3. เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน	2.60	.821	ปานกลาง
4. โรงเรียนของท่านตั้งอยู่ในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้	4.10	.788	มาก
5. โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม	3.95	.605	มาก
6. โรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.05	.510	มาก
7. โรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน	4.20	.768	มาก
8. บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน	4.15	.366	มาก

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน (ต่อ)

(n = 20 คน)

ความคิดเห็นด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
9. นักเรียนในโรงเรียนของท่านมีความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.85	.813	มาก
10. ระดับของผลสัมฤทธิ์ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	3.75	.639	มาก
รวม	4.05	.510	มาก

จากตารางที่ 14 พบว่า การส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = .510) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีความคิดเห็นที่ระดับมากและปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน โดยมีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = .768) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน มีความคิดเห็นที่ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.60$, S.D. = .821)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

(n = 20 คน)

ความคิดเห็นด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.30	.657	มาก
2. โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย	4.15	.489	มาก

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย (ต่อ)

(n = 20 คน)

ความคิดเห็นด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
3. บุคลากรในโรงเรียนของท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	3.80	.523	มาก
4. ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้แก่นักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย	3.60	.598	มาก
5. บุคลากรในโรงเรียนของท่านสามารถจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	4.00	.562	มาก
6. บุคลากรในโรงเรียนของท่านสามารถเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม	3.85	.813	มาก
7. บุคลากรในโรงเรียนของท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ	3.70	.657	มาก
รวม	3.80	.523	มาก

จากตารางที่ 15 พบว่าด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = .523) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = .657) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้แก่นักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = .598)

1.1.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทยที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 30 คน)

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	3	10
	หญิง	27	90
วุฒิการศึกษา			
	ปริญญาตรี	18	60
	ปริญญาโท	12	40
	ปริญญาเอก		
ประสบการณ์ในการสอน			
	1 – 5 ปี	4	13.3
	6 – 10 ปี	6	20
	11 – 15 ปี	2	6.7
	16 – 20 ปี	2	6.7
	21 – 25 ปี	1	3.3
	26 – 30 ปี	15	50

จากตารางที่ 16 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 30 คน เป็นชาย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 หญิงจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 90 วุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ระดับปริญญาโทจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 มีประสบการณ์ในการสอนสูงสุด คือ 26 – 30 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และมีประสบการณ์ในการสอนต่ำสุด คือ 1 – 5 ปีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน
ภาษาไทย

(n = 30 คน)

สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียน การสอนภาษาไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	3.80	.925	มาก
1. เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	3.83	.874	มาก
2. เขตพื้นที่การศึกษามีการส่งเสริมงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	3.37	.928	ปานกลาง
3. เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน	3.10	.213	ปานกลาง
4. โรงเรียนของท่านตั้งอยู่ในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้	4.27	.740	มาก
5. โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม	3.80	1.031	มาก
6. โรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.80	.925	มาก
7. โรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน	3.67	.844	มาก
8. บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน	3.63	.718	มาก
9. นักเรียนในโรงเรียนของท่านมีความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.50	.731	มาก
10. ระดับของผลสัมฤทธิ์ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	3.37	.718	ปานกลาง

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน
ภาษาไทย (ต่อ)

(n = 30 คน)

สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียน การสอนภาษาไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
2. ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียน การสอนภาษาไทย	3.87	.860	มาก
1. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.57	.728	มาก
2. ท่านมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการเรียนการสอนภาษาไทย	3.80	.877	มาก
3. ท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับ การเรียนการสอนภาษาไทย	3.87	.860	มาก
4. ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้ กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย	2.93	.907	ปานกลาง
5. ท่านสามารถจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	3.07	1.048	ปานกลาง
6. ท่านสามารถเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับ การเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม	3.33	.844	ปานกลาง
7. ท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอย่าง สม่ำเสมอ	3.00	.910	ปานกลาง

จากตารางที่ 17 พบว่าสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ
การเรียนการสอนภาษาไทย ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ในภาพรวม
 มีความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = .925) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เขตพื้นที่การศึกษา
 หรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน
 มีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = .874) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เขตพื้นที่
 การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน
 มีความคิดเห็นที่ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.10$, S.D. = .213)

ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ในภาพรวมมีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = .860) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความคิดเห็นที่ระดับ มาก คือ ท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = .860) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย มีความคิดเห็นที่ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.93$, S.D. = .907)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

(n = 30 คน)

สภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน	3.90	.845	มาก
1. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้สอดคล้องกับตัวชี้วัด	4.10	.712	มาก
2. ออกแบบกิจกรรมการสอนนักเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูล จากการอ่าน	3.87	.718	มาก
3. ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ก่อนลงมือ เขียนงานประเภทต่างๆ	3.77	.774	มาก
4. ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก การฟังและการดู	3.87	.900	มาก
5. ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนจำแนกกฎเกณฑ์ทาง หลักภาษา	3.90	.845	มาก
6. ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนสามารถประเมินค่าจาก เรื่องที่อ่าน	4.00	.788	มาก
7. ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนประเมินค่างานเขียนของ ตนเองและผู้อื่น	3.87	.900	มาก

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย (ต่อ)

(n = 30 คน)

สภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
8. ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนใช้วิจารณ์ญาณ จากการฟังและดู	4.00	.910	มาก
9. ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนสามารถ วิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีวรรณกรรมในแบบเรียน	3.80	.925	มาก
10. ออกแบบการประเมินทักษะการคิดของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน	3.80	.887	มาก
2. ด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้	4.13	.776	มาก
1. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน	3.73	.944	มาก
2. จัดกิจกรรมการสอนได้ตรงตามแผนการจัดการเรียนรู้	4.17	.913	มาก
3. จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนได้น่าสนใจ ตรงกับเนื้อหา ที่จะสอน	4.27	.944	มาก
4. มีกระบวนการในเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียนมาสู่ความรู้ ใหม่ที่กำลังจะสอนได้	4.27	.828	มาก
5. มีกิจกรรมหรือแบบฝึกที่นักเรียนได้วิเคราะห์ความรู้ที่ได้จาก การอ่าน	4.03	.765	มาก
6. มีกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้ แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ได้ฟังและดู	3.83	.699	มาก
7. จัดกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนใช้วิจารณ์ญาณในการรับ สารประเภทต่างๆ	3.87	.776	มาก
8. เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่กระตุ้นทักษะการคิดได้อย่าง หลากหลาย	4.07	.868	มาก
9. จัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถสรุปกฎเกณฑ์ทางหลัก ภาษาได้อย่างหลากหลาย	4.00	.695	มาก
10. มีรูปแบบในการประเมินผลการเรียนรู้และการคิดของผู้เรียน ได้อย่างหลากหลายและชัดเจน	4.13	.776	มาก

จากตารางที่ 18 พบว่าสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนในภาพรวมมีความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = .845) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้สอดคล้องกับตัวชี้วัด มีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = .712) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ก่อนลงมือเขียนงานประเภทต่างๆ ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = .774)

ด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมมีความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = .776) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนได้น่าสนใจ ตรงกับเนื้อหาที่จะสอน ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .944) และ มีกระบวนการในเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียนมาสู่ความรู้ใหม่ที่กำลังจะสอนได้ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .828) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = .944)

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทยในด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนและด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย มีความคิดเห็นที่ระดับมาก สะท้อนว่าในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เป็นต้นสังกัดนั้นมีการสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอน

ความคิดเห็นของครูสอนภาษาไทยที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย มีความเห็นในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก พิจารณารายข้อที่พบว่ามีค่าคะแนนที่ต่ำ คือ การเชิญผู้รู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้กับผู้เรียน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ควรส่งเสริมในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2. ผลการศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

การศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ผู้วิจัยใช้วิธีสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group)

ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างในประเด็นเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน 5 คน อาจารย์นิเทศก์ จำนวน 8 คน ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากวิธีการศึกษาดังกล่าว ได้ผลการศึกษาดังนี้

2.1 สภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปสภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 3 ประเด็น คือ ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน ปัญหาด้านตัวครู และปัญหาด้านนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ปัญหาจากผู้บริหารโรงเรียน กล่าวคือ ผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน ไม่ได้สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม หรือมีการส่งเสริมให้นำมาใช้ในการเรียนการสอน แต่ขาดความต่อเนื่อง จึงไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ดังข้อเสนอของ อำนาจ สุนทรธรรม (15 ธันวาคม 2560) ในประเด็นนี้ว่า

“ปัญหาใหญ่ของการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ก็มาจากผู้บริหารเป็นสำคัญ บางคนยังไม่รู้เลยว่าความหมายหรือลักษณะที่แท้จริงของภูมิปัญญาคืออะไร ไม่รู้ด้วยซ้ำว่ารอบๆ โรงเรียนของตัวเองนั้นมีอะไรอยู่บ้าง ตรงนี้ถือเป็นปัญหาสำคัญที่สุด”

แนวความคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารมีส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้สอนในโรงเรียนได้สำเร็จหรือไม่ ถ้าผู้บริหารขาดความสนใจในเรื่องนี้ก็ยากที่จะขับเคลื่อนให้ต่อเนื่องได้ ดังที่พยุง ใบบั่ม (15 ธันวาคม 2560) ได้สะท้อนความคิดเห็นไว้ว่า

“เรื่องของการส่งเสริมหรือการนำภูมิปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนนั้น ถ้าจะให้ประสบความสำเร็จ ต้องมาจากการส่งเสริมของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ ถ้าผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญหรือไม่เอาด้วย ก็เปล่าประโยชน์ หรือบางแห่งนำมาใช้ในโรงเรียนก็เป็นไปแบบแกล้งๆ ยังไม่เข้าใจกันเลยว่าจริงๆ แล้วมันใช้ภูมิปัญญาหรือไม่”

ขงยุทธ ไกรบำรุง (15 ธันวาคม 2560) ยังให้ข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าวไว้อีกว่า ผู้บริหารเป็นกำลังหลักที่จะกระตุ้นส่งเสริมให้ครูสามารถนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

“ปัญหาสำคัญที่ทำให้การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรนั้น มาจากผู้บริหารนั่นเอง ถ้าพึงจะให้ครูทำกันเองนั้น บอกตรงๆ เลยว่ายาก ถึงครูจะมีความสามารถมาก แต่หากขาดแรงกระตุ้น กำลังใจ และงบประมาณที่ผู้บริหารจะจัดลงมาให้ นั่น ย่อมทำให้งานไม่สามารถเดินหน้าได้อย่างแน่นอน”

ภูมิพัฒน์ ภาคภูมิ (15 ธันวาคม 2560) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไว้ว่า

“ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่รักการศึกษาค้นหาความรู้ เป็นนักอ่าน และต้องสัมพันธ์กับชุมชน ต้องรู้ว่าในชุมชนที่อยู่รอบๆ โรงเรียนมีภูมิปัญญาอะไรบ้าง แล้วต้องนำครูในโรงเรียนลงไปทำความเข้าใจกับครูภูมิปัญญานั้นๆ แต่ส่วนใหญ่แล้วน้อยคนนักที่จะทำได้แบบนี้ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนจึงไม่ประสบความสำเร็จได้เท่าใดนัก”

จากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในโรงเรียน ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดจากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างจริงจัง ส่งผลให้ขาดการสนับสนุนครูในโรงเรียนให้ขับเคลื่อนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างจริงจัง จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

2.1.2 ปัญหาด้านตัวครู ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สัมฤทธิ์ผลของการขับเคลื่อนเรื่องการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนไม่ดีขึ้น คือ ครู ซึ่งมีประเด็นที่เป็นรายละเอียดย่อยๆ สรุปได้ดังนี้

1. ครูขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่เข้าใจรายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างผิวเผิน จึงไม่เข้าใจแก่นแท้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นอย่างไร ดังที่ วิไลวรรณ สันถะโกมล (15 ธันวาคม 2560) ได้กล่าวไว้ว่า

“การขับเคลื่อนเรื่องการเรียนการสอนโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากการส่งเสริมจากผู้บริหารแล้ว ตัวครูเองก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อยจะสนใจ ไม่ทราบว่ารอบๆ โรงเรียนของตนเองมีภูมิปัญญาอะไรบ้าง และต้องออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างน่าสนใจ”

สมโภชน์ ดอกยอ (15 ธันวาคม 2560) ได้ให้ความคิดเห็นสนับสนุนในประเด็นนี้ว่า

“โดยทั่วไปแล้ว ครูส่วนใหญ่ไม่รู้จักภูมิปัญญา หรือรู้จักก็เพียงผิวเผิน ไม่มีใจรักภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงไม่สนใจที่จะนำมาส่งเสริมหรือนำมาใช้สอนในชั้นเรียน”

ในขณะที่มจรุส คุ่มประสิทธิ์ (15 ธันวาคม 2560) มองว่าครูส่วนใหญ่มักคิดว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนนั้นเป็นเรื่องใหญ่และมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก เป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ดังนี้

“เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนนั้น สำหรับครูโดยทั่วไปมักจะไม่เห็นความสำคัญ มองว่าเป็นเรื่องยาก และที่ท่าๆ กันตามโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการส่งเสริมอาชีพต่างๆ เช่น กัญชงฉาบ ทองม้วน ซึ่งยังไม่ได้เข้าถึงภูมิปัญญาที่แท้จริง เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าครูยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องนี้”

2. ครูขาดความรู้ความสามารถในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในบริบทของโรงเรียน ทำให้ไม่มีทักษะในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในบริบทแวดล้อมโรงเรียนมาใช้ต่อยอดเพื่อจัดการเรียนการสอนได้ ดังที่จักรกฤษณ์ โพธิ์แพงพุ่ม (15 ธันวาคม 2560) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

“ครูที่จะสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนนั้น ต้องเป็นผู้นำกิจกรรม ต้องประสานสัมพันธ์กับชุมชนให้ได้ ดึงคนที่มีความรู้ในชุมชนมีส่วนร่วมในโรงเรียน เป็นความสามารถที่หายากสำหรับครูในยุคนี้”

รุ่งสุรีย์ ใบไม้ (15 ธันวาคม 2560) ได้ให้ข้อเสนอสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวว่าแม้ปัจจุบันจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมายที่ช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ครูส่วนใหญ่ก็ไม่นำมาใช้ และไม่สนใจที่จะหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งภูมิปัญญาต่างๆ ที่มีรอบๆ โรงเรียน ดังนี้

“การเรียนการสอนของครูเดี๋ยวนี้ง่าย ๆ สบาย ๆ เพราะมีตัวอย่างของสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้ครูติดสบาย ไม่ค้นหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่มีอยู่มาให้นักเรียนได้รู้จักการเรียนการสอนจึงไม่น่าสนใจ”

จากปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ครูส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับข้อมูลสารสนเทศ และสื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้จัดระบบและเผยแพร่ไว้ให้เท่านั้น ไม่พัฒนาทักษะในการสืบค้นหาข้อมูล ที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามสภาพของโรงเรียนตนเอง ดังที่ จตุรงค์ ภริมยา (15 ธันวาคม 2560) ได้สะท้อน ปัญหาไว้ว่า

“ครูส่วนใหญ่ไม่เป็นนักสืบค้นข้อมูล แม้ว่ายุคนี้จะเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย แต่ข้อมูลที่เป็นเรื่องใกล้ตัวครูไม่สนใจกันเลย ต้องการแต่สิ่งที่มีคนทำๆ กันแล้ว จัดระบบไว้แล้ว สามารถนำมาใช้ได้ ครูจะทำ แต่เรื่องการสืบค้นข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วนำมา จัดการความรู้ ให้เป็นระบบนั้น ครูยังไม่สามารถทำได้ จึงไม่สามารถนำมาสอนได้”

3. ครูขาดทักษะในการจัดการความรู้ในการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย ดังที่บุปผา พงษ์เพชุลย์ (15 ธันวาคม 2560) ได้เสนอปัญหาไว้ว่า

“ครูส่วนใหญ่ไม่สามารถออกแบบการเรียนรู้น่าสนใจได้ แล้วไม่สนใจที่จะค้นคว้าหาความรู้ที่มีอยู่รอบๆ ตัวมาเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนได้ มองว่าเรื่องของ ภูมิปัญญาเป็นเรื่องยากและไกลตัว จึงไม่สนใจที่จะนำมาสอน”

นอกจากนี้ยังอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า แม้ว่าจะมีเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่แล้ว เพราะเขตพื้นที่มีการกำหนดสาระท้องถิ่นสำหรับการออกแบบการเรียนการสอนไว้ให้ แต่ครู ส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดการความรู้ที่จะออกแบบการเรียนการสอนที่จะบูรณาการสาระท้องถิ่น ให้เข้ากับตัวชี้วัดหรือเนื้อหาของวิชาภาษาไทย อาจเป็นเพราะมีภาระงานอื่นๆ มากและมีสื่อสำเร็จรูป มากมายจึงไม่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในเรื่องการจัดการความรู้ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ อรพิมพรรณ คัมภีร์ (15 ธันวาคม 2560) ที่สะท้อนปัญหาไว้ว่า

“ปัญหาเรื่องการเรียนการสอนส่วนใหญ่แล้วมาจากตัวครู ที่มีภาระหน้าที่ ด้านอื่นๆ มากเกินไป ทำให้ครูไม่มีเวลาสนใจเรื่องการออกแบบการเรียนการสอนที่ บูรณาการเกี่ยวกับภูมิปัญญา เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องแก้ปัญหาก่อนที่ตัวครูก่อน”

4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้ กล่าวคือ ครูไม่ทราบกระบวนการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการสอนอย่างใด อย่างไม่รู้ จึงจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาเฉพาะที่มีในแบบเรียน ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอน ขาดชีวิตชีวา และผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้าสู่ความรู้ใหม่ได้ เกิดความเบื่อหน่ายและ ไม่เห็นความสำคัญของผู้เรียน ดังที่สิริอาภา รัชตะหิรัญ (20 ธันวาคม 2560) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

“ครูส่วนใหญ่ยังไม่ทราบความหมายของภูมิปัญญาอย่างแท้จริง คิดว่าการนำขงรลยนต์มาตัดเป็นกระถางต้นไม้ก็เป็นภูมิปัญญา แต่ที่จริงแล้วภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่ตกทอดกันมาเป็นที่รับรู้ร่วมกันของคนในชุมชน แบ่งออกเป็นหลายแขนง แต่ครูไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้อย่างแท้จริง การสอนเรื่องภูมิปัญญาจึงทำกันอย่างผิวเผิน ไม่สามารถลงพื้นที่ในการค้นหาข้อมูลได้ แล้วไม่รู้ว่าจะนำมาสอนอย่างไร สุดท้ายก็สอนไปแบบแฉกๆ ตามหนังสือเรียน ทำให้ขาดชีวิตชีวา และไม่เชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนกับชีวิตจริงของนักเรียนให้ได้”

ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ทำให้การส่งเสริมเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนไม่ประสบความสำเร็จ คือความสามารถในการสอน และการแสดงทักษะเฉพาะตนด้านภูมิปัญญา กล่าวคือ ครูควรมีความสามารถทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งบ้าง เพื่อช่วยให้มีความเข้าใจในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ดังที่อักษร ธัญญะวานิช (19 ธันวาคม 2560) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

“โรงเรียนที่พบว่ามีการส่งเสริมเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วประสบความสำเร็จนั้น ปัจจัยสำคัญมาจากตัวครู ถ้ามีครูที่มีใจรักและมีความรู้ความสามารถ กล่าวคือ รำ หรือนำกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญาให้นักเรียนร่วมกิจกรรมได้อย่างสนุกสนาน ย่อมทำให้เด็กๆ ได้รู้จักกับภูมิปัญญา และทำให้การเรียนการสอนสนุกสนาน แต่นั่นก็พบได้เป็นส่วนน้อย เพราะส่วนใหญ่แล้วครูมักทำไม่ได้แบบนั้น”

กฤษฎ์พล วิวรรณมงคล (15 ธันวาคม 2560) มีความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้ดังนี้

ครูส่วนใหญ่มักจะสอนไปตามคู่มือครูที่มีอยู่ทั่วไป ขาดทักษะในการออกแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเรื่องการดึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามายังเป็นเรื่องยาก เพราะครูไม่สามารถจัดการความรู้ได้เลยว่าจะเอามาสอนเนื้อหาใด ตัวชี้วัดอะไร และกิจกรรมจะเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์ไม่ได้เลย

จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมกันสะท้อนปัญหาอันเกิดจากตัวครูที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยนั้น ส่วนใหญ่จะเกิดจากปัญหาที่มาจากภายใน กล่าวคือ ในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และศาสตร์การเรียนการสอน ทำให้เคยชินกับสื่อการสอนสำเร็จรูปที่มีอยู่ตามสื่อต่างๆ สามารถหยิบมาใช้ได้โดยสะดวก ส่งผลให้ไม่เกิดทักษะในการสืบค้นหาความรู้ใหม่ๆ หรือองค์ความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ มาจัดการความรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน จึงไม่เกิดทักษะในการจัดการความรู้ตามมาเช่นกัน ท้ายที่สุดการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนก็ไม่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจน

2.1.3 ปัญหาด้านนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด กล่าวโดยสรุปได้ว่า หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายหรือทิศทางการบริหารงานของโรงเรียน ตั้งแต่ส่วนกลางจนถึงเขตพื้นที่การศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาบ่อยครั้ง จนขาดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานต้นสังกัดมีการกำหนดนโยบาย มีแผนการดำเนินงาน แต่ขาดการติดตามผล รวมทั้งขาดการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรที่จะพัฒนาความรู้ให้กับครู ทำให้ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน ดังที่อุบล อำนวย (15 ธันวาคม 2560) ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ถ้าถามกันในเรื่องของความสำเร็จนั้น สาเหตุสำคัญไม่ได้มาจากผู้บริหารหรือครูเท่านั้น แต่มาจากหน่วยงานต้นสังกัด นโยบายนั้น ถูกกำหนดมาจากกระทรวง เขตพื้นที่ต้องนำมาขยายผล แต่ถ้าขาดการส่งเสริม การสนับสนุน บุคลากรที่จะมาให้ความรู้เรื่องนี้กับครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องงบประมาณ ถ้าไม่มีการจัดสรร ก็ย่อมทำให้การส่งเสริมในเรื่องนี้ยากที่จะประสบความสำเร็จ”

ปรัชญา ปานเกตุ (23 ธันวาคม 2560) ได้ให้เหตุผลสนับสนุนเกี่ยวกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดที่ไม่มีความแน่นอนไว้ว่า

“นโยบายของส่วนกลางในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่ค่อยมีความชัดเจน เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาตามผู้บริหาร ทำให้โรงเรียนไม่สามารถขับเคลื่อนอะไรได้อย่างต่อเนื่อง พอจบเรื่องนี่ยังไม่ทันชัดเจน ก็เปลี่ยนใหม่ให้ไปทำเรื่องอื่นๆ แทนสุดท้ายก็ไม่ได้อะไร”

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับวิไลวรรณ สันถะโกมล (15 ธันวาคม 2560) ที่กล่าวว่า

“สาเหตุที่ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องกำหนดนโยบาย ไม่ได้ขับเคลื่อนในเรื่องนี้จริงจังและไม่ได้พัฒนาความรู้ความสามารถของครูในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ทำให้ครูทำกันไปอย่างหลงทิศหลงทาง สุดท้ายก็ไปต่อไม่ได้”

จากการศึกษาแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อสภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ประเด็น คือ ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน ปัญหาด้านตัวครู และปัญหาด้านนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด วิเคราะห์ได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดส่วนหนึ่ง ที่ขาดความต่อเนื่อง ชัดเจน และไม่มีกระบวนการในการติดตามผลอย่างเป็นรูปธรรม อีกส่วนหนึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคล คือ ตัวผู้บริหารโรงเรียนและตัวครู ซึ่งปัญหาส่วนนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยกระบวนการพัฒนาความรู้ในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย สามารถสรุปผลการศึกษาดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 สภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

จากการสัมมนากลุ่มย่อยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปปัญหาเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปประเด็นปัญหาได้เป็น 2 ประเด็นคือ ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนและด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน กล่าวคือ นักศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของรายวิชาอย่างลุ่มลึก ไม่เข้าใจเป้าหมายของตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางตามที่หลักสูตรกำหนด ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ทำให้ไม่สามารถจัดการความรู้เพื่อออกแบบกิจกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพได้ซึ่งอักษรธัญญะวานิช (19 ธันวาคม 2560) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“นักศึกษาของเราพอออกฝึกสอน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือเรื่องการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือไม่สามารถกำหนดเนื้อหา เลือกตัวอย่าง สื่อ หรือออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้”

นอกจากนี้ มุมมองของครูที่เลี้ยงที่ตรวจแผนการจัดการเรียนรู้และสังเกตการณ์จัดการเรียนการสอนของนักศึกษาครูภาษาไทย คือ รุ่งสุรีย์ ไปใหม่ (15 ธันวาคม 2560) มีมุมมองเกี่ยวกับปัญหานี้ว่า

“เด็กฝึกสอนส่วนใหญ่เขียนแผนไม่ได้ เป็นเพราะอะไร เพราะความรู้ในเนื้อหาไม่มี พอความรู้ไม่มีก็ไม่สามารถเลือกเนื้อหา ออกแบบกิจกรรมได้ การคิดขั้นพื้นฐานก็ยังไม่เกิดขึ้นได้”

ในขณะที่ปรัชญา ปานเกตุ (23 ธันวาคม 2560) อาจารย์นิเทศก์ ได้สะท้อนปัญหาจากข้อค้นพบในการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้และนิเทศการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาครูภาษาไทยไว้ว่า

“นักศึกษาส่วนใหญ่คิดวิเคราะห์ไม่เป็น ทำให้ไม่รู้ว่าจะเขียนแผนอย่างไร ซึ่งเป็นการคิดสังเคราะห์ที่สูงกว่าคิดวิเคราะห์ การคิดทั้งสองอย่างนี้เป็นพื้นฐานในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อเขาคิดไม่ได้ ก็ออกแบบการเรียนการสอนไม่ได้”

2.2.2 ด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอน กล่าวโดยสรุปได้ว่า นักศึกษาครูภาษาไทยขาดความสามารถในการจัดกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน การเชื่อมโยงความรู้จากความรู้เก่ามาสู่ความรู้ใหม่ยังไม่ชัดเจน ขาดการใช้สื่อหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน และใช้รูปแบบในการวัดและประเมินผลที่ไม่หลากหลาย ดังที่ ภูมิพัฒน์ ภาคภูมิ (15 ธันวาคม 2560) ได้สะท้อนปัญหาในมุมมองของผู้ใช้บัณฑิตครูภาษาไทย ไว้ว่า

“เมื่อสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอน พบว่า ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมจะเป็นแบบแห้งๆ ไร้ชีวิตชีวา ราบๆ พูดยัดๆ แล้วก็ให้นักเรียนทำใบงานหรือแบบฝึกหัด ไม่ได้มีกิจกรรมอะไรที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดให้กับนักเรียนเลย”

อำนาจ สุนทรธรรม(15 ธันวาคม 2560) ได้ให้ข้อเสนอแนะสนับสนุนในฐานะของผู้ใช้บัณฑิตไว้ว่า

“นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการวัดและประเมินผลแบบเดิมๆ คือ การทำแบบฝึกหัด ไม่มีกิจกรรมที่หลากหลายในการช่วยประเมินความสามารถของนักเรียนเลย”

ทักษะสำคัญอีกประการที่ผู้ใช้บัณฑิตและอาจารย์นิเทศก์คาดหวังว่า นักศึกษาครูภาษาไทยควรมี คือ ทักษะการเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียนให้เข้ากับความรู้ที่ได้รับเข้าไปใหม่ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์เดิมมาต่อยอดกับความรู้ให้สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ดังที่ วิไลวรรณ สันถะโกมล (15 ธันวาคม 2560) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“สิ่งที่นักศึกษาฝึกสอนยังทำไม่ได้ คือจัดการเรียนการสอนที่พยายามเชื่อมโยงความรู้เดิมที่นักเรียนมีอยู่ มาสู่ความรู้ใหม่ที่เขาได้รับเข้าไป ถ้าทำตรงนี้ได้แสดงว่าเขาเป็นผู้ที่มีทักษะคิดดี สามารถจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นการคิดของนักเรียนได้”

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อสภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย สามารถสรุปประเด็นปัญหาได้เป็น 2 ประเด็น คือ ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์ได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นตรงกันว่าความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องมาจากผู้ที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะผู้ที่มีความสามารถดังกล่าวจะมีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ออกแบบการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจน ครบถ้วน และที่สำคัญต้องสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เดิมมาต่อยอดผสมผสานกับสถานการณ์ใหม่ จนสามารถสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ การจัดการเรียนการสอนนั้นย่อมเกิดสัมฤทธิ์ผลที่ดีต่อผู้เรียนมากที่สุด จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ผสมผสานกับแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อให้ได้นักศึกษาครุที่มีศักยภาพด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างสมบูรณ์ จากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 สภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

2.3 ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

จากการสัมมนาในกลุ่มย่อยของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ 2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย 3) คุณลักษณะของนักศึกษาครูที่มีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 รูปแบบการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ กล่าวคือ รูปแบบของการจัดการความรู้ที่พัฒนาควมมีกระบวนการ ปัจจัยสนับสนุนที่ชัดเจน รวมทั้งออกแบบกิจกรรมให้นักศึกษาได้เรียนรู้อย่างแท้จริงและปฏิบัติได้จริง ซึ่งกรณีพล วิวรรณมงคล (15 ธันวาคม 2560) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

“หน้าตาของรูปแบบควรกำหนดปัจจัยสนับสนุนให้ชัดเจน เช่นปัจจัยของรูปแบบขั้นตอน กิจกรรมควรเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการลงมือทำจริง และสามารถถอดบทเรียนหลังการลงมือทำได้”

อรพิมพรรณ คัมภีร์ (15 ธันวาคม 2560) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ไว้ว่า

“การฝึกให้ผู้เรียนถ่ายโยงความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่ได้นั้นเป็นเรื่องสำคัญ ควรออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ถ่ายโยงความรู้มากๆ จะทำให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ”

2.3.2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกประเภทสามารถนำมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย ผู้สอนต้องมีความสามารถในการจัดการความรู้ว่าจะนำมาใช้ในรูปแบบใด ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจ สนุกสนาน ให้นักเรียนได้ลงมือเรียนรู้ ได้รู้จักภูมิปัญญานั้นอย่างจริงจัง แล้วบูรณาการกับการสอนในสาระวิชาภาษาไทยให้ได้ ดังที่ เอนก นาวิกมูล (23 ธันวาคม 2560) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า

“การเรียนการสอนโดยเอาภูมิปัญญาเข้ามาใช้นั้น น่าจะทำให้ห้องเรียนเกิดความสุขสนุกสนาน เมื่อนักเรียนมีความสุขสนุกสนาน จะเรียนรู้อะไรก็จะประสบความสำเร็จ เรื่องนี้เป็นข้อที่ครูจะต้องตระหนักให้มาก และพยายามออกแบบการสอนให้นักเรียนได้เล่น ได้ร้อง ได้รำจริงๆ ก็จะทำให้เขาเกิดความรักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาได้อย่างไม่รู้ตัว”

สิริอาภา รัชตะหิรัญ (20 ธันวาคม 2560) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยว่า ต้องฝึกให้ครูมีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อน แล้วจะสามารถเลือกภูมิปัญญาที่มีอยู่มาออกแบบการเรียนการสอนได้ ดังนี้

“ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญานั้นๆ เป็นอย่างดี ถ้ามีความรู้ความเข้าใจแล้วก็จะมองเห็นแก่น หรือสาระ ที่จะนำมาใช้สอนได้ หมายถึงเกิดการจัดการความรู้แล้ว ถ้าทำได้ดังนี้ไม่ว่าภูมิปัญญาประเภทไหนก็สามารถนำมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้ทั้งนั้น”

2.3.3 คุณลักษณะของนักศึกษาครูที่มีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สรุปลักษณะที่เห็นของผู้เชี่ยวชาญได้ว่า นักศึกษาครูที่มีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำต้องเป็นผู้ที่วางแผนการทำงาน ตรวจสอบความรู้เดิมที่ตนเองมีอยู่ แสวงหาความรู้ จัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ เลือกใช้ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ได้ ทั้งหมดนี้สามารถประเมินได้จากกระบวนการในการออกแบบการเรียนการสอน และความสามารถในการสอน ดังที่ปรัชญา ปานเกตุ (23 ธันวาคม 2560) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

“การจัดการความรู้เป็นพื้นฐานที่ช่วยทำให้เกิดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามกระบวนการจัดการความรู้ จะช่วยทำให้มีทักษะในการคิดที่ดีขึ้น”

กรัณย์พล วิวรรธมมงคล (15 ธันวาคม 2560) มองว่ากระบวนการจัดการความรู้กับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นมีความคล้ายคลึงกัน ถ้าพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ได้ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก็จะเกิดขึ้นตามมา ดังนี้

“ขั้นตอนของการจัดการความรู้กับลักษณะของผู้ที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความคล้ายคลึงกัน หากพัฒนาให้นักศึกษามีทักษะในการจัดการความรู้ได้ สามารถถ่ายโยงความรู้ได้ จะทำให้มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วย”

จากการศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ 2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย และ 3) คุณลักษณะของนักศึกษาครูที่มีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า ควรประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และปัจจัยสนับสนุน และควรผสมผสานขั้นตอนของการจัดการความรู้กับแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพ

2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าควรมีการปูพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชัดเจน และถูกต้องให้กับนักศึกษาครูภาษาไทยเสียก่อน รวมทั้งทักษะในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และควรมี

กิจกรรมที่ให้นักศึกษาครูภาษาไทยได้สัมผัสและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์จริง เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ชาบซึ้ง และเห็นคุณค่าต่อการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยได้ต่อไป

3. คุณลักษณะของนักศึกษาครูที่มีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า เมื่อนักศึกษาครูมีความสามารถในการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ จะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณตามมาด้วย ประเมินได้จากการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาออกแบบการเรียนการสอนบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย

จากการศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 ความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเชื่อมโยงสู่การพัฒนา รูปแบบให้ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญา ท้องถิ่นบูรณาการกับการสอนภาษาไทย สรุปได้ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 การนำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาปรับใช้ในการพัฒนารูปแบบ

ข้อมูลพื้นฐานรายด้าน	รายละเอียด	การปรับใช้ในรูปแบบ
สภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. มีขั้นตอนการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
	2. ครูขาดทักษะในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. มีขั้นตอนการฝึกทักษะในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
	3. ครูขาดทักษะการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย	3. มีขั้นตอนการฝึกทักษะการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย
สภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย	1. ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน	1. ใช้กระบวนการการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ในการพัฒนา 2. พัฒนาเกณฑ์การประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนที่สะท้อนความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย
	2. ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน	1. ใช้กระบวนการการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ในการพัฒนา 2. พัฒนาเกณฑ์การประเมินความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สะท้อนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

ตารางที่ 19 การนำผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานมาปรับใช้ในการพัฒนารูปแบบ (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานรายด้าน	รายละเอียด	การปรับใช้ในรูปแบบ
ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย	1. องค์ประกอบของรูปแบบ	ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และ ปัจจัยสนับสนุน
	2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทย	ใช้เนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักในการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
	3. คุณลักษณะของนักศึกษาครูภาษาไทยที่มีสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	1. ใช้กระบวนการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ในการพัฒนา 2. พัฒนาเกณฑ์การประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนที่สะท้อนความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย 3. พัฒนาเกณฑ์การประเมินความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สะท้อนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

3. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1 ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1.1 ผลการศึกษากรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษา

ครูภาษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีต่างๆ จนนำมาสู่การสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบ ซึ่งหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่นำมาใช้มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการสอน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
6. การศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบ

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1. ผลการศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการสอน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนและองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ของ Joyce และ Weil (2000) และกรมวิชาการ (2544: 15) พบว่าการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ที่มาของรูปแบบการเรียนการสอน (Orientation to the Model) เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ของรูปแบบการสอนประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีข้อสมมติ หลักการและแนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน

ระยะที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอน (The Model of Teaching) เป็นการอธิบายถึงรูปแบบการเรียนการสอน

ระยะที่ 3 การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (Application) เป็นการให้คำแนะนำและตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำรูปแบบการสอนไปใช้ให้ได้ผล เช่น ควรใช้กับเนื้อหาประเภทใด ควรใช้กับผู้เรียนในระดับใด เป็นต้น

ระยะที่ 4 ผลที่ได้จากการใช้รูปแบบการสอนทั้งผลทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Nurturing Effect) เป็นการระบุถึงผลของการใช้รูปแบบการสอนที่คาดว่าจะเกิดแก่ผู้เรียน ทั้งผลทางตรงซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของรูปแบบการสอนนั้น และผลทางอ้อมซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการใช้รูปแบบการสอนนั้นซึ่งเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการพิจารณาและเลือกรูปแบบการสอนไปใช้

จากผลการศึกษาผลการศึกษาลักษณะและแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการสอน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย เป็น 4 ระยะเช่นเดียวกัน

2. ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ผู้วิจัยได้การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ พบว่า Davenport (1998: 22) วิจารณ์ พานิช (2551: 88) และประพนธ์ ผาสุกยึด (2548:56) ได้อธิบายแนวคิด การจัดการความรู้ไว้ดังนี้ การจัดการความรู้เป็นการแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความรู้ที่มีอยู่ในตัวตน (Tacit Knowledge) หรือความรู้แฝงที่เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานอันเป็นลักษณะของภูมิปัญญา ส่วนความรู้ที่อีกประการหนึ่งเป็นความรู้ที่มองเห็นได้ชัดหรือได้มีการบันทึกไว้แล้ว (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่คนสร้างขึ้นแล้วบันทึกจัดรวบรวมไว้ในรูปแบบของเอกสาร โดยความรู้ทั้งสองประเภทสามารถเปลี่ยนสถานะได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งความรู้ที่เป็นความรู้ประเภทชัดแจ้งจะใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเป็นหลัก ส่วนความรู้แฝงถือว่าเป็นความรู้ฝังลึกจะใช้กระบวนการและคนเป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าหากความรู้ทั้งสองประเภทมีการจัดการและจัดเก็บก็จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ความรู้นั้นจะกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อเราอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ยังพบว่า ประเวศ วะสี (2548: 53) ฐิติพร ชมพุกำ (2547: 124) อีระ รุญเจริญ (2548: 154) และวิจารณ์ พานิช (2551: 88) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่าการจัดการความรู้ที่แท้จริงเป็นการจัดการความรู้โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน และเป็นการดำเนินกิจกรรมกันโดยกลุ่มผู้ทำงานเพื่อช่วยกันดึง “ความรู้ในตัวคน” และ “คว่า” (Capture) ความรู้ภายนอกองค์กรมาใช้ในการทำงานและคอยคว้าความรู้ที่เกิดจากการทำงานมายกระดับความรู้และนำกลับไปใช้ในการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น

จากผลการศึกษาแนวคิดการจัดการความรู้ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้

3. ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้ พบว่า Hunter (1995) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการถ่ายโยงความรู้ไว้ 2 ประการ คือ 1) การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นหัวใจและเป็นส่วนสำคัญของการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์และกระบวนการทางความคิด (Mental Processes) ในขั้นสูงอื่นๆ ทั้งหมด นอกจากนี้ยังเป็นหัวใจสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์ผลผลิตที่มีความงดงามด้วย และ 2) การถ่ายโยงการเรียนรู้มีส่วนสำคัญที่จะช่วยประหยัดเวลาและพลังงานเพราะการเรียนรู้ที่มีมาก่อนนั้น จะช่วยเอื้อหรือเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้ใหม่ และสามารถลดหรือเพิ่มเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ ซึ่งสามารถสรุปหลักการในพัฒนาทักษะการถ่ายโยงความรู้ได้ 3 ประการ ดังนี้

1. การสร้างสถานการณ์หรือสภาพปัญหาเพื่อให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ทางปัญญา
2. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ตัวอย่างที่มีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับที่เคยเรียนรู้มาแล้ว

3. การสอนให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการอย่างถ่องแท้

จากผลการศึกษาแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมา กำหนดเป็นขั้นตอนหนึ่งของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่พัฒนาขึ้นโดยผสมผสานกับกระบวนการจัดการความรู้

4. ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสาระการเรียนรู้ที่จะใช้เป็นเนื้อหาสำหรับฝึกการจัดการความรู้และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบดังกล่าว

ผลการศึกษาประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2539) สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง (2542) ยูเนสโก (2003) และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2558) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญา

ท้องถิ่นไว้แตกต่างกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สรุปรวมได้เป็น 10 ประเภท มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเชื่อและประเพณี หมายถึง แนวความคิดที่นำมาซึ่งการปฏิบัติแล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตประจำวัน แบ่งออกเป็นความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้าม ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ให้ปฏิบัติ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับสังคม

2. ภาษา หมายถึง ระบบเสียง ไวยากรณ์ ตัวอักษร การสื่อสารทั้งที่เป็นการใช้ภาษาและภาษาที่เป็นสัญลักษณ์ของภาษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

3. วรรณกรรม หมายถึง นิทานพื้นบ้าน นิทานภูมิปัญญา ตำนานพื้นบ้าน บทสวด บทกล่อมเด็ก สำนวนภาษิต ปริศนาคำทาย วรรณกรรมที่บันทึกในเอกสารโบราณ เช่น สมุดข่อยโบราณ

4. ศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อความงามทางจิตใจ เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าความเป็นตัวตนของท้องถิ่น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

5. ศิลปะการแสดง หมายถึง การร้อง การรำ การเต้น การฟ้อน การบรรเลงดนตรี การแสดงเพลงพื้นบ้าน การสวดทำนองต่างๆ

6. การละเล่น หมายถึง การเคลื่อนไหวที่กระทำด้วยความสมัครใจ มีรูปแบบกติกา เช่น การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน การต่อสู้ป้องกันตัว

7. การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ เช่น ป่าชุมชน เกษตรอินทรีย์ โครงการชุมชนเข้มแข็ง ธนาคารความดี เป็นต้น

8. อาหารและสุขภาพอนามัย หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับคหกรรมศาสตร์ การหาอาหาร การปรุงอาหาร การจัดสำรับ การดูแลรักษาสุขภาพ การรักษาโรค แพทย์แผนไทย แพทย์พื้นบ้าน

9. การประกอบอาชีพ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ประมง อุตสาหกรรม

10. งานช่างฝีมือ หมายถึง องค์ความรู้ในเชิงช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน เช่น ทอผ้าจกสาน เครื่องปั้นดินเผา แกะสลัก เครื่องประดับ เครื่องหนัง งานไม้ งานโลหะ งานเย็บปักถักร้อย งานดอกไม้ เป็นต้น

5. ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องใช้วิจารณญาณในการดำรงชีวิตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลที่รวดเร็วหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณของครู เพราะเป็นผู้ฝึกกระบวนการคิดและเป็นต้นแบบแก่นักเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการคิดพิจารณาเหตุการณ์ สภาวะการณ์ของปัญหา หรือข้อโต้แย้งอย่างรอบคอบโดยใช้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผล ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินหรือตัดสินใจข้อสรุปได้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า

Dressel และ Mayhew (1957), Ennis (1985), Paul (1993), Decoroli (1973), ทิศนา แคมมณี (2540) และ อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์ (2556) ได้แบ่งองค์ประกอบของกระบวนการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้มีความคล้ายคลึงกัน อาจมีความแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น สามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายของการคิด
2. การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล
4. การตีความข้อมูล
5. การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. การประเมินและสรุปผล
7. การนำผลไปประยุกต์ใช้

จากผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

6. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสั่งสม ผ่านการสืบทอด ประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการกับทุกสาระการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและสืบสานให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

การเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 สาระ คือ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู การพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา และสาระที่ 5 วรรณคดีวรรณกรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) และมีการนิยามความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) บางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็น กระบวนทัศน์ (Paradigm) ของคนในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ เพื่อ ความอยู่รอด แต่คนในท้องถิ่นจะสร้างความรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติ เป็นความรู้ ความคิด ที่นำมาใช้ในท้องถิ่นของตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติ ผู้รู้จึงกลายเป็น ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับภาษา ยารักษาโรค และการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านอย่างสงบสุข

เนื้อหาในรายวิชาภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ ภูมิปัญญาทางภาษา ซึ่งเป็นความรู้ทางภาษา วรรณกรรมท้องถิ่น บทเพลง สุภาษิต คำพังเพยในแต่ละ ท้องถิ่น ที่ได้ใช้ภาษาในการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทางสังคมที่ต่างกัน โดยนำภูมิปัญญาทางภาษามาใช้ในการสั่งสอนอบรมพิธีการต่างๆ การบันเทิงหรือการละเล่น มีการแต่ง เป็นคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนิทาน นิทานปรัมปรา ตำนาน บทเพลง บทร้องเล่น บทเห่กล่อม บทสวดต่างๆ บททำขวัญ เพื่อประโยชน์ทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำถิ่น (สำนัก วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) นอกจากนี้เนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ ยังสามารถนำมาเรียบเรียงเป็นเนื้อหาสำหรับนักเรียนได้เรียนรู้ตามทักษะ ทางวิชาภาษาไทย คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้อย่างน่าสนใจและเกิดความสำนึกรักท้องถิ่นของตนได้อีกด้วย

การที่ครูจะนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีข้อมูลอยู่ ทั่วไป ในแต่ละบริบทของโรงเรียน มาใช้ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยให้ ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ด้วย

เพื่อที่จะสามารถเลือกสรรองค์ความรู้ จัดระบบหมวดหมู่ และสามารถเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างถูกต้องชัดเจน โดยยึดตามรูปแบบการจัดการความรู้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับการถ่ายโยงความรู้

การถ่ายโยงการเรียนรู้ เป็นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ โดยที่ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกหัด ฝึกฝน เกี่ยวกับความรู้หรือทฤษฎีต่างๆ จนเชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนนั้น มาประยุกต์ใช้ หรือเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนการถ่ายโยงจึงเป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนอย่างเชี่ยวชาญ ส่วนการจัดการความรู้นั้น เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องตั้งเป้าหมายในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ จัดระบบของความรู้และกลั่นกรองความรู้เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ซึ่งทั้งแนวคิดการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้สามารถนำมาผสมผสานกันเป็นรูปแบบในการเรียนรู้ได้อย่างลงตัว

สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยนั้น นักศึกษาครูต้องค้นคว้าองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในบริบทของโรงเรียนตนเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล จัดระบบข้อมูล และเลือกใช้ข้อมูลมาออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้วิชาภาษาไทยที่บูรณาการกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้ขั้นตอนการจัดการความรู้ทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้

สำหรับขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ นักศึกษาครูจะต้องนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แยกประเภทไว้แล้ว มาวิเคราะห์และกลั่นกรองเพื่อกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดรายวิชาภาษาไทย โดยต้องเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับการสร้างหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งเป็นประสบการณ์เดิมของตน มาสู่ประสบการณ์ใหม่ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการพัฒนาทักษะการถ่ายโยงความรู้ 3 ประการ คือ 1) การสร้างสถานการณ์หรือสภาพปัญหาเพื่อให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ทางปัญญา 2) การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ตัวอย่างที่มีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับที่เคยเรียนรู้มาแล้ว 3) การสอนให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการอย่างถ่องแท้มาผสมผสานในขั้นตอนนี้ เพื่อให้ให้นักศึกษาครูสามารถนำองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้ ก่อนที่จะพัฒนาในขั้นตอนต่อไป

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นขั้นตอนการคิดพิจารณาเหตุการณ์ สภาวะการณ์ปัญหา หรือข้อโต้แย้งอย่างรอบคอบโดยใช้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผล ใช้ทักษะ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินหรือตัดสินใจข้อสรุปได้ โดยมีขั้นตอนในการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายของการคิด 2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล 5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและ สรุปผล 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้

การจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ที่ผสมผสานกันนั้น สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณได้ กล่าวคือ การจัดการ ความรู้มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ จะเห็นได้จากกระบวนการจัดการ ความรู้แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และ กลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่ง กระบวนการทั้ง 6 ขั้นตอนนี้มีความสอดคล้องกับขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ จึงเป็นไปได้ว่า เมื่อนักศึกษาคูมีความสามารถในการจัดการความรู้ ย่อมทำให้เกิดความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณด้วยเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3.2 ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการ

1.1 การจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้จากเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการ ความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยได้เพราะการผสมผสานกระบวนการของการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้จะเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.2 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยให้นักศึกษาครูมีความสามารถในการบูรณาการเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้

2.1 เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย

2.2 เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

3. เนื้อหาที่ใช้

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้

3.2 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

4. เครื่องมือการจัดการความรู้ที่นำมาใช้

4.1 ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices- CoPs) คือ การให้นักศึกษาครูได้สร้างเครือข่ายของครูสอนภาษาไทย ที่ร่วมกันค้นคว้าหาองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย โดยอาจแบ่งกลุ่มเป็นระดับชั้นเดียวกัน หรือโรงเรียนเดียวกัน

4.2 การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) คือ การที่ผู้วิจัยและครูพี่เลี้ยง รวมทั้งผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาครูภาษาไทยใน

การเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

4.3 การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews - AAR) คือ การอภิปรายเกี่ยวกับผลงานที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนภาษาไทย โดยนักศึกษาคณะครุศาสตร์ไทย ผู้วิจัย อาจารย์นิเทศก์ และครูที่เลี้ยงร่วมกันอภิปราย

4.4 แหล่งผู้รู้ในชุมชน (Center of Excellence - CoEs) เป็นการกำหนด แหล่งผู้รู้ชุมชน สามารถทราบได้ว่าจะสอบถามผู้รู้ได้ที่ไหน อย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.5 เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) เป็นการประชุมซึ่งเชิญสมาชิกจากทีมอื่น มาแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจให้แก่ทีมซึ่งต้องการความช่วยเหลือ

5. ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบ

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทย เป็นรูปแบบที่นำมาใช้โดยผู้วิจัยเป็นผู้ถ่ายทอดให้กับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทย ด้วยกระบวนการฝึกอบรมระยะสั้น ดังนั้นจึงต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนสนับสนุนการใช้รูปแบบตามที่ Joyce and Weil (2009: 100) ได้กล่าวไว้ว่ามี 4 ระบบได้แก่ ขั้นตอนของรูปแบบ (Syntax หรือ Phases) ระบบสังคม (Social System) หลักการตอบสนอง (Principles of Reaction) และระบบสนับสนุน (Support System) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ปัจจัยด้านขั้นตอนของรูปแบบ (Syntax หรือ Phases) คือ การจัดลำดับ ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทยอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นเป็นตอน มีจำนวน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan: T) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหา การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 2 ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge: S) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหากระบวนการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดย ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 พิจารณาหมวดหมู่ให้เป็นระบบ(Consider the category as a system: C) ฝึกปฏิบัติการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์จบแล้วกลั่นกรอง (Analyze and moderation: A) ฝึกทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดรายวิชาภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 5 ตรึกตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge: C) ฝึกทักษะการนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล มาออกแบบหน่วยการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นของตนเอง

ขั้นตอนที่ 6 แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share: E) นำเสนอผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วร่วมกันวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 7 ประยุกต์ปล้นกับงานตน (Applied to the job: A) ผู้วิจัยออกนิเทศติดตามผลการสอนของนักศึกษาครูที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้โดยบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 ครั้งร่วมกับครูพี่เลี้ยง โดยพิจารณา 3 ขั้นตอน คือ 1) ชี้แนะ 2) ชี้สอน และ 3) ชี้สรุป รวมทั้งการใช้สื่อ บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.2 ปัจจัยด้านระบบสังคม (Social System) คือ บทบาทหน้าที่ของนักเรียนและครูในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูอาจจะเป็นเพียงผู้ที่ให้คำแนะนำ ส่วนนักเรียนเป็นผู้ค้นหาความรู้และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย นักศึกษาครูภาษาไทยมีบทบาทในการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน ฝึกปฏิบัติจริง ลงพื้นที่จริง ด้วยรูปแบบกระบวนการกลุ่ม การนำเสนอ วิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ส่วนผู้วิจัย อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ทำหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงคอยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

5.3 ปัจจัยด้านหลักการตอบสนอง (Principles of Reaction) คือ วิธีการที่ครูใช้ในการตอบสนองต่อพฤติกรรมแสดงออกของนักเรียน สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ใช้เครื่องมือในการจัดการความรู้เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมแสดงออกของนักศึกษาครูภาษาไทย 5 วิธี ได้แก่ 1) ชุมชนนักปฏิบัติ

(Community of Practices- CoPs) 2) การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) 3) การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews - AAR) 4) แหล่งผู้รู้ในชุมชน (Center of Excellence - CoEs) 5) เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) โดยผู้วิจัย อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษา คอยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในทุกวิธีการ

5.4 ปัจจัยด้านระบบสนับสนุน (Support System) คือ การกำหนดเงื่อนไขหรือสิ่งที่จำเป็นในการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จ สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยนั้น ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ดำเนินการถ่ายทอดไปตามกระบวนการของรูปแบบ โดยร่วมมือกับอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง กระตุ้นให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเลือกข้อมูลนั้นมาออกแบบการเรียนการสอนบูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

6.1 เอกสารประกอบอบรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

6.2 ผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรีจำนวน 6 คน

6.3 ศูนย์เรียนรู้วิถีไทยวิถีธรรมบ้านแม่คุณ ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

7. การวัดและประเมินผล

กระบวนการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยมีการวัดและประเมินผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

7.1 การวัดและประเมินผลเชิงปริมาณ ได้แก่

7.1.1 ความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย หมายถึง คะแนนที่ได้จากการประเมินผล ความรู้ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญา

ท้องถิ่น รวมทั้งความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการประเมิน การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่น การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการสาระ ท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถวัดเป็น คะแนนได้โดยการใช้แบบวัดความสามารถในการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

7.1.2 ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย หมายถึง ระดับพฤติกรรมที่ได้จากการนิเทศการสอนของนักศึกษาครูที่จัดการเรียนรู้ตามแผน การจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบให้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยพิจารณา 3 ขั้นตอน คือ 1) ชี้นำ 2) ชี้นสอน และ 3) ชี้นสรุป รวมทั้งการใช้สื่อ บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถวัดเป็น คะแนนความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

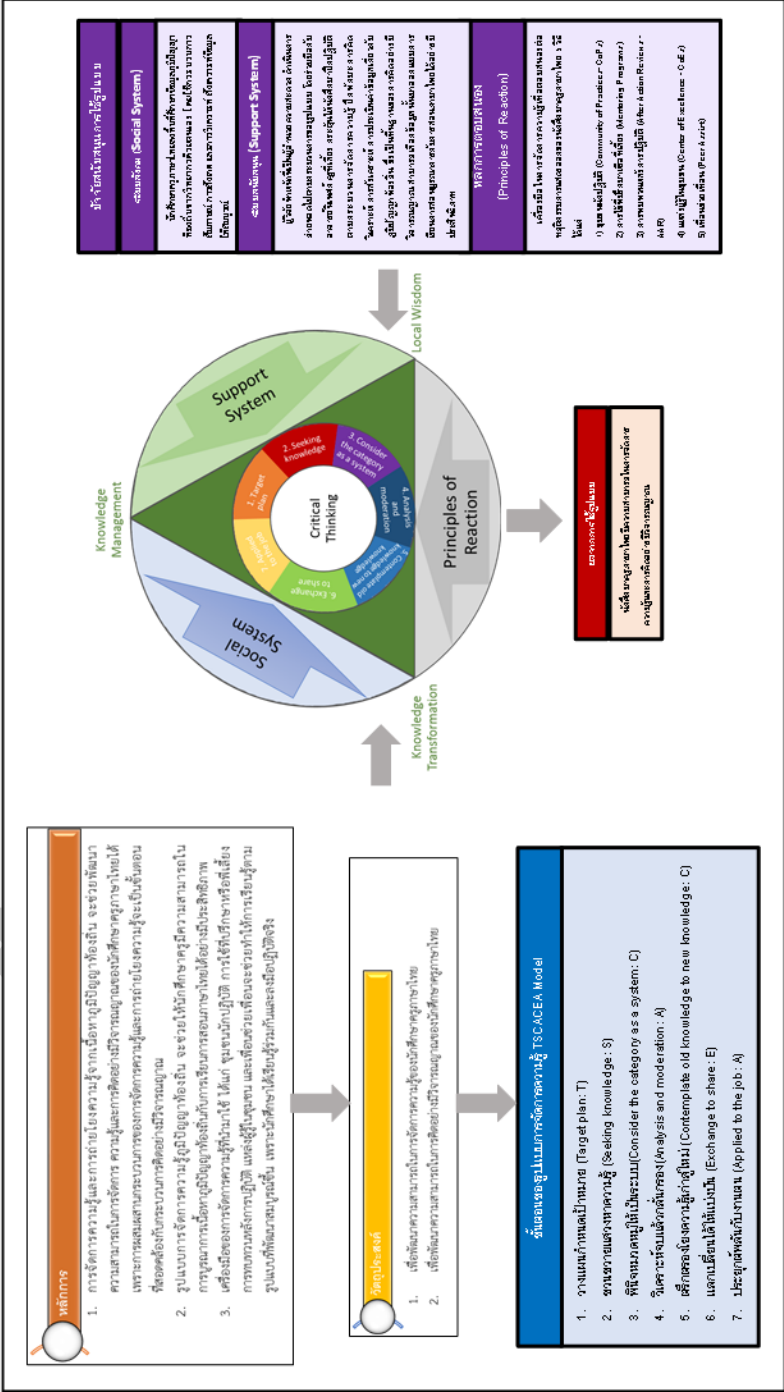
7.1.3 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครู ภาษาไทย หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครู 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) การกำหนด เป้าหมายของการคิด 2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล 5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและสรุปผล และ 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้ สามารถวัดเป็นคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วย แบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

7.2 การวัดและประเมินผลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การถอดบทเรียนจากผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อ ส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย คือนักศึกษาครูภาษาไทย อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

จากองค์ประกอบดังกล่าวแสดงเป็นแผนภาพร่างรูปแบบการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยได้ตั้งแผนภาพที่ 7

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโอนความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย

TSCACEA Model

แผนภาพที่ 7 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโอนความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย

3.3 ผลการตรวจสอบและรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

รูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นหาคุณภาพโดยการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ(Connoisseurship) จำนวน 10 คน เพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยและเอกสารประกอบการอบรมการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ(Connoisseurship) มีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประยุกต์มาใช้เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดของความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือไม่ อย่างไร
2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้มีความชัดเจน แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ขั้นตอนการจัดการความรู้ที่ผสมผสานกับการถ่ายโยงความรู้ (ตัวแปรต้น) และผลที่เกิดหลังจากการจัดการความรู้ตามรูปแบบดังกล่าว (ตัวแปรตาม) หรือไม่ อย่างไร
3. ขั้นตอนในการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หรือไม่ อย่างไร
4. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย สามารถนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้หรือไม่ อย่างไร
5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ 5.1) รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย 5.2) เอกสารประกอบการอบรมการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามรูปแบบการจัดการความรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย 5.3) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5.4) แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย และ 5.5) แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย สร้างได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องและครบถ้วนตามนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่อย่างไร

การสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ตามประเด็นดังกล่าวข้างต้น
ได้ข้อสรุปดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 สรุปข้อมูลการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ประเด็น	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ	ผล
1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ประยุกต์มาใช้เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดของความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือไม่ อย่างไร	แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประยุกต์มาใช้เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดของความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นอย่างดี เพราะขั้นตอนของการจัดการความรู้กับคุณลักษณะของผู้มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความคล้ายคลึงกัน เมื่อผสมผสานกับการถ่ายโยงความรู้จะทำให้กระบวนการของการจัดการความรู้มีความสมบูรณ์มากขึ้น	สามารถนำไปใช้ได้

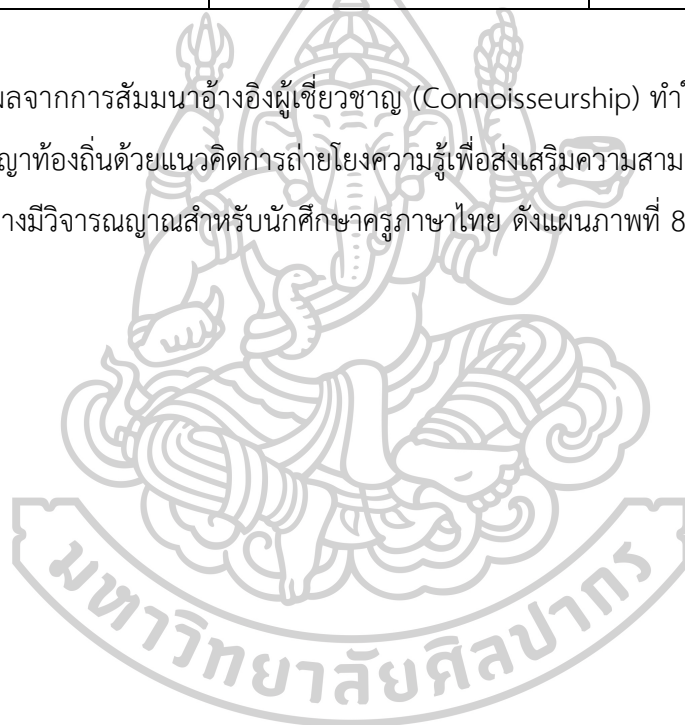
ตารางที่ 20 สรุปข้อมูลการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) (ต่อ)

ประเด็น	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ	ผล
2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้มีความชัดเจน แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ขั้นตอนการจัดการความรู้ที่ผสมผสานกับการถ่ายทอดความรู้ (ตัวแปรต้น) และผลที่เกิดหลังจากการจัดการความรู้ตามรูปแบบดังกล่าว (ตัวแปรตาม) หรือไม่อย่างไร	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้มีความชัดเจน แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ขั้นตอนการจัดการความรู้ที่ผสมผสานกับการถ่ายทอดความรู้ (ตัวแปรต้น) และผลที่เกิดหลังจากการจัดการความรู้ตามรูปแบบดังกล่าว (ตัวแปรตาม)	สามารถนำไปใช้ได้
3. ขั้นตอนในการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หรือไม่ อย่างไร	ขั้นตอนในการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ แต่ควรสอดแทรกกระบวนการจัดการความรู้เข้าไปใช้ในขั้นตอนที่เป็นการอบรมเพื่อพัฒนา นักศึกษาด้วย และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในคู่มือให้เป็นสมรรถนะ ไม่ใช่กำหนดเพียงองค์ความรู้เท่านั้น	สามารถนำไปใช้ได้โดยปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
4. รูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย สามารถนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้หรือไม่ อย่างไร	รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย สามารถนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้	สามารถนำไปใช้ได้

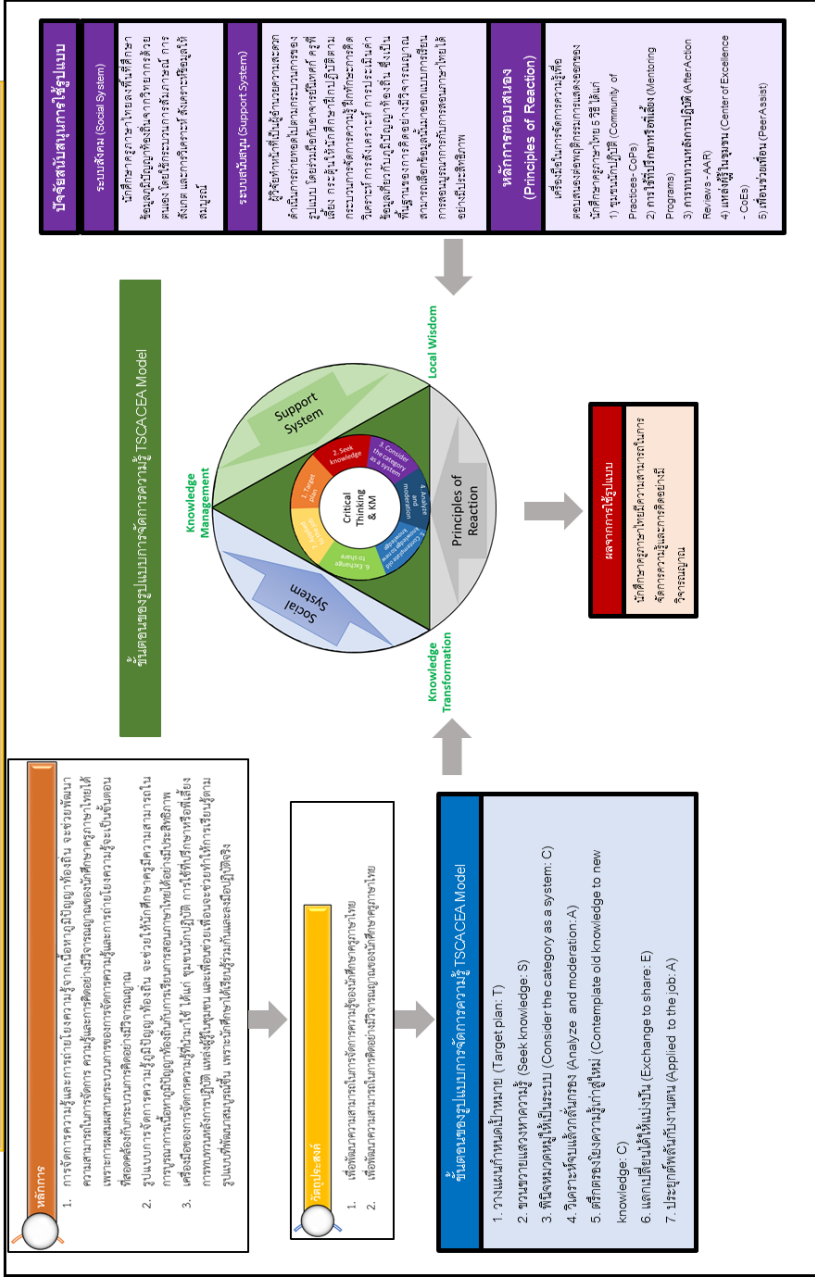
ตารางที่ 20 สรุปข้อมูลการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) (ต่อ)

ประเด็น	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ	ผล
5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สร้างได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องและครบถ้วนตามนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ อย่างไร	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สร้างได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องและครบถ้วนตามนิยามศัพท์เฉพาะ แต่ควรปรับปรุงการใช้ภาษาในข้อความถามให้มีความกระชับและชัดเจน	สามารถนำไปใช้ได้โดยปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ผลจากการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ทำให้ได้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ดังแผนภาพที่ 8

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโอนความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และความคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุศึกษาไทย
TSCACEA Model

แผนภาพที่ 8 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโอนความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และความคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุศึกษาไทย

ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

กระบวนการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I) : การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ในขั้นนี้ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นและผ่านการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ชั้นปีที่ 5ที่กำลังออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 55 คน โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน 3 วัน 18 ชั่วโมง แล้วสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เพื่อผู้วิจัยจะติดตามผลโดยการนิเทศแบบชี้แนะร่วมกับครูพี่เลี้ยง ณ โรงเรียนที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์ จำนวน 8 โรงเรียน นักศึกษาจำนวน 19 คน ดังนี้

ตารางที่ 21 รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	โรงเรียน	ที่ตั้ง	จำนวน นักศึกษา (คน)
1	โรงเรียนกาญจนานุเคราะห์	อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี	3
2	โรงเรียนวิสุทธิรังษี	อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี	3
3	โรงเรียนวัดวังศาลา	อำเภอด่านมะขาม จังหวัดกาญจนบุรี	2
4	โรงเรียนบ้านวังโพธิ์	อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี	2
5	โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 45	อำเภอบนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	3
6	โรงเรียนบ่อพลอยรัชดาภิเษก	อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี	2
7	โรงเรียนอนุบาลด่านมะขามเตี้ย	อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี	2
8	โรงเรียนหนองปรือพิทยาคม	อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี	2

การนำรูปแบบไปใช้ ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 6 สัปดาห์ ผู้วิจัยประเมินผลการวิจัย 3 รายการตามจุดประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ คือ 1) การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย และ 3) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

1. ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบจำนวน 30 ข้อที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นข้อสอบชุดเดียวกัน ได้ผลการประเมินดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ

คะแนน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	คะแนนร้อยละ	ระดับความสามารถ	t	df	p
ก่อนการใช้รูปแบบ	30	14.96	2.741	49.86	ควรปรับปรุง	-23.308*	54	.000
หลังการใช้รูปแบบ	30	25.38	1.909	84.60	ดีมาก			

*p - value < .05

จากตารางที่ 19 พบว่า คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการใช้รูปแบบที่ระดับควรปรับปรุง ($\bar{x} = 14.96$, S.D. = 2.741) และ คะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการใช้รูปแบบที่ระดับดีมาก ($\bar{x} = 25.38$, S.D. = 1.909)

2. ผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

2.1 การเปรียบเทียบผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 และ 2

ผู้วิจัยได้ประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จากการนิเทศจำนวน 2 ครั้ง มีผลการประเมินดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 คะแนนความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

คะแนน ความสามารถใน การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการสอน ภาษาไทย	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย $\bar{x}$	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	คะแนน ร้อยละ	ระดับ ความสามารถ	t	df	p
นิเทศครั้งที่ 1	5	2.60	.239	52	ปานกลาง	-27.160*	18	.000
นิเทศครั้งที่ 2	5	4.35	.191	87	มาก			

*p - value < .05

จากตารางที่ 23 พบว่าคะแนนความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ครั้งที่ 2 มีคะแนนสูงกว่าครั้งที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 1 ที่ระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.60, S.D.=.239) และคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 2 ที่ระดับ มาก ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = .191)

2.2 ผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยจำแนกรายด้าน

ตารางที่ 24 เปรียบเทียบความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย
ของนักศึกษาครูภาษาไทย

(n = 19 คน)

ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษา ครูภาษาไทย	นิเทศครั้งที่ 1			นิเทศครั้งที่ 2		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้	2.48	.428	น้อย	4.22	.295	มาก
1. กำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูล	2.37	.496	น้อย	4.00	.333	มาก
2. การวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.37	.496	น้อย	4.32	.478	มาก
3. คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ประกอบการสอนภาษาไทยได้ถูกต้อง	2.63	.496	ปานกลาง	4.37	.597	มาก
4. เนื้อหาของภูมิปัญญาสอดคล้องกับบริบท ของท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียน	2.58	.607	ปานกลาง	4.16	.686	มาก
2. ด้านการแสวงหาความรู้	2.59	.392	ปานกลาง	3.94	.413	มาก
1. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตาม แผนที่วางไว้	2.53	.612	ปานกลาง	4.05	.780	มาก
2. มีทักษะในการสัมภาษณ์วิทยากรเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.58	.507	ปานกลาง	3.89	.658	มาก
3. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบถ้วนตาม องค์ประกอบ	2.63	.597	ปานกลาง	3.47	.562	มาก
4. ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจาก แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	2.63	.496	ปานกลาง	4.11	.737	มาก
3. ด้านการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ	2.50	.449	ปานกลาง	4.49	.406	มาก
1. บันทึกข้อมูลการลงพื้นที่ภาคสนามครบถ้วน	2.42	.607	น้อย	4.26	.733	มาก
2. นำสาระท้องถิ่นมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นสื่อ ในการจัดการเรียนการสอน	2.53	.612	ปานกลาง	4.63	.597	มากที่สุด
3. เรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ชัดเจน	2.58	.507	ปานกลาง	4.58	.607	มากที่สุด

ตารางที่ 24 เปรียบเทียบความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย
ของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษา ครูภาษาไทย	นิเทศครั้งที่ 1			นิเทศครั้งที่ 2		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
4. ด้านการวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้	2.61	.262	ปานกลาง	4.48	.260	มาก
1. วิเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาจากการเก็บ ข้อมูลได้ถูกต้อง	2.68	.478	ปานกลาง	4.42	.507	มาก
2. ระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับ เนื้อหาของภูมิปัญญา	2.68	.478	ปานกลาง	4.63	.597	มากที่สุด
3. ออกแบบหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่นได้ อย่างถูกต้อง	2.74	.452	ปานกลาง	4.53	.612	มากที่สุด
4. เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างครบถ้วนตาม องค์ประกอบ	2.47	.513	น้อย	4.47	.612	มาก
5. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเน้น บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.47	.513	น้อย	4.37	.496	มาก
5. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	2.63	.284	ปานกลาง	4.40	.339	มาก
1. จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่การเรียนการสอน น่าสนใจ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.47	.612	น้อย	4.47	.513	มาก
2. จัดกิจกรรมชั้นสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	2.58	.607	ปานกลาง	4.63	.496	มากที่สุด
3. กิจกรรมการเรียนรู้มีการสอดแทรกสาระ ท้องถิ่นอย่างชัดเจน	2.74	.452	ปานกลาง	4.42	.692	มาก
4. สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลายสอดคล้อง กับกิจกรรมการเรียนรู้และสาระท้องถิ่น	2.68	.478	ปานกลาง	4.21	.787	มาก
5. กำหนดแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ สาระท้องถิ่น	2.68	.478	ปานกลาง	4.26	.733	มาก
6. ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้	2.71	.307	ปานกลาง	4.51	.373	มากที่สุด
1. กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย	2.79	.419	ปานกลาง	4.68	.478	มากที่สุด
2. กระตุ้นผู้เรียนให้พัฒนาชิ้นงาน/ภาระงานที่ สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น	2.89	.315	ปานกลาง	4.68	.478	มากที่สุด

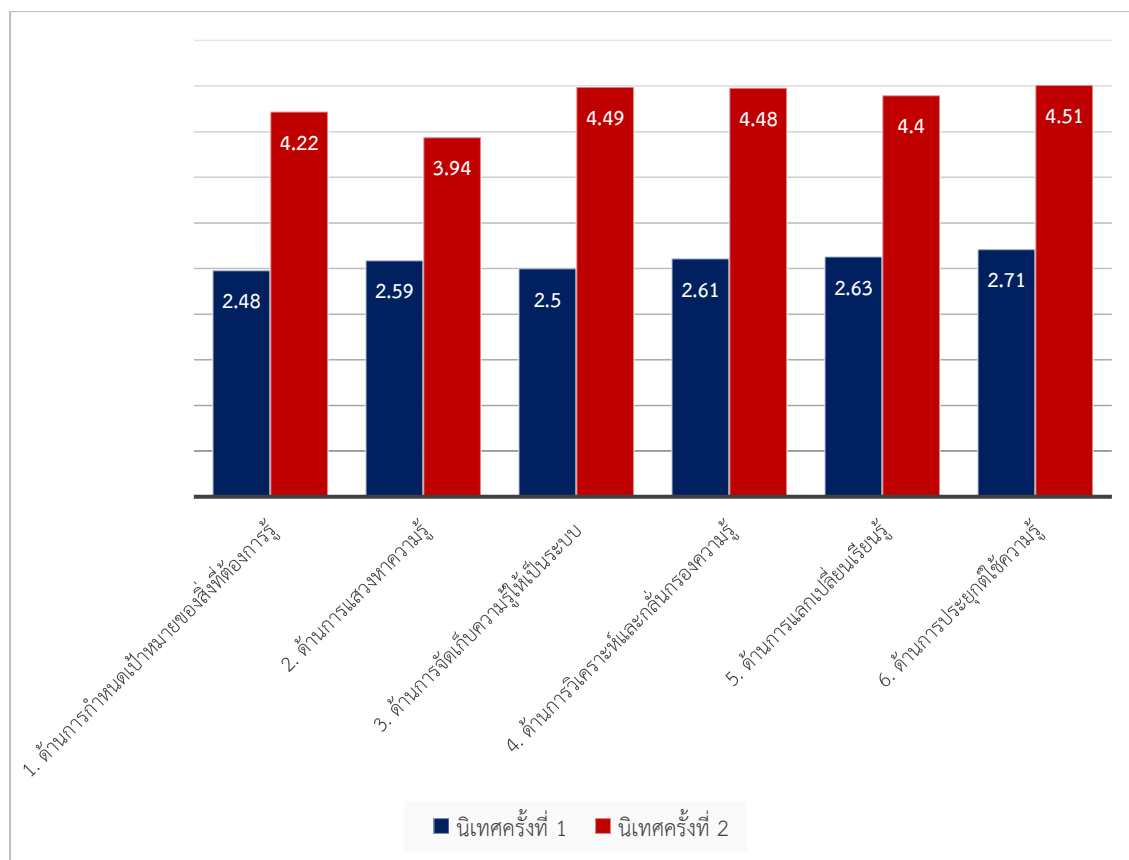
ตารางที่ 24 เปรียบเทียบความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย
ของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษา ครูภาษาไทย	นิเทศครั้งที่ 1			นิเทศครั้งที่ 2		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
3. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานและ สามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างชัดเจน	2.74	.452	ปานกลาง	4.53	.513	มากที่สุด
4. กระตุ้นให้ผู้เรียนระบุคุณค่าของการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียน ภาษาไทย	2.53	.612	ปานกลาง	4.26	.562	มาก
5. มีการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนที่หลากหลาย	2.63	.597	ปานกลาง	4.42	.507	มาก
รวม	2.60	.239	ปานกลาง	4.35	.191	มาก

จากตารางที่ 24 พบว่า ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ
การสอนภาษาไทย ของนักศึกษาครูภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 1 ภาพรวมอยู่ที่ระดับ ปานกลาง
($\bar{x} = 2.60$, S.D. = .239) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประยุกต์ใช้
ความรู้ ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = .370) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ที่ระดับ ปานกลางคือ ด้านการกำหนด
เป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ($\bar{x} = 2.48$, S.D. = .428)

ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของ
นักศึกษาครูภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 2 ภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D.=.191) ซึ่ง
ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประยุกต์ใช้
ความรู้ อยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D.=.373) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการแสวงหา
ความรู้ อยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$, S.D.=.413) ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถใน
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษาครูภาษาไทย ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษาครูภาษาไทย

จากแผนภูมิที่ 1 แสดงให้เห็นว่านักศึกษาครูภาษาไทยมีระดับความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 2 สูงกว่าครั้งที่ 1 ในทุกด้าน

3. ผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1 การเปรียบเทียบผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยได้ประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยด้วยแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยประเมินจากการนิเทศครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีผลการประเมินดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 คะแนนความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

คะแนน ความสามารถ การคิดอย่างมี วิจารณญาณของ นักศึกษาครู ภาษาไทย	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย $\bar{x}$	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	คะแนน ร้อยละ	ระดับ ความสามารถ	t	df	p
นิเทศครั้งที่ 1	5	2.70	.135	54	ปานกลาง	38.569*	18	.000
นิเทศครั้งที่ 2	5	4.50	.158	90	มากที่สุด			

*p - value < .05

จากตารางที่ 25 พบว่าคะแนนความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ครั้งที่ 2 มีคะแนนสูงกว่าครั้งที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 ที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.70$, S.D. = .135) และ คะแนนเฉลี่ยความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 2 ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = .158)

3.2 ผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจำแนกรายด้าน

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

(n = 19 คน)

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษาครูภาษาไทย	นิเทศครั้งที่ 1			นิเทศครั้งที่ 2		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของการคิด	2.80	.359	ปานกลาง	4.57	.264	มากที่สุด
1. เลือกเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่าง หลากหลาย	2.84	.688	ปานกลาง	4.42	.507	มาก
2. พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.74	.452	ปานกลาง	4.74	.452	มากที่สุด

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษาครุภาษาไทย	นิเทศครั้งที่ 1			นิเทศครั้งที่ 2		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
3. จัดลำดับเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.84	.375	ปานกลาง	4.47	.513	มาก
4. พิจารณาความเหมาะสมของข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการนำมาใช้ในการเรียน การสอนภาษาไทย	2.79	.419	ปานกลาง	4.68	.478	มากที่สุด
2. ด้านการตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล	2.53	.346	ปานกลาง	4.42	.479	มาก
1. ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ สาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.58	.507	ปานกลาง	4.32	.478	มาก
2. ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.47	.513	น้อย	4.53	.612	มากที่สุด
3. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	2.47	.513	น้อย	4.42	.838	มาก
4. กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ มาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	2.63	.496	ปานกลาง	4.42	.769	มาก
3. การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล	2.66	.368	ปานกลาง	4.26	.424	มาก
1. จัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จาก การเก็บข้อมูลภาคสนาม	2.79	.419	ปานกลาง	4.58	.607	มากที่สุด
2. จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ง่ายต่อการเรียนรู้	2.58	.507	ปานกลาง	4.16	.501	มาก
3. เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย	2.63	.496	ปานกลาง	4.05	.705	มาก
4. การตีความข้อมูล	2.68	.252	ปานกลาง	4.44	.337	มาก
1. เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ บูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอน ภาษาไทยชัดเจน	2.63	.496	ปานกลาง	4.88	.769	มากที่สุด
2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ภาษาไทยที่บูรณาการกับสาระท้องถิ่น	2.63	.496	ปานกลาง	4.47	.697	มาก
3. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับ ตัวชี้วัดและสะท้อนการบูรณาการสาระท้องถิ่น	2.74	.452	ปานกลาง	4.32	.671	มาก

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษาครูภาษาไทย	นิเทศครั้งที่ 1			นิเทศครั้งที่ 2		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
4. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม สามารถวัดผลได้จริง	2.74	.452	ปานกลาง	4.37	.597	มาก
5. กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับ ตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่น	2.68	.478	ปานกลาง	4.37	.697	มาก
5. การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล	2.69	.154	ปานกลาง	4.51	.180	มากที่สุด
1. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์รายละเอียด ของข้อมูลสาระท้องถิ่น	2.63	.496	ปานกลาง	4.58	.567	มากที่สุด
2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียน ได้คิดวิเคราะห์	2.58	.507	ปานกลาง	4.47	.513	มาก
3. กิจกรรมการสอนเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้	2.74	.452	ปานกลาง	4.53	.612	มากที่สุด
4. ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึก วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ	2.84	.375	ปานกลาง	4.37	.496	มาก
5. ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมา ใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้	2.68	.478	ปานกลาง	4.63	.496	มากที่สุด
6. ด้านการประเมินและสรุปผล	2.76	.282	ปานกลาง	4.65	.223	มากที่สุด
1. แผนการสอนมีรูปแบบการวัดและ ประเมินผลที่หลากหลาย	2.58	.507	ปานกลาง	4.74	.452	มากที่สุด
2. มีการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริง	2.79	.419	ปานกลาง	4.53	.513	มากที่สุด
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ด้วยตนเอง	2.89	.315	ปานกลาง	4.58	.507	มากที่สุด
4. ประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่ จัดการเรียนการสอน	2.79	.419	ปานกลาง	4.79	.419	มากที่สุด
7. การนำผลไปประยุกต์ใช้	2.76	.251	ปานกลาง	4.56	.412	มากที่สุด
1. สอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัด กิจกรรมการสอนอย่างชัดเจน	2.68	.478	ปานกลาง	4.63	.496	มากที่สุด
2. อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการ สาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจน	2.74	.452	ปานกลาง	4.42	.507	มาก

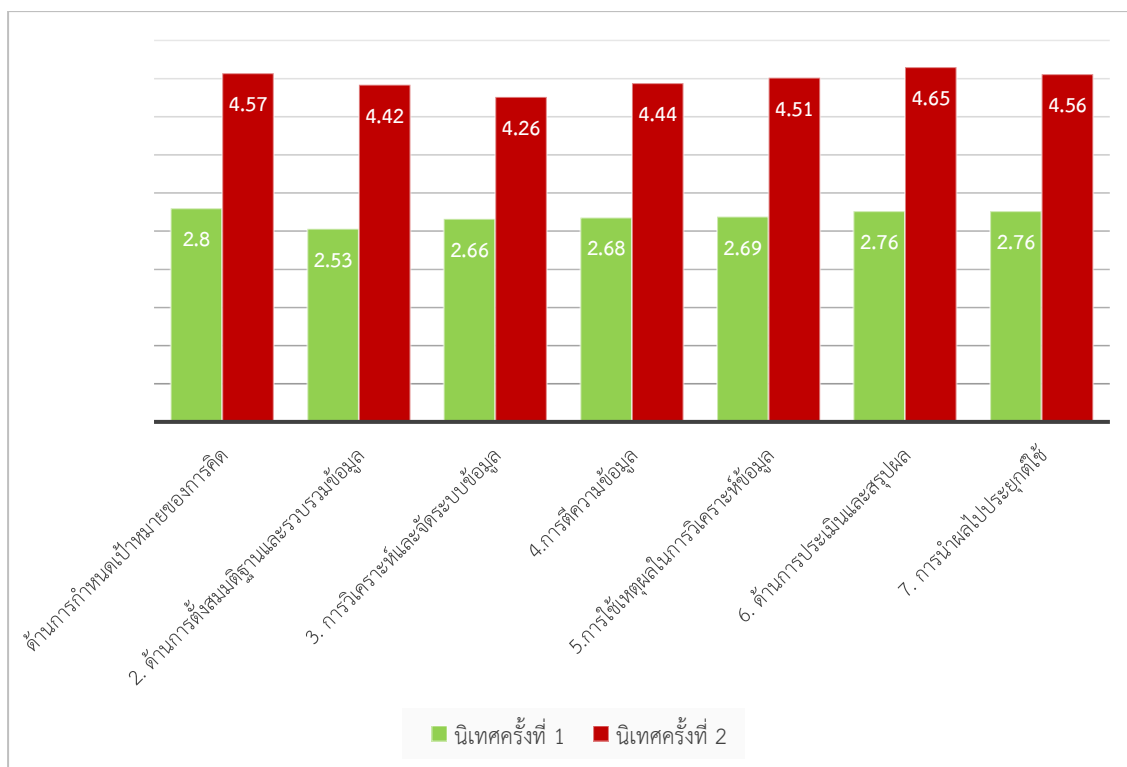
ตารางที่ 26 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษาครุภาษาไทย	นิเทศครั้งที่ 1			นิเทศครั้งที่ 2		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
3. มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม	2.79	.419	ปานกลาง	4.42	.507	มาก
4. ให้ผู้เรียนได้พัฒนาชิ้นงาน/ภาระงานที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น	2.84	.375	ปานกลาง	4.68	.478	มากที่สุด
5. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงาน และสามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างชัดเจน	2.79	.419	ปานกลาง	4.68	.478	มากที่สุด
รวม	2.70	.135	ปานกลาง	4.50	.158	มากที่สุด

จากตารางที่ 26 พบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.70$, S.D. = .135) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายของการคิด อยู่ที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.80$, S.D. = .359) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล ($\bar{x} = 2.53$, S.D. = .346)

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 2 ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = .158) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประเมินและสรุปผลค่าเฉลี่ย อยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = .223) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล อยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = .424) ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

จากแผนภูมิที่ 2 แสดงให้เห็นว่านักศึกษาครูภาษาไทยมีระดับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการนิเทศครั้งที่ 2 สูงกว่าครั้งที่ 1 ในทุกด้าน

ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ตารางที่ 27 ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี
วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

(n = 19 คน)

ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบฯ	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านกิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้	4.46	.366	มาก
1.1 การจัดการความรู้ได้ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.63	.496	มากที่สุด
1.2 นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ มากขึ้น	4.68	.478	มากที่สุด
1.3 นักศึกษาใช้การจัดการความรู้เกี่ยวกับการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย	4.37	.597	มาก
1.4 นักศึกษามีการวางแผนการทำงานก่อนการลงพื้นที่เก็บ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.32	.582	มาก
1.5 นักศึกษาสามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	4.47	.513	มาก
1.6 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และจัดประเภทของภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้	4.37	.587	มาก
1.7 นักศึกษาสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ ความรู้สำหรับการเรียนการสอนได้	4.37	.496	มาก
1.8 นักศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียน การสอนได้	4.37	.496	มาก
1.9 นักศึกษาสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการ กับการเรียนการสอนภาษาไทยได้	4.47	.513	มาก
1.10 นักศึกษาสามารถนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปต่อยอด เกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันในด้านอื่นๆ ได้	4.58	.507	มากที่สุด

ตารางที่ 27 ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบฯ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
2. ด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.47	.372	มาก
2.1 การทบทวนประสบการณ์เดิมทำให้สามารถเชื่อมโยงสู่ประสบการณ์ใหม่ได้	4.37	.496	มาก
2.2 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมให้เกิดการวางแผนในการทำงาน	4.37	.513	มาก
2.3 นักศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้	4.58	.607	มากที่สุด
2.4 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดและเนื้อหาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญามาออกแบบการเรียนการสอนได้	4.42	.607	มาก
2.5 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ	4.47	.513	มาก
2.6 กิจกรรมตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการคิดที่หลากหลายจากการทำงานเป็นทีม	4.37	.597	มาก
2.7 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้	4.42	.607	มาก
2.8 เนื้อหาของกิจกรรมเหมาะสมสำหรับการต่อยอดด้านทักษะการคิด	4.58	.607	มากที่สุด
2.9 นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้	4.63	.597	มากที่สุด
2.10 นักศึกษาสามารถประเมินผลทักษะการคิดของผู้เรียนได้	4.42	.607	มาก

ตารางที่ 27 ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบฯ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
3. ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ	4.63	.390	มากที่สุด
3.1 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้	4.37	.597	มาก
3.2 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.74	.452	มากที่สุด
3.3 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	4.63	.496	มากที่สุด
3.4 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครุภาษาไทยด้านการออกแบบการเรียนการสอน	4.74	.542	มากที่สุด
3.5 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวม	4.68	.478	มากที่สุด
รวม	4.52	.163	มากที่สุด

จากตารางที่ 27 พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = .163) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ อยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = .390) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .366)

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ตารางที่ 28 ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี
วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

(n = 19 คน)

ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบฯ	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้	4.46	.348	มาก
1.1 ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.63	.496	มากที่สุด
1.2 นักศึกษาใช้การจัดการความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย	4.68	.478	มากที่สุด
1.3 ช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.37	.597	มาก
1.4 ช่วยให้นักศึกษาสามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	4.32	.582	มาก
1.5 ช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.47	.513	มาก
1.6 นักศึกษาสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้สำหรับการเรียนการสอนได้	4.37	.597	มาก
1.7 นักศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอนได้	4.37	.496	มาก
1.8 นักศึกษาสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้	4.37	.496	มาก
1.9 นักศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้	4.47	.513	มาก
1.10 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดและเนื้อหาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญามาออกแบบการเรียนการสอนได้	4.58	.507	มากที่สุด
1.11 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ	4.37	.496	มาก
1.12 กิจกรรมตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการคิดที่หลากหลายจากการทำงานเป็นทีม	4.47	.513	มาก

ตารางที่ 28 ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

(n = 19 คน)

ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบฯ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1.13 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้	4.58	.607	มากที่สุด
1.14 เนื้อหาของกิจกรรมเหมาะสมสำหรับการต่อยอดด้านทักษะการคิด	4.42	.607	มาก
1.15 นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้	4.47	.513	มาก
2. ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ	4.48	.500	มาก
2.1 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้	4.37	.597	มาก
2.2 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.42	.607	มาก
2.3 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	4.58	.607	มากที่สุด
2.4 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูภาษาไทยด้านการออกแบบการเรียนการสอน	4.63	.597	มากที่สุด
2.5 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวม	4.42	.607	มาก
รวม	4.46	.341	มาก

จากตารางที่ 28 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .341) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทั้ง 2 ด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับ มาก คือด้าน

ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = .500) และ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .348)

3. ผลการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยจัดสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ได้แก่ นักศึกษาครูภาษาไทย จำนวน 19 คน ครูพี่เลี้ยง จำนวน 5 คน อาจารย์นิเทศก์ 5 คน และครูประจำการที่สอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา ที่เข้ารับการอบรมเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย โดยใช้กระบวนการถอดบทเรียนแบบ After Action Review (AAR) ถอดบทเรียนที่ได้ สรุปผลดังนี้

3.1 ภาพรวมของการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1.1 จุดมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้โดยผสมผสานกับแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทั้งนักศึกษาครูภาษาไทย อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และครูประจำการที่สอนรายวิชาภาษาไทย ล้วนมีความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการวิจัยในครั้งนี้ ได้ให้ความคิดเห็นตรงกัน สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ครั้งนี้ มีที่มาจากการศึกษาสภาพการณ์ของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ที่พบว่ายังไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลที่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีความเหมาะสมกับการนำมาพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย เพราะในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่ครูพี่เลี้ยงได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“รูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้ น่าจะมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทย ถือว่ามีความน่าสนใจเพราะตัวชี้วัดในหลักสูตรมีการกำหนดให้นำภูมิปัญญาต่างๆ มาสอนนักเรียนด้วย”

นักศึกษาครูภาษาไทยที่เข้ารับการพัฒนาตามรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ ได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุนว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ คือ กระบวนการจัดการความรู้ที่ผสมผสานกับแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ จะช่วยให้มีความรู้และทักษะในการจัดการความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย และส่งผลให้มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณตามมาเช่นกัน ดังนี้

“การเข้าร่วมอบรมและพัฒนาตนเองตามรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น มาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ และช่วยให้สามารถพัฒนากระบวนการสอนที่สอดแทรกทักษะการคิดได้ดียิ่งขึ้น”

ผลการถอดบทเรียนในประเด็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปได้ว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนเห็นด้วยกับจุดมุ่งหมายในการวิจัยครั้งนี้ และมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณได้จริง

3.1.2 ความคาดหวังของการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ความคาดหวังของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่าเมื่อนักศึกษาครูภาษาไทยผ่านการพัฒนาตามกระบวนการของรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้น จะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณดังที่อาจารย์นิตศกได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า การส่งเสริมเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสอนในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก เป็นเพราะครูขาดความรู้ความเข้าใจ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ไม่สามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการ ความรู้เพื่อสอนภาษาไทยได้ การที่เกิตงานวิจัยชิ้นนี้ก็มีความคาดหวังว่า น่าจะสามารถ พัฒนานักศึกษาครูภาษาไทยให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการความรู้ และ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พร้อมทั้งจะเป็นครูที่มีความสามารถในการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ครูประจำการที่สอนรายวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ที่เข้ารับ การอบรมเพื่อเผยแพร่ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่าย โยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาครูภาษาไทย มีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคาดหวังของงานวิจัยว่า

“รูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมาในครั้งนี้ มีความเป็นไปได้ว่าจะช่วยพัฒนาครูสอนภาษาไทยให้มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น ถ้านักศึกษาครูมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะสามารถเลือกข้อมูล สารสนเทศต่างๆ ที่มีอยู่มาจัดการความรู้ และออกแบบการเรียนการสอนได้อย่าง น่าสนใจ ทั้งสามารถพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดให้กับผู้เรียนได้อีกด้วย”

จากการศึกษาความคาดหวังของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยการพัฒนารูปแบบ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถใน การจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า มีความคาดหวัง ว่ารูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ จะสามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครู ภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ภาพรวมของการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยง ความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษา ครูภาษาไทย มีขั้นตอนที่พัฒนาขึ้น 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan) 2) ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge) 3) พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the category as a system) 4) วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง(Analyze and moderation) 5) ตรีกรีตรอง

โยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge) 6) แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share) 7) ประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job) ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนานักศึกษาตามกระบวนการดังกล่าวจนเสร็จสิ้นกระบวนการโดยภาพรวมทั้งหมด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยได้แสดงความคิดเห็นจากการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติการ (AAR) ต่อขั้นตอนของรูปแบบดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan: T) เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหา การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย นักศึกษาครูภาษาไทยจะวิเคราะห์หัวข้อวัดสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย นักศึกษาครูภาษาไทยมีความคิดเห็นว่า

“กระบวนการขั้นตอนนี้ช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวชี้วัดสาระภาษาไทยมากที่สุด ทำให้ทราบว่าตัวชี้วัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยมีการกำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนจริง”

ครูประจำการที่สอนรายวิชาภาษาไทย ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการวางแผนกำหนดเป้าหมาย ไว้ว่า

“ขั้นตอนการวางแผนกำหนดเป้าหมาย เป็นขั้นตอนสำคัญของการทำงานทุกอย่าง ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีความชัดเจนในเป้าหมายว่าต้องทำอะไร ก็จะทำให้สามารถกำหนดแนวทางการทำงานนั้นๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยเช่นกัน ถ้าครูมีความรู้ความเข้าใจว่าเป้าหมายของหลักสูตร ตัวชี้วัด ต้องการให้พัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด ก็จะสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดเนื้อหาสาระ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผลได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร และสามารถออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น หรือหน่วยการเรียนรู้ภาษาไทยที่บูรณาการกับสาระท้องถิ่นได้”

ขั้นตอนที่ 2 ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge: S) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหากระบวนการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดย ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการฝึกปฏิบัติโดยให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้และหลักการของภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นตอนของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วนำนักศึกษาครูภาษาไทยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ ศูนย์การเรียนรู้วิถีไทย วิถีธรรม บ้านแม่คุณ ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดย ดร.พยุง ใบแย้ม ผู้อำนวยการศูนย์ ได้จัดรูปแบบของกิจกรรมเป็นศูนย์การเรียนรู้ แบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ ฐานรำโทน

ฐานขนมพื้นบ้าน ฐานอาหารพื้นบ้าน ฐานยาสมุนไพรและแพทย์แผนไทย ฐานหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น วิทยาการประจำฐานเป็นชาวบ้านจากตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี นักศึกษาครุภาษาไทยจะได้สัมผัสกับประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ฝึกการตั้งคำถาม การสังเกต การลงมือปฏิบัติตามกิจกรรมตามฐานต่างๆ จนครบทุกฐาน

กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการตามขั้นตอนดังกล่าว ได้รับความสนใจจากนักศึกษามาก มีความเห็นตรงกันว่า เป็นประสบการณ์ที่ดีในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทดลองใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาจริงๆ ฝึกการตั้งคำถาม ได้ทบทวนคำตอบของวิทยาการเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามใหม่ และบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลให้ได้มากที่สุด ดึงความคิดเห็นของนักศึกษาครุภาษาไทยคนหนึ่งได้กล่าวว่า

“กิจกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้นสนุกสนานมาก คุณยายวิทยาการแต่ละฐานน่ารักมาก พยายามอธิบายให้ความรู้ต่างๆ อีกอย่างทำให้ทราบว่าทฤษฎีต่างๆ ที่เรียนมานั้นพอนำมาใช้จริงต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ เราจะพบว่าวิทยาการบางคนพูดตอบคำถามได้ยาวๆ จนเกินข้อมูลที่ต้องการ แต่บางคนถามคำตอบคำ ซึ่งประสบการณ์นี้ต้องพัฒนาต่อยอดอีกหลายๆ เลย”

นักศึกษาครุภาษาไทยอีกคนหนึ่งได้ให้ความคิดเห็นสนับสนุนอีกว่า

“ประทับใจการลงพื้นที่เก็บข้อมูล วิทยาการถ่ายทอดความรู้ได้เก่ง เมื่อเราตั้งคำถามออกไปแล้ว ตัวเราเองต้องตั้งใจฟังคำตอบว่าสิ่งที่วิทยาการตอบนั้นตรงกับที่เรากำลังต้องการหรือไม่ ถ้ายังไม่ตรงต้องเปลี่ยนข้อคำถามใหม่ ถือเป็นประสบการณ์สำคัญเวลาต้องลงพื้นที่จริงๆ ที่ไม่ได้จัดเตรียมวิทยากรมาให้เช่นนี้ ต้องมีการเตรียมตัวมากกว่านี้”

ขั้นตอนที่ 3 พิจารณาคัดหมู่ให้เป็นระบบ(Consider the category as a system:

C) ฝึกปฏิบัติการจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบ กระบวนการตามขั้นตอนนี้ เกิดขึ้นหลังจากที่นักศึกษาครุภาษาไทยกลับมาจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว มาร่วมกันถอดบทเรียนประสบการณ์หลังการปฏิบัติงาน (AAR) ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของแหล่งข้อมูล และข้อบกพร่องของตนเอง จากนั้นสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบตามประเด็นของการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ชื่อภูมิปัญญา รายละเอียดของภูมิปัญญา องค์ประกอบของภูมิปัญญา ภาพประกอบ ประวัติวิทยาการ เป็นต้น นักศึกษาครุภาษาไทยมีความคิดเห็นต่อขั้นตอนนี้ว่า

“ขั้นตอนการพินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบนี้ เราจะรวมกันสะท้อนผลว่าการที่เราลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผ่านมานั้น มีรายละเอียดของภูมิปัญญาเป็นอย่างไรบ้าง เรามีความพร้อมสมบูรณ์แล้วหรือยังในฐานะที่เป็นผู้เก็บข้อมูล เมื่อวิเคราะห์ถอดบทเรียนได้แล้ว ก็ถึงขั้นตอนสำคัญคือการเรียบเรียงข้อมูลที่เก็บมาได้จากการลงพื้นที่ให้เป็นระบบ และช่วยกันตรวจสอบซึ่งกันและกัน อาจารย์ก็ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม”

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์จบแล้วถ่วงถ่วง(Analyze and moderation: A) ฝึกทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดรายวิชาภาษาไทย ขั้นตอนนี้ นักศึกษาจะฝึกทักษะการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการบันทึกข้อมูลการลงพื้นที่ กับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้วิชาภาษาไทยที่บูรณาการกับสาระท้องถิ่น พิจารณาความสอดคล้องของสาระและตัวชี้วัดที่จะนำมาบูรณาการกับสาระท้องถิ่น จัดการความรู้ด้านเนื้อหา และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องทักษะการใช้ภาษาภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วออกมาแนะนำเสนอให้เพื่อนๆ และอาจารย์ผู้วิจัยได้วิพากษ์พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนั้นนักศึกษาครุภาษาไทยคนหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนนี้ไว้ว่า

“การจัดการความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย เป็นเรื่องที่ทำหายมาก เพราะในแต่ละระดับชั้นมีตัวชี้วัดแต่ละสาระมากมาย เราต้องวิเคราะห์เชื่อมโยงให้ได้ว่าสาระใดมีความสอดคล้อง เหมาะสมกับการนำมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้”

อาจารย์นิเทศก์ที่เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับกิจกรรมตามขั้นตอนดังกล่าวไว้ว่า

“เท่าที่สังเกตการณ์ร่วมกิจกรรมของนักศึกษาในขั้นตอนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการสอนภาษาไทยนี้ พบว่านักศึกษามีความตั้งใจดีมาก และสามารถสร้างชิ้นงานออกมาได้ตามกระบวนการของการจัดการความรู้ อาจมีบางคนยังช้าบ้าง แต่ด้วยเครื่องมือของการจัดการความรู้ เช่น เพื่อนช่วยเพื่อน กระบวนการกลุ่มที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นปัจจัยสนับสนุนรูปแบบที่พัฒนาครั้งนี้ ได้นำพาพวกเขาให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ทุกคน”

ขั้นตอนที่ 5 ตรึกตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge: C) ฝึกทักษะการนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มาออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นจากข้อมูลที่มีอยู่ เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของตนเอง ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นหลังจากที่นักศึกษาผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย กลับไปฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพครูที่โรงเรียนของตน วางแผนการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในบริบทของโรงเรียนตนเอง ลงพื้นที่เก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลแล้วจัดการความรู้ให้เป็นระบบ นำมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการสอนภาษาไทยระดับชั้นที่ตนเองสอน นักศึกษาครุภาษาไทย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนนี้ไว้ว่า

“หลังจากที่เรากลับมาที่โรงเรียนแล้ว ก็เริ่มลงมือวางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นทันที ปรึกษาครูพี่เลี้ยงว่าโรงเรียนมีการทำหลักสูตรท้องถิ่นอะไรบ้าง มีข้อมูลอะไรที่มีแล้ว ข้อมูลอะไรที่ต้องหาเพิ่ม แล้ววางแผนการเก็บข้อมูลเพิ่มลงพื้นที่เก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาจัดการความรู้บูรณาการกับการสอนภาษาไทยให้สอดคล้องกับเนื้อหาของวิชาภาษาไทย”

ครูพี่เลี้ยงที่เป็นที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาครุภาษาไทย ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับนักศึกษาครุภาษาไทย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนนี้ว่า

“น้องฝึกสอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก สามารถอธิบายให้เราเข้าใจหลักการของภูมิปัญญาได้ชัดเจนดี สามารถเก็บข้อมูลมาได้ แล้วออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ เพียงแค่แนะนำเรื่องความสอดคล้องของตัวชีวิตเท่านั้น ตัวเขาเองสามารถโยงความรู้เดิมที่ได้รับมาจากการอบรมมาใช้ได้จริงๆ ”

ขั้นตอนที่ 6 แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share: E) นำเสนอผลการพัฒนาหลักสูตรแล้วร่วมกันวิพากษ์ ให้ข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการที่นักศึกษาครุภาษาไทย นำเสนอหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยกับครูพี่เลี้ยง และเพื่อนครูที่ฝึกสอนในโรงเรียนเดียวกัน ครูพี่เลี้ยงกับเพื่อนครูฝึกสอนร่วมกันวิพากษ์ และให้ข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้หน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่มีความสมบูรณ์ที่สุด นักศึกษาครุภาษาไทย มีความคิดเห็นต่อขั้นตอนนี้ว่า

“ตอนที่นำหน่วยการเรียนรู้ที่เราออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย มาให้ครูพี่เลี้ยงกับเพื่อนๆ ร่วมกันวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะนั้น ช่วยให้เรามองเห็นจุดบกพร่องของงานเรา ครูพี่เลี้ยงช่วยเสนอแนะว่าเรายังขาดส่วนไหนบ้าง กิจกรรมนี้ใช้ได้หรือไม่ ตัวเราเองก็ได้ช่วยดูงานของเพื่อน ได้ฝึกคิดวิเคราะห์สังเคราะห์เพิ่มขึ้น และได้เสนอแนะกับเพื่อนได้อีกด้วย”

ครูพี่เลี้ยงได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

“น้องฝึกสอนเขานำงานมาปรึกษาพร้อมๆ กัน ก็เป็นกระบวนการเหมือนกับ PLC ที่มีครูพี่เลี้ยงของแต่ละคนมาร่วมวิจารณ์งานพร้อมให้ข้อเสนอแนะแก่งานของเขา ขั้นตอนนี้ช่วยให้เขามีความเข้าใจในงานของเขามากขึ้น สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้จริง”

จากขั้นตอนนี้ นักศึกษาครูภาษาไทยที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนต่างๆ ได้พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ทั้งในระดับประถมและมัธยม มีชื่อหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ เช่น โรงเรียน บ่อพลอยรัชดาภิเษก พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ชื่อ หลวงพ่อนิลวัดเขารักษ์ โรงเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ชื่อ ประวัติหลวงปู่เปลี่ยนวัดใต้ เรียนรู้พิพิธภัณฑวัตถุอักษะ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 7 ประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job: A) ผู้วิจัยออกนิเทศ ติดตามผลการสอนของนักศึกษาครูที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้โดยบูรณาการกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 ครั้งร่วมกับครูพี่เลี้ยง โดยพิจารณา 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน และ 3) ขั้นสรุป รวมทั้งการใช้สื่อ บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาจารย์นิเทศก์ที่ได้สังเกต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนนี้ไว้ว่า

“จากการนิเทศนักศึกษาฝึกสอนพบว่า สามารถออกแบบกิจกรรมในหน่วย การเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ครั้งที่ 1 ยังมีข้อบกพร่องบ้าง เมื่อให้ ข้อเสนอแนะแล้วกลับมานิเทศอีกครั้งหนึ่งสามารถทำได้ดีขึ้นทั้งแผนและการสอน”

ครูพี่เลี้ยงได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า

“น้องฝึกสอนสามารถจัดกิจกรรมการสอนตามที่ได้ออกแบบไว้ในหน่วย การเรียนรู้ และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสองส่วนเข้าด้วยกันได้ นักเรียนมีความสุขสนุกสนานและทำชิ้นงาน ออกมาได้จริง”

นักศึกษาครูภาษาไทย ได้เล่าประสบการณ์ในการสอนของตนเองไว้ว่า

“ตอนสอนในชั้นเรียนก็กลัวว่าเราจะทำได้หรือไม่ แต่ก็เกิดความมั่นใจขึ้น เพราะว่าเราทำเองกับมือตั้งแต่การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์เลือกเนื้อหาทำแบบ หน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ เมื่อสอนจริงๆ นำเสนอเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กับนักเรียนแล้วเห็นเขามีความสุขสนุกสนานก็มีกำลังใจมากยิ่งขึ้น และเขาสามารถ นำเสนอผลงานได้ถือว่าการจัดกิจกรรมของเราประสบความสำเร็จไปแล้ว”

3.3 ประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นในการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR) ไว้ 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) ด้านประโยชน์ของกิจกรรมการจัดการความรู้ และ 2) ด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ด้านประโยชน์ของกิจกรรมการจัดการความรู้

นักศึกษาและครูพี่เลี้ยง มีความเห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น มีส่วนช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำมาบูรณาการในการออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาภาษาไทยได้อย่างชัดเจน ดังที่นักศึกษาครูภาษาไทยให้ความคิดเห็นไว้ว่า

“เป็นครั้งแรกที่ได้จัดกระบวนการจัดการความรู้ ตอนที่เรียนครั้งแรกๆ ก็ยังสับสนว่ามันคืออะไรกันแน่ แต่เมื่อได้ลงมือปฏิบัติไปก็ทำให้เข้าใจมากขึ้น และเมื่อลองเอาไปใช้จริงในการวางแผนการสอน ทำให้สามารถเขียนแผนการสอนได้ดีขึ้น”

นักศึกษาครูภาษาไทยอีกท่านหนึ่งได้สนับสนุนว่า

“แต่เดิมนั้นมีความเข้าใจว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นน่าจะเป็นพวกของ O – Top ต่างๆ แค่นั้น แต่เมื่อได้มาเรียนรู้อย่างจริงจังทำให้เข้าใจแก่นของภูมิปัญญาว่าคืออะไร แล้วมาใช้กระบวนการตามที่ฝึกไป สามารถค้นหาข้อมูลภูมิปัญญาได้ และสามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างสนุกสนาน”

ครูพี่เลี้ยงที่เห็นพัฒนาการด้านการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย
ที่ฝึกสอนอยู่ได้เสนอความคิดเห็นว่า

“หลังจากที่น้องฝึกสอนได้มาฝึกปฏิบัติการตามรูปแบบที่อาจารย์
พัฒนาขึ้นนี้ กลับไปแล้วเขาสามารถนำไปใช้ได้จริง มีการวางแผนในการทำงาน
เรียบเรียงความรู้ที่จะใช้สอนได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น และเขียนแผนการสอนได้
ถูกต้องชัดเจนมากขึ้น สามารถเลือกภูมิปัญญาที่มีอยู่รอบๆ โรงเรียนมาออกแบบการ
สอนบูรณาการกับวิชาภาษาไทยได้ดีมากๆ”

3.3.2 ด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นักศึกษาและครูพี่เลี้ยงมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น สามารถส่งเสริม
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้จริง กล่าวคือ การกระตุ้นให้มีการทบทวนประสบการณ์
เดิมแล้วเชื่อมโยงไปสู่ประสบการณ์ใหม่นั้น ทำให้สามารถถ่ายโยงความรู้ได้ ทำให้สามารถวางแผนใน
การทำงาน กำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะนำมาใช้สอน วิเคราะห์ตัวชี้วัดแล้วเนื้อหาที่สอดคล้องกับ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอน วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ
รวมทั้งสามารถออกแบบกิจกรรมการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนได้ ดังที่นักศึกษาครู
ภาษาไทยได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“แต่เดิมนั้นไม่ค่อยสนใจเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดเท่าไร แต่
เมื่อมาอบรมแล้วทำให้รู้ว่า ถ้าเราพัฒนาทักษะการคิดให้มีประสิทธิภาพแล้วนั้น จะช่วย
ให้เราสามารถทำงานอื่นๆ ได้อย่างมากมายและประสบความสำเร็จด้วย รูปแบบที่
อาจารย์นำมาพัฒนาให้พวกเรานั้นช่วยให้สามารถคิดอะไรได้เป็นระบบมากขึ้น และ
ทำงานได้อย่างมีคุณภาพ”

ครูพี่เลี้ยงได้สะท้อนประโยชน์ที่เกิดขึ้นด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมี
วิจารณญาณไว้ว่า

“รูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้น มีส่วนช่วยให้น้อง
ฝึกสอนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปต่อยอดในการทำงานและการเรียน
การสอนได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ และประเมินค่า
ข้อมูลต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นทักษะการคิด
ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี”

3.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ได้เสนอปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งข้อเสนอแนะในการพัฒนาไว้ดังนี้

3.4.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการกระบวนการตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ได้พัฒนาขึ้นแล้วนำไปใช้จริงนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันสะท้อนผลไว้ในกระบวนการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติ (AAR) ดังที่นักศึกษาครูภาษาไทยได้เสนอความคิดเห็นไว้ว่า

“ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับตัวนักศึกษาฝึกสอนที่พบอย่างชัดเจนในการทำกิจกรรมครั้งนี้คือ เวลาลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า วิทยากรส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยอยากให้ข้อมูลเท่าที่ควร บางครั้งตอบคำถามไม่ตรงประเด็น หรือถามคำตอบคำ อาจเป็นเพราะเราคงตั้งคำถามได้ไม่ชัดเจน อีกอย่างคือ เรื่องเวลา ที่มีเวลาในการจัดการความรู้น้อยเกินไปเนื่องจากจะต้องถึงเวลาที่อาจารย์จะมานิเทศแล้ว ทำให้คุณภาพของงานไม่ค่อยดีเท่าที่ควร”

ครูที่เลี้ยงได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นไว้ว่า

“กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นนี้ถือว่ามีความคุ้มค่า ถ้าถามถึงปัญหาที่ไม่พบอะไร แต่อุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นเรื่องของความพร้อมของโรงเรียนในการนำนักเรียนลงไปสัมผัสเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นจริงๆ ในแหล่งเรียนรู้ มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาที่มีกิจกรรมอื่นๆ เข้ามามาก น้องฝึกสอนก็ได้แก้ปัญหาโดยการจำลองการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาไว้ในห้องเรียน ทำให้ประหยัดเวลา แต่อาจจะไม่ได้คุณภาพเท่าการพานักเรียนลงพื้นที่จริง”

อาจารย์นิเทศก์ ได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุนโดยสะท้อนปัญหาของกิจกรรมโดยภาพรวมว่า

“ปัญหาที่พบโดยภาพรวมคือ นักศึกษาฝึกสอนมีงานส่วนอื่นๆ ที่ต้องทำหน้าที่ในโรงเรียนมาก จึงไม่มีเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างเพียงพอ จึงทำให้หน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนานั้น บางคนยังใส่นี้อาของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ไม่ชัดเจน ส่วนด้านอื่นๆ ก็ไม่มีปัญหาอะไร”

จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปได้ว่า 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวนักศึกษาครูภาษาไทย คือ มีงานประจำมากทำให้ขาดเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างเข้มข้น ส่งผลให้เนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่อนลงไปบ้าง 2) ปัญหาเรื่องเวลา ได้แก่ เวลาในการเรียนที่มีจำกัดด้วยมีกิจกรรมอื่นๆ มาแทรกทำให้ไม่สามารถพานักเรียนลงพื้นที่จริงได้ และเวลาในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยสั้นเกินไปทำให้นักศึกษามีเวลาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยน้อย

3.4.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นในการถอดบทเรียนไว้ว่าถ้าท่านมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยอีกครั้ง หรือการนำไปใช้จริงในการจัดการเรียนการสอนท่านจะปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง นักศึกษาครูภาษาไทยได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“ถ้าได้นำกิจกรรมนี้ไปใช้จริงในการเรียนการสอน สิ่งที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นคือ ในขั้นตอนของการวางแผนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น จะตั้งใจและวางแผนให้รัดกุมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพ และอยากจัดกิจกรรมโดยพานักเรียนลงพื้นที่จริงให้ได้มากที่สุด”

ครูพี่เลี้ยง ได้เสนอแนะเพิ่มเติมไว้ดังนี้

“ขั้นตอนในการพัฒนานั้น อยากให้มีการเพิ่มเติมขั้นตอนของการวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือว่าเนื้อหาต่างๆ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพราะอะไร ซึ่งนักศึกษายังขาดประสบการณ์ตรงนี้มาก ถ้าพัฒนาตรงนี้ได้ขั้นตอนที่พัฒนาจะมีความสมบูรณ์มากขึ้น”

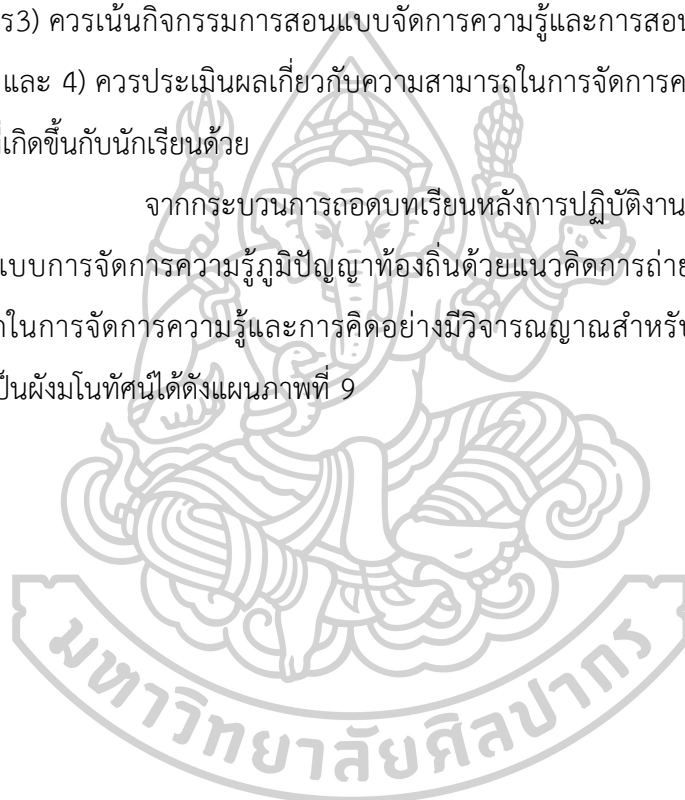
อาจารย์นิเทศก์ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเพิ่มเติม ดังนี้

“ขั้นตอนในการพัฒนานั้นโดยภาพรวมถือว่ามีความสมบูรณ์มากแล้ว แต่ในขั้นตอนการแลกเปลี่ยน ถ้าเป็นไปได้นอกจากให้นักศึกษาครู PLC ร่วมกับครูพี่เลี้ยง และเพื่อนครูฝึกสอนนั้น น่าจะให้อาจารย์นิเทศก์ได้มีส่วนร่วมด้วยก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น อีกเรื่องคือการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือทักษะ

การจัดการความรู้นั้น น่าจะเน้นในเรื่องการจัดการสอนด้วยกระบวนการจัดการความรู้ และการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วย แล้วประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วยน่าจะ เกิดประโยชน์สูงสุด”

จากการศึกษาข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปได้ว่า 1) ควรเน้นกระบวนการในการวางแผนการทำงานให้มากขึ้น 2) ควรเพิ่มกิจกรรมการวิเคราะห์ตัดสินข้อมูลว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร 3) ควรเน้นกิจกรรมการสอนแบบจัดการความรู้และการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา และ 4) ควรประเมินผลเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วย

จากกระบวนการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR) ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์ได้ดังแผนภาพที่ 9

ผังมโนทัศน์ การถอดบทเรียน

1. ภาพรวมของงานวิจัย

จุดมุ่งหมายของงานวิจัย

ในการจัดการความรู้
แบบบูรณาการ

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาบูรณาการกับกระบวน
ภาษาไทย

วัตถุประสงค์ที่มีต่องานวิจัย

ในการจัดการความรู้ของ
นักศึกษาครูภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์

2. ภาพรวมของการดำเนินการตามขั้นตอนของ TSCACEA Model

1. ขั้นตอนของ Model มีความต่อเนื่องกัน
2. มีกิจกรรมที่ปูพื้นฐานความรู้เรื่องการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. มีขั้นตอนของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. มีขั้นตอนการเชื่อมโยงความรู้จากความรู้ที่ได้ไม่ได้ความรู้ใหม่
5. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปตาม PLC
6. มีกระบวนการการกลุ่มและเพื่อนช่วยเพื่อน

3. ประโยชน์ของการวิจัย

ด้านกิจกรรม

ในการเก็บข้อมูล
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการจัดการความรู้
แบบบูรณาการ
การเขียนคู่มือ
การเขียนคู่มือ
การเขียนคู่มือ
การเขียนคู่มือ

ด้านการส่งเสริมความสามัคคี

ในการจัดวิเคราะห์
สังเคราะห์ประเด็นค่า
ในการจัดอบรม
การอบรมที่ส่งเสริมการคิด

4. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

1. นักศึกษาครูภาษาไทยมีงานประจำมากทำให้ขาดเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างจริงจัง
2. เวลาในการเรียนรู้มีจำกัดทำให้ไม่สามารถหาผู้เชี่ยวชาญที่จริงจัง และเวลาในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยส่วนใหญ่ให้นักศึกษามีเวลาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยน้อย

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. ควรเน้นกระบวนการในการวางแผนการทำงานให้มากขึ้น
2. ควรตั้งกิจกรรมการวิเคราะห์ประเด็นข้อมูลว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร
3. ควรเน้นกิจกรรมการออกแบบจัดการความรู้ และการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา
4. ควรประเมินผลเกี่ยวกับความสามัคคีในการจัดการความรู้ และ การคิด อย่างมี วิจารณญาณที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วย

แผนภาพที่ 9 ผังมโนทัศน์การถอดบทเรียน

4. การปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ค้นพบในกระบวนการวิจัยขั้นที่ 3 คือการทดลองใช้รูปแบบการจัดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาทบทวนเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงระบบสนับสนุนการใช้รูปแบบ ด้วยการสอดแทรกกระบวนการจัดการความรู้ 6 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้ ลงในรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 4 ขั้นตอนแรก คือ

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan: T) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหา การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 2 ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge: S) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหากระบวนการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดย ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ(Consider the category as a system: C) ฝึกปฏิบัติการจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง(Analyze and moderation: A) ฝึกทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดรายวิชาภาษาไทย

เนื่องจากขั้นตอน 4 ขั้นตอนข้างต้นนั้น เป็นกระบวนการฝึกอบรม การใช้กระบวนการจัดการความรู้เป็นกิจกรรมในการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สามารถสรุปการปรับปรุงรูปแบบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ได้ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

รูปแบบการจัดการความรู้ฉบับเดิม	รูปแบบการจัดการความรู้ฉบับสมบูรณ์	การปรับปรุงแก้ไข
<p>หลักการ</p> <p>1. การจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้จากเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยได้ เพราะการผสมผสานกระบวนการของการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้จะเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ</p> <p>2. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยให้ นักศึกษาครูมีความสามารถในการบูรณาการเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>3. เครื่องมือของการจัดการความรู้ที่นำมาใช้ ได้แก่ ชุมชนนักปฏิบัติ การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง การทบทวนหลังการปฏิบัติ แหล่งผู้รู้ในชุมชน และเพื่อนช่วยเพื่อน จะช่วยทำให้การเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาสมบูรณ์ขึ้น เพราะนักศึกษาได้เรียนรู้ร่วมกันและลงมือปฏิบัติจริง</p>	<p>หลักการ</p> <p>1. การจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้จากเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยได้ เพราะการผสมผสานกระบวนการของการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้จะเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ</p> <p>2. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยให้ นักศึกษาครูมีความสามารถในการบูรณาการเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>3. เครื่องมือของการจัดการความรู้ที่นำมาใช้ ได้แก่ ชุมชนนักปฏิบัติ การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง การทบทวนหลังการปฏิบัติ แหล่งผู้รู้ในชุมชน และเพื่อนช่วยเพื่อน จะช่วยทำให้การเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาสมบูรณ์ขึ้น เพราะนักศึกษาได้เรียนรู้ร่วมกันและลงมือปฏิบัติจริง</p>	คงเดิม
<p>วัตถุประสงค์</p> <p>1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย</p> <p>2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย</p>	<p>วัตถุประสงค์</p> <p>1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย</p> <p>2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย</p>	คงเดิม

ตารางที่ 29 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่าย
โยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รูปแบบการจัดการความรู้ ฉบับเดิม	รูปแบบการจัดการความรู้ ฉบับสมบูรณ์	การปรับปรุงแก้ไข
<p>ขั้นตอนของรูปแบบ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan: T) 2. ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge: S) 3. พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the category as a system: C) 4. วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง (Analyze and moderation: A) 5. ตรึกตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge: C) 6. แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share: E) 7. ประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job: A) 	<p>ขั้นตอนของรูปแบบ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan: T) 2. ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge: S) 3. พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the category as a system: C) 4. วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง (Analyze and moderation: A) 5. ตรึกตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge: C) 6. แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share: E) 7. ประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job: A) 	<p>คงเดิม</p>
<p>ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบระบบสังคม (Social System)</p> <p>นักศึกษาครูภาษาไทยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจากวิทยากรด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลให้สมบูรณ์</p>	<p>ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบระบบสังคม (Social System)</p> <p>นักศึกษาครูภาษาไทยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจากวิทยากรด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลให้สมบูรณ์</p>	<p>คงเดิม</p>

ตารางที่ 29 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่าย
โยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รูปแบบการจัดการความรู้ ฉบับเดิม	รูปแบบการจัดการความรู้ ฉบับสมบูรณ์	การปรับปรุงแก้ไข
<p>ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบ ระบบสนับสนุน (Support System) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ดำเนินการถ่ายทอดไปตามกระบวนการของรูปแบบ โดยร่วมมือกับอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง กระตุ้นให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเลือกข้อมูลนั้นมาออกแบบการเรียนการสอนบูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบ ระบบสนับสนุน (Support System) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ดำเนินการถ่ายทอดไปตามกระบวนการของรูปแบบด้วยการสอดแทรกกระบวนการจัดการความรู้ 6 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้ โดยร่วมมือกับอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง กระตุ้นให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเลือกข้อมูลนั้นมาออกแบบการเรียนการสอนบูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>ปรับเปลี่ยนโดยเพิ่มเติมกระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบในแต่ละขั้นตอน</p>

ตารางที่ 29 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่าย
โยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

รูปแบบการจัดการความรู้ ฉบับเดิม	รูปแบบการจัดการความรู้ ฉบับสมบูรณ์	การปรับปรุงแก้ไข
<p>ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบ หลักการตอบสนอง (Principles of Reaction เครื่องมือในการจัดการความรู้เพื่อ ตอบสนองต่อพฤติกรรมแสดงออก ของนักศึกษาครูภาษาไทย 5 วิธี ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices- CoPs) 2. การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) 3. การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews - AAR) 4. แหล่งผู้รู้ในชุมชน (Center of Excellence - CoEs) 5. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) 	<p>ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบ หลักการตอบสนอง (Principles of Reaction เครื่องมือในการจัดการความรู้เพื่อ ตอบสนองต่อพฤติกรรมแสดงออก ของนักศึกษาครูภาษาไทย 5 วิธี ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices- CoPs) 2. การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) 3. การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews - AAR) 4. แหล่งผู้รู้ในชุมชน (Center of Excellence - CoEs) 5. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) 	คงเดิม

5. ผลการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่าย
โยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ
นักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู
ภาษาไทยไปเผยแพร่แก่ครูประจำการ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัด
กาญจนบุรี จำนวน 15 คน ด้วยกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้ผลการวิจัยดังนี้

5.1 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจของครูประจำการเกี่ยวกับการจัดการความรู้
และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี
วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ผู้วิจัยได้ประเมินความรู้ความเข้าใจของครูประจำการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ด้วยแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบจำนวน 30 ข้อที่ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นข้อสอบชุดเดียวกัน ได้ผลการประเมินดังตารางที่ 30

ตารางที่ 30 คะแนนความรู้ความเข้าใจของครูประจำการเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ

คะแนนความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการ ความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย $\bar{x}$	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	คะแนน ร้อยละ	ระดับ ความสามารถ	t	df	p
ก่อนการใช้รูปแบบ	30	17.27	1.486	57.66	ปานกลาง	-8.677	14	.000
หลังการใช้รูปแบบ	30	22.60	2.165	75.33	ดี			

*p - value < .05

จากตารางที่ 30 พบว่า คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการอบรมตามรูปแบบสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการใช้ รูปแบบที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 17.27$, S.D. = 1.486) และ คะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการใช้รูปแบบที่ระดับดี ($\bar{x} = 22.60$, S.D. = 2.165)

5.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูประจำการที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ตารางที่ 31 ความคิดเห็นของครูประจำการที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

(n = 15 คน)

ความคิดเห็นของครูประจำการที่มีต่อรูปแบบฯ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้	4.70	.323	มากที่สุด
1.1 ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.80	.414	มากที่สุด
1.2 นักศึกษาใช้การจัดการความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย	4.80	.414	มากที่สุด
1.3 ช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.67	.617	มากที่สุด
1.4 ช่วยให้นักศึกษาสามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	4.53	.640	มากที่สุด
1.5 ช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.67	.488	มากที่สุด
1.6 นักศึกษาสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้สำหรับการเรียนการสอนได้	4.60	.632	มากที่สุด
1.7 นักศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอนได้	4.67	.488	มากที่สุด
1.8 นักศึกษาสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้	4.80	.414	มากที่สุด
1.9 นักศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้	4.73	.458	มากที่สุด
1.10 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดและเนื้อหาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาออกมาออกแบบการเรียนการสอนได้	4.73	.458	มากที่สุด
1.11 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ	4.60	.507	มากที่สุด

ตารางที่ 31 ความคิดเห็นของครูประจำการที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย (ต่อ)

(n = 15 คน)

ความคิดเห็นของครูประจำการที่มีต่อรูปแบบฯ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1.12 กิจกรรมตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการคิดที่หลากหลายจากการทำงานเป็นทีม	4.67	.488	มากที่สุด
1.13 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้	4.73	.458	มากที่สุด
1.14 เนื้อหาของกิจกรรมเหมาะสมสำหรับการต่อยอดด้านทักษะการคิด	4.80	.414	มากที่สุด
1.15 นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้	4.73	.458	มากที่สุด
2. ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ	4.80	.250	มากที่สุด
2.1 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้	4.60	.507	มากที่สุด
2.2 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.87	.352	มากที่สุด
2.3 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	4.80	.414	มากที่สุด
2.4 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูภาษาไทยด้านการออกแบบการเรียนการสอน	4.93	.258	มากที่สุด
2.5 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวม	4.80	.414	มากที่สุด
รวม	4.72	.273	มากที่สุด

จากตารางที่ 31 พบว่า ความคิดเห็นของครูประจำการที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = .237 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทั้ง 2 ด้าน คือด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ และด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ มีระดับความเห็นเห็นอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = .323) และ ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = .250) ตามลำดับ

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปเป็นกรอบมโนทัศน์ที่ได้จากการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ 10

แผนภาพที่ 10 กรอบมโนทัศน์ที่ได้จากผลการวิจัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อออกแบบและพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

1.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

1.2 เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

1.3 เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

2.1 เพื่อศึกษาผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 เพื่อศึกษาผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

2.3 เพื่อศึกษาผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

3. เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครูภาษาไทยที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.3 เพื่อถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.4 เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.5 เพื่อเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

กระบวนการวิจัยดำเนินการตามรูปแบบการจัดการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ผสมผสานกับแนวทางการถ่ายโยงความรู้ของ Hunter (1995) มีพื้นฐานการพัฒนาจากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนและองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ของ Joyce และ Weil (2000) และกรมวิชาการ (2544: 15) แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2539) สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง (2542) ยูเนสโก (2003) และแนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ Dressel และ Mayhew (1957), Ennis (1985), Paul (1993), Decoroli (1973), ทิศนา ขัมมณี (2540) และ อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2556) ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A): การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D and D): การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I): การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E): การประเมินคุณภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1.1.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = .510) และมีความคิดเห็นต่อด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = .523)

1.1.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทยที่มีต่อสภาพการณ์ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทยที่มีต่อสภาพการณ์ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย พบว่า ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยมีความคิดเห็น ต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ด้านการส่งเสริม การสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ในภาพรวมมีความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = .925) มีความคิดเห็นต่อด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ในภาพรวม มีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = .860) มีความคิดเห็นต่อสภาพการณ์การส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย ด้านความสามารถ ในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาครุภาษาไทย ในภาพรวมมีความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = .845) และมีความคิดเห็นต่อด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมมี ความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = .776)

1.2 ผลการศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.2.1 สภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการ แสดงความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย สามารถสรุปได้ 3 ด้านคือ 1) ด้านผู้บริหารโรงเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ จึงไม่สามารถ ส่งเสริมให้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ 2) ด้านตัวครู คือ ครูขาดความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบูรณาการกับการเรียนการสอน ในชั้นเรียนได้ และ 3) ด้านนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด กล่าวคือ นโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริม การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นไม่มีความต่อเนื่อง และขาดการสนับสนุน ติดตามผลอย่างเป็นรูปธรรม

1.2.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุ ภาษาไทย

ผลการศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทยของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทยสามารถสรุปได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถใน การออกแบบการเรียนการสอน เนื่องจากนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทยขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ขาดความรู้ที่ลุ่มลึกในเนื้อหาวิชา ไม่เข้าใจมาตรฐานและสาระการเรียนรู้แกนกลาง และขาดความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมการคิด และ 2) ความสามารถในการ จัดการเรียนการสอนคือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทยขาดความสามารถในการจัดกิจกรรมการสอนที่ ส่งเสริมการคิด ไม่สามารถในการเชื่อมโยงความรู้เก่ามาสู่ความรู้ใหม่ ขาดการออกแบบกิจกรรม การสอนและสร้างสื่อการเรียนรู้ที่กระตุ้นการคิด รวมทั้งใช้กิจกรรมวัดและประเมินผลที่ไม่หลากหลาย

1.2.3 ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทย

ผลการศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทย สามารถสรุปผลการศึกษาได้ 3 ด้าน คือ 1) รูปแบบการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ ควรประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด ปัจจัยสนับสนุน และมีการผสมผสานขั้นตอนของการจัดการความรู้กับแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ 2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย ควรมีขั้นตอนของการให้ความรู้ พื้นฐานเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเข้มข้น มีกระบวนการฝึกเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกิจกรรมให้ ได้เรียนรู้ สัมผัสกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจริงๆ และมีการฝึกทักษะการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ การสอนภาษาไทย

1.3 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่าง มีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทย

1.3.1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคณะ ครุศาสตร์ภาษาไทย ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า TSCACEA Model มีองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการความรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้

3) กระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ คือ 1) วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan) 2) ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge) 3) พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the category as a system) 4) วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง (Analyze and moderation) 5) ตรึงตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge) 6) แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share) 7) ประยุกต์ลั่นกับงานตน (Applied to the job) และ 4) เงื่อนไขของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้ ได้แก่ ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และหลักการตอบสนอง

1.3.2 ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้และความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย TSCACEA Model โดยกระบวนการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเป็นมิตรร่วมกันว่ารูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ได้จริง

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2.1 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการใช้รูปแบบที่ระดับควรปรับปรุง ($\bar{x} = 14.96$, S.D. = 2.741) และ คะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการใช้รูปแบบที่ระดับดีมาก ($\bar{x} = 25.38$, S.D. = 1.909)

2.2 ผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า คะแนนความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ครั้งที่ 2 มีคะแนนสูงกว่าครั้งที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 1 ที่ระดับปานกลาง

($\bar{x} = 2.60$, S.D. = .239) และคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 2 ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = .191)

2.3 ผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า คะแนนความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ครั้งที่ 2 มีคะแนนสูงกว่าครั้งที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 ที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.70$, S.D. = .135) และคะแนนเฉลี่ยความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 2 ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = .158)

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = .163) เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ อยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = .390) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้ค่าเฉลี่ย อยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .366)

3.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .341) เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ทั้ง 2 ด้าน คือด้านประโยชน์และ

ความพึงพอใจที่ได้รับ และ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = .500) และ ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .348) ตามลำดับ

3.3 ผลการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สรุปความคิดเห็นตามประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

3.3.1 ภาพรวมของงานวิจัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทย มีความคาดหวังจากงานวิจัยครั้งนี้ว่า น่าจะสามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยและจะช่วยให้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทยเป็นรูปธรรมมากขึ้น

3.3.2 ภาพรวมของการดำเนินการตามขั้นตอนของ TSCACEA Model ถอดบทเรียนจากความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยได้ว่า ขั้นตอนของ Model มีความต่อเนื่องกัน มีกิจกรรมที่ปูพื้นฐานความรู้เรื่องการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และขั้นตอนการเชื่อมโยงความรู้จากความเก่าไปสู่ความรู้ใหม่ เป็นการฝึกการนำความรู้เดิมไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับประสบการณ์ใหม่ โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม และเพื่อนช่วยเพื่อนและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปตาม PLC

3.3.3 ประโยชน์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 1) ด้านกิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และความสามารถในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2) ด้านการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมการคิด

3.3.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวนักศึกษาครูภาษาไทย คือ มีงานประจำมากทำให้ขาดเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างเข้มข้น ส่งผลให้เนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่อนลงไปบ้าง และ 2) ปัญหาเรื่องเวลา ได้แก่ เวลาในการเรียนที่มีจำกัดด้วยมีกิจกรรมอื่นๆ มาแทรกทำให้ไม่สามารถพานักเรียนลงพื้นที่จริงได้ และเวลาในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยสั้นเกินไปทำให้นักศึกษามีเวลาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยน้อย ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) ควรเน้นกระบวนการในการวางแผนการทำงานให้มากขึ้น 2) ควรเพิ่มกิจกรรมการวิเคราะห์หัตถ์ข้อมูลว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร 3) ควรเน้นกิจกรรมการสอนแบบจัดการความรู้และการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา และ 4) ควรประเมินผลเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วย

3.4 ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

การปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย หลังจากทดลองตามกระบวนการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ได้ปรับปรุงโดยเพิ่มกระบวนการในการจัดการความรู้เข้าไปในกระบวนการของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ชั้นตอนที่ 1 ถึงชั้นตอนที่ 4 เพื่อให้กระบวนการมีความสมบูรณ์มากขึ้น ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ คงไว้ตามเดิม

3.5 ผลการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

ผลการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย พบว่าครูประจำการที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบก่อนและหลังการใช้รูปแบบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการใช้รูปแบบที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 17.27$, S.D. = 1.486) และคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการใช้รูปแบบที่ระดับดี ($\bar{x} = 22.60$, S.D. = 2.165) และมีความคิดเห็นรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = .237) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทั้ง 2 ด้าน คือ

ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับและด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ มีระดับความเห็นเห็นอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = .323 และ $\bar{x} = 4.80$, S.D. = .250) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยจากข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1.1.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = .510) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีความคิดเห็นที่ระดับ มาก และปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน โดยมีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = .768) จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับการเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนมาร่วมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักเรียนในโรงเรียน เป็นผลมาจากแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 20 - 22) ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสาระท้องถิ่นของโรงเรียน โดยเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ ผู้ปกครอง ปราชญ์ชุมชน นักธุรกิจ มาร่วมกำหนดสาระของหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนต่างๆ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้ลงพื้นที่ตามโรงเรียนต่างๆ ทั้งระดับประถมศึกษาและ

มัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า แต่ละโรงเรียนมีการเชิญปราชญ์ในชุมชนให้มาสอนนักเรียน เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น ยกตัวอย่างโรงเรียนบ้านโป่งหวาย อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ได้นิมนต์ พระสุกสันต์ จิตมโน วัดโป่งหวาย มาร่วมจัดการเรียนการสอนรายวิชาศาสนาประดิษฐ์ โดยบูรณาการระหว่างวิชาพุทธศาสนากับศิลปหัตถกรรมจักสานพื้นบ้านที่พระสุกสันต์เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้ง 2 ด้าน วัสดุคือ กลองนม ที่เป็นวัสดุเหลือใช้ของโรงเรียนมาออกแบบเป็นชิ้นงานที่สวยงามพร้อมทั้งฝึกสติและสมาธิในการทำงานให้กับนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง อีกตัวอย่างคือ โรงเรียนบ้าน พุเลียบ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนผลิตชาใบหม่อนของ นายกิมเซียง ธนฤกษ์ โรงเรียนได้นำนักเรียนไปเรียนรู้กระบวนการผลิตชาของนายกิมเซียง และแต่งตั้งให้เป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียน โดยเชิญนายกิมเซียงมาสอนวิธีการผลิตชาใบหม่อนให้กับครูและนักเรียนในโรงเรียน

สำหรับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เขตพื้นที่การศึกษา มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน มีความคิดเห็นที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.60$, S.D. = .821) นั้นอาจเป็นไปได้ว่าเขตพื้นที่การศึกษาได้ทำหน้าที่กำหนดขอบเขตของสาระท้องถิ่นสำหรับให้โรงเรียนนำไปขยายผลเป็นหลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 20 - 22) ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้แล้วแต่ไม่ได้มีการขับเคลื่อนในเรื่องการนำหลักสูตรสาระท้องถิ่นไปใช้จริง จึงทำให้ผู้บริหารและครูขาดเป้าหมายและกระบวนการในการพัฒนาการเรียนการสอนที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าจะมีการเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนมาให้องค์ความรู้ที่เป็นเนื้อแท้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทต่างๆ ในโรงเรียน แต่ขาดการต่อยอดบูรณาการมาสู่เนื้อหาวิชาตามหลักสูตรสาระแกนกลาง ผู้เรียนจึงไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตจริง และขาดการเชื่อมโยงความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ภูมิปัญญามาสู่การเรียนการสอนในห้องเรียนได้ ผู้วิจัยมองว่าประเด็นนี้เป็นเรื่องจำเป็นในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนการสอนให้กับครู เพื่อเป็นแนวทางในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

ความคิดเห็นด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็น ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = .523) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = .657) อาจเป็นไปได้ว่าครูภาษาไทยต้องเป็นผู้ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีการกำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางภาษาประเภทต่างๆ ได้แก่ วรรณกรรมท้องถิ่น บทเพลง สุภาษิต คำพังเพยใน

แต่ละท้องถิ่น ที่ได้ใช้ภาษาในการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทางสังคม ที่ต่างกัน โดยนำภูมิปัญญาทางภาษาในการสั่งสอนอบรมพิธีการต่างๆ การบันเทิงหรือการละเล่น มีการแต่งเป็นคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนิทาน นิทานปรัมปรา ตำนาน บทเพลง บทร้องเล่น บทเห่กล่อม บทสวดต่างๆ บททำขวัญ เพื่อประโยชน์ทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำถิ่น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 7 – 53) ด้วยเหตุนี้ครูภาษาไทยจึงมีความสามารถในการจัดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยด้วย

ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = .598) นั้นอาจเป็นผลมาจากความคิดเห็นที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าครูภาษาไทยเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการความรู้กับการสอนภาษาไทย จึงไม่ได้มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถด้านภูมิปัญญาทางภาษาโดยเฉพาะมาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย

1.1.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทยที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทยที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยมีความคิดเห็นต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ด้านการส่งเสริมการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ในภาพรวมมีความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = .925) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = .874) ประเด็นนี้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าพันธกิจหลักของเขตพื้นที่การศึกษาที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีบทบาทหน้าที่ในการจัดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 35) นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 10) ยังได้กำหนดนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา โดยให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาบรรจุสาระและกระบวนการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนวิธีการและองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญา ให้เป็นส่วนสำคัญหนึ่งของการศึกษา ด้วยแนวนโยบายดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาในการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน มีความคิดเห็นที่ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.10$, S.D. = .213) สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่นำเสนอผลและอภิปรายไว้แล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นนี้เพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์อรพิมพรรณ คัมภีร์ (15 ธันวาคม 2560) เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับครู สรุปได้ว่าเขตพื้นที่การศึกษาเคยมีการอบรมเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับครูเมื่อนานมาแล้ว ตั้งแต่เริ่มใช้หลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2544 โรงเรียนต่างๆ ก็ขับเคลื่อนเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นกันมากขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเร่งด่วนเข้ามาเป็นประจำ จึงต้องจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ตามกระแสหลักที่ส่วนกลางมุ่งเน้น การอบรมให้ความรู้เรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ครูจึงลดความสำคัญลงไปโดยปริยาย

สำหรับด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ในภาพรวมพบว่าครูผู้สอนภาษาไทยมีความคิดเห็นที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = .860) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = .860) มีความคิดเห็นที่ระดับ มาก สะท้อนให้เห็นว่าครูภาษาไทยปฏิบัติตามหน้าที่ของครูตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551 : 78) ที่กำหนดว่าครูต้องจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อการเรียนรู้ในชุมชนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ยกตัวอย่างครูภาษาไทยที่มีการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการความรู้แล้วบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย คือครูรุ่งสุรีย์ ไบไม้ โรงเรียนบ้านพุเลียบ อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี ที่นำเพลงเหย่ยซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรี มาสอนให้นักเรียนร้องและรำในรายวิชาภาษาไทย สอดคล้องกับตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้แกนกลางตามที่หลักสูตรกำหนด ทั้งยังพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านพุเลียบอีกด้วย

ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย มีความคิดเห็นที่ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.93$, S.D. = .907) เมื่อสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาไทยเพิ่มเติมได้ความคิดเห็นว่าส่วนใหญ่เนื้อหาตามสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นเรื่องของภูมิปัญญาทางภาษา เช่น ภาษาถิ่น สำนวนไทย ปริศนาคำทาย เพลงพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งผู้สอนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เองได้ และมีสื่อการเรียนรู้สำเร็จรูปเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ มากมาย สามารถเลือกใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้จึงไม่เห็นความจำเป็นในการเชิญผู้รู้มาให้ความรู้กับผู้เรียนเพิ่มเติม

สำหรับความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทยที่มีต่อต่อสภาพการณ์ การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยนั้น ด้าน ความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมมีความคิดเห็น ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = .845) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เขียน จุดประสงค์การเรียนรู้ได้สอดคล้องกับตัวชี้วัด มีความคิดเห็นในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = .712) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ก่อนลงมือเขียนงาน ประเภทต่างๆ ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = .774) วิเคราะห์ได้ว่าครูผู้สอนภาษาไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีประสบการณ์การเป็นครูพี่เลี้ยงของนักศึกษาครูภาษาไทย ได้ตรวจแผนการจัดการเรียนรู้แล้วพบว่า นักศึกษาครูภาษาไทยมีความสามารถในการวิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวชี้วัดกับจุดประสงค์ การเรียนรู้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับที่ตัวชี้วัดกำหนดได้ แต่นักศึกษาครูภาษาไทยยังขาดความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ นักเรียนคิดวิเคราะห์ก่อนลงมือเขียนงานประเภทต่างๆ ประเด็นนี้ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์นิเทศก์มี ความคิดเห็นตรงกับครูผู้สอนภาษาไทย จากการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย ส่วนใหญ่สาระการเขียนนักศึกษาครูออกแบบกิจกรรมการสอนโดยให้ความรู้เรื่องรูปแบบของงาน เขียนประเภทต่างๆ แล้วให้นักเรียนฝึกเขียนทันที ขาดกระบวนการวางแผนการเขียน การวางโครงเรื่อง หรือการคิดเชื่อมโยง ซึ่งล้วนเป็นทักษะการคิดที่สำคัญสำหรับการเขียนสื่อสาร สอดคล้องกับการที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2555 : 204) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะการคิด ที่นำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยให้ มุ่งเน้นการนำกระบวนการที่ใช้ในการคิดบูรณาการเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดตามที่หลักสูตรกำหนด คือทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยกลุ่มทักษะการคิดที่ใช้ในการสื่อสาร และกลุ่มทักษะการคิดที่เป็นแกน นอกจากนี้ยังมี ทักษะการคิดขั้นสูง จัดเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะพัฒนาลักษณะการคิด และ ทักษะกระบวนการคิด จากผลการศึกษาดังกล่าวนับเป็นจุดสำคัญที่ต้องมุ่งเน้นให้นักศึกษาครู ภาษาไทยเรียนรู้และมีทักษะในการออกแบบกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดให้กับนักเรียน บรรลุตามเป้าหมายที่ตัวชี้วัดกำหนดไว้

ความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทยที่มีต่อด้านความสามารถในการจัดการ เรียนรู้ของนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมมีความคิดเห็นที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = .776) เมื่อ พิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจ ตรงกับ เนื้อหาที่จะสอน ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .944) จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการนิเทศนักศึกษาครู ภาษาไทยร่วมกับครูพี่เลี้ยง แล้วมีกระบวนการ PLC กระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา ครูภาษาไทย พบว่าครูพี่เลี้ยงส่วนใหญ่ชื่นชมกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนของนักศึกษาครูภาษาไทย ที่จัดกิจกรรมโดยการนำเพลง เกม หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียนในการเรียน เรื่องนั้นมาใช้ได้อย่างสนุกสนาน แต่ผู้วิจัยมองว่านักศึกษาบางส่วนยังขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมขั้น

นำเข้าสู่เนื้อหาของบทเรียนอย่างแนบเนียน ทำนองว่านำเสนอเสร็จแล้วไม่ได้กระตุ้นให้นักเรียนวิเคราะห์ เชื่อมโยงจากสิ่งที่ได้ทำไปนั้นเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะเรียนได้อย่างไร ในขณะที่ครูผู้สอนภาษาไทยที่เป็น ครูพี่เลี้ยง มีความเห็นว่านักศึกษาครูภาษาไทยมีกระบวนการในเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียนมาสู่ ความรู้ใหม่ที่กำลังจะสอนได้ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .828) สอดคล้องกับที่สำนักวิชาการและมาตรฐาน การศึกษา (2552: 10) ได้กำหนดบทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและถ่ายโยง ความรู้ โดยครูควรบูรณาการสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน นำไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์และสามารถแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = .944) เป็นเพราะว่านักศึกษาครูภาษาไทยยังไม่มีมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมา บูรณาการกับการเรียนการสอน สอดคล้องกับคำบอกเล่าของครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ที่มีความ คิดเห็นตรงกันว่า นักศึกษาครูยังขาดความรู้ความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบ บูรณาการกับการสอนภาษาไทย หรือนำมาใช้ก็ไม่สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่วิถีชีวิตจริงๆ ของผู้เรียนได้ ยกตัวอย่าง กรณีการสอนในเนื้อหาเรื่องภาษาถิ่น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาทางภาษาประเภทหนึ่ง นักศึกษา หาข้อมูลภาษาถิ่นจากแหล่งข้อมูลออนไลน์ต่างๆ มาใช้สอน มีตัวอย่างคำศัพท์ภาษาถิ่นแต่ละภาคเมื่อนำมาสอน ตัวผู้สอนเองก็ไม่มี ความเข้าใจเรื่องเสียง เรื่องความหมายของศัพท์ท้องถิ่นนั้นๆ อย่างถ่องแท้ ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องภาษาถิ่นไม่ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยในฐานะของอาจารย์ นิเทศก์ จึงให้คำแนะนำว่าทุกวันนี้มีเพลงไทยลูกทุ่งหลายเพลงที่ใช้คำภาษาถิ่น และเป็นที่ยอมรับของคน ฟังโดยทั่วไป เช่น เพลงคู่คอง มีภาษาถิ่นอีสาน เพลงมหาลัยวิวชน มีภาษาถิ่นใต้ เป็นต้น เพลงเหล่านี้ นักเรียนทุกคนรู้จักกันดีและสามารถขับร้องได้ ถ้านักศึกษาครูภาษาไทยนำมาใช้เป็นสื่อในการสอน เรื่องภาษาถิ่น นักเรียนก็จะเกิดความสนใจเพราะเป็นตัวอย่างเป็นที่ใกล้ตัวและอยู่ในชีวิตจริงของเขา ครู อาจให้นักเรียนร่วมกันหาภาษาถิ่นที่ปรากฏในเพลงนั้นแล้วหาความหมายเพียงเท่านี้ก็ช่วยให้ กิจกรรมการเรียนรู้อบรมตามเป้าหมายที่ตัวชี้วัดกำหนดได้

1.2 ผลการศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

การศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยนั้น ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาประกอบผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนภาษาไทยเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียน การสอนภาษาไทย และสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ นักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความ

สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ กล่าวคือ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นตรงกันว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จนั้นมาจากสาเหตุหลักๆ 2 ประการ คือ 1) ปัญหาที่เกิดจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด และ 2) ปัญหาที่เกิดจากครูที่ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอน ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 2) ที่พบว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการขัดเกลาหลักของสังคมนั้น มิได้เอื้อให้ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนรู้เรื่องราวและภูมิปัญญาของสังคมไทยที่สั่งสมสืบทอดมาในอดีตเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นการนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการศึกษา ผู้รู้ก็มีจำนวนจำกัด และส่วนใหญ่ก็สูงอายุ มีแต่จะล่วงลับไป ความรู้ความชำนาญที่สั่งสมไว้ก็ดับสูญตามไปด้วย

สำหรับความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญมีความต้องการ 3 ด้านคือ 1) รูปแบบการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ 2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย และ 3) คุณลักษณะของนักศึกษาครูที่มีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีรายละเอียดดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ผู้วิจัยได้ประมวลความต้องการของผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในด้านองค์ประกอบของรูปแบบ กิจกรรมตามขั้นตอนของรูปแบบและการออกแบบเครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

1.3 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1.3.1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า TSCACEA Model มีองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการความรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้ 3) กระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ คือ 1) วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan) 2) ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge) 3) พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the category as a system) 4) วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง (Analyze and moderation) 5) ตรึงตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge) 6) แลกเปลี่ยนได้ให้

แบ่งปัน (Exchange to share) 7) ประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job) และ 4) เงื่อนไขของการนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้ได้แก่ ระบบสังคม ระบบสนับสนุน และหลักการตอบสนอง ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้และความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย TSCACEA Model โดยกระบวนการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเป็นมิตรร่วมกันว่ารูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ตามที่นักวิชาการหลากหลายท่านได้เสนอกระบวนการไว้ ได้แก่ ก.พ.ร. (2548), สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (2549), วิจารย์ พานิช (2551), Marali (2001), Marquardt (2002), Mckeen และ Smith, (2003), Nonaka และ Takeuchi (2005) สามารถสังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้ได้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้

จากขั้นตอนดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ เพิ่มเติม พบว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นในการหาคำตอบของสิ่งที่ต้องการจะรู้แล้วนำมาจัดให้เป็นระบบเพื่อประยุกต์ใช้กับงานแต่ละงานของคนหรือขององค์กร (ประพนธ์ ผาสุกยิต, 2548: 56) หากมีการผสมผสานแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้เข้าไปในกระบวนการจัดการความรู้ในขั้นระหว่างการกลั่นกรองความรู้ กับขั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้กระบวนการจัดการความรู้ที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น กล่าวคือ การถ่ายโยงความรู้เป็นการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปใช้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง ทั้งที่มีบริบทใกล้เคียงและแตกต่างกับสถานการณ์เดิม รวมถึงการได้ความรู้ใหม่จากการบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงอาจกล่าวได้ว่า การถ่ายโยงเป็นปรากฏการณ์ที่โครงสร้างความรู้ได้รับการกระตุ้นด้วยการสอนอย่างหลากหลายบริบท และหลากหลายสถานการณ์ โดยปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) การที่ความรู้ที่มีมาก่อนส่งผลต่อการเรียนรู้งานใหม่หรือการปฏิบัติชิ้นงานใหม่เรียกว่า การเชื่อมโยงความรู้ 2) การที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์หนึ่งไปใช้ในอีกสถานการณ์หนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ellis, 1969; Gagne, 1970: 335; Drowatzky, 1975; Hilgard and other, 1975 : 253)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมและถ่ายทอดกับสืบทอดของคนในแต่ละท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่เป็นแบบความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน (Tacit Knowledge) จัดเป็นความรู้อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่มาจากประสบการณ์ ความเชื่อหรือความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน(ชั้นฤทธิ ปฐมเล็ก, 2547: 11-17; สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์และคณะ, 2548 : 21; อนงค์ สระบัว, 2552 : 67) รูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้น มีขั้นตอนในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการฝึกการจัดการความรู้กับข้อมูลที่เก็บมาได้ และฝึกการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการจัดการความรู้ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นจะช่วยให้นักศึกษาครุภาษาไทยสามารถค้นหาความรู้และจัดการความรู้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้

ขั้นตอนของการจัดการความรู้มีความสัมพันธ์กับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นขั้นตอนการคิดพิจารณาเหตุการณ์ สภาพการณ์ ปัญหา หรือ ข้อโต้แย้งอย่างรอบคอบโดยใช้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผล ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินหรือตัดสินใจข้อสรุปได้ โดยมีขั้นตอนในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายของการคิด 2) การตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล 4) การตีความข้อมูล 5) การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล 6) การประเมินและสรุปผล 7) การนำผลไปประยุกต์ใช้ (Dressel และ Mayhew, 1957; Ennis, 1985; Paul, 1993; Decaroli, 1973; ทิศนา แฉมมณี, 2540 และอุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์, 2556) การจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ที่ผสมผสานกันนั้น สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ กล่าวคือ การจัดการความรู้มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะเห็นได้จากกระบวนการจัดการความรู้แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งกระบวนการทั้ง 6 ขั้นตอนนี้มีความสอดคล้องกับขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จึงเป็นไปได้ว่าเมื่อนักศึกษามีความสามารถในการจัดการความรู้ย่อมทำให้เกิดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยเช่นกัน

ความสอดคล้องและสมเหตุสมผลของแนวคิดทฤษฎีที่เลือกมาใช้ในการออกแบบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า TSCACEA Model จะสมบูรณ์ด้วยการที่ผู้วิจัยประยุกต์แนวทางการนำเสนอรูปแบบการสอนของ Joyce และ Weil (2000: 9) ที่ให้ความสำคัญกับหลักการ วัตถุประสงค์

กระบวนการเรียนการสอน และเงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ จึงอาจเป็นเหตุผลทำให้รูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจน เป็นที่เข้าใจตรงกันและสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้ องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของบัณฑิตวิโรจน์ (2550: 192) ที่ว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่จัดองค์ประกอบต่างๆ ไว้อย่างเป็นระบบระเบียบในแต่ละองค์ประกอบต่างส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีวิธีการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความรู้ที่ได้มาจากการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมตามกระบวนการจัดการความรู้ผู้สอนมีหน้าที่ในการกำหนดปัญหาในการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นแนวทางในการวางแผนการเรียนรู้ สร้างความรู้และการนำความรู้ไปใช้ โดยสมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทุกขั้นตอน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มย่อยๆ และอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบของรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยครั้งนี้ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของประพันธ์ เกียรติเฒ่า (2551) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีชื่อเรียกว่า “1V 8P 2S” มีขั้นตอนดังนี้ หนึ่ง วิสัยทัศน์ (1V) หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนและเขตพื้นที่ การศึกษา แปดกิจกรรม (8P) หมายถึง สถานศึกษาคควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมกันกำหนด แนวปฏิบัติ ประกอบด้วยกิจกรรมพัฒนาความรู้ 8 กิจกรรม ได้แก่ การกำหนดหัวข้อความรู้ การวางแผน พัฒนาความรู้ การสกัดความรู้ การจัดเก็บความรู้ การใช้ความรู้ และการวัดความรู้ ซึ่งมีการกระจาย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สอดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอน สองเงื่อนไขความสำเร็จ (2S) ได้แก่การนำปฏิบัติ ที่เป็นเลิศและประสบความสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป มาเป็นต้นแบบในการศึกษาและ ค้นหาปัจจัยที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ ทองไชย (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่พัฒนารูปแบบมีชื่อเรียกว่า “PHOSAI Model” มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการความรู้ 4) การวัดและ ประเมินผล และ 5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา คงขำ (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนึ่งตระกูลเพื่อ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่พบว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ “BANAMSUB Model” มีองค์ประกอบย่อย 8 ประการ คือ 1) ภาวะผู้นำ 2) โอกาสของการเรียนรู้ 3) การสร้างเครือข่ายในการทำงาน 4) กิจกรรมต่อเนื่อง 5) การจัดการ 6) ค่านิยมร่วมกัน 7) การใช้ เทคโนโลยี และ 8) อยู่ในความดูแลของภาครัฐ จากการศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้

เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้นเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2.1 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการใช้รูปแบบที่ระดับควรปรับปรุง ($\bar{x} = 14.96$, S.D. = 2.741) และ คะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการใช้รูปแบบที่ระดับดีมาก ($\bar{x} = 25.38$, S.D. = 1.909) อภิปรายผลได้ว่าอาจเป็นเพราะกระบวนการของรูปแบบนี้ใช้วิธีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษา ซึ่งรูปแบบการอบรมนั้นเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เกิดการเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรในการปฏิบัติงานเมื่อผู้ปฏิบัติงานมีข้อจำกัดทางด้านความรู้หรือทักษะ ทำให้ต้องการการเสริมสร้างเพื่อเชื่อมต่อช่องว่างของการปฏิบัติงานที่เกิดจากการขาดความรู้หรือทักษะนั้น การฝึกอบรมเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นด้านการจำแนกแยกแยะ การประกัน การทำให้มั่นใจ การพัฒนา การปรับปรุงโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บุคลากรมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานตามที่ต้องการ (Rothwell, 1996: 26; Silberman, 1998: 1; Pont, 1990: 1; Moris, 1993: 6 และ วิจิตร อาวะกุล, 2540: 114 -1 17)

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้น มีการออกแบบกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนให้นักศึกษาเข้ารับการอบรมทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง สามารถนำกลับมาถอดองค์ความรู้และจัดการความรู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาที่นำเสนอไว้ในการสัมมนาเพื่อถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR) ว่า

“การมาอบรมพัฒนาตนเองตามรูปแบบการจัดการความรู้ครั้งนี้ ทำให้เปิดประสบการณ์ใหม่ของการทำงาน ทำให้รู้จักกระบวนการจัดการความรู้ รู้จักวิธีการค้นหาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเลือกเอาความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับงานต่างๆ ได้จริง”

จากการศึกษางานวิจัยของพีระพรรณ ทองศูนย์ (2556) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่ามีการใช้รูปแบบของการฝึกอบรมเช่นเดียวกัน ผลการวิจัยพบว่าครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรศรี แสงส่องฟ้า (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่องการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการทดสอบภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะปฏิบัติการทดสอบและการวัดผลภาษาอังกฤษในชั้นเรียนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าผู้วิจัยใช้กระบวนการอบรมเช่นเดียวกัน ผลการวิจัยพบว่าผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจของครูที่เข้ารับการอบรมหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ของนักศึกษาครุภาษาไทย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากการนิเทศครั้งที่ 1 ภาพรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.60$, (S.D. = .239) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = .370) และการนิเทศครั้งที่ 2 ก็พบว่าด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ มีระดับความสามารถอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .373) เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย มีขั้นตอนในการประยุกต์ใช้ความรู้ ได้แก่ ขั้นประยุกต์พินิจกับงานตน (Applied to the job) เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาครุภาษาไทยที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยแล้ว นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับกลับไปค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในบริบทของโรงเรียนที่ตนเองฝึกสอนอยู่ มาจัดการความรู้แล้วออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยในระดับชั้นต่างๆ จากการนิเทศติดตามผลเพื่อประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทย พบว่า นักศึกษาคครูสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากการพัฒนาตามรูปแบบการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยออกแบบหน่วยการเรียนรู้ภาษาไทยโดยบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างหลากหลายและน่าสนใจ เช่น โรงเรียนเทพมงคลรังษี พัฒนาหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “บุคคลสำคัญควรเชิดชู หลวงปู่ดี” โรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พัฒนาหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “ตำนานหลวงปู่เปลี่ยน” “พิพิธภัณฑ์อักษระน่าสนุก” โรงเรียนวัดท่าน้ำเต้าน พัฒนาหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “มหัศจรรย์แห่งผึ้ง” โรงเรียนบ่อพลอยรัชดาภิเษก พัฒนาหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “ของขวัญจากดิน นิลบ่อพลอย” เป็นต้น

จากการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถสรุปแนวคิดที่สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการความรู้ของนักศึกษาครูที่เพิ่มขึ้นนั้น เป็นเพราะนักศึกษาสามารถถ่ายโยงความรู้ที่ได้รับจากการอบรมที่เป็นความรู้เก่า ไปสู่ความรู้ใหม่ที่ตนเองเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาได้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีให้ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยได้ เป็นผลมาจากขั้นตอนที่ 5) ตรึงตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge) และขั้นตอนที่ 7 ขั้นประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job) จากรูปแบบการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า การที่ผู้วิจัยนำกระบวนการจัดการความรู้มาผสมผสานกับการจัดการความรู้นั้นสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน ตามที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552: 10) ได้กำหนดบทบาทของผู้สอนไว้ว่า การบูรณาการและถ่ายโยงความรู้ ผู้สอนควรได้บูรณาการสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน นำไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์และสามารถแก้ปัญหาชีวิตจริงได้

ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ อยู่ที่ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.48$, S.D. = .428) จากกระบวนการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาครูภาษาไทยครั้งที่ 1 พบว่า นักศึกษาครูภาษาไทยส่วนใหญ่ยังกำหนดเป้าหมายของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยยังไม่ชัดเจน ไม่ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ใกล้โรงเรียน ทำให้เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาออกแบบหน่วยเรียนรู้นั้นอ่อนลงไป ผู้วิจัย จึงร่วมมือกับครูพี่เลี้ยงทำกระบวนการ PLC หลังการสังเกตการสอนของนักศึกษาครูแล้วร่วมกันวางแผนการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้คือ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในบริบทชุมชนของโรงเรียน ครูพี่เลี้ยงร่วมให้ข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้นักศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายในการเก็บข้อมูลได้ชัดเจนขึ้น เมื่อผู้วิจัยกลับไปนิเทศครั้งที่ 2 พบว่านักศึกษาครูภาษาไทยมีความสามารถด้านการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้เพิ่มขึ้นจากการนิเทศครั้งที่ 1 โดยมีระดับความสามารถที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.2$, S.D. = .295) สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณกร ทวีแก้ว (2553) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า การบ่งชี้ความรู้หรือการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและ

ส่งผลต่อขั้นตอนอื่นๆ มากที่สุด ซึ่งผู้สอนจะต้องเน้นย้ำให้ผู้เรียนเกิดทักษะขั้นนี้ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้การจัดการความรู้เกิดประสิทธิภาพ

ผลการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครูภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 2 พบว่า ความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครูภาษาไทย โดยภาพรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = .191) มีค่าสูงกว่าผลที่ได้จากการนิเทศครั้งที่ 1 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมานั้น ประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอนดังได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครูภาษาไทยได้จริง โดยประเมินจากผลงานการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของพีระพรรณ ทองศูนย์ (2556) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่าครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของทัศนีย์ ทองไชย (2556) ที่ศึกษาเรื่องพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่าหลังการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า คะแนนความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ครั้งที่ 2 มีคะแนนสูงกว่าครั้งที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 1 ที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.70$, S.D. = .135) และ คะแนนเฉลี่ยความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย จากการนิเทศครั้งที่ 2 ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D.=.158) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้

และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา นั้นสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยได้จริง

เมื่อพิจารณาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยรายด้าน พบว่าความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยจากการนิเทศครั้งที่ 2 ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = .158) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประเมินและสรุปผล อยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = .223) จากการที่ผู้วิจัยได้ไปนิเทศติดตามผลเพื่อประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ด้านความสามารถในการประเมินและสรุปผลนั้น ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยๆ ที่นักศึกษาครูปฏิบัติคือ 1) แผนการสอนมีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย 2) มีการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริง 3) กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และ 4) ประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน นักศึกษาครูภาษาไทยส่วนใหญ่สามารถพัฒนาแผนการสอนให้มีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ตรงตามสภาพจริงยกตัวอย่างเช่น หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง “ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง” ของโรงเรียนหนองปรือวิทยาคม อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี นักศึกษาสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีการออกแบบภาระงานให้นักเรียนแต่งบทร้อยกรองที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง โดยพานักเรียนลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่บ้านที่เกี่ยวกับประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง แล้วสร้างชิ้นงานการแต่งบทร้อยกรองเกี่ยวกับแห่ปราสาทผึ้ง นักศึกษาออกแบบการวัดและประเมินผลทั้งแบบฝึกหัดและแบบทดสอบเกี่ยวกับการแต่งบทร้อยกรอง เกี่ยวกับประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง และแบบประเมินคุณภาพของชิ้นงานการแต่งบทร้อยกรองเกี่ยวกับการแห่ปราสาทผึ้งด้วยเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric)

จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา กระบวนการที่สามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทยได้ กล่าวคือ กระบวนการทั้ง 7 ขั้นตอนเป็นกระบวนการที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้ ที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทั้งเครื่องมือที่นำมาใช้ในขั้นตอนของการอบรมนั้น ได้แก่ เพื่อนช่วยเพื่อน การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาให้นักศึกษาเกิดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณขึ้น

ดังที่ Beyer (1985) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างการเรียนรู้และการร่วมกันเรียนรู้ด้วยการฝึกเป็นกลุ่มช่วยพัฒนา ผลการเรียนรู้ได้ดี และควรสอนให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ความรู้หรือทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ เพราะความรู้หรือทักษะควรจะมีการถ่ายโยงสู่เรื่องอื่นๆ หรือการเรียนรู้สิ่งใหม่ สถานการณ์ได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นในกระบวนการทั้ง 7 ขั้นตอนตามที่ผู้วิจัย ได้พัฒนาขึ้น

สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล มีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.66$, S.D. = .368) ซึ่งรายละเอียดของพฤติกรรมในด้านนี้ ได้แก่ 1) จัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม 2) จัดระบบลำดับของข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ถ่ายทอดการเรียนรู้ และ 3) เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับ การเรียนการสอนภาษาไทย โดยผลการนิเทศครั้งที่ 1 พบว่า นักศึกษาครูภาษาไทยยังจัดประเภทของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ไม่ชัดเจน และยังเรียบเรียงสาระของภูมิปัญญาเป็นเอกสารประกอบการสอน เช่น ใบความรู้ บทความ หรือสื่ออื่นๆ ได้ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ผู้วิจัยและครูพี่เลี้ยงจึงได้ดำเนินการ PLC ร่วมกันเพื่อเติมเต็มในส่วนที่นักศึกษายังขาดความรู้ความสามารถที่ชัดเจน เมื่อผู้วิจัยกลับไป นิเทศในครั้งที่ 2 จึงพบว่าความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล เพิ่มขึ้นจากการนิเทศครั้งที่ 1 อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = .424)

จากผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครู ภาษาไทย ที่มีการเพิ่มขึ้นจากการนิเทศครั้งที่ 1 เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติมเต็มของอาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยงที่ช่วยกันสะท้อนจุดที่บกพร่องของนักศึกษาครูภาษาไทย ในด้านต่างๆ ที่เป็น กระบวนการของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยกระบวนการ Coaching and Mentoring และกระบวนการ PLC บทบาทของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงเป็นเสมือน Coach ที่คอยช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษา กระบวนการนี้สอดคล้องกับตรุณภา นาชัยฤทธิ์ (2557) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้ กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหาและการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดบทบาทของผู้สอนไว้ว่าผู้สอน เป็นผู้ฝึก (Coach) ผู้ชี้แนะ หรือที่ปรึกษา เป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง ด้านสื่อ อุปกรณ์ หรือให้ คำแนะนำช่วยเหลือ ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนได้จัดไว้ให้ เป็นผู้จัดรายวิชา ชี้แจงทำความเข้าใจในภาพรวมของกิจกรรมต่างๆ จัดทำเนื้อหาแบ่งกลุ่มผู้เรียน

ออกแบบสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน วางแผนการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม

นอกจากอาจารย์นักเทศก์และครูพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่ Coach แล้ว นักศึกษาคูภาษาไทยยังได้ใช้กระบวนการกลุ่มในการวิเคราะห์แยกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นและจัดการความรู้เพื่อออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยร่วมกันในกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ ก่อนที่จะแยกย้ายกันไปค้นคว้าข้อมูลตามบริบทของโรงเรียนที่ตนเองฝึกสอนอยู่ การทำงานเป็นทีมนี้เป็นการบูรณาการของการเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative Learning) ดังที่ วัชรรา เล่าเรียนดี (2556: 155) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มเป็นการพัฒนาทักษะทางด้านสังคม การปฏิบัติงานร่วมกันภายในกลุ่มที่สมาชิกแต่ละกลุ่มจะต้องรู้ เข้าใจ และมีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ การสร้างความเชื่อถือ การสื่อความหมายแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันและกัน การจัดการแก้ไขความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มให้ได้นั้น ช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำการถ้อยความที่ผู้เรียนได้มาใช้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ใหม่ที่ได้จากข้อมูลที่ตนเองไปค้นคว้าข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาได้ สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism) ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยใช้กระบวนการดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) จากความรู้ที่มีอยู่เดิมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย จะเห็นได้ว่ากระบวนการของการวิจัยที่พัฒนาขึ้นนั้นทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่คงทน และมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มขึ้น งานวิจัยที่มีการใช้กระบวนการของการนำความรู้ที่มีอยู่เดิมเชื่อมโยงมาสู่สถานการณ์ใหม่ๆ สามารถนำความรู้มาใช้แก้ปัญหาใหม่นั้นได้ พบในงานวิจัยของ ประณัฐ กิจรุ่งเรือง (2553) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู ผู้วิจัยมีกระบวนการในการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้กรณีศึกษา มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการเรียนรู้ ขั้นนำสู่กรณีศึกษา ขั้นสรรหาวิธีการแก้ไข ขั้นแบ่งปันประสบการณ์ และขั้นสืบสานความรู้ใหม่ ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาวิชาชีพครูมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = .163) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = .390) โดยนักศึกษาครูแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้ในกระบวนการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR) ว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้นสามารถช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งแต่เดิมนั้นมองว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ไกลตัว การนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก และไม่สามารถจัดการความรู้ได้ว่าจะเลือกเนื้อหาส่วนน้อยเพียงใดที่จะเหมาะสมและสอดคล้องกับที่ตัวชีวิตได้กำหนดไว้ แต่เมื่อผ่านกระบวนการของการพัฒนาตามรูปแบบครั้งนี้ไปแล้วกลับไปโรงเรียนสามารถลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทยได้ นักเรียนก็มีความสุขในการเรียนและสามารถพัฒนาชิ้นงานสร้างสรรค์ได้ตามที่ผู้สอนออกแบบไว้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ ทองไชย (2556) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .366) นั้นนักศึกษาครูมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า กิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยภาพรวมมีความสมบูรณ์แบบอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าระยะเวลาที่ผู้วิจัยกำหนดให้นักศึกษาครูภาษาไทยกลับไปค้นคว้าเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในบริบทของโรงเรียนตนเองนั้นมีน้อยเกินไป ทำให้ต้องเร่งรีบบริหารจัดการเวลาในการจัดการความรู้เพื่อ

ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยให้ทันเวลา ก่อนที่ผู้วิจัยจะมานิเทศ ครั้งที่ 1 ทำให้มีข้อมูลบางส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์และไม่มีเวลาพอที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลซ้ำให้สมบูรณ์มากขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะว่าผู้วิจัยควรกำหนดช่วงเวลาในการทำงานของนักศึกษาครูภาษาไทยให้มากขึ้น เพื่อให้ได้คุณภาพของงานอย่างสูงสุด

3.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย พบว่า ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .341) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทั้ง 2 ด้าน คือด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ และ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = .500) และ ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .348) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาตามรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยตรง ทำให้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในการทำงานและการเรียนการสอนได้จริง สามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดระบบความรู้และกลั่นกรองออกมาออกแบบการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ในขณะที่บทบาทของครูที่เลี้ยงมีหน้าที่ในการประเมิน และให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษามุมมองที่มีต่อรูปแบบจึงมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามมุมมองที่มีต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นต่างเห็นว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการพัฒนานักศึกษาครูภาษาไทยให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังที่ครูที่เลี้ยงให้ข้อคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ไว้ว่า

“รูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้น มีส่วนช่วยให้นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปต่อยอดในการทำงานและการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นทักษะการคิดของนักเรียนได้เป็นอย่างดี”

ครูที่เลี้ยงอีกท่านหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุนไว้ว่า

“หลังจากที่น้องฝึกสอนได้มาฝึกปฏิบัติการตามรูปแบบที่อาจารย์พัฒนาขึ้นนี้ กลับไปแล้วเขาสามารถนำไปใช้ได้จริง มีการวางแผนในการทำงาน เรียบเรียงความรู้ที่จะใช้สอนได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น และเขียนแผนการสอนได้ถูกต้อง

ชัดเจนมากขึ้น สามารถเลือกภูมิปัญญาที่มีอยู่รอบๆ โรงเรียนมาออกแบบการสอน
บูรณาการกับวิชาภาษาไทยได้ดีมากๆ”

3.3 ผลการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบ
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถใน
การจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

3.3.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่มีต่อภาพรวมของการวิจัยเพื่อ
พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ครั้งนี้ มีที่มาจากการศึกษาสภาพการณ์ของ
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย และความสามารถในการคิดอย่าง
มีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ที่พบว่ายังไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลที่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ดังนั้น
งานวิจัยนี้จึงมีความเหมาะสมกับการนำมาพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้เรื่องภูมิปัญญา
ท้องถิ่นและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย เพราะในหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดให้มีการจัด
การเรียนการสอนที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้
แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) พบว่าตัวชี้วัดมีการกำหนดให้นำเนื้อหาสาระของ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการสอนภาษาไทย เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
โดยสามารถใช้ในการสอนทั้ง 5 มาตรฐาน ซึ่งเนื้อหาของภูมิปัญญาที่นำมาสอนได้แก่ นิทานพื้นบ้าน
วรรณกรรมท้องถิ่น สุภาษิตคำสอน บทร้องเล่นในท้องถิ่น บทร้องเล่นในการละเล่นของเด็กไทย
เพลงกล่อมเด็ก เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย และภาษาถิ่น

สำหรับความคาดหวังของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยการพัฒนารูปแบบ
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถใน
การจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยนั้น พบว่า มีความ
คาดหวังว่ารูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ จะสามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการ
ความรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักศึกษาครูภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีความคิดเห็นต่อภาพรวมของการดำเนินการตามขั้นตอนของ พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูภาษาไทย (TSCACEA Model) สรุปได้ว่า ขั้นตอนของ Model มีความต่อเนื่องกันมีกิจกรรมที่ปูพื้นฐานความรู้เรื่องการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ขั้นตอนของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีขั้นตอนการเชื่อมโยงความรู้จากความเก่าไปสู่ความรู้ใหม่ มีการบวกรติดตามนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) แล้วมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปตาม PLC โดยอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษา และนักศึกษาเองก็เรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มและเพื่อนช่วยเพื่อน ผลของการแสดงความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาคูภาษาไทยนั้นมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งการให้ความรู้ การสาธิต การเรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง การลงพื้นที่จริง และการถ่ายโยงความรู้ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ทิตินา แชนมณี (2550: 124 - 148) ได้อธิบายว่าจุดเน้นของการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีวิธีการต่างๆ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบรู้จริง (Mastery Learning) การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นกระบวนการคิด (Thinking – Based Instruction) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process Based Learning) เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการตามรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เพราะมีเครื่องมือของการจัดการความรู้เป็นปัจจัยสนับสนุนให้กระบวนการขับเคลื่อนไปได้ถึงเป้าหมาย ได้แก่ 1) ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices- CoPs) 2) การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) 3) การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews - AAR) 4) แหล่งผู้รู้ในชุมชน (Center of Excellence - CoEs) 5) เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) เครื่องมือดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่ง Driscoll (2002) ได้อธิบายว่าการเรียนแบบผสมผสานนั้น เป็นการผสมผสานวิธีสอนที่หลากหลายเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ทางการเรียนที่ดีที่สุด

ประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาคูภาษาไทย ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีความเห็นว่ามีประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้

และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น มีส่วนช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการจัดการความรู้และการถ่ายโยงความรู้นั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาบูรณาการในการออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาภาษาไทยได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ผู้วิจัยรวมทั้งอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงมองว่า ความสำเร็จประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ นอกจากกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้แล้ว ความตระหนักรู้ และความกระตือรือร้นในการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองของนักศึกษาครูภาษาไทยก็มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนรูปแบบ เพราะหัวใจหลักของการพัฒนารูปแบบในครั้งนี้ก็เพื่อพัฒนานักศึกษาครูภาษาไทยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพด้วยความสามารถในการจัดการความรู้ โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ ที่เปรียบเสมือนเป็นผู้นำในองค์กร ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553: 12) ได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ไว้ว่า องค์กรหรือทีมที่เน้นความสำคัญของการเรียนรู้จะทำให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงานสูง มีการเปิดใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างสรรค์เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้เมื่อบุคลากรได้รับข้อมูลย้อนกลับเชิงบวกก็จะเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานและเต็มใจที่จะทำกิจกรรมการจัดการความรู้อย่างเต็มศักยภาพ

สำหรับด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น นักศึกษาและครูพี่เลี้ยงมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้จริง กล่าวคือ การกระตุ้นให้มีการทบทวนประสบการณ์เดิมแล้วเชื่อมโยงไปสู่ประสบการณ์ใหม่นั้น ทำให้สามารถถ่ายโยงความรู้ได้ ทำให้สามารถวางแผนในการทำงาน กำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะนำมาใช้สอน วิเคราะห์หัวข้อชี้วัดแล้วเนื้อหาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอน วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ รวมทั้งสามารถออกแบบกิจกรรมการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนได้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากระบวนการที่สำคัญของรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้คือการทำหน้าที่ผู้วิจัยติดตามนิเทศแบบ Coaching ร่วมกับครูพี่เลี้ยง ประเมินความถูกต้อง ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครุภาษาไทยที่ออกแบบโดยบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย เป็นความสามารถในการจัดการความรู้ และการประเมินผล การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของนักศึกษาครุภาษาไทย ซึ่งรายละเอียดของรายการประเมิน เป็นขั้นตอนของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วจึงร่วมกัน PLC ถึงสภาพของปัญหา ที่พบและร่วมกันเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เห็นชอบตรงกันทุกฝ่ายด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง ส่งผลให้การนิเทศครั้งที่ 2 พบว่านักศึกษาครุภาษาไทยมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มปป: 7) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการ PLC ไว้ว่า กระบวนการ PLC เป็นการรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์ แบบกัลยาณมิตร สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนแห่งวิชาชีพ

สำหรับกระบวนการ Coach นั้นมีส่วนช่วยในการสนับสนุนกระบวนการของรูปแบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นในแง่ของการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญพร ชื่นกลิ่น (2553) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการโค้ชเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์พยาบาลที่ส่งเสริมทักษะการคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล โดยผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบของการโค้ช (PPCE Coaching Model) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะการเตรียมการ (Preparing Phase: P) ระยะที่ 2 ระยะวางแผนการโค้ช (Planning Phase: P) ระยะที่ 3 ระยะปฏิบัติการโค้ช (Coaching Phase: C) ระยะที่ 4 ระยะการประเมินผลการโค้ช (Evaluation Phase: E) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักศึกษา พยาบาลมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย สามารถสรุปได้ว่า 1) ปัญหาที่เกิดขึ้น จากตัวนักศึกษาครุภาษาไทย คือ มีงานประจำมากทำให้ขาดเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างเข้มข้น ส่งผลให้เนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่อนลงไปบ้าง 2) ปัญหาเรื่องเวลา ได้แก่ เวลาในการเรียนที่มี จำกัดด้วยมีกิจกรรมอื่นๆ มาแทรกทำให้ไม่สามารถพานักเรียนลงพื้นที่จริงได้ และเวลาในการเก็บ

ข้อมูลของผู้วิจัยสั้นเกินไปทำให้นักศึกษามีเวลาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยน้อยปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับที่ Reige (2005) ได้รวบรวมปัญหาของการจัดการความรู้ไว้ว่า บุคลากรมีภาระงานอื่นๆ มากจนไม่มีเวลามาให้ความรู้หรือมารับความรู้ทำให้ขาดการร่วมมือในการจัดการความรู้ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนร่วมการวิจัยสำหรับการพัฒนาต่อไปสามารถสรุปได้ว่า 1) ควรเน้นกระบวนการในการวางแผนการทำงานให้มากขึ้น 2) ควรเพิ่มกิจกรรมการวิเคราะห์ตัดสินข้อมูลว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร 3) ควรเน้นกิจกรรมการสอนแบบจัดการความรู้และการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา และ 4) ควรประเมินผลเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วย ซึ่งแนวคิดในการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูและประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้วยนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของปัญญา ทองนิล (2553) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยบูรณาการแบบสอดแทรกสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบแล้วนำไปใช้พัฒนานักศึกษาครู จากนั้นประเมินพัฒนาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่เรียนกับนักศึกษาครู พบว่านักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยใช้ในการพัฒนานักศึกษาครูนั้นมีประสิทธิภาพ เพราะนักศึกษาครูเกิดสมรรถนะในการสอนที่พัฒนาผู้เรียนของตนได้จริง จึงเป็นที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปที่ควรประเมินผลสัมฤทธิ์อันเกิดกับผู้เรียนในส่วนปลายทางของการพัฒนาด้วย

3.4 ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

การปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย หลังจากทดลองตามกระบวนการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ได้ปรับปรุงโดยเพิ่มกระบวนการในการจัดการความรู้เข้าไปในกระบวนการของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ชั้นตอนที่ 1 ถึงชั้นตอนที่ 4 เพื่อให้กระบวนการมีความสมบูรณ์มากขึ้น ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ คงไว้ตามเดิม

เหตุผลของการปรับปรุง เนื่องจากรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีขั้นตอนที่พัฒนาขึ้น 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan) 2) ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge) 3) พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the category as a system) 4) วิเคราะห์จับแล้วกลั่นกรอง (Analyze and moderation) 5) ตรึกตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge) 6) แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share) 7) ประยุกต์ปล้นกับงานตน (Applied to the job) โดยขั้นตอนที่ 1 ถึง ขั้นตอนี่ 4 นั้นเป็นรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการที่นักศึกษาครูจะต้องมีการวางแผนในการจัดการกับความรู้ที่ได้รับแล้ววางแผนการจัดระบบของข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ให้ได้ในการพัฒนาชิ้นงานตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการอบรมหากมีเพียงการบรรยายย่อมไม่ทำให้นักศึกษาครูภาษาไทยเกิดการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณได้ในปลายทางของการพัฒนา จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องสอดแทรกกระบวนการจัดการความรู้ในกิจกรรมการอบรมเพื่อให้นักศึกษาครูได้พัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้อย่างเต็มที่ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของบัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ (2550) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู โดยผู้วิจัยจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาครูด้วยรูปแบบของการจัดการความรู้ ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาครูมีสมรรถนะการสอนที่พัฒนาขึ้นมาก โดยผู้วิจัยได้อภิปรายผลว่า รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนั้นได้จัดองค์ประกอบของการสอนไว้อย่างเป็นระบบระเบียบในแต่ละองค์ประกอบสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการความรู้จะเป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความรู้มาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนให้มีโอกาสได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันคิด ค้นคว้า ร่วมแสดงความคิดเห็นอภิปรายและสรุปร่วมกัน รวมถึงการแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการกลุ่มและตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ในสภาพการทำงานร่วมมือและช่วยเหลือกัน จึงทำให้ผลการรับรององค์ความรู้ใหม่มีความคงทนต่อการจำและระลึกการเรียนรู้จากการปฏิบัติในกระบวนการเรียนรู้

3.5 ผลการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

ผลการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยให้กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทยที่เป็นครูประจำการ พบว่าครูประจำการที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลัง

การอบรมตามรูปแบบสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการใช้รูปแบบที่ระดับปาน กลาง ($\bar{x} = 17.27$, S.D. = 1.486) และคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังการใช้รูปแบบที่ระดับดี ($\bar{x} = 22.60$, S.D.) = 2.165) จากการสอบถามครู ประจําการที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาดังกล่าวสามารถสรุปความคิดเห็นได้ว่าก่อนมาอบรมยังมี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการความรู้อย่างผิวเผิน ไม่สามารถแยก ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้และขาดการนำมาใช้ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนได้อย่าง เป็นรูปธรรม เมื่อมาร่วมกิจกรรมการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยแล้วทำให้มีความรู้มากขึ้น เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องเวลาที่ใช้ในการอบรม เพื่อเผยแพร่รูปแบบที่จัดไว้ให้น้อยเกินไป จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้ครูได้ฝึกปฏิบัติการอย่างเต็มรูปแบบได้ อย่างไรก็ตามครูทุกคนที่ร่วมกิจกรรมมีความคิดเห็น ในเชิงบวกเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นที่สามารถนำไปใช้พัฒนา ความสามารถด้านการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักศึกษาครุภาษาไทยได้จริง โดยสอดคล้องกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาได้อย่างกลมกลืน สอดคล้องกับผลการศึกษาความคิดเห็น เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ใน ภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = .237) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทั้งด้าน ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ และด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ มีระดับ ความเห็นเห็นอยู่ที่ระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = .323) และ ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = .250 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะ ที่สำคัญสำหรับนักศึกษาครู หน่วยงานที่ผลิตบัณฑิตสายครูควรให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาครูมีความสามารถดังกล่าว

1.2 ขั้นตอนตามการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู ภาษาไทย ผู้สอนต้องมีความเข้าใจเรื่องการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบูรณาการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยเป็นอย่างดี เพื่อการอธิบายจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่นักศึกษาประสบความสำเร็จ

1.3 ผู้สอนควรเน้นการวิเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาให้นักศึกษาอย่างชัดเจน โดยการฝึกการวิเคราะห์ ดีความ ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นภูมิปัญญาประเภทอะไร และเหตุใดจึงตัดสินว่าข้อมูลนั้นเป็นภูมิปัญญาหรือไม่

1.4 ขั้นตอนของการนำนักศึกษาครูภาษาไทยลงพื้นที่เพื่อฝึกทักษะการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ผู้สอนต้องให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน เทคนิคการเก็บข้อมูล รวมทั้งแนวทางการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในขณะเก็บข้อมูลแก่นักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาครูมีศักยภาพที่พร้อมต่อการลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ขั้นตอนการฝึกการจัดการความรู้ ผู้สอนต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกระตุ้นให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มมีบทบาทในการร่วมกันถอดองค์ความรู้ที่ได้ และนำพาให้การจัดการความรู้ครั้งนั้นประสบความสำเร็จและนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้จริง

1.6 อาจารย์นิเทศก์ที่ปฏิบัติการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) แก่นักศึกษาครูต้องวางแผนในการนิเทศร่วมกับครูพี่เลี้ยง และใช้กระบวนการ PLC ในการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตนเองให้กับนักศึกษาครูด้วยบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร

1.7 ครูพี่เลี้ยงนักศึกษาครูภาษาไทย เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักศึกษาครูภาษาไทยมากที่สุด ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักศึกษาครูภาษาไทย นักศึกษาครูจะได้รับคำแนะนำ จากความรู้และประสบการณ์จากครูพี่เลี้ยงมากที่สุด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกัน จำเป็นที่จะต้องให้ครูพี่เลี้ยงเข้าร่วมในกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยด้วย

1.8 อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาครูภาษาไทย ควรกำหนดแผนในการปฏิบัติงานร่วมกัน เช่น กำหนดการในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ระยะเวลาในการจัดการความรู้เพื่อออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย ปฏิทินการนิเทศ เป็นต้น เพื่อความชัดเจนและเกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้จำกัดขอบเขตเฉพาะนักศึกษาครุภาษาไทย การวิจัยครั้งต่อไปอาจเน้นการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุสาขาวิชาเอกอื่นโดยยึดตามความสามารถตามสมรรถนะของนักศึกษาครุสาขานั้นๆ เป็นตัวตั้งแล้วใช้กระบวนการจัดการความรู้เป็นกิจกรรมในการพัฒนา

2.2 การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการของการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) ของอาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยงเพื่อประเมินความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย การวิจัยครั้งต่อไปอาจประเมินความสามารถในการนิเทศของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงด้วย และประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ

2.3 การวิจัยครั้งนี้นำกระบวนการของการถ่ายโยงความรู้มาใช้เป็นตัวแปรต้นในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ไม่มีการประเมินความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ การวิจัยครั้งต่อไปอาจผสมผสานกระบวนการจัดการความรู้และรูปแบบการสอนแบบอื่น เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ การใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือการสืบเสาะหาความรู้ แล้วประเมินผลที่เกิดขึ้นว่าผู้เรียนเกิดการถ่ายโยงความรู้ขึ้นหรือไม่

2.4 การวิจัยครั้งนี้เน้นการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุเป็นหลัก ไม่ได้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่เรียนด้วยนักศึกษาครุ การวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนด้วย จะเป็นการยืนยันประสิทธิภาพของนักศึกษาครุที่ส่งผลต่อนักเรียนได้อย่างชัดเจน

2.5 การวิจัยครั้งนี้เน้นการใช้เนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในพื้นที่ถิ่นกาชาวนบุรีเป็นหลัก การวิจัยครั้งต่อไปอาจกำหนดขอบข่ายของพื้นที่ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กว้างขึ้น โดยกระจายออกไปตามจังหวัดหรือภูมิภาคอื่น แล้วประเมินความเข้มแข็งของภูมิปัญญาที่คงอยู่เป็นข้อมูลเชิงเปรียบเทียบได้อีกประการหนึ่ง

รายการอ้างอิง

- Anderson, L. W., & D. R. Krathwohl. (2001). **A Taxonomy for Learning Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Education Objective**. New York: Longman.
- Assin D.N. (1995). "Teacher Education in an Era of Transformation." **Preparing Teachers for All the World Children : An Era of Transformation**. Bangkok: Chulalongcorn University Printing House.
- Astleitner, H. (2002). "Teaching Critical Thinking." **Journal of Instructional Psychology** 29, 2 (June): 53-76.
- Ausubel, D. P. (1963). **The psychology of meaningful verbal learning**. New York: Grunter & Stratton.
- Awad, E. M., & H. M. Ghaziri. (2004). **Knowledge management**. New Jersey: Pearson Education. Available from <http://www.kmnews.com/index.php?page=themopportunity>.
- Bandura, A. (1977). **Social Learning Theory**. New Jersey: Prentice –Hall.
- Bardo, J. W., & J.J. Hartman. (1982). **Urban sociology: A systematic introduction**. New York: F.E. Peacock.
- Bassham, I., & Wallace Nardone. (2005). **Critical Thinking: A Student's Introduction**. Brownstown, MI, U.S.A: McGraw-Hill Higher Education.
- Best, J. W., & J. V. Kahn. (1993). **Research in Education**. 7th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- Beyer, B. K. (1985). Critical thinking: What is it? "Social Education." 49: 270-276.
- Beyer, B. K. (1987). **Practical Strategies for the Teaching of Thinking**. Boston: Allyn and Bacon, Inc.
- Bigg, B. S. (1999). **Human Characteristics and School Learning**. New York: M.C. Grew Hill.
- Bigge, M. L. (1982). **Learning Theories for Teachers**. 4th ed. New York: Harper & Row.
- Blair, G. M., R.S. Jones, & R.H. Simpson. (1986). **The transfer and application of learning**. In G.A. Davis & T.F. Warren (Eds), **Psychology of education new looks**. New York: D.C. Heath.
- Bloom, B. S. (1988). **Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive**

- Domain.** New York: David McKay Co Inc.
- Bosua, R., & Rens. Scheepers. (2007). "Towards a model to explain knowledge sharing in complex organizational environments." **Knowledge management research and practice** 5, 2.
- Boyatzis, R. E. (1982). **The Competence manager: A model for effective performance.** New York: Wiley.
- Boyett, J. H., & J.T. Boyett. (1998). **The guru guide: The best idea of the top management thinker.** New York: John Willey & Sancho, 2000:26-28.
- Brown, W. B., & D. J. Moberg. (1980). **Organization Theory and Management : A Macro Approach.** New York: John Wiley and Sons.
- Cartledge, D. M. (1995). "Taming the mountain: human ecology, indigenous knowledge, and sustainable resource management in the Doko Gamo society of Ethiopia." Ph.D. Dissertation Florida: University of Florida.
- Chong Min Cheong. (2008). "Online discussion and critical thinking skills: A case study in a Singapore secondary school." **Australasian Journal of Educational Technology** 2008, 24, 5: 556-573.
- Choo, C. W. (2000). "Working knowledge: How Organizations Manage What They Know." Paper presented at the 11th Congresses of Southeast Asian Librarians, Singapore, (April): 26 - 28.
- Cleland, D. I., & William R. King. (1983). **System Analysis and Project Management.** Tokyo: Kosaido Printing.
- Costa, A. L. E. (1985). "Developing minds: A resource book for teaching thinking." Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Cree, V. E. (2000). **Transfer of learning in professional and vocational education.** New York: Rutledge.
- Creswell, J. W. (2011). **Designing and Conducting Mixed Methods Research.** California: C & M Digital (P) Ltd.
- Dalkir, K. (2005). **Knowledge management in theory and theory and practice.** New York: Elsevier. Davenport and Prusak.
- Davenport and Prusak. (1998). **Working Knowledge: New Organization Manage What They Know.** Boston: Harvard Business School Press.

- Davenport, T. H., & L. Prusak. (1998). **Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know**. Boston: Harvard Business School Press.
- David N. Perkins. (1992). **TRANSFER OF LEARNING**. *International Encyclopedia of Education*. Second Edition. Oxford, England: Pergamon Press.
- De Bono, E. (1993). **Six Thinking Hats for School**. London: Haeler Brownlow Education.
- Decaroli, J. (1973). "What Research Says to The Classroom Teacher: Critical Thinking." **Social Education** 37,1 (January): 67 – 68.
- Decco, J. P. (1968). **The Psychology of Learning and Instruction: Educational Psychology**. New Jersey: Prentice-Hall International.
- Dewey, J. (1933). **How We Think**. New York: D.C. Heath and Company.
- Dick, W., & L. Carey. (1996). **The systematic design of instruction**. 4th Ed. New York: Harper Collins.
- Dressel, P., & Lewis B. Mayhew. (1957). **General Education: Exploration in Evaluation**. 2nd ed. Washington, D.C.: American Council on Education.
- Dressel, P. L., & L.B. Mayhew. (1957). **General Education: Explorations in Evaluation**. 2nd ed. Washington, D.C.: American Council on Education.
- Driscoll, M. (2002). **Web-Based Training: Creating e-Learning Experiences**. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass Pfeiffer.
- Drowatzky, K. L. (1957). "Prevalence of physical activity among South Carolina adults." Brown, A S ; Kirkner, G J ; Ainsworth, B E **Journal of the South Carolina Medical Association**, August 2001, Vol.97(8): 333-7.
- Eggen, P., & D. Kauchak. (2001). **Educational psychology windows on classrooms**. 5th ed. Columbus: Prentice-Hall.
- Elliott D. and other. (2000). "Asymmetries in the preparation and control of manual aiming movements." **Canadian Journal of Experimental Psychology**, 47 : 570-589.
- Ellis, R. A., & W.C. Lane. (1969). "Structural supports for upward mobility." **American Sociological Review**, 28: 743-756.
- Ennis, R. H. (1985). "A Logical Basis for Measuring Critical Thinking Skills." **Journal of Education Leadership** 43 (October): 45-48.
- Ennis, R. H. (1993). "Critical Thinking Assessment." **Theory into Practice** 32,3 : 10.

- Ennis , R. H., J. Millman, & T.N.Tomko. (1985). **Manual: Cornell Critical Thinking Test**. Pacific Grove, CA: Midwest.
- Facione, P. A. (1990). **Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction**. Retrieved from <http://www.insightassessment.com>.
- Fals-Borda, O. (1988). **Knowledge and people's power : lessons with peasants in Nicaragua, Mexico and Colombia**. New Delhi : Indian Social Institute [for the International Labor Organization.
- Freeze. (1987). "Transfer of academic learning." **Dissertation Abstracts International: 4808A**. Accessed January 26, 2017. Available from <http://buu.thailis.uni.net.th/dao/detail.nsp>.
- Gagne, R. M. (1970). **The Condition of Learning**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gentner, D., K. Holyoak, & B. eds. Kokinov. (2001). **The Analogical Mind: Perspectives from Cognitive Science**. Cambridge, MA: MIT Press.
- Good, C. V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book.
- Greene, J. C., V.J. Caracelli, & W.F. Graham. (1989). "Toward a Conceptual Framework for Mixed-method Evaluation Designs." **Educational Evaluation and Policy Analysis** 11, 3: 255-274.
- Grieves, J. (2003). **Strategic human resource development**. London: The Cromwell. Gradstein.
- Grundstein, M. (2001). "From Capitalizing on Company Knowledge to Knowledge Management." In **Knowledge Management: Classic and Contemporary Works**. Morey, Daryl; et al., 261 – 287. London: The MIT Press.
- Gurung, B. (2002). "Documentation of Indigenous Technical Knowledge for water quality assessment in Jhikhu Khola watershed." Submitted to Aquatic Ecology Centre, Kathmandu University.
- Haskell, R. E. (2001). **Transfer of learning: Cognition, instruction and reasoning**. British Columbia: Academic press.
- Hemphill and Westie. (1950). "The measurement of group dimensions." **Journal of Psychology** 29: 325 – 342.
- Hilgard, E. R. (1926). **Introduction to. Psychology**. New York: n.p.

- Hillgard, E. R., & G.H. Bower. (1975). **Theories of learning**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice – Hall.
- Hudgins, B. B., & Sybil S. Edelman. (1988). "Children' Self Direct Critical Thinking." **Journal of Education Research** 81, 5: 262 – 273.
- Hunter, M. (1995). **Teach for transfer**. CA : Corwin.
- Husen, T., & N. T. Postlethwaite. (1994). **The international encyclopedia of education**. 7th ed. Great Britain: BPC Wheaton.
- James F. Voss. (1987). "Learning and transfer in subject-matter learning: A problem-solving model." **Article in International Journal of Educational Research** 11, 6(December) : 607- 622.
- Joyce, B., & M. Weil. (2000). **Models of Teaching**. 6th ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Judd, C. H. (1982). **Educational Psychology**. Chicago: The University of Chicago.
- Julie Senita MSN, C. C. (2008). "The use of concept maps to evaluate critical thinking in the clinical setting." **Teaching and Learning in Nursing** 3: 6–10.
- Kao, H. (2005). "The Exploration of The relationship between Taiwanese Executive Leadership Style and Knowledge Management Practice in Mainland China." **Dissertation Abstracts International**: 60 – 70.
- Keyser, S. (2004). **Why a learning organization**. New York: McGraw-Hill.
- Kirby, D., & C. Kuykendall. (1991). **Mind Matters: Teaching for Thinking**. Boynton/Cook.
- Klausmeier, H. J. (1985). **Education Psychology**. 5th ed. New York: Harper & Row.
- Kuder, F. G., & M.W. Richardson. (1937). " The Theory of the Estimation of Test Reliability." **Psychometrical** 2(September): 151-160.
- Levin, B. (2001). **Energizing Teacher Education and Professional Development with Problem – Based Learning**. Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria, VA.
- Madeline Hunter (Madeline C.). (1995). **Motivation theory for teachers**. Thousand Oaks, Calif: Corwin Press.
- Maginnis C, C. L. (2010). "Transfer of learning to the nursing clinical practice setting." **Rural Remote Health** 10, 2 (Apr-Jun) :1313.
- Marali, Y. (2001). **Knowledge management and organizational competence**. New York:

New York University press.

- Marini, A., & R. Génereux. (1995). **The challenge of teaching for transfer**. New York: In A. McKeough, J. Lupart and A. Marini. (2002). "Teaching for transfer: Fostering generalization in learning." **Mahwah**. New York: Erlbaum, 1-19.
- Marquardt, M. J. (2002). **Building the learning organization: Mastering the 5 elements for corporate learning**. Palo Alto, CA: Davies-Black.
- McClelland, D. (1973). **Testing for competence rather than intelligence**. American Psychologist.
- McGeoch, J. A., & A. L. Irion. (1952). **The psychology of human learning**. 2nd ed. Oxford, England: Longmans, Green & Co.
- McKeen, J. D., & Heather A. Smith. (2003). **Making it happen: Critical issues in IT Management**. Ontario: Wiley. Marali, 2001: 44-45.
- McKeough, J. L., & A. Marini. (2002). "Teaching for transfer: Fostering generalization in learning." **Mahwah**. 1-19. New York: Erlbaum.
- McMillan, J. H., & S. Schumacher. (2010). **Research in Education**. 3rd ed. International: Pearson Education, Inc.
- Mimi H. Kao. (2005). **Contributions of an avian basal ganglia-forebrain circuit to real-time modulation of song**. Allison J. Douse; Michael S. Brainerd Nature, 433, 7026: 638.
- Mitrani, A., M. Dalziel, & D. Fitt. (1992). **Competency based human resource management : Value Driven Strategies for Recruitment, Development, and Reward**. London: McGraw – Hill.
- Munn, N. L. (1962). **Introduction to Psychology**. Boston: Houghton Muffin Co.
- Niedringhaus LK. (2001). "Using student writing assignment to assess critical thinking skills." **Holist Nurs Pract** 15, 3: 9-17.
- Nitko, A. J. (2004). **Educational Assessment of Student**. 2nd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Nonaka, I., & H. Takeuchi. (1995). **The knowledge-creating company: how Japanese Companies create the dynamics of innovation**. New York: Oxford University Press.
- O'Dell, C., & C.J. Jr. Grayson. (1998). **If only we knew what we know: The transfer of**

- Internal knowledge and best practice.** New York: Prentice-Hall.
- Ormrod, J. E. (2004). **Human learning.** 4th Ed. Pearson.
- Paul, R. (1993). **Teaching critical thinking.** California: Center For Critical Thinking and Moral Critique.
- Peters, T. J., & Robert H. Jr. Waterman. (1998). **In Search of Excellence.** 2nd ed. London: Profile Book.
- Raj, M. (1996). **Encyclopedic dictionary of psychology and education.** New Delhi: Anmol Publications PVT.
- Reige, A. (2005). "Three – dozen knowledge sharing barriers managers must consider." **Journal of Knowledge Management** 9, 3: 18 – 35.
- Reigeluth, C. M. (1999). "Educational technology at the crossroads: New mindsets and new directions." **Educational Technology Research and Development** 37, 1 (March 1989) : 67-80.
- Remley, T. D. (2002). **Foreword-special issue: Legal and ethical issues in school counseling.** Professional School Counseling. Retrieved from http://findarticles.com/p/articles/mi_m0KOC/is_1_6/ai_93700933/?tag=rbxcra.2.a.22.
- Royer, J. M. (1979). "Theories of the transfer of learning." **Educational Psychologist**, 14: 53-69.
- Ruggiero, V. R. (1988). **The Art of Thinking: A Guide to Critical and Creative Thought.** New York: Harper and Row.
- Rumelhart, D., & D. Norman. (1978). "Accretion, tuning and restructuring: Three modes of learning." In **Semantic Factors in Cognition.** J.W. Cotton & R. Klatzky (eds.), Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Rusbult, C. (2007). **Thinking Skills in Education.** Assessed 12 December 2007. Available from <http://www.Asa3.org/ASA/education/think/skills.htm>.
- Rylatt, A., & K. Loha. (1995). **Creating Training Miracles.** Sidney: Prentice Hall.
- Sallis, E., & G. Jonnes. (2002). **Knowledge management in education.** London: Kean page.
- Schank, R. C., & R.P. Abelson. (1977). **Scripts, Plans, Goals and Understanding.** Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.
- Senge, M. T. (1990). **The fifth discipline: The art and practice of the learning organization.**

- New York: Doubleday.
- Senita. (2008). "The use of concept maps to evaluate critical thinking in the clinical setting." **Teaching and Learning in Nursing** 3, 1(January) :6-10.
- Sharratt, M., & A. Usurp. (2003). "Understanding knowledge-sharing in online communities of practice, electronic." **Journal on knowledge management** 1, 2: 187-196.
- Shin, C., & et al. (1998). **Learning strategies and other factors influencing achievement via web courses**. ERIC Document (ED422876).
- Solomon, P. (1993). "Children's Information Retrieval Behavior: A Case Analysis of an OPAC." **Journal of the American Society for Information Science** 44 (June): 245-246.
- Spencer, M., & M.S. Spencer. (1993). **Competence at work: Models for Superior Performance**. New York: John Wiley & Sons.
- Sternberg J, R., & Wendy M Williams. (2002). **Educational Psychology**. MA: Pearson Education.
- Sternberg, R. J. (1985). **Beyond I.Q.: A Triarchic Theory of Human Intelligence**. New York: Cambridge University Press.
- Stump, S. E. (1994). **Philosophy: History and Problems**. New York: McGraw – Hill.
- Thorndike, R. L. (1969). **Measurement and Evaluation in Psychology and Education**. New York: Wiley.
- Tiwana, A. (2000). **The knowledge management toolkit: practical techniques for building a knowledge management system**. Upper saddle river, NJ: Prentice hall.
- Tsai MT, T. L. (2005). "The critical success factors and impact of prior knowledge to nursing students when transferring nursing knowledge during nursing clinical practice." **J Nurs Manag** 13, 6 (Nov) :459-66.
- Turban, E. (2004). **Decision support systems and intelligent systems**. Upper saddle river, NJ: Prentice hall.
- Warren, D. M. (1991). **Using indigenous knowledge in agricultural development: World Bank discussion paper No.127**. Washington, D.C.: The World Bank.
- Watson, G., & E. M. Glaser. (1994). **Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal, Form S manual**. An Antonio, TX: The Psychological Corporation.

- Wilson, M., & K. Scalise. (2006). "Assessment to improve learning in higher education: The BEAR Assessment System." **Higher Education** 52: 635-663.
- Withers, A. C. (2004). "Homing language and cultural maintenance in Merced City, California." **Masters abstracts international** 42, 4(August): 1123.
- Wittrock, M. C., & Eva. L.B. (1991). **Testing and cognition**. NJ: Prentice – Hall.
- Woolfolk, A. E. (1995). **Educational Psychology**. Boston: Allyn & Bacon.
- กรรณก ทิพรส และ พิชัย ตั้งภิญโญพุดิคุณ. (2548). "KM ก้าวต่อไปของการพัฒนาหน่วยงานราชการ." **จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์** 27, 103 (ม.ค.-มี.ค.): 89-95.
- กรมวิชาการ. (2539). **รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร กองวิจัยทางการศึกษา.
- กรมวิชาการ. (2540a). **การวางแผนการเรียนการสอนสื่อและกระบวนการ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. (2540b). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2540c). **สรุปผลการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2544). **การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ.
- กรมวิชาการ. (2546). **การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมศิลปากร. (2538). **โบราณสถานเขตหน่วยศิลปากรที่ 2**. กรุงเทพมหานคร: สมำพันธ์ุ.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). **คู่มือการเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรรณิการ์ ทิมหอม. (2550). "อาชีพการผลิตผ้าทอมือ: กรณีศึกษาบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอ ท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี." **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม**.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552a). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552b). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552c). **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). **แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). **คู่มือการจัดการความรู้ในองค์กรการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กรัณย์พล วิวรรธมงคล. (2560). อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.

กฤษณะ วรรณศิริ. (2551). “เพลงพื้นบ้าน อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรี) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

กัลยา วิทยาศิริกุล. (2549). “การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากนิทานกะเหรี่ยงบ้านใหม่พัฒนา ตำบลหนองลู อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.” ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กิตติชัย รัตน์นะ. (2548). **ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม**. เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2560. เข้าถึงได้จาก pttinternet.pttplc.com/green_globe/2548/community-05.

บุญชูรี คำชาย. (2540). **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

- โกวิท แก้วสุวรรณ. (2542). “คู่มือ” ใน พิธีเรียกชื่อของชาวกะเหรี่ยงโป: กรณีศึกษากะเหรี่ยงโป บ้านเกาะสะเต็ง ตำบลไลโว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ขจรศักดิ์ จันทร์เนตร. (2542). "ศิลปกรรม และงานช่าง." วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกาญจนบุรี. กรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ใน คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.
- ชั้นฤทธิ์ ปฐมเล็ก. (2547). “การจัดการความรู้ ก้าวสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้.” *นักบริหาร* 24, 2: 11-17.
- คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2539). **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 23**. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
- คุรุสภา. (2556). **มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2560. เข้าถึงได้จาก www.ksp.or.th/ksp2013/content/view.php?mid=136&did=1193.
- จตุรงค์ ภิรมยา. (2560). อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- จรินทร์ อาสาทรงธรรม. (2548). "การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ในมุมมองนักบริหารรุ่นใหม่." *นักบริหาร* 25, 1 (มกราคม-มีนาคม): 42 - 46.
- จักรกฤษณ์ โพธิ์แพ่งพุ่ม. (2560). ผู้อำนวยการสถาบันศรีธาภิวัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- จันทเพชร สืบนาค. (2554). “แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน: กรณีศึกษาประเพณีรำเหยงขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.” การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จารุวรรณ รัตน์โกคา. (2551). “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพ หลักสูตรโดยภูมิปัญญาไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- จิราวัลย์ วินาลัยวนากุล. (2558). “รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธวิธีปัญหาที่ส่งเสริมความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนิสิตพยาบาล.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จุฑารัตน์ ศรารณวงค์. (2552). “การพัฒนาตัวแบบของกลยุทธ์การจัดการความรู้มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.”

- วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉลาด จันทรมบัติ. (2550). “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้องค์การชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). **การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. (2548). **การจัดการความรู้ในองค์การธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ชาติรี สารานู. (2545). **หลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2548). **การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติพร ชมพุกำ. (2549). **สุดยอดผู้นำ: 24 บทเรียนสำหรับผู้ที่ไม่ธรรมดา**. กรุงเทพมหานคร: แมคกรอ-ฮิล.
- ณภัทร จันทรรักษา. (2555). “พฤษศาสตร์พื้นบ้านในการรักษาโรคเบาหวาน กรณีศึกษา: กลุ่มชาติพันธุ์มอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต การแพทย์แผนตะวันออก สาขาวิชาการพัฒนารักษาโรค (คลินิก) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ณัชชา สุกุลงาม. (2555). “พลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชนชาติมอญ: กรณีศึกษาชุมชนชาวมอญบ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง หมู่ 2 ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ภาควิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดร.รณภา นาชัยฤทธิ์. (2557). “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหาและการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เดือนใจ รักษาพงศ์. (2551). “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทองปาน บุญกุล. (2554). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ทัศนีย์ ทองไชย. (2556). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2548). **องค์การแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รัตนไตร.
- ทศนา แคมมณี. (2544). **วิทยาการด้านการคิด**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์ จำกัด.
- ทศนา แคมมณี. (2551). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2531). **ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทัศนอาจารย์ปรีชา พิณทอง ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพัฒนาชนบท.
- ธัญพร ชื่นกลิ่น. (2553). “การพัฒนารูปแบบการโค้ชเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์พยาบาลที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล.” วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธิดารัตน์ พิมพ์ศรี. (2543). **รายงานการวิจัยความต้องการและสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์**. เอกสารอัดสำเนา.
- ธีรวดี ถังคบุตร. (2552). “การพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญาเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุณเจริญ. (2548). **รายงานการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2559). **การจัดการความรู้และภูมิปัญญา**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นริศรา โฉมศิริ. (2547). “การศึกษาบริบททางภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมของชื่อชวามอญ : กรณีศึกษาชวามอญ บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- นฤมล ศิริพันธ์. (2554). “คำเรียกชื่อและทัศนคติที่มีต่อชื่อของผู้พูดภาษาไทย กะเหรี่ยงโปว์ มอญ และขมุ ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นันทสาร สีสลับ. (2543). “ภูมิปัญญาไทย.” ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนไทย ในพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 23, พิมพ์ครั้งที่ 3, 11-30. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2547). การจัดการความรู้กับคลังความรู้. กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2546). การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร:อมรินทร์พรีนติ้ง.
- เนาวรัตน์ พลายน้อย. (2546). การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในการถอดบทเรียนด้วยเครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review) บทความประกอบการฝึกอบรม 11 พฤศจิกายน 2546. เข้าถึงเมื่อ 14 มกราคม 2555. เข้าถึงได้จาก http://www.kmi.or.th/document/AAR_analysis.pdf.
- บดินทร์ วิจารณ์. (2547). การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เอ็กเปอร์เน็ท.
- บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. (2550). “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด และนิภา ศรีไพโรจน์. (2533). รูปแบบการสอนวิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ. มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์.
- บุญดี บุญญากิจ และคณะ. (2549). การจัดการความรู้ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจิรวัดน์ เอ็กเพรส จำกัด.
- บุปผา พงษ์ไพบูลย์. (2543a). “การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์และดนตรี.” วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกาญจนบุรี. กรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.
- บุปผา พงษ์ไพบูลย์. (2543b). “ขนบธรรมเนียมประเพณี เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.” วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกาญจนบุรี. กรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.

- บุปผา พงษ์ไพบูลย์. (2560). ผู้รู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม. เบญจรัศม์ เมืองไทย. (2543). “พิธีทรงเจ้า: พิธีกรรมกับโครงสร้างสังคมหนองขาว.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประณัฐ กิรุ่งเรือง. (2553). “การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประมินทร์ จารูร. (2541). **ทำนองสวดพระมอญของชาวหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประมินทร์ จารูร. (2554). **กาญจนนิมิต: คติชนเนื่องด้วยความเชื่อและประเพณีสวดพระมอญที่บ้านหนองขาว.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2543). **นิทานพื้นบ้านศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพนธ์ ผาสุกภัย. (2550a). **การจัดการความรู้ (KM) ฉบับขับเคลื่อน.** กรุงเทพมหานคร: ไยไหม.
- ประพนธ์ ผาสุกภัย. (2550b). **การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ.** พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ไยไหม.
- ประพันธ์ เกียรติเผ่า. (2551). “การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประภากร แก้ววรรณ. (2551). **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.** อุตรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- ประเวศ วะสี. (2539). **การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ประเวศ วะสี. (2550). **การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและความสุข.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม(สคส.).
- ปรัชญา ปานเกตุ. (2560). อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม.
- ปริญญา ปั่นสุวรรณและพ็อน เปรมพันธ์. (2555). **การปริวรรตและศึกษาวรรณกรรมคำสอนจากเอกสารโบราณในจังหวัดกาญจนบุรี.** กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2542). **จิตวิทยาอุตสาหกรรม.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.
- ปัญญา ทองนิล. (2553). “รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยบูรณาการแบบสอดแทรกสำหรับ

นักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปานวาด มากนวล. (2556). “บทบาทและการสืบทอดคาถาและพิธีกรรมของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปาริฉัตร ลีลาเลอเกียรติ. (2554). “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาธุรกิจ ในโรงเรียนและชุมชน.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ผกาพันธ์ อินตะแก้ว. (2552). “รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มโรงเรียนสาธิต.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2544). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาการศึกษา.

พยุง ใบแย้ม. (2560). ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้วิถีไทย วิถีธรรมบ้านแม่คุณ จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.

พรชัย ภาพันธ์. (2545). “คู่มือจัดการศึกษาด้วยภูมิปัญญาไทย.” **วิชาการ 7** (กรกฎาคม): 2-11.

พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). **การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมมลพิมพ์.

พรพิมล หารษาภิรมย์โชค. (2550). “การพัฒนาแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรศิริ ศรีอระพิมพ์. (2551). “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำผญาจังหวัดมุกดาหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พัชนียา บุณนาค. (2555). “คติชนเกี่ยวกับขุนแผนในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัฒนา สุขประเสริฐ. (2539). **กลยุทธ์ในการอบรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระพรณ ทองศูนย์. (2556). “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎี

- บัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 เพ็ชรรัตน์ ฮีมินกุล. (2554). “มาตรการจัดการความรู้.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 การบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพ็ญสุรัตน์ (ศรีสวัสดิ์) ทอมแย้มและคณะ. (2537). **คู่มือสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม.4-5-6.**
 กรุงเทพมหานคร : ไชเอ็ดบับลิชซิง.
- พื่อน เปรมพันธุ์. (2539). “ทำมาหากิน: ความเชื่อพื้นถิ่นกาญจนบุรี.” **แควใหญ่ปริทัศน์** (ธันวาคม).
- พื่อน เปรมพันธุ์และปรีชา รินชัย. (2550). **โครงการสำรวจและศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นประเภท
 ลายลักษณ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.** กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 กาญจนบุรี.
- ภราดร จินดาวงศ์. (2549). **การจัดการความรู้.** กรุงเทพมหานคร: ซีดับบลิวซีพริ้นติ้ง.
- ภัทราวดี มากมี. (2559). “การออกแบบการวิจัยสำหรับการวิจัยแบบผสมวิธี.” **สมาคมนักวิจัย 21, 2**
 (พฤษภาคม – สิงหาคม).
- ภูมิพัฒน์ ภาคภูมิ. (2560). ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกาญจนบุรีเก่า “อุดมราษฎร์วิทยา” จังหวัด
 กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- ภุชโย บัญชร. (2552). “รูปแบบการจัดการความรู้ของหน่วยงานด้านงบประมาณของ
 กองทัพอากาศ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มธุรส คุ่มประสิทธิ์. (2560). อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 กาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2553). **วิธีวิจัยทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนา
 การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยงยุทธ ไกรบำรุง. (2560). ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังสารภี จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์,
 15 ธันวาคม.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2540). **การวัดผลและการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์.** กรุงเทพมหานคร:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2535). “การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น:
 กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนล่าง.” วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2553). **วิธีการผสมผสาน สำหรับการวิจัยและประเมิน.** กรุงเทพมหานคร: คำสมัย.
- รัตนา แสงสว่าง. (2549). “ชุดโครงการวิจัยพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต: การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ภาคอีสานตอนบน.” คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- รุ่งสุรีย์ ใบไม้. (2560). ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านพุเลียบ จังหวัดกาญจนบุรี.สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- วนิดา พรหมบุตร. (2552). “วงชะพูชะอุ ดนตรีประกอบการแสดงของชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านกองม่องทะเล ต.ไลโว อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี0.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณกร ทวีแก้ว. (2553). “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณวิภา มัชฌมนันท์. (2553). “รำเหยย: การละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ กรมศิลปากร.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราพร ศรีสุวรรณและคณะ. (2549). “เครือข่ายการเรียนรู้วัฒนธรรมข้าวไว้เพื่อความมั่นคงด้านอาหาร และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี.” กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- วัชรา เล่าเรียนดี. (2556). **รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด**. พิมพ์ครั้งที่ 10. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วาสนา คงมัน. (2542). “ขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่น.” วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกาญจนบุรี. กรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดตั้งกรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.
- วิจารณ์ พานิช. (2551). **การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่**. กรุงเทพมหานคร: ไยโหม.
- วิจิตร อาวะกุล. (2537). **การฝึกอบรม**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2528). “ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา.” **วารสารสังคมพัฒนา** 8, 5: 7- 8.
- วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า. (2548). “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีขยายความคิดของเรเกลลูทเพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศา

- สตรีดุขุฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 วิลาวลัย มาคัม. (2549). “การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด
 กระทรวงศึกษาธิการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขุฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลวรรณ สันถวะโกมล. (2560). ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- วิไลวรรณ สันถวะโกมลและคณะ. (2542). “ภาษา วรรณกรรม และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.”
 วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกาญจนบุรี. กรรมการ
 ฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงามเฉลิมพระเกียรติ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
 พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.
- วีรธรรม ชูใจ. (2555). “การจัดการน้ำเพื่อการทำนาหว่านน้ำตมของชาวนาในพื้นที่ชลประทานตำบล
 ดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์เกษตรกรรมมหาบัณฑิต
 สาขาการจัดการทรัพยากรการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ. (2544). รายงานเรื่องฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ศิริมงคล ทนทอง. (2553). “รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับ
 เด็กปฐมวัย.” วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขุฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศุภวรรณ สัจจพิบูล. (2553). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยบูรณาการแนวการสอนเขียน
 แบบเน้นกระบวนการ เนื้อหาและประเภทงานเขียน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิง
 วิชาการและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต.” วิทยานิพนธ์
 ครุศาสตร์ดุขุฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2547). การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:
 ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2557). สุขภาพคนไทย 2557: ชุมชนท้องถิ่น
 จัดการตนเอง สู่การปฏิรูปประเทศจากฐานราก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
 สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.).
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. (2549). การจัดการความรู้คืออะไร(นิยามเพื่อปฏิบัติการ).
 เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://kmi.trf.or.th/Document/About_KM/About_KM.pdf.

- สมโภช ดอกยอ. (2560). ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- สมหวัง มหาวัง. (2554). “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.” วิทยานิพนธ์การศึกษาศุภภูมิบัณฑิต สาขา การบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สวัสดิ์ สุขนครรังสี. (2520). “โมเดลการวิจัย, กรณีตัวอย่างทางการบริหาร.” วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ 45: 199 - 206.
- สามารถ จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง. (2533). **การศึกษา กับ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (แนวทางการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง. (2542). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สำนักงาน ก.พ.ร.และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2549). **คู่มือการจัดทำแผนจัดการความรู้: โครงการพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในส่วนราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.ร.และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). **ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสแควร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2 ภาคกลางและภาค ตะวันออก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). **กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา**. เข้าถึงเมื่อ 25 มกราคม 2560. เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/>.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2534). **การสัมมนาทางวิชาการเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีอีสาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี. (2556). **แผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 – พ.ศ.2561**. เข้าถึงเมื่อ 24 มกราคม 2560. เข้าถึงได้จาก <http://kanchanaburi.go.th>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). **คู่มือการจัดการความรู้ในองค์กรการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

- สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ม.ป.ป.). **คู่มือประกอบการอบรม การขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ”** ผู้สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ,. (2552a). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ,. (2552b). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ,. (2552c). **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ,. (2555). **แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สิริอาภา รัชตะศิริณ. (2560). **ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม**.
- สุชาติ วัฒนชัย. (2553). “การพัฒนาโมเดลสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามแนวคอนสแต็คติวิสต์ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาและการถ่ายโยงการเรียนรู้.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น**.
- สุธิดา ชัยชมชื่น. (2553). “การพัฒนากระบวนการปรับกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์บนพื้นฐานกระบวนการจัดการความรู้สำหรับหลักสูตรผลิตครูช่างอุตสาหกรรม.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนคร**.
- สุวิงค์ พงษ์ไพบูลย์. (2540). “ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้.” **ทักษิณคดี 4, 3: 33-42**.
- สุบรรณ พันธุ์วิทวัส และ ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์. (2522). **ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สุพัตรา คงขำ. (2556). “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**

สาขาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภลักษณ์ โทณลักษณ์. (2542). “การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวกะเหรี่ยงโปว์: บทบาท ความสำคัญ และการเปลี่ยนแปลง กรณีศึกษาที่หมู่บ้านดงเสลาเก่า ตำบลด่านแม่แฉลบ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี.” สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุมามาลย์ เรืองเดช. (2517). “เพลงพื้นเมืองจากตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.” ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุมิตร คุณานุกร. (2523). **หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สุเมตตา คงสง. (2553). “การพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรเกียรติ์ อาชานุกาพ. (2530). "สถานการณ์การแพทย์แผนไทยในปัจจุบัน." ใน โภมาทร จิ่งเสถียร ทรัพย์ และสุวิทย์ วิบูลผลประเสริฐ, บรรณาธิการ. **การแพทย์แผนไทย: ภูมิปัญญาแห่งการพึ่งตนเอง**. กรุงเทพมหานคร: โครงการฟื้นฟูการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2544). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ. (2548). **การจัดการความรู้**. กรุงเทพมหานคร: ก. พลพิมพ์ (1996).

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). **กลยุทธ์การสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ. (2547). **แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เสนาะ กลิ่นงาม. (2551). “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสรี พงศ์พิศ. (2529). **คืนสู่รากเหง้า**. กรุงเทพมหานคร: เทียนวรรณ.

แสงสุรีย์ ทัศนพูนชัย. (2550). "เส้นทางสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม." **ส่งเสริมเทคโนโลยี** 34, 192 (เมษายน-พฤษภาคม): 133-137.

องอาจ นัยพัฒน์. (2554). **การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนงค์ สระบัว. (2552). “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดการจัดการความรู้ของ

- สถาบันอุดมศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อภิรักษ์ จุฬาศินนท์. (2546). “การศึกษาแรงจูงใจในการบูชาวัตถุมงคลของหลวงพ่อดุดตมะ จังหวัด กาญจนบุรี.” ภาคนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- อมรศรี แสงส่องฟ้า. (2553). “การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการทดสอบภาษาอังกฤษเป็น ภาษาต่างประเทศเพื่อการเสริมสร้างความรู้และทักษะปฏิบัติการสอนและการวัดผล ภาษาอังกฤษ.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย. (2543). **การคิดอย่างมีวิจารณญาณ: การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส แอนด์ กราฟฟิค.
- อรพิมพ์พรรณ คัมภีร์. (2560). ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- อรัญญา แสนสระ. (2546). “การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านตำบลโนนกกอก อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัด ชัยภูมิ” .สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต(ภาษาไทย) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- อักษร ธัญญะวานิช. (2560). ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช ภัฏกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม.
- อังกุล สมคะเนย์. (2535). “สภาพและปัญหาการนาภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.” วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- อารีย์ พันธมณี. (2538). **จิตวิทยาการเรียนการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน.
- อำนาจ สุนทรธรรม. (2560). ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- อำพร ไตรภัทร (บรรณาธิการ). (2549). **คู่มือการเรียนการสอนการคิดวิเคราะห์วิจารณ์. คณะอนุกรรมการส่งเสริมการเรียนการสอนเน้นการพัฒนาความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- อุดม พัวสกุล. (2552). **After Action Review: AAR การทบทวนหลังปฏิบัติงาน.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรเกษมพรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- อุทัย สินธุสาร. (2542). “พระขุนแผน.” **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง 9.3896-3897.**
- อุบล อำนาจ. (2560). ผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม.
- อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2555). **ทักษะการคิด : พัฒนาอย่างไร.** กรุงเทพมหานคร: อินทร์ณน.
- อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2556). **การพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง.** กรุงเทพมหานคร: ไอ.คิว.บุ๊กเซ็นเตอร์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.**

นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

เอนก นาคะบุตร. (2545). **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี่.

เอนก นาวิกมูล. (2560). นักเขียนสารคดีและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น.
สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์และ
ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการสัมมนากลุ่มย่อยให้ข้อมูลความต้องการในการพัฒนารูปแบบการ
จัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ
จัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริอาภา รัชตะหิรัญ
ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลวรรณ สันถวะโกมล
ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อักษร ธัญญะวานิช
ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรัชญา ปานเกตุ
อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
5. อาจารย์มธุรส คุ้มประสิทธิ์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
6. อาจารย์จตุรงค์ ภิมยา
อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
7. อาจารย์อาภากร หนักไหล่
อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
8. อาจารย์จักรกฤษณ์ โพธิ์แพงพุ่ม
ผู้อำนวยการสถาบันศรีธธาภิรมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

9. นายเอนก นาวิกมูล
นักเขียนสารคดี และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
10. ดร.อำนาจ สุนทรธรรม
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี
11. นายภูมิพัฒน์ ภาคภูมิ
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกาญจนบุรีเก่า “อุดมราษฎร์วิทยา”
จังหวัดกาญจนบุรี
12. นายยงยุทธ ไกรบำรุง
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังสารภี จังหวัดกาญจนบุรี
13. นายสมโภช ดอกยอ
ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี
14. ดร.พยุ่ง ใบแย้ม
ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้วิถีไทย วิถีธรรมบ้านแม่คุณ
จังหวัดกาญจนบุรี
15. นางบุปผา พงษ์ไพบูลย์
ผู้รู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี
16. นางอุบล อำนวย
ผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี
17. นางอรพิมพ์พรรณ คัมภีร์
ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1
18. นางรุ่งสุรีย์ ใบไม้
ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านพุเลียบ จังหวัดกาญจนบุรี

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์จู่ไรรัตน์ ลักษณะศิริ
ข้าราชการบำนาญ อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยสิริธรรม
รองคณบดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรณ์ย์พล วิวรรธมมงคล
อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
4. อาจารย์ ดร.สายชล เทียนงาม
อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาการวัดและประเมินผล คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
5. อาจารย์ ดร.อนันต์ ปันอินทร์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อรับรองรูปแบบ
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถใน
การจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา คุณารักษ์
ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. รองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์
ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วจิวอน
ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. รองศาสตราจารย์ ดร. มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์
ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. รองศาสตราจารย์ลินจง จันทรวราทิตย์
ข้าราชการบำนาญ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
6. รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง
ข้าราชการบำนาญ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
7. รองศาสตราจารย์ประพนธ์ เรืองณรงค์
กรรมการวิชาการราชบัณฑิตยสภา
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา ทองนิล
คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

9. ดร.สุจิตรา คงจินดา

ข้าราชการบำนาญ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม

10. ดร.เตือนใจ รักษาพงศ์

ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนวัดศรีโลหะราษฎร์บำรุง จังหวัดกาญจนบุรี

ภาคผนวก ข

ข้อมูลแสดงความสอดคล้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการ
ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิด
อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (สำหรับผู้บริหารตอบ)

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน		
1.1 เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	1.00	สอดคล้อง
1.2 เขตพื้นที่การศึกษามีการส่งเสริมงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
1.3 เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน	1.00	สอดคล้อง
1.4 โรงเรียนของท่านตั้งอยู่ในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
1.5 โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม	1.00	สอดคล้อง
1.6 โรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
1.7 โรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้แก่นักเรียน	1.00	สอดคล้อง
1.8 บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
1.9 นักเรียนในโรงเรียนของท่านมีความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
1.10 ระดับของผลสัมฤทธิ์ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
2. ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย		
2.1 บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
2.2 โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
2.3 บุคลากรในโรงเรียนของท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
2.4 ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
2.5 บุคลากรในโรงเรียนของท่านสามารถจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	1.00	สอดคล้อง
2.6 บุคลากรในโรงเรียนของท่านสามารถเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
2.7 บุคลากรในโรงเรียนของท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการ
ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิด
อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย (สำหรับครูตอบ)

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน		
1.1 เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	1.00	สอดคล้อง
1.2 เขตพื้นที่การศึกษามีการส่งเสริมงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
1.3 เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน	1.00	สอดคล้อง
1.4 โรงเรียนของท่านตั้งอยู่ในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
1.5 โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม	1.00	สอดคล้อง
1.6 โรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
1.7 โรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน	1.00	สอดคล้อง
1.8 บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
1.9 นักเรียนในโรงเรียนของท่านมีความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
1.10 ระดับของผลสัมฤทธิ์ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
2. ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย		
2.1 ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
2.2 ท่านมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
2.3 ท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
2.4 ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
2.5 ท่านสามารถจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	1.00	สอดคล้อง
2.6 ท่านสามารถเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
2.7 ท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

**ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักศึกษาครุภาษาไทย**

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน		
1.1 เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้สอดคล้องกับตัวชี้วัด	1.00	สอดคล้อง
1.2 ออกแบบกิจกรรมการสอนนักเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากการอ่าน	1.00	สอดคล้อง
1.3 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ก่อนลงมือเขียนงานประเภทต่างๆ	1.00	สอดคล้อง
1.4 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการฟังและการดู	1.00	สอดคล้อง
1.5 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนจำแนกกฎเกณฑ์ทางหลักภาษา	1.00	สอดคล้อง
1.6 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนสามารถประเมินค่าจากเรื่องที่อ่าน	1.00	สอดคล้อง
1.7 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนประเมินค่างานเขียนของตนเองและผู้อื่น	1.00	สอดคล้อง
1.8 ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนใช้วิจารณญาณจากการฟังและดู	1.00	สอดคล้อง
1.9 ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีวรรณกรรมในแบบเรียน	1.00	สอดคล้อง
1.10 ออกแบบการประเมินทักษะการคิดของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
2. ด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้		
2.1 มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
2.2 จัดกิจกรรมการสอนได้ตรงตามแผนการจัดการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
2.3 จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจ ตรงกับเนื้อหาที่จะสอน	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
2.4 มีกระบวนการในเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียนมาสู่ความรู้ใหม่ที่กำลังจะสอนได้	1.00	สอดคล้อง
2.5 มีกิจกรรมหรือแบบฝึกที่นักเรียนได้วิเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการอ่าน	1.00	สอดคล้อง
2.6 มีกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ได้ฟังและดู	1.00	สอดคล้อง
2.7 จัดกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนใช้วิจารณญาณในการรับสารประเภทต่างๆ	1.00	สอดคล้อง
2.8 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่กระตุ้นทักษะการคิดได้อย่างหลากหลาย	1.00	สอดคล้อง
2.9 จัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถสรุปกฎเกณฑ์ทางหลักภาษาได้อย่างหลากหลาย	1.00	สอดคล้อง
2.10 มีรูปแบบในการประเมินผลการเรียนรู้และการคิดของผู้เรียนได้อย่างหลากหลายและชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ท่านคิดว่าแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ควรเป็นอย่างไร	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านคิดว่าคุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ควรเป็นเช่นไร	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านคิดว่าการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ควรมีแนวทางอย่างไร	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาวรรณกรรมที่
เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู
ภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ชนิดเอกสาร	1.00	สอดคล้อง
2. ชื่อเอกสาร	1.00	สอดคล้อง
3. ผู้แต่ง	1.00	สอดคล้อง
4. ปีที่พิมพ์	1.00	สอดคล้อง
5. สำนักพิมพ์	1.00	สอดคล้อง
6. สาระสำคัญของเอกสาร	1.00	สอดคล้อง
7. สรุปสาระสำคัญที่นำมาใช้ในงานวิจัย	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

การประเมินแบบประเมินคุณภาพการวิเคราะห์เอกสาร

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ความชัดเจนของแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา	1.00	สอดคล้อง
2. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ	1.00	สอดคล้อง
3. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
4. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)	1.00	สอดคล้อง
5. ความชัดเจนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้	1.00	สอดคล้อง
6. ความชัดเจนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้	1.00	สอดคล้อง
7. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ	ความหมาย
	สอดคล้อง IOC	
8. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
9. ความชัดเจนของบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี	1.00	สอดคล้อง
10. ความชัดเจนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง
ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อ
ส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู
ภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ	ความหมาย
	สอดคล้อง IOC	
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	1.00	สอดคล้อง
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น		
1. การส่งเสริมเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการในการ เรียนการสอนปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร	1.00	สอดคล้อง
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นอย่างไรบ้าง	1.00	สอดคล้อง
3. ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอย่างไร	1.00	สอดคล้อง
4. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คืออะไร	1.00	สอดคล้อง
5. ปัญหาของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน คืออะไร	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
ตอนที่ 3 ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการ ถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย		
1. ท่านคิดว่าคุณลักษณะสำคัญของนักศึกษาครูภาษาไทยควรเป็น อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใดบ้างที่สามารถนำมาใช้บูรณาการกับการ เรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
3. การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร	1.00	สอดคล้อง
4. นักศึกษาครูภาษาไทยควรมีคุณลักษณะเกี่ยวกับการคิดอย่างมี วิจารณญาณอย่างไร	1.00	สอดคล้อง
5. ท่านมีความต้องการในการพัฒนาความสามารถในการจัดการ ความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
6. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ควรเป็น อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของประเด็นคำถามในการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีความเป็นไปได้และความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาครูภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ประยุกต์มาใช้เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดของความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือไม่ อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้มีความชัดเจน แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ขั้นตอนการจัดการความรู้ที่ผสมผสานกับการถ่ายทอดความรู้ (ตัวแปรต้น) และผลที่เกิดหลังจากการจัดการความรู้ตามรูปแบบดังกล่าว (ตัวแปรตาม) หรือไม่ อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
3. ขั้นตอนในการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หรือไม่ อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
4. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้หรือไม่ อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สร้างได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องและครบถ้วนตามนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ อย่างไร	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
<p>1. ข้อใดคือความหมายของการจัดการความรู้</p> <p>ก. การสร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่มีอยู่</p> <p>ข. การค้นคว้าความรู้ที่มีอยู่มาจัดการให้เป็นระบบ</p> <p>ค. การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ให้มากที่สุด</p> <p>ง. การหาทางนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>2. การสร้างความรู้ใหม่ การรักษาความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ไม่ใช้แล้ว เป็นขั้นตอนใดของการจัดการความรู้</p> <p>ก. การกำหนดความรู้</p> <p>ข. การแสวงหาความรู้</p> <p>ค. การคัดเลือกความรู้</p> <p>ง. การสร้างความรู้</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>3. ข้อใดเป็นประโยชน์ที่ชัดเจนของการจัดการความรู้</p> <p>ก. ช่วยทำให้ค้นพบความรู้มากมาย</p> <p>ข. ช่วยทำให้ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์</p> <p>ค. ช่วยพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้</p> <p>ง. ช่วยทำให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>4. คุณเอื้อ คุณอำนวย คุณกิจ และคุณประสาน จัดเป็นองค์ประกอบของการจัดการความรู้ด้านใด</p> <p>ก. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้</p> <p>ข. กระบวนการของการจัดการความรู้</p> <p>ค. การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์</p> <p>ง. คนหรือบุคลากร</p>	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
<p>11. การหมุนเวียนงาน เป็นการถ่ายโอนความรู้รูปแบบใด</p> <p>ก. แบบไม่ตั้งใจ ข. แบบตั้งใจ</p> <p>ค. แบบทั่วไป ง. แบบเป็นทางการ</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>12. ข้อใดเป็นการจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ</p> <p>ก. การจัดทำฐานข้อมูล ข. สมุดบันทึกรายชื่อ</p> <p>ค. การจัดประชุม ง. เพิ่มสะสมผลงาน</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>13. กระบวนการจัดการความรู้ขั้นใด ที่ตรงกับชั้นนำของการจัดการเรียนการสอน</p> <p>ก. การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้</p> <p>ข. การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ</p> <p>ค. การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ</p> <p>ง. การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>14. การเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมไปสู่ประสบการณ์ใหม่เป็นขั้นตอนใดของการจัดการความรู้</p> <p>ก. การแสวงหาความรู้ ข. การจัดระบบของความรู้</p> <p>ค. การถ่ายโอนความรู้ ง. การถ่ายทอดความรู้</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>15. ขั้นตอนการจัดการความรู้ขั้นใด ถือว่าเป็นการเรียนรู้ในระดับสูงสุด</p> <p>ก. การแสวงหาความรู้ ข. การจัดเก็บความรู้</p> <p>ค. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ง. การประยุกต์ใช้ความรู้</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>16. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความหมายตรงตามข้อใด</p> <p>ก. ความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่น</p> <p>ข. องค์ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น</p> <p>ค. ผู้ที่มีความรู้ความสามารถของแต่ละท้องถิ่น</p> <p>ง. ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของคนในแต่ละท้องถิ่น</p>	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
<p>17. ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถใช้ค่าใดแทนได้บ้าง</p> <p>ก. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาพื้นบ้าน</p> <p>ข. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาถิ่นฐาน</p> <p>ค. ภูมิปัญญาชุมชน ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาภูมิภาค</p> <p>ง. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญามนุษย์</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>18. แนวความคิดที่นำมาซึ่งการปฏิบัติแล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจ ในการดำรงชีวิตประจำวัน จัดเป็นภูมิปัญญาด้านใด</p> <p>ก. ความเชื่อและประเพณี ข. การประกอบอาชีพ</p> <p>ค. การจัดการสิ่งแวดล้อม ง. อาหารและสุขภาพอนามัย</p>	0.90	สอดคล้อง
<p>19. ข้อใดไม่จัดเป็นความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้าม</p> <p>ก. จิ้งจกทักห้ามออกจากบ้าน ข. ใส่เสื้อสีดำในวันเสาร์</p> <p>ค. ร้องเพลงในครัวจะได้ผีแว่ ง. ตัดผมวันพุธหัวกุดทำายเนา</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>20. ข้อใดไม่ใช่ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา</p> <p>ก. วันเข้าพรรษา ข. ตักบาตรเทโว</p> <p>ค. โคนจุก ง. บวชนาค</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>21. ตำนานเรื่องสะพานข้ามแม่น้ำแคว จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภทใด</p> <p>ก. ภาษา ข. วรรณกรรม</p> <p>ค. การละเล่น ง. ศิลปะการแสดง</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>22. เพลงเหย่ย จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทใด</p> <p>ก. ภาษา ข. วรรณกรรม</p> <p>ค. การละเล่น ง. ศิลปะการแสดง</p>	1.00	สอดคล้อง
<p>23. ภูมิปัญญาในข้อใดจัดเป็นประเภทการประกอบอาชีพ</p> <p>ก. กล้ายทอดบานาน่า ข. ผ้าขาวม้าร้อยสี</p> <p>ค. หมอพ่นลมพิษ ง. คนขึ้นตาล</p>	1.00	สอดคล้อง

**ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย**

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้		
1. กำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูล	1.00	สอดคล้อง
2. การวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
3. คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทยได้ ถูกต้อง	1.00	สอดคล้อง
4. เนื้อหาของภูมิปัญญาสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นที่ตั้งของ โรงเรียน	0.80	สอดคล้อง
2. ด้านการแสวงหาความรู้		
1. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนที่วางไว้	1.00	สอดคล้อง
2. มีทักษะในการสัมภาษณ์วิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
3. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบถ้วนตามองค์ประกอบ	1.00	สอดคล้อง
4. ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ที่ หลากหลาย	0.80	สอดคล้อง
3. ด้านการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ		
1. บันทึกข้อมูลการลงพื้นที่ภาคสนามครบถ้วน	1.00	สอดคล้อง
2. นำสาระท้องถิ่นมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการ สอน	1.00	สอดคล้อง
3. เรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
4. ด้านการวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้		
1. วิเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาจากการเก็บข้อมูลได้ถูกต้อง	1.00	สอดคล้อง
2. ระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญา	1.00	สอดคล้อง
3. ออกแบบหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง	0.70	สอดคล้อง
4. เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่าง ครบถ้วนตามองค์ประกอบ	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
5. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
5. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
1. จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่การเรียนการสอนน่าสนใจ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน	1.00	สอดคล้อง
2. จัดกิจกรรมชั้นสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
3. กิจกรรมการเรียนรู้มีการสอดแทรกสาระท้องถิ่นอย่างชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
4. สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และสาระท้องถิ่น	0.90	สอดคล้อง
5. กำหนดแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
6. ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้		
1. กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย	1.00	สอดคล้อง
2. กระตุ้นผู้เรียนให้พัฒนาชิ้นงาน/ภาระงาน ที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
3. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงาน และสามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
4. กระตุ้นให้ผู้เรียนระบุคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนภาษาไทย	0.80	สอดคล้อง
5. มีการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนที่หลากหลาย	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	0.96	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักศึกษาครูภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของการคิด		
1. เลือกเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย	1.00	สอดคล้อง
2. พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
3. จัดลำดับเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
4. พิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการนำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย	0.80	สอดคล้อง
2. ด้านการตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล		
1. ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
2. ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
3. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
4. กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	0.90	สอดคล้อง
3. การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล		
1. จัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม	1.00	สอดคล้อง
2. จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ง่ายต่อการเรียนรู้	0.90	สอดคล้อง
3. เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
4. การตีความข้อมูล		
1. เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการกับสาระท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
3. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระที่ บูรณาการสาระท้องถิ่น	0.80	สอดคล้อง
4. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม สามารถวัดผลได้จริง	1.00	สอดคล้อง
5. กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระ ท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
5. การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล		
1. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลสาระท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์	1.00	สอดคล้อง
3. กิจกรรมการสอนเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
4. ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ	0.90	สอดคล้อง
5. ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการใน การเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
6. ด้านการประเมินและสรุปผล		
1. แผนการสอนมีรูปแบบการวัดและประเมินผลมีความหลากหลาย	1.00	สอดคล้อง
2. การวัดและประเมินผลมีการประเมินผลตามสภาพจริง	1.00	สอดคล้อง
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง	1.00	สอดคล้อง
4. ประเมินผลผู้เรียนตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน	0.80	สอดคล้อง
7. การนำผลไปประยุกต์ใช้		
1. สอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอนอย่างชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
2. อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ ผู้เรียนได้อย่างชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
3. มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่าง ประกอบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม	1.00	สอดคล้อง
4. ให้ผู้เรียนได้พัฒนาชิ้นงาน/ภาระงาน ที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
5. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงาน และสามารถให้ข้อเสนอแนะ ได้อย่างชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	0.97	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ด้านกิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้		
1.1 การจัดการความรู้ได้ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1.00	สอดคล้อง
1.2 นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้มากขึ้น	1.00	สอดคล้อง
1.3 นักศึกษาใช้การจัดการความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
1.4 นักศึกษามีการวางแผนการทำงานก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	0.80	สอดคล้อง
1.5 นักศึกษาสามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	1.00	สอดคล้อง
1.6 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	1.00	สอดคล้อง
1.7 นักศึกษาสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้สำหรับการเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
1.8 นักศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอนได้	0.80	สอดคล้อง
1.9 นักศึกษาสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้	1.00	สอดคล้อง
1.10 นักศึกษาสามารถนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปต่อยอดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันในด้านอื่นๆ ได้	1.00	สอดคล้อง
2. ด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ		
2.1 การทบทวนประสบการณ์เดิมทำให้สามารถเชื่อมโยงสู่ประสบการณ์ใหม่ได้	1.00	สอดคล้อง
2.2 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมให้เกิดการวางแผนในการทำงาน	1.00	สอดคล้อง
2.3 นักศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้	0.70	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
2.4 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดและเนื้อหาที่สอดคล้องกับ ภูมิปัญญาแบบการเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
2.5 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ	1.00	สอดคล้อง
2.6 กิจกรรมตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการคิดที่หลากหลายจากการ ทำงานเป็นทีม	1.00	สอดคล้อง
2.7 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้	1.00	สอดคล้อง
2.8 เนื้อหาของกิจกรรมเหมาะสมสำหรับการต่อยอดด้านทักษะการคิด	1.00	สอดคล้อง
2.9 นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนา ทักษะการคิดของผู้เรียนได้	0.90	สอดคล้อง
2.10 นักศึกษาสามารถประเมินผลทักษะการคิดของผู้เรียนได้	1.00	สอดคล้อง
3. ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ		
3.1 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้	1.00	สอดคล้อง
3.2 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	1.00	สอดคล้อง
3.3 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมา บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	0.80	สอดคล้อง
3.4 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครู ภาษาไทยด้านการออกแบบการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
3.5 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวม	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	0.96	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

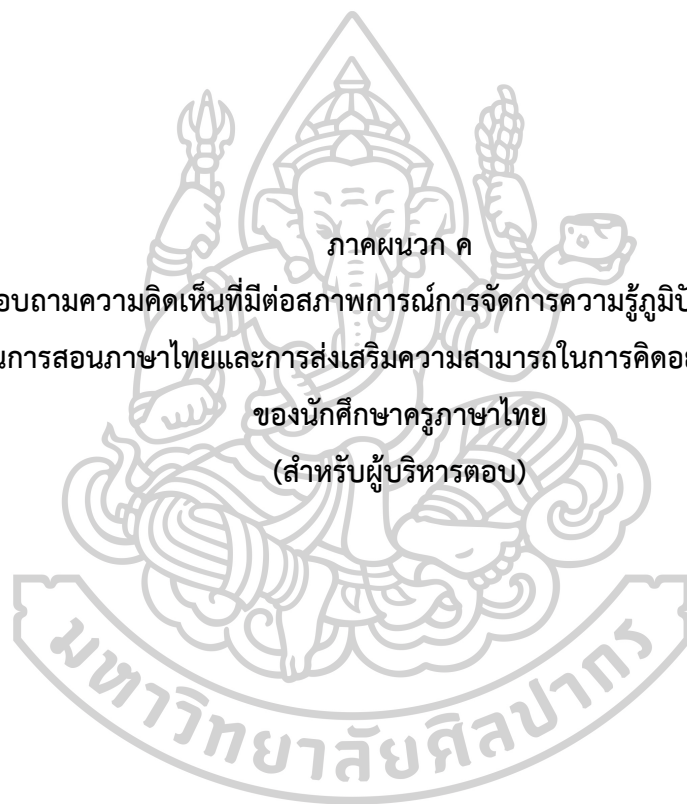
ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1. ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้		
1.1 ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1.00	สอดคล้อง
1.2 นักศึกษาใช้การจัดการความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
1.3 ช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
1.4 ช่วยให้นักศึกษาสามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	0.80	สอดคล้อง
1.5 ช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.00	สอดคล้อง
1.6 นักศึกษาสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้สำหรับการเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
1.7 นักศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
1.8 นักศึกษาสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้	0.80	สอดคล้อง
1.9 นักศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้	1.00	สอดคล้อง
1.10 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดและเนื้อหาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญามาออกแบบการเรียนการสอนได้	1.00	สอดคล้อง
1.11 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ	1.00	สอดคล้อง
1.12 กิจกรรมตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการคิดที่หลากหลายจากการทำงานเป็นทีม	1.00	สอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
1.13 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้	1.00	สอดคล้อง
1.14 เนื้อหาของกิจกรรมเหมาะสมสำหรับการต่อยอดด้านทักษะการคิด	1.00	สอดคล้อง
1.15 นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้	1.00	สอดคล้อง
2. ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ		
2.1 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้	1.00	สอดคล้อง
2.2 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	1.00	สอดคล้อง
2.3 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย	0.70	สอดคล้อง
2.4 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูภาษาไทยด้านการออกแบบการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
2.5 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวม	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	0.97	สอดคล้อง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา
รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

ประเด็นการประเมิน	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง IOC	ความหมาย
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	1.00	สอดคล้อง
ตอนที่ 2 ภาพรวมของการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษา ครุภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
ตอนที่ 3 ภาพรวมของการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
ตอนที่ 4 ประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยแนวทางการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการ ความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย	1.00	สอดคล้อง
ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะในการพัฒนา	1.00	สอดคล้อง
รวมค่าเฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ
การเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักศึกษาครูภาษาไทย
(สำหรับผู้บริหารตอบ)

สำหรับผู้บริหาร

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

เรียนท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

กระผมนายปริญญา ปั่นสุวรรณ รหัส 57255908 นักศึกษาปริญญาเอกสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย” โดยใช้แบบสอบถามนี้เพื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

จากการตอบแบบสอบถามนี้จะนำข้อมูลมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของบัณฑิตครูภาษาไทย การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างประสิทธิภาพในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจะส่งผลที่ยิ่งใหญ่อีกคือคุณภาพทางการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

กระผมของความอนุเคราะห์ท่านโปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ตามความเป็นจริง และโปรดตอบทุกข้อทั้งนี้ข้อมูลต่างๆ ที่ท่านได้ให้มานั้น จะปกปิดเป็นความลับ และการนำเสนอผลโดยภาพรวมนั้นจะไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด

ขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

นายปริญญา ปั่นสุวรรณ

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่าง โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ตามความเป็นจริง

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. ท่านมีการศึกษาสูงสุดระดับใด

ปริญญาตรี สาขาวิชา.....

ปริญญาโท สาขาวิชา.....

ปริญญาเอก สาขาวิชา.....

อื่นๆ โปรดระบุ.....

3. ประสบการณ์ในการบริหาร

1 – 5 ปี

6 – 10 ปี

11 – 15 ปี

16 – 20 ปี

21 – 25 ปี

26 – 30 ปี

อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า ซึ่งมีตัวเลือก 5 ระดับ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีการดำเนินการมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีการดำเนินการมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีการดำเนินการปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน					
1.1 เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน					
1.2 เขตพื้นที่การศึกษามีการส่งเสริมงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน					
1.3 เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน					
1.4 โรงเรียนของท่านตั้งอยู่ในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้					
1.5 โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม					
1.6 โรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1.7 โรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน					
1.8 บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน					
1.9 นักเรียนในโรงเรียนของท่านมีความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1.10 ระดับของผลสัมฤทธิ์ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน					
2. ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.1 บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2.2 โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.3 บุคลากรในโรงเรียนของท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.4 ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.5 บุคลากรในโรงเรียนของท่านสามารถจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้					
2.6 บุคลากรในโรงเรียนของท่านสามารถเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม					
2.7บุคลากรในโรงเรียนของท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นายปริญญา บัณฑิตสุวรรณ

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ
การเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักศึกษาครูภาษาไทย
(สำหรับครูตอบ)

สำหรับครู

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ
การเรียนรู้การสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักศึกษาครูภาษาไทย

เรียนท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

กระผม นายปริญญา ปั่นสุวรรณ รหัส 57255908 นักศึกษาปริญญาเอกสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย” โดยใช้แบบสอบถามนี้เพื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนรู้การสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

จากการตอบแบบสอบถามนี้จะนำข้อมูลมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของบัณฑิตครูภาษาไทย การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างประสิทธิภาพในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจะส่งผลที่ยิ่งใหญ่คือคุณภาพทางการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

กระผมขอความอนุเคราะห์ท่านโปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ตามความเป็นจริง และโปรดตอบทุกข้อ ทั้งนี้ข้อมูลต่างๆ ที่ท่านได้ให้มานั้นจะปกปิดเป็นความลับและการนำเสนอผลโดยภาพรวมนั้นจะไม่มีผลกระทบต่อท่าน หรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด

ขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

นายปริญญา ปั่นสุวรรณ

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสอนภาษาไทย ที่มีต่อสภาพการณ์ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่าง โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ตามความเป็นจริง

1. เพศ

ชาย หญิง

2. ท่านมีการศึกษาสูงสุดระดับใด

ปริญญาตรี สาขาวิชา..... ปริญญาโท สาขาวิชา.....

ปริญญาเอก สาขาวิชา..... อื่นๆ โปรดระบุ.....

3. วิทยฐานะ.....

4. ประสบการณ์ในการสอน/การบริหาร

1 – 5 ปี 6 – 10 ปี 11 – 15 ปี

16 – 20 ปี 21 – 25 ปี 26 – 30 ปี

อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นแบบมาตราวัดประเมินค่า ซึ่งมีตัวเลือก 5 ระดับ โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	มีการดำเนินการมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	มีการดำเนินการมาก
ระดับ	3	หมายถึง	มีการดำเนินการปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ด้านการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน					
1.1 เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของท่าน มีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน					
1.2 เขตพื้นที่การศึกษามีการส่งเสริมงบประมาณสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน					
1.3 เขตพื้นที่การศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคลากรในโรงเรียนของท่าน					
1.4 โรงเรียนของท่านตั้งอยู่ในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้					
1.5 โรงเรียนของท่านมีการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม					
1.6 โรงเรียนของท่านมีส่วนร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1.7 โรงเรียนของท่านเคยเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมให้ความรู้กับนักเรียน					
1.8 บุคลากรในโรงเรียนของท่านมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน					
1.9 นักเรียนในโรงเรียนของท่านมีความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1.10 ระดับของผลสัมฤทธิ์ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2. ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.1 ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2.2 ท่านมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.3 ท่านแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.4 ท่านเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญามาให้ความรู้กับนักเรียนในการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.5 ท่านสามารถจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้					
2.6 ท่านสามารถเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม					
2.7 ท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์การส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นแบบมาตราวัดประเมินค่า ซึ่งมีตัวเลือก 5 ระดับ โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีการดำเนินการมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีการดำเนินการมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีการดำเนินการปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีการดำเนินการน้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ด้านความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน					
1.1 เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้สอดคล้องกับตัวชี้วัด					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1.2 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากการอ่าน					
1.3 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ก่อนลงมือเขียนงานประเภทต่างๆ					
1.4 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการฟังและการดู					
1.5 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนจำแนกกฎเกณฑ์ทางหลักภาษา					
1.6 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนสามารถประเมินค่าจากเรื่องที่อ่าน					
1.7 ออกแบบกิจกรรมการสอนให้นักเรียนประเมินค่างานเขียนของตนเองและผู้อื่น					
1.8 ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนใช้วิจารณ์ญาณจากการฟังและดู					
1.9 ออกแบบกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีวรรณกรรมในแบบเรียน					
1.10 ออกแบบการประเมินทักษะการคิดของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน					
2. ด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้					
2.1 มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน					
2.2 จัดกิจกรรมการสอนได้ตรงตามแผนการจัดการเรียนรู้					
2.3 จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียนได้น่าสนใจ ตรงกับเนื้อหาที่จะสอน					
2.4 มีกระบวนการในเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียนมาสู่ความรู้ใหม่ที่กำลังจะสอนได้					
2.5 มีกิจกรรมหรือแบบฝึกที่นักเรียนได้วิเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการอ่าน					
2.6 มีกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ได้ฟังและดู					
2.7 จัดกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนใช้วิจารณ์ญาณในการรับสารประเภทต่างๆ					
2.8 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่กระตุ้นทักษะการคิดได้อย่างหลากหลาย					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.9 จัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถสรุปกฎเกณฑ์ทางหลักภาษาได้อย่างหลากหลาย					
2.10 มีรูปแบบในการประเมินผลการเรียนรู้และการคิดของผู้เรียนได้อย่างหลากหลายและชัดเจน					

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยและการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่าแนวทางในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทย ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าคุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ควรเป็นเช่นไร

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ควรมีแนวทางอย่างไร

.....

.....

.....

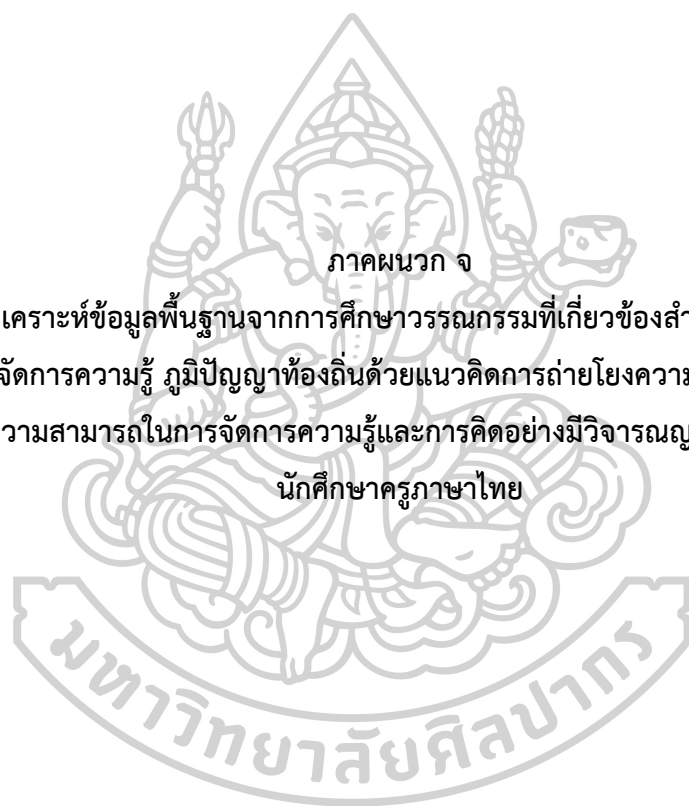
ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นายปริญญา บัณสุวรรณ์

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก จ
แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษารรณกรรมที่เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนา
การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ
นักศึกษาครูภาษาไทย

แบบวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสำหรับการพัฒนาการจัดการ
ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่วงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการ
ความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

1. ชนิดเอกสาร

- หนังสือ   ตำรา   รายงานการวิจัย
- บทความ   อื่นๆ.....

2. ชื่อเอกสาร

.....

3. ผู้แต่ง

.....

4. ปีที่พิมพ์.....

5. สำนักพิมพ์.....

6. สาระสำคัญของเอกสาร

.....

.....

.....

.....

7. สรุปสาระสำคัญที่นำมาใช้ในงานวิจัย

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สรุป

(นายปริญญา ปั่นสุวรรณ)

แบบประเมินคุณภาพการวิเคราะห์เอกสาร

ประเด็นการประเมิน	ระดับการประเมิน			
	3	2	1	0
1. ความชัดเจนของแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา				
2. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ				
3. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม				
4. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)				
5. ความชัดเจนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้				
6. ความชัดเจนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้				
7. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับการถอดบทเรียน				
8. ความชัดเจนของแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น				
9. ความชัดเจนของบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี				
10. ความชัดเจนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ				

รายละเอียดเกี่ยวกับการประเมิน

3	หมายถึง	มีความหมาย ความสำคัญ องค์กรประกอบ ประเภท กระบวนการ ขั้นตอน ครบถ้วน
2	หมายถึง	มีองค์ประกอบ 2 – 3 หัวข้อ
1	หมายถึง	มีองค์ประกอบ 1 หัวข้อ
0	หมายถึง	ไม่มีองค์ประกอบเลย

ภาคผนวก จ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการ
ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ
จัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย
ซึ่งเป็นเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการ
ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการ
ความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

สำหรับ ผู้บริหารโรงเรียน ครูสอนภาษาไทย
 อาจารย์นิเทศก์ ผู้นำชุมชนและประชาชนชาวบ้าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....ปี
อาชีพ..... ระดับการศึกษา.....
ตำแหน่ง..... หน่วยงาน.....
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. สถานการณ์การส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร
.....
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง
.....
3. การส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร
.....
4. การส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสบปัญหาหรือไม่ อย่างไร
.....
5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอน ประสบปัญหาหรือไม่ อย่างไร
.....

ตอนที่ 3 ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1. ท่านคิดว่าคุณลักษณะสำคัญของนักศึกษาครูภาษาไทยที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

.....

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทใดบ้างที่สามารถนำมาใช้บูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย

.....

3. วิธีการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนควรเป็นอย่างไร

.....

4. ลักษณะของนักศึกษาครูภาษาไทย ที่สะท้อนถึงการเป็นผู้มีทักษะคิดอย่างมีวิจารณญาณ ควรเป็นอย่างไร

.....

5. ท่านมีความต้องการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทยอย่างไร

.....

6. ท่านมีความต้องการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย อย่างไร

.....

7. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ควรเป็นอย่างไร

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายปริญญา ปั่นสุวรรณ)

ผู้สัมภาษณ์

วัน.....เดือน.....ปี....

สถานที่.....

ประเด็นคำถามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ประยุกต์มาใช้เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดของความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือไม่ อย่างไร

2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้มีความชัดเจน แสดงให้เห็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ขั้นตอนการจัดการความรู้ที่ผสมผสานกับการถ่ายโยงความรู้ (ตัวแปรต้น) และผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการความรู้ตามรูปแบบดังกล่าว (ตัวแปรตาม) หรือไม่ อย่างไร

3. ขั้นตอนในการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หรือไม่ อย่างไร

4. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย สามารถนำมาใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการจัดการความรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้หรือไม่ อย่างไร

5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่

5.1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

5.2 เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

5.3 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.4 แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

5.5 แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

สร้างได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องและครบถ้วนตามนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ อย่างไร

ภาคผนวก ซ

เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

**การพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามรูปแบบการ
จัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ
จัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย**

ความเป็นมาและความสำคัญ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสั่งสม ผ่านการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับทุกสาระการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและสืบสานให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

การเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 สาระ คือ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู การพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา และสาระที่ 5 วรรณคดี วรรณกรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) และมีการนิยามความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) บางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นกระบวนการทัศน์ (Paradigm) ของคนในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอด แต่คนในท้องถิ่นจะสร้างความรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติ เป็นความรู้ ความคิด ที่นำมาใช้ในท้องถิ่นของตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติ ผู้รู้จึงกลายเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับภาษา ยารักษาโรค และการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านอย่างสงบสุข

เนื้อหาในรายวิชาภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ ภูมิปัญญาทางภาษา ซึ่งเป็นความรู้ทางภาษา วรรณกรรมท้องถิ่น บทเพลง สุภาษิต คำพังเพยในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้ใช้ภาษาในการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทางสังคมที่ต่างกัน โดยนำภูมิปัญญาทางภาษามาใช้ในการสั่งสอนอบรมพิธีการ การบันเทิงหรือการละเล่น มีการแต่งเป็นคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนิทาน นิทานปรัมปรา ตำนาน บทเพลง บทร้องเล่น บทเห่กล่อม บทสวด บททำขวัญ เพื่อประโยชน์ทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำถิ่น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) นอกจากนี้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่นๆ ยังสามารถนำมาเรียบเรียงเป็นเนื้อหาสำหรับนักเรียนได้เรียนรู้ตามทักษะทางวิชาภาษาไทย คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้อย่างน่าสนใจและเกิดความสำนึกถึงท้องถิ่นของตนได้อีกด้วย

การที่ครูจะนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีข้อมูลอยู่ทั่วไป ในแต่ละบริบทของโรงเรียน มาใช้ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ด้วย เพื่อที่จะสามารถเลือกสรรองค์ความรู้ จัดระบบหมวดหมู่ และสามารถเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน โดยยึดตามรูปแบบการจัดการความรู้ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยผสมผสานองค์ประกอบของการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งเป็นทักษะที่จะเป็นสำหรับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผ่านเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างหลากหลายในแต่ละพื้นที่ สามารถบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

เอกสารฉบับนี้ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย จำนวน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan: T) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหา การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 2 ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge: S) จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเนื้อหากระบวนการจัดการความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดย ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ(Consider the category as a system: C) ฝึกปฏิบัติการจัดหมวดหมู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์จบแล้วกลั่นกรอง(Analyze and moderation: A) ฝึกทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดรายวิชาภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 5 ตรึกตรองโยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge: C) ฝึกทักษะการนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น มาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นจากข้อมูลที่มีอยู่ เป็นหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นที่บูรณาการกับการสอนภาษาไทยของตนเอง

ขั้นตอนที่ 6 แลกเปลี่ยนได้ให้แบ่งปัน (Exchange to share: E) นำเสนอผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่นที่บูรณาการกับการสอนภาษาไทยแล้วร่วมกันวิพากษ์ ให้ข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 7 ประยุกต์พลันกับงานตน (Applied to the job: A) ผู้วิจัยออกนิเทศติดตามผลการสอนของนักศึกษาครูที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 ครั้งร่วมกับครูพี่เลี้ยง โดยพิจารณา 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน และ 3) ขั้นสรุป รวมทั้งการใช้สื่อ บรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เมื่อนักศึกษาครูภาษาไทยได้เข้ารับการพัฒนาคบถ้วนตามกระบวนการของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสามารถในการจัดการความรู้และพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อนำความรู้ไปใช้ต่อยอดในการพัฒนาวิชาชีพครูภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพได้ต่อไป

หลักการของรูปแบบ

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย มีหลักการดังต่อไปนี้

1. เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย
2. เป็นรูปแบบที่นักศึกษาครูภาษาไทยสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการพัฒนาไปต่อยอดในการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย
3. เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยการผสมผสานองค์ประกอบของการจัดการความรู้ การถ่ายโยงความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. เป็นรูปแบบที่มีการติดตาม ชี้แนะ ด้วยกระบวนการ Coaching and Mentoring เพื่อติดตามความสามารถด้านการจัดการความรู้ การจัดการเรียนรู้ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูภาษาไทย

จุดประสงค์ของเอกสารประกอบการอบรม

1. เพื่อใช้ประกอบการอบรมให้ความรู้กับนักศึกษาครุภาษาไทยตามรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทยนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระการเรียนรู้ประจำหน่วย

เอกสารประกอบการอบรมการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชม.)
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การจัดการความรู้	1.1 ความหมายของการจัดการความรู้ 1.2 องค์ประกอบของการจัดการความรู้ 1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้ 1.4 กระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการความรู้	6
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น 2.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น 2.3 การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น 2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	12
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น	3.1 ความหมายของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น 3.2 หลักการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น 3.3 องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น	12

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การจัดการความรู้

วัตถุประสงค์

เมื่อจบการศึกษาหน่วยนี้แล้ว นักศึกษาครูภาษาไทยสามารถ

1. อธิบายความหมายของการจัดการความรู้ได้
2. สรุปลองค์ประกอบของการจัดการความรู้ได้
3. อธิบายเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้ได้
4. วิเคราะห์กระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการความรู้ได้

เนื้อหา

1. ความหมายของการจัดการความรู้
2. องค์ประกอบของการจัดการความรู้
3. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้
4. กระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการความรู้

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ที่ 1 และทำใบงานที่ 1

เอกสารการเรียนรู้ที่ 1

ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ มีความหมายโดยตรงว่า การจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นไว้ในตัวคน หากทางนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอยและมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้งอกงามและใช้ได้ในความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและกาลเทศะมากขึ้น มีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมเกิดขึ้นจากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกัน (ประเวศ วะสี, 2550: 28) จากนั้นดังกล่าวการจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการของการเก็บรวบรวมความรู้มาแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้เพื่อการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคนและองค์กรแห่งการเรียนรู้นั่นเอง (ฐิติพร ชมพุกำ, 2549: 124) จึงเห็นได้ว่าการจัดการความรู้ที่แท้จริงแล้วเป็นลักษณะของการที่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานดำเนินกิจกรรมในกลุ่มเพื่อดึงความรู้ในตัวตนและค้นคว้าความรู้จากภายนอกมาใช้ในการทำงานและนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานมายกระดับความรู้ แล้วนำกลับไปใช้ในการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น (วิจารณ์ พานิช, 2547: 88) และหากพิจารณาในด้านกิจกรรมขององค์กร การจัดการความรู้เป็นชุดกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้นตามลักษณะที่เหมาะสมกับองค์กรและกาลเทศะ เพื่อให้เกิดประโยชน์ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตรงตามความต้องการขององค์กร (ภูวนัย บุญวรรณ, 2552: 22) ตามนัยนี้การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการให้คุณค่าแก่ทรัพยากรความรู้ และนำทรัพยากรความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาบุคคล หรือองค์กรผ่านการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การคัดเลือก การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การจัดเก็บความรู้ การเข้าถึงความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้และการติดตามตรวจประเมินความรู้ (อนงค์ สระบัว, 2552: 80)

ในส่วนของนักวิชาการชาวต่างประเทศกล่าวว่าความหมายของการจัดการความรู้เป็นทั้งความหมายในส่วนของการสร้าง การเป็นกลยุทธ์ กิจกรรมและกระบวนการใช้ ซึ่งไม่แตกต่างไปจากความหมายของการจัดการความรู้ที่กล่าวไปแล้ว คือ ในด้านที่เป็นกระบวนการสร้าง การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ความรู้ทั่วทั้งองค์กร และนำไปเป็นส่วนประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์ บริหารเทคโนโลยีและระบบใหม่ๆ (Nonaka and Takeuchi, 1995: 30) ในด้านการเป็นกลยุทธ์ หมายถึงการจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์ในการที่จะทำ

ให้คนได้รับความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อยกระดับและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร แต่ไม่ใช่เครื่องมือที่จัดการกับตัวของความรู้โดยตรง แต่เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่มีระหว่างกันได้ (O'Dell and other, 1998: 3 - 9) ส่วนในด้านที่เป็นกิจกรรม การจัดการความรู้ หมายถึง การเข้าถึง การจัดการ การเก็บรักษา การส่งผ่าน การใช้ประโยชน์จากความรู้และประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอก โดยองค์กรจะจัดเก็บความรู้ไว้ในฐานข้อมูลพิเศษ เรียกว่าฐานความรู้ (Marquardt, 2002: 247) สำหรับในด้านที่เป็นกระบวนการใช้การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการของการใช้ความรู้ที่เหมาะสมและเป็นระบบซึ่งรวมถึงกิจกรรมการแสวงหาความรู้ การเก็บรวบรวมความรู้ การสร้างความรู้และการเปลี่ยนแปลงความรู้ระหว่างทีมงานเพื่อที่องค์กรจะได้นำความรู้ไปใช้ให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง (Sallis and Jones, 2002: 22 - 29)

จากความหมายของการจัดการความรู้ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศเห็นได้ชัดเจนว่ามีความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ครอบคลุมถึงการสร้างและการแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อให้เป็นความรู้ที่มีประสิทธิภาพและบังเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

การจัดการความรู้มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร เพราะว่าองค์กรจำเป็นต้องจัดการความรู้เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การจัดการความรู้ทำให้เกิดความรู้ใหม่และนวัตกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลในสังคมปัจจุบัน (สุพิตร คงขำ, 2556: 24) โดยเฉพาะต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ นอกจากการจัดการความรู้ที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ในภาพรวมดังกล่าวแล้ว การจัดการความรู้ยังช่วยป้องกันความรู้ไม่ให้สูญหาย ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ช่วยให้มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นเกิดการได้เปรียบและมีศักยภาพในการแข่งขัน เป็นการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต อีกทั้งเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรม (ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2548: 66 - 68) เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อบุคคล ต่อชุมชนและต่อองค์กรทั้งสิ้น

องค์ประกอบของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในกระบวนการจัดการความรู้ที่จะประสบความสำเร็จนั้นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ คน เทคโนโลยี และกระบวนการความรู้ (Knowledge Process) โดย คน ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งของความรู้ และเป็นผู้ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ส่วนเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งสามารถนำความรู้

ไปใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว สุดท้ายกระบวนการความรู้ เป็นการบริหารจัดการความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้ผู้ใช้ให้เกิดการปรับปรุงและสร้างนวัตกรรม ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนจะต้องทำงานอย่างสอดคล้องกันอย่างลงตัวเพื่อให้กระบวนการจัดการความรู้เกิดสัมฤทธิ์ผล (บุญดี บุญญาภิจ, 2549, และประภากร แก้ววรรณ, 2551) มีรายละเอียดดังนี้

1. คนหรือบุคลากร เป็นผู้ดำเนินการที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ สำหรับบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญที่จะดำเนินการจัดการความรู้เกิดขึ้นได้คือ คุณเอื้อ คุณอำนวย คุณกิจ และคุณประสาน โดยที่แต่ละคนมีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้

2. เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการความรู้ เทคโนโลยีมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและสร้างให้เกิดความสมบูรณ์ เช่น ช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร เกิดการประมวลผลที่เป็นระบบและรวดเร็ว

3. กระบวนการของการจัดการความรู้ ปัจจุบันความรู้กลายเป็นทรัพยากรหลักที่ใช้ในการดำเนินงาน การแข่งขัน ขององค์กรซึ่งมีกระบวนการของการจัดการความรู้ดังนี้

3.1 การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) เป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กรสามารถแสวงหาความรู้ได้จากแหล่งความรู้ทั้งภายนอกและภายใน เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ 2 ประเภท คือ

3.1.1 การแสวงหาความรู้ภายในองค์กร ได้แก่ การสอนงาน การฝึกอบรม การประชุม การสัมมนา การแสดงผลงาน ระบบพี่เลี้ยง การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการลงมือปฏิบัติ

3.1.2 การแสวงหาความรู้ภายนอกองค์กร ได้แก่ การใช้มาตรฐานเปรียบเทียบ (Benchmarking) จากองค์กรอื่นๆ การจ้างที่ปรึกษา การดูโทรทัศน์ และภาพยนตร์ การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การตรวจสอบแนวโน้มทางเศรษฐศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี การรวบรวมข้อมูลจากลูกค้า คู่แข่ง และแหล่งอื่นๆ การจ้างพนักงานใหม่ การร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อสร้างพันธมิตรและการร่วมทุน

3.2 การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) เป็นวิธีในการผนวกให้การกระทำ ความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลกลายเป็นความรู้ใหม่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ มีการทำงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การสร้างความรู้ การแบ่งปันความรู้ การทดลอง การรวบรวมความรู้ และการสังเคราะห์ความรู้ การสร้างแรงจูงใจ และโอกาสสำหรับการเรียนรู้ การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต

3.3 การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) เป็นการกำหนดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่องค์กรจะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ โดยพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษา และการเข้าถึงเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการ แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบคือ

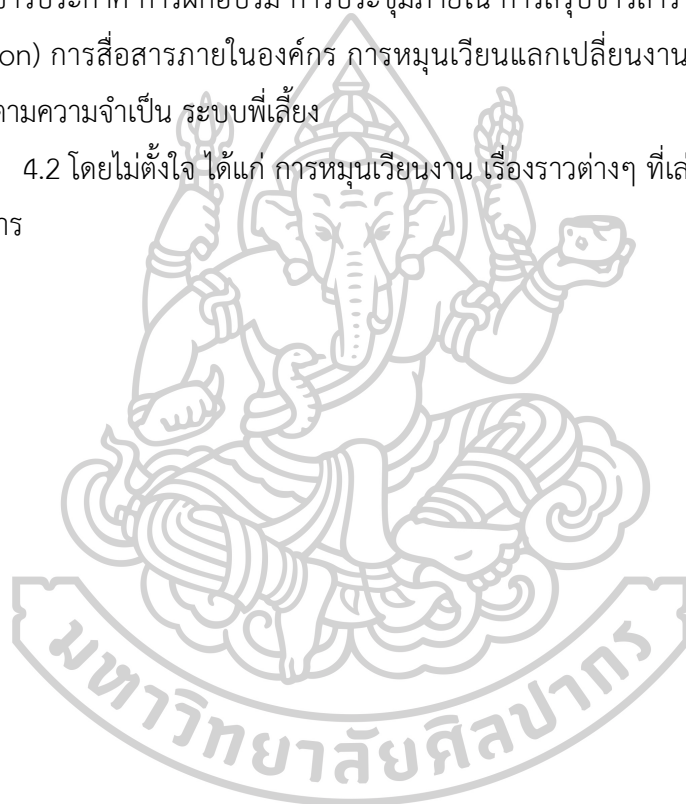
3.3.1 รูปแบบที่เป็นทางการ ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูล สมุดจัดเก็บรายชื่อและทักษะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำสมุดบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร สมุดหน้าเหลืองขององค์กร

3.3.2 รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ เครือข่ายการทำงานตามลำดับชั้น การประชุม และการฝึกอบรม

4. การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์ (Knowledge Transfer and Retrieval) เป็นวิธีการที่ทำให้ความรู้ได้แพร่กระจายและไหลเวียนไปทั่วองค์กร ซึ่งอาจเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลหรือการประยุกต์ใช้ความรู้ที่จัดเก็บไว้ในการปฏิบัติงานจริง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

4.1 โดยตั้งใจ ได้แก่ การสื่อสารกันด้วยการเขียน อาจเป็นการบันทึก การรายงาน จดหมายหรือข่าวประกาศ การฝึกอบรม การประชุมภายใน การสรุปข่าวสาร (Knowledge Transfer and Utilization) การสื่อสารภายในองค์กร การหมุนเวียนแลกเปลี่ยนงาน การเยี่ยมชมงานต่างๆ ที่จัดเป็นกลุ่มตามความจำเป็น ระบบพี่เลี้ยง

4.2 โดยไม่ตั้งใจ ได้แก่ การหมุนเวียนงาน เรื่องราวต่างๆ ที่เล่าต่อกันมาและเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง : บันทึกสรุปสาระสำคัญจากเอกสารการเรียนรู้ที่ 1 ในประเด็นที่กำหนด

ความหมายของการจัดการความรู้

.....

.....

.....

.....

สรุปองค์ประกอบของการจัดการความรู้ เป็นแผนภาพความคิด

กิจกรรมที่ 2 ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ที่ 2 และทำใบงานที่ 2

เอกสารการเรียนรู้ที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้

การดำเนินการจัดการความรู้ขององค์กรจะมีการนำเครื่องมือ (Tools) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการความรู้ โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ซึ่ง บดินทร์ วิจารณ์ (2547: 106-109) นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 153 - 156) และประภากร แก้ววรรณ (2551: 103 - 108) ได้นำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้ไว้ ดังนี้

1. ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices- CoPs) เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการเกิดจากความใกล้ชิดความพึงพอใจ ความสนใจและพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน ลักษณะที่ไม่เป็นทางการจะเอื้อต่อการเรียนรู้การสร้างความรู้ใหม่ๆ มากกว่าโครงสร้างที่เป็นทางการ
2. การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) เป็นวิธีการพัฒนาความสามารถพนักงานซึ่งส่วนมากจะมุ่งเน้นที่พนักงานใหม่ที่จำเป็นต้องมีการสอนงานอย่างรวดเร็วให้สามารถปฏิบัติงานได้ในเวลาอันสั้น โดยการมอบหมายให้พี่เลี้ยงเป็นผู้แนะนำ
3. การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews - AAR) คือการอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวนว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมจึงเกิดจะรักษาจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนอย่างไร ส่งผลให้สมาชิกได้เรียนรู้ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว
4. แหล่งผู้รู้ในองค์กร (Center of Excellence - CoEs) เป็นการกำหนดแหล่งผู้รู้ในองค์กรสามารถทราบได้ว่าจะสอบถามผู้รู้ได้ที่ไหน อย่างไร
5. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) เป็นการประชุมซึ่งเชิญสมาชิกจากทีมอื่นมาแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจให้แก่ทีมซึ่งต้องการความช่วยเหลือ
6. ฐานความรู้บทเรียนและความสำเร็จ (Lessons Learned and Best Practices Databases) ได้มีการจัดเก็บองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ทั้งในรูปแบบความสำเร็จ ความล้มเหลว ข้อเสนอแนะในเรื่องที่สนใจ
7. การเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการบอกเล่าที่ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่เล่า มีความต้องการที่จะหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาเรื่องราวและความคิดต่างๆ ในเรื่องที่เล่า นั้นกลายเป็นของผู้ฟัง ผู้ฟังมิใช่เป็นเพียงผู้สังเกตภายนอก

8. การเสวนา (Dialogue) เป็นการปรับฐานความคิดโดยการฟังจากผู้อื่นและความหลากหลายทางความคิดที่เกิดขึ้นทำให้สมาชิกเห็นภาพที่ใกล้เคียงกัน หลังจากนั้นเราจึงจัดเวทีอภิปรายเพื่อแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติต่อไปได้

9. เวทีถามตอบ (Forum) เป็นเวทีที่เราสามารถโยนคำถามเพื่อให้ผู้ที่ร่วมอยู่ในเวทีช่วยกันตอบคำถามหรือส่งต่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญอื่นช่วย

จะเห็นได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้มีอย่างหลากหลาย และเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกระบวนการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่นักจัดการความรู้ต้องมีความรู้ความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของเครื่องมือแต่ละประเภท เพื่อจะสามารถหยิบมาใช้ผสมผสานกันในกระบวนการจัดการความรู้ได้อย่างลงตัว

กระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการความรู้

การนำการจัดการความรู้มาใช้ในองค์กร มักมีจุดมุ่งหมายของการจัดการความรู้เพื่อให้องค์กรตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ของบุคลากร ทั้งความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและภายนอกตัวบุคคล โดยการนำความรู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงองค์การ การเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้น ซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อง ความรู้นี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่อีกเป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุดที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้” การศึกษากระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้จึงเป็นการศึกษาถึงวงจรที่เกิดความรู้โดยเริ่มตั้งแต่ความต้องการรู้ การรวบรวมหรือสร้างความรู้ แล้วนำความรู้มาจัดแบ่งประเภทเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการใช้ความรู้และสร้างความรู้ใหม่อย่างเต็มศักยภาพของบุคคลในองค์กร รวมไปถึงการจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ให้เกิดการยอมรับเพื่อเป็นประโยชน์ในวงกว้าง ดังนั้นกระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ซึ่งมีอยู่หลายวิธี สามารถสรุปขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้ พิจารณาว่าวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเราจำเป็นต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร

ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาความรู้ เช่น การสร้างความรู้ใหม่ การแสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ไม่ใช้แล้ว

ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้ เช่น การปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่สามารถทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีที่เป็นความรู้ที่จับต้องได้อาจทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีที่เป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล อาจทำเป็นระบบทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 6 การประยุกต์ใช้ความรู้ ให้เกิดผลจากการใช้ความรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ พัฒนาระบบการทำงาน พัฒนาสมาชิกองค์กรและมีผลเชิงป้องกันขั้นตอนการจัดการความรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

เมื่อจบการศึกษาหน่วยนี้แล้ว นักศึกษาครูภาษาไทยสามารถ

1. อธิบายความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้
2. วิเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้
3. สรุปหลักการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้
4. ลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้
5. วิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้

เนื้อหา

1. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 3 ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ที่ 3 แล้วทำใบงานที่ 3

เอกสารการเรียนรู้ที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ภูมิปัญญาพื้นบ้าน” และ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” และ “ภูมิปัญญาไทย” สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2548: 11) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง วิธีการจัดการ วิธีการชี้นำ และการริเริ่มเสริมต่อของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือในกลุ่มชน ภูมิปัญญาชาวบ้านล้วนสั่งสมองงามขึ้นจาก ความรอบรู้ ประสบการณ์ด้วยญาณทัศนะ เป็นรากฐานภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของชาวบ้าน

ส่วนเอกวิทย์ ณ ถลาง (2540: 11) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นจากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยน นำมาสร้างประโยชน์ หรือใช้แก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ เป็นภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหา และการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง การให้ความหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมาแล้วนับได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2540) ที่มีความเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นองค์ความรู้เป็นความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมาอันบ่งชี้ถึงศักยภาพหรือความสามารถที่ใช้แก้ปัญหา ปรับตัวเรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคือแก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 11) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาว่าเป็นองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ในส่วนของนักวิชาการอื่น ๆ เช่น เสรี พงศ์พิศ (2529: 30) ประเวศ วะสี (2536: 17) สามารถ จันทรสุรีย์ (2531: 34) เอนก นาคะบุตร (2531: 88) และ อังกุล สมคะเนย์ (2534: 5) ต่างก็ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไปในทิศทางเดียวกันว่าหมายถึง ความรู้ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการศึกษาอบรม สั่งสม และถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเองซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงาน จากธรรมชาติแวดล้อม สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าเสริมสร้างความสามารถทำให้คนมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิตในชุมชน

จากความหมายที่มีผู้กล่าวไว้ สามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการจัดการของกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ โดยผ่านการสั่งสม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้่องงาม เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตให้มีความปกติสุข อาจมีการผลิตซ้ำและแลกเปลี่ยนสังสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ หรือใช้แก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมหรือบริบทของชุมชนหรือสังคมนั้น

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2539) สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง (2542) ยูเนสโก (2003) และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2558) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้แตกต่างกัน แต่พอสรุปรวมได้เป็น 10 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเชื่อและประเพณี หมายถึง แนวความคิดที่นำมาซึ่งการปฏิบัติแล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตประจำวัน แบ่งออกเป็นความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้าม ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ให้ปฏิบัติ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และประเพณีเกี่ยวกับสังคม

2. ภาษา หมายถึง ระบบเสียง ไวยากรณ์ ตัวอักษร การสื่อสารทั้งที่เป็นการใช้ภาษาและภาษาที่เป็นสัญลักษณ์ของภาษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

3. วรรณกรรม หมายถึง นิทานพื้นบ้าน นิทานภูมิปัญญา ตำนานพื้นบ้าน บทสวด บทร้อง กล่อมเด็ก สำนวนภาษิต ปริศนาคำทาย วรรณกรรมที่บันทึกในเอกสารโบราณ เช่น สมุดข่อย ใบลาน

4. ศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อความงามทางจิตใจ เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าความเป็นตัวตนของท้องถิ่น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

5. ศิลปะการแสดง หมายถึง การร้อง การรำ การเต้น การฟ้อน การบรรเลงดนตรี การแสดงเพลงพื้นบ้าน การสวดทำนองต่างๆ

6. การละเล่น หมายถึง การเคลื่อนไหวที่กระทำด้วยความสมัครใจ มีรูปแบบกติกา เช่น การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน การต่อสู้ป้องกันตัว

7. การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ เช่น ป่าชุมชน เกษตรอินทรีย์ โครงการชุมชนเข้มแข็ง ธนาคารความดี เป็นต้น

8. อาหารและสุขภาพอนามัย หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับคหกรรมศาสตร์ การหาอาหาร การปรุงอาหาร การจัดสำรับ การดูแลรักษาสุขภาพ การรักษาโรค แพทย์แผนไทย แพทย์พื้นบ้าน

9. การประกอบอาชีพ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ประมง อุตสาหกรรม

10. งานช่างฝีมือ หมายถึง องค์ความรู้ในเชิงช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชน เช่น ทอผ้า จักสาน เครื่องปั้นดินเผา แกะสลัก เครื่องประดับ เครื่องหนัง งานไม้ งานโลหะ งานเย็บปักถักร้อย งานดอกไม้ เป็นต้น

ใบงานที่ 3

คำชี้แจง : ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ที่ 3 แล้วทำกิจกรรมต่อไปนี้

อธิบายความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

บอกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

นำเสนอตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรีที่รู้จักจำนวน 5 ตัวอย่างและแบ่งประเภทให้ถูกต้อง

รายชื่อภูมิปัญญา	สถานที่พบ	ประเภท

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ที่ 4 แล้วทำใบงานที่ 4

เอกสารการเรียนรู้ที่ 4 การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

แหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถเก็บได้จากแหล่งที่มา 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาต้องลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในสถานที่จริง โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตจากวิทยากรที่เป็นผู้รู้ในแหล่งข้อมูลนั้น แล้วจึงนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ เรียกแหล่งข้อมูลประเภทนี้ว่าข้อมูลปฐมภูมิ
2. ข้อมูลจากเอกสารหรือข้อมูลที่จัดแสดง เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่มีการบันทึกไว้ ทั้งที่เป็นเอกสารขั้นต้น ได้แก่ สมุดข่อย ใบลาน ศิลาจารึก หรือข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์เรียบเรียงไว้ใหม่แล้ว ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย ต่างๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงแหล่งข้อมูลที่มีการจัดแสดงไว้อย่างเป็นระบบ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ห้องสมุด เป็นต้น

ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2542: 1106 – 1116) ได้อธิบายขั้นตอนในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. การตั้งปัญหา คือ การพิจารณาว่ามีปัญหาข้อใดบ้างที่ต้องการนำมาพิจารณาและรวบรวมปัญหาที่ต้องการนำมาพิจารณาเหล่านั้นเข้าไว้
2. การวิเคราะห์ปัญหา คือ การกำหนดว่าต้องการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง และจะใช้วิธีการที่เหมาะสมที่สุดอย่างไร จึงจะได้ข้อมูลที่ต้องการ ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้ศึกษาต้องตอบคำถามต่อไปนี้ให้ได้อย่างชัดเจนก่อน
  - 2.1 จะเก็บข้อมูลภาคสนามที่ใด
  - 2.2 จะบริหารเวลาในการลงพื้นที่ภาคสนามอย่างไรให้คุ้มค่า
  - 2.3 กำหนดขอบเขตของเนื้อหาเท่าใดในการลงพื้นที่ภาคสนาม
  - 2.4 ใช้ระเบียบวิธีการใดในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลตามระเบียบวิธีที่ได้วางแผนเอาไว้ โดยใช้เครื่องมือประกอบการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต การตอบแบบสอบถาม และมีอุปกรณ์ในการช่วยบันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

หลักสำคัญในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น นอกเหนือจากการเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกภาพและเสียงให้สมบูรณ์แล้วนั้น หลักสำคัญที่จะขาดไม่ได้คือการเตรียมความพร้อมของผู้เก็บข้อมูล ในด้านการตั้งคำถาม การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้คำถาม

1.1 หากมีความสามารถในการพูดภาษาเดียวกับวิทยากรได้ ควรใช้ภาษานั้นเพื่อให้วิทยากรเกิดความสบายใจในการตอบคำถาม

1.2 ควรตั้งคำถามโดยใช้ถ้อยคำธรรมดา หลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์วิชาการหรือคำทับศัพท์

1.3 ไม่ควรตั้งคำถามแบบชี้แนะ เช่น ใช่หรือไม่ใช่ จริงหรือเปล่า ในขณะที่วิทยากรกำลังพักทบทวนความคิด เพราะจะทำให้เกิดการคล้อยตามได้

1.4 ไม่ควรถามในเรื่องที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่วิทยากร เช่น ถามเรื่องที่ขัดต่อความเชื่อดั้งเดิม

1.5 ควรสร้างบรรยากาศในการถามให้เป็นกันเอง เป็นธรรมชาติ เพื่อให้วิทยากรเกิดการผ่อนคลาย ไม่รู้สึกกังวลในการตอบคำถาม

2. การใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

การใช้แบบสอบถามมีความสำคัญมากสำหรับการเก็บข้อมูล ซึ่งลักษณะของแบบสอบถามมีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวิทยากร ประกอบด้วย ชื่อ อายุ ที่อยู่ อาชีพ เพศ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการจะทราบ ซึ่งแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการศึกษาในแต่ละครั้ง

การใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบรายละเอียดของข้อมูล ดังนี้

1. ประวัติของวิทยาการ
  2. ความนับถือหรือความเชื่อของวิทยาการ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามสภาพของท้องถิ่นและบริบทของวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น
  3. วรรณคดีด้านต่างๆ ของวิทยาการอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในหัวข้อเรื่องต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้เก็บข้อมูล
  4. ความรู้ของวิทยาการเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านต่างๆ ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ
  5. คำอธิบายหรือรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องที่คุณเก็บข้อมูลต้องการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคในการตั้งคำถามเพื่อให้วิทยาการตอบคำถามหรืออธิบายได้ตรงกับความต้องการของผู้เก็บข้อมูล
  6. ความเป็นมาเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษาซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากวิทยาการ

หลักการสัมภาษณ์เป็นสิ่งที่ผู้เก็บข้อมูลต้องฝึกฝนให้เกิดความเชี่ยวชาญ สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง และรักษามารยาทอย่างเต็มที่ โดยยึดหลักในการวางแผนการสัมภาษณ์ว่าจะทำอย่างไรให้ประหยัดเวลาและทุนทรัพย์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากที่สุด มีหลักการในการสัมภาษณ์ 2 วิธี คือ

    1. การสัมภาษณ์จะต้องไม่อยู่ในลักษณะของการแนะนำทาง ผู้เก็บข้อมูลจะต้องยอมให้วิทยาการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลด้วยความมั่นใจและเป็นตัวของตัวเอง ไม่บังคับหรือควบคุมคำตอบหรือแนะนำคำตอบอันทำให้วิทยาการเกิดความสับสนได้
    2. การสัมภาษณ์แบบแนะนำแนวทาง คือ ผู้เก็บข้อมูลกำหนดแนวทางในการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการโดยการตั้งคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน
- 3. การจดบันทึกและการถ่ายภาพ**
- การจดบันทึกและการถ่ายภาพ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วยบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนาม ผู้เก็บข้อมูลควรคำนึงถึงหลักการดังนี้
- การจดบันทึก ไม่ว่าจะเป็นการจดบันทึกคำบอกเล่าของวิทยาการ หรือจะใช้เครื่องบันทึกเสียงก็ตาม เมื่อนำมาถ่ายทอดข้อมูล ควรปฏิบัติดังนี้
1. ต้องถ่ายทอดคำพูดทุกคำให้เหมือนจริงมากที่สุดแม้ว่าจะหยابโลน หรือทะเล็ง
  2. ต้องไม่แก้ไขสำนวนหรือเนื้อเรื่อง การสัมผัสของบทร้อยกรอง แม้ว่าจะฟังแล้วแปร่งหู
  3. ควรบันทึกวิธีการให้ข้อมูลของวิทยาการและบรรยากาศในขณะที่วิทยาการกำลังให้ข้อมูลไว้ให้ครบถ้วน

การถ่ายภาพ ผู้เก็บข้อมูลควรคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. ควรถ่ายภาพตามสถานที่ที่เป็นจริงของวิทยาการและถ่ายภาพอุปกรณ์ให้ได้เนื้อหาครบถ้วนและถูกต้องตามบทบาทและหน้าที่
2. การถ่ายภาพสถานที่และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล จะต้องมีความชัดเจนให้ชัดเจน เช่น ใช้ไม้บรรทัด สายวัด วางเทียบเคียงในแนวตั้งและแนวนอน
3. ควรถ่ายภาพสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเท่านั้น
4. ควรกำหนดขั้นตอนของลำดับเหตุการณ์ที่จะถ่ายภาพให้ชัดเจนก่อนที่จะลงมือถ่ายภาพ เพื่อให้ได้ภาพครบตามที่ต้องการ
5. ต้องทำบันทึกการถ่ายภาพและบรรยายไว้ว่าภาพนั้นแสดงอะไร
6. การถ่ายภาพวิทยาการต้องถ่ายทั้งภาพหน้าตรงและขณะที่กำลังให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการนำข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ผู้เก็บข้อมูลต้องมีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์เนื้อหา องค์ประกอบ และบริบทของภูมิปัญญาที่สืบค้นมาได้ เพื่อการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบและสะดวกต่อการนำไปใช้ประโยชน์ การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นควรดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ชื่อของวิทยาการ อายุ ที่อยู่ อาชีพ
4. สาระสำคัญของภูมิปัญญาโดยสังเขป
5. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญา
6. ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของภูมิปัญญา โดยให้มีรายละเอียดครอบคลุมสาระดังต่อไปนี้
  - 6.1 ความเชื่อและประเพณี ได้แก่ ความเชื่อ ความรู้ วัสดุ กระบวนการ แหล่งการปฏิบัติ วิธีการ ลำดับขั้นตอน อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ วาระโอกาสในการแสดงออก
  - 6.2 ภาษา ได้แก่ ระบบเสียง ไวยากรณ์ ตัวอักษร การสื่อสารทั้งที่เป็นการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ของภาษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น
  - 6.3 วรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ลักษณะเด่น ถิ่นกำเนิดของเรื่อง
  - 6.4 ศิลปกรรม ได้แก่ กลวิธีการผลิต กระบวนการ แหล่งผลิต

6.5 ศิลปะการแสดง ได้แก่ องค์ประกอบของการแสดง เช่น ผู้แสดง วิธีการ ลำดับ
ขั้นตอน จารีต อุปกรณ์ประกอบ วรรณคดีหรือเรื่องราวที่ใช้ ดนตรี และบทเพลงประกอบ ขนบประเพณี
ความเชื่อที่เกี่ยวกับการแสดง โอกาสในการแสดง

6.6 การละเล่น ได้แก่ วิธีการเล่น อุปกรณ์ สถานที่ กติกา

6.7 การจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แนวคิดในการก่อตั้ง องค์ประกอบ รูปแบบของ
การจัดการ ผลของการจัดการ ปัจจัยสนับสนุน

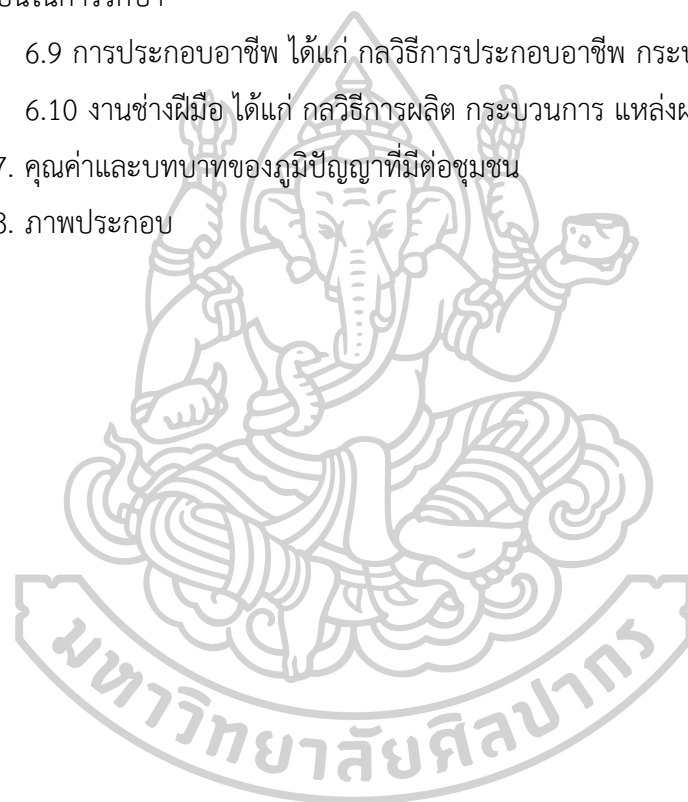
6.8 อาหารและสุขภาพอนามัย ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ วัตถุดิบ สมุนไพร ขั้นตอนใน
การปรุง ขั้นตอนในการรักษา

6.9 การประกอบอาชีพ ได้แก่ กลวิธีการประกอบอาชีพ กระบวนการ แหล่งผลิต

6.10 งานช่างฝีมือ ได้แก่ กลวิธีการผลิต กระบวนการ แหล่งผลิต

7. คุณค่าและบทบาทของภูมิปัญญาที่มีต่อชุมชน

8. ภาพประกอบ

ใบงานที่ 4

คำชี้แจง : แบ่งกลุ่มพิจารณาความรู้เกี่ยวกับการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วร่วมกันอภิปรายใน
ประเด็นต่อไปนี้

แหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

.....

ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

.....

วิเคราะห์เครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละประเภท ในประเด็นต่อไปนี้

ประเภทภูมิปัญญา	ตัวอย่างเนื้อหา	เครื่องมือที่ใช้	ตัวอย่างประเด็น คำถาม

กิจกรรมที่ 5 ลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น หมู่บ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอลำปาง จังหวัดกาญจนบุรี แล้วบันทึกข้อมูลลงในใบงานที่ 5

ใบงานที่ 5

คำชี้แจง : บันทึกข้อมูลผลการลงพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเด็นที่กำหนดให้

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

2. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

3. ชื่อของวิทยากร อายุ ที่อยู่ อาชีพ

.....

4. สาระสำคัญของภูมิปัญญาโดยสังเขป

.....

5. ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญา

.....

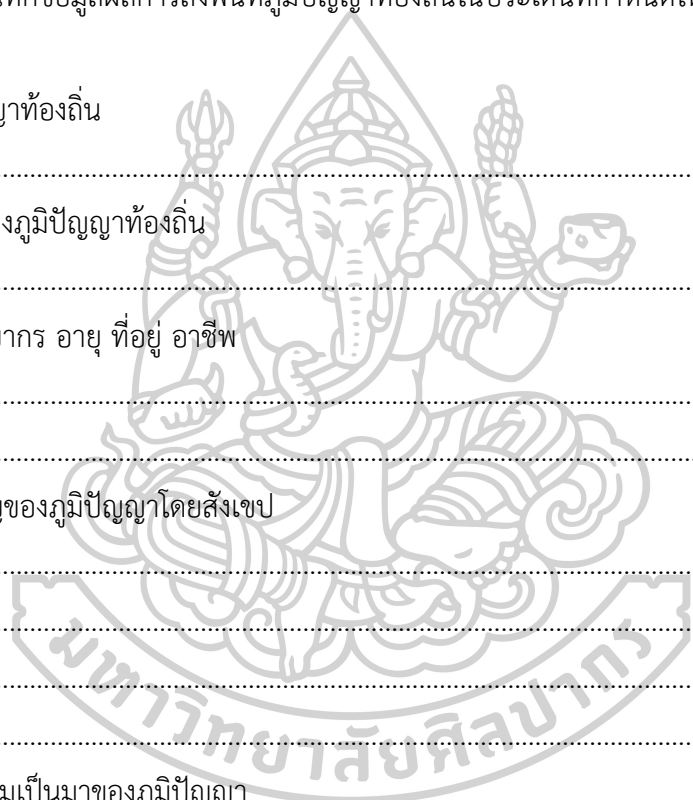
6. ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของภูมิปัญญา

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร

7. คุณค่าและบทบาทของภูมิปัญญาที่มีต่อชุมชน

---

8. ภาพประกอบ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3
การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

เมื่อจบการศึกษาหน่วยนี้แล้ว นักศึกษาครูภาษาไทยสามารถ

1. อธิบายความหมายของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นได้
2. อธิบายหลักการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น
3. วิเคราะห์องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น
4. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นได้

เนื้อหา

1. ความหมายของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น
2. หลักการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น
3. องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 6 ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ที่ 6 แล้วทำใบงานที่ 6

เอกสารการเรียนรู้ที่ 6 การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

ความหมายของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551) ได้ให้ความหมายของหน่วยการเรียนรู้ไว้ว่า แผนหรือแนวทางที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรจะมีการนำเนื้อหาที่เป็นลักษณะเด่นของแต่ละท้องถิ่นมาใช้ในการบูรณาการกับการเรียนการสอน จึงได้กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง องค์ความรู้และทักษะที่เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นพัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ประวัติความเป็นมา สภาพปัญหา ชุมชน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การงานอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ปลูกฝังผู้เรียนให้มีความรักและหวงแหนมรดกทางสังคมของบรรพบุรุษ มีความเป็นไทย เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพ แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในชุมชน

ดังนั้นความหมายของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น จึงหมายถึง แผนหรือแนวทางที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเนื้อหาองค์ความรู้ และทักษะที่แต่ละโรงเรียนในท้องถิ่นได้พัฒนาขึ้นโดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ประวัติความเป็นมา สภาพปัญหา ชุมชน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การงานอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่นของตน ทำให้เกิดความเข้าใจอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและรักษาสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

หลักการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแนวทางในการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งศึกษาสภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง บริบท สภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในพื้นที่ เป็นต้น
2. กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น จากการวิเคราะห์เอกสารในขั้นตอนที่ 1
3. การเขียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ควรกำหนดหัวข้อเรื่อง ขอบเขตเนื้อหา และประเด็นสำคัญที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

โดยอธิบายในแต่ละประเด็นพอสังเขป ตลอดจนมีการเสนอแนะแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้

4. การหาคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะ
5. ทดลองใช้หน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน
6. ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนระหว่างการสอนและหลังการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ สาระท้องถิ่น

องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายของหน่วยนั้น สาระการเรียนรู้ซึ่งเป็นองค์ความรู้/ทักษะสำคัญชิ้นงานหรือภาระงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 สาระ คือ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู การพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา และสาระที่ 5 วรรณคดี วรรณกรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) และมีการนิยามความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) บางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของคนในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอด แต่คนในท้องถิ่นจะสร้างความรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติ เป็นความรู้ ความคิด ที่นำมาใช้ในท้องถิ่นของตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติ ผู้รู้จึงกลายเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับภาษา ยารักษาโรค และการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านอย่างสงบสุข

เนื้อหาในรายวิชาภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ ภูมิปัญญาทางภาษา ซึ่งเป็นความรู้ทางภาษา วรรณกรรมท้องถิ่น บทเพลง สุภาษิต คำพังเพยในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้ใช้ภาษาในการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทางสังคมที่ต่างกัน โดยนำภูมิปัญญาทางภาษามาใช้ในการสั่งสอนอบรมพิธีการ การบันเทิงหรือการละเล่น มีการแต่งเป็นคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนิทาน นิทานปรัมปรา ตำนาน บทเพลง บทร้องเล่น บทเห่กล่อม บทสวด บททำขวัญ เพื่อประโยชน์ทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำถิ่น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552) นอกจากนี้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ยังสามารถนำมาเรียบเรียงเป็นเนื้อหาสำหรับนักเรียนได้เรียนรู้ตามทักษะทางวิชาภาษาไทย คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้อย่างน่าสนใจและเกิดความสำนึกรักท้องถิ่นของตนได้อีกด้วย

ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

ชื่อหน่วย สืบสานตำนานสะพานข้ามแม่น้ำแคว
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
 จำนวน 6 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้

- มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ
 แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน
- มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียน
 เรื่องราว ในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงาน
 การศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้
 ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและ
 สร้างสรรค์
- มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทยการเปลี่ยนแปลงของ
 ภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษาและรักษาภาษาไทย
 ไว้เป็นสมบัติของชาติ

ตัวชี้วัด

- ป 5/5 วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต
- ป 5/4 เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน
- ป 5/6 เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นได้ตรงตามเจตนา
- ป 5/2 ตั้งคำถามและตอบคำถามเชิงเหตุผลจากเรื่องที่ฟังและดู
- ป 5/6 แต่งบทร้อยกรอง

สาระการเรียนรู้

1. การอ่านจับใจความเรื่องตำนานสะพานข้ามแม่น้ำแคว
2. การเขียนย่อความจากการอ่านเรื่องสะพานข้ามแม่น้ำแคว
3. การเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำแคว
4. การตั้งคำถามจากการชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำแคว
5. แต่งกาพย์ยานี ๑๑ เชิญชวนให้มาเที่ยวสะพานข้ามแม่น้ำแคว

ทักษะสำคัญชิ้นงานหรือภาระงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ

1. การทำแบบฝึกหัดจากการอ่านเรื่องสะพานข้ามแม่น้ำแคว
2. เขียนย่อความเรื่องสะพานข้ามแม่น้ำแคว
3. เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำแคว
4. แบบฝึกการตั้งคำถามจากการชมวิดีโอเกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำแคว
5. แต่งกาพย์ยานี ๑๑ เชิญชวนให้มาเที่ยวสะพานข้ามแม่น้ำแคว

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ชี้นำ เป็นการสร้างความสนใจและนำเข้าสู่บทเรียน โดยบอกให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน อาจมีปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมในกระบวนการเรียนการสอน หรือให้นักเรียนชมวิดีโอทัศน์ ตามแผนการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนความรู้เดิม เพื่อให้ นักเรียนสามารถเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ได้

2. ขั้นการจัดการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี ตามที่ตัวชี้วัดกำหนดและบูรณาการเข้ากับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ฝึกปฏิบัติตามกระบวนการที่ออกแบบไว้ในแผนการเรียนรู้ ใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาไทย และทักษะการคิด กระบวนการกลุ่ม ทักษะการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย และการนำเสนอความคิดความเห็น

3. ขั้นสรุป เป็นการสรุปเนื้อหาในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ และประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียนหลังจากที่ได้เรียนจบเนื้อหาทั้งหมดแล้ว โดยใช้กระบวนการสรุปแผนภาพ ความคิด การตอบคำถาม การเล่นเกม เป็นต้น

สื่อและแหล่งการเรียนรู้

1. เอกสารใบความรู้
2. วิดีทัศน์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. สื่อจากของจริง รูปภาพ การนำเสนอภาพนิ่ง (Power Point)
4. ใบงาน
5. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

1. ประเมินความสามารถการอ่านจับใจความเรื่องตำนานสะพานข้ามแม่น้ำแคว
2. ประเมินความสามารถเขียนย่อความจากการอ่านเรื่องสะพานข้ามแม่น้ำแคว
3. ประเมินความสามารถเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำแคว
4. ประเมินความสามารถตั้งคำถามจากการชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับสะพานข้ามแม่น้ำแคว
5. ประเมินความสามารถแต่งกายพยานี ๑๑ เชิญชวนให้มาเที่ยวสะพานข้ามแม่น้ำแคว

แผนการจัดการเรียนรู้
รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

โรงเรียน.....

ชั้น.....

หน่วยที่..... ชื่อหน่วย.....

วิชา ภาษาไทย.....

รหัส.....

ชื่อแผน..... เวลา..... ชั่วโมง

ผู้สอน.....

สอนวันที่.....เดือน.....พ.ศ. .... เวลา.....

1. สาระสำคัญ

.....

2. มาตรฐานการเรียนรู้

.....

3. ตัวชี้วัด

.....

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

.....

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

6. จุดประสงค์การเรียนรู้

.....

7. สาระการเรียนรู้

.....

8. ชิ้นงาน/ภาระงาน

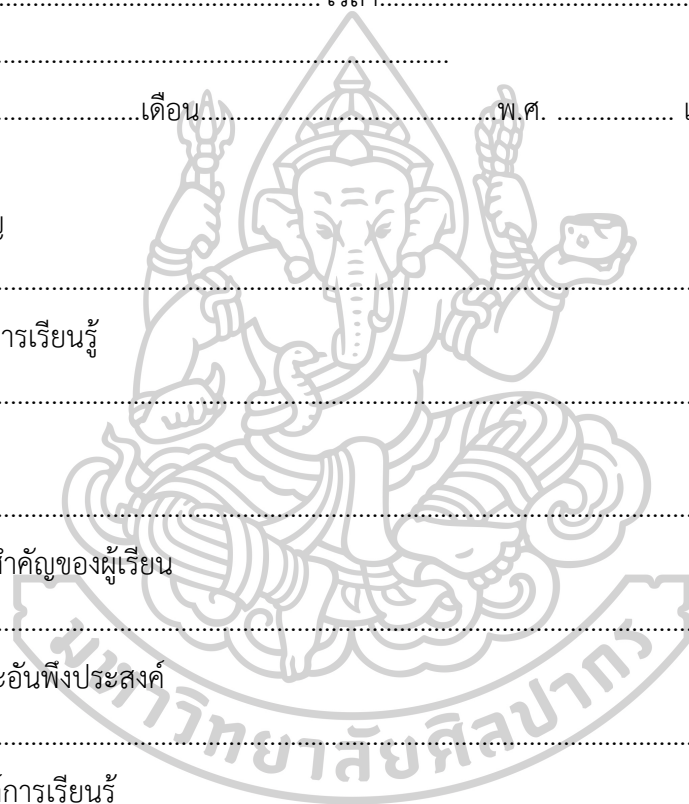
.....

9. กิจกรรมการเรียนรู้

.....

10. สื่อ/แหล่งเรียนรู้

.....

11. กรอบการวัดและประเมินผล

จุดประสงค์	วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การประเมิน

12. องค์ความรู้ที่ใช้สอน

.....

13. บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

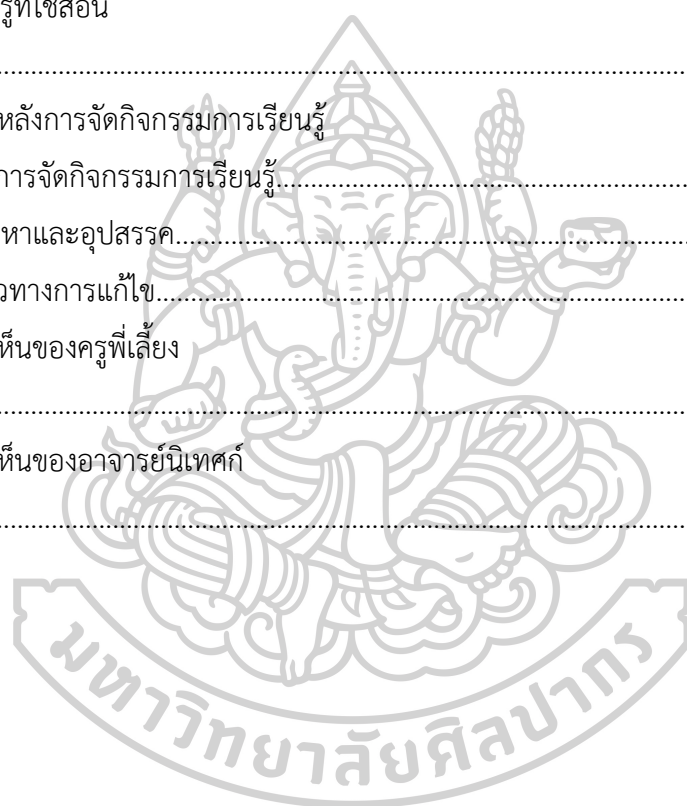
- ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....
- ปัญหาและอุปสรรค.....
- แนวทางการแก้ไข.....

14. ความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยง

.....

15. ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์

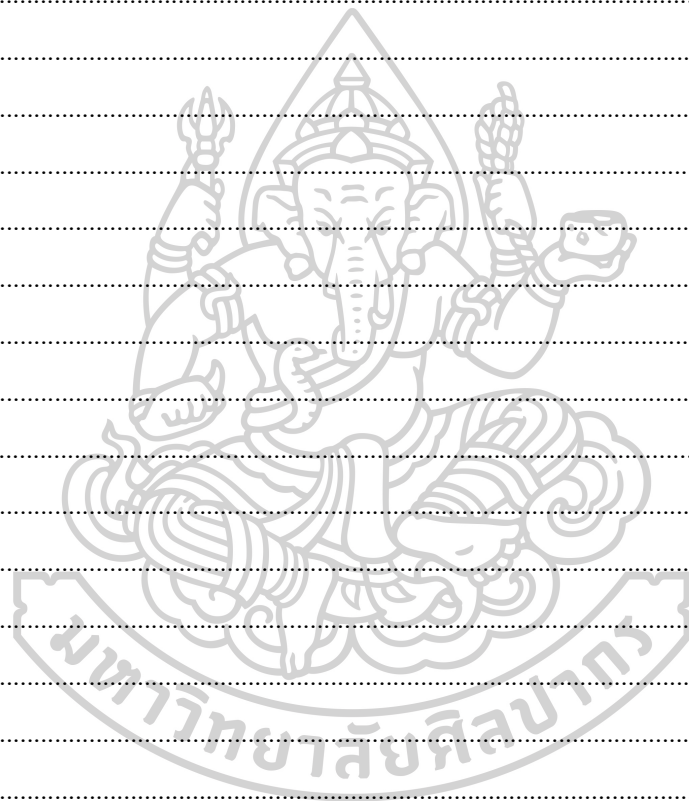
.....

ใบงานที่ 7

คำชี้แจง : จากการลงพื้นภาคสนาม เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้นำองค์ความรู้ที่ได้มาออกแบบ
หน่วยการเรียนรู้ ในระดับชั้นที่ตนเองสอน จำนวน 1 หน่วย 4 ชั่วโมง แล้วนำเสนอเพื่อรับ
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

รายการอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2540). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.(2558).**คู่มือการเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส.(2542).**เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 8 คติชนวิทยาสำหรับครู**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.(2539).**สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 23**.กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
- ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ.(2548).**การจัดการความรู้ในองค์การธุรกิจ**.กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ฐิติพร ชมพุกำ.(2549).**สุดยอดผู้นำ: 24 บทเรียนสำหรับผู้ที่ไม่ธรรมดา**.กรุงเทพมหานคร: แมคกรอ-ฮิล.
- นรินทร์ สังข์รักษา.(2559).**การจัดการความรู้และภูมิปัญญา**.นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บดีนทร์ วิจารณ์.(2547).**การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: เอ็กเปอร์เน็ท.
- บุญดี บุญญากิจ และคณะ.(2549).**การจัดการความรู้ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจิรวัดน์ เอ็กเพรส จำกัด.
- ประภากร แก้ววรรณ.(2551).**การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น**.คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- ประเวศ วะสี. (2550).**การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและความสุข**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).
- _____.(2536).**การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น**.กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- บุญไฉย บุญวรรณ. (2552).“รูปแบบการจัดการความรู้ของหน่วยงานด้านงบประมาณของกองทัพอากาศ”.วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). **การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่**.กรุงเทพมหานคร: ไยใหม่.

- สามารถ จันท์สุรย์ และประทีป อินแสง.(2531).**การศึกษา กับ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (แนวทางการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย)**.สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง.**(2542).กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุธิวศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. **ทักษิณคดี**. 4 (3): 33-42.
- สุพัตรา คงขำ.(2556). “การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนึ่งตระกูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น”.วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529).**คืนสู่รากเหง้า**.กรุงเทพมหานคร: เทียนวรรณ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2534).**การสัมมนาทางวิชาการเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีอีสาน**.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2551).**นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**.พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ.(2552).**ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อนงค์ สระบัว.(2552). “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา”.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อังกูล สมคะเนย์.(2535). “สภาพและปัญหาการนาภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”.วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง.(2540).**ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอนก นาคะบุตร.(2545).**ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี่.
- Marquardt, M.J. (2002). **Building the learning organization: Mastering the 5 elements for corporate learning**. Palo Alto, CA: Davies-Black.

- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). **The knowledge-creating company: how Japanese companies create the dynamics of innovation**. New York: Oxford University press.
- O'Dell, C., & Grayson, C.J, Jr. (1998). **If only we knew what we know: The transfer of internal knowledge and best practice**. New York: Prentice-Hall.
- Sallis, E., Jonnes, G. (2002). **Knowledge management in education**. London: Kogan page.

แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง : แบบทดสอบนี้เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ ให้นักศึกษาทำทุกข้อ โดยทำเครื่องหมาย ✕ ลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือความหมายของการจัดการความรู้

- ก. การสร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่มีอยู่
- ข. การค้นคว้าความรู้ที่มีอยู่มาจัดการให้เป็นระบบ
- ค. การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ให้มากที่สุด

ง. การหาทางนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

2. การสร้างความรู้ใหม่ การรักษาความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ไม่ใช้แล้ว เป็นขั้นตอนใดของการจัดการความรู้

- ก. การกำหนดความรู้
- ข. การแสวงหาความรู้
- ค. การคัดเลือกความรู้
- ง. การสร้างความรู้

3. ข้อใดเป็นประโยชน์ที่ชัดเจนของการจัดการความรู้

- ก. ช่วยทำให้ค้นพบความรู้มากมาย
- ข. ช่วยทำให้ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์
- ค. ช่วยพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้
- ง. ช่วยทำให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์

4. คุณเอื้อ คุณอำนวย คุณกิจ และคุณประสาน จัดเป็นองค์ประกอบของการจัดการความรู้ด้านใด

- ก. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้
- ข. กระบวนการของการจัดการความรู้
- ค. การถ่ายโอนความรู้และการใช้ประโยชน์

ง. คนหรือบุคลากร

5. การสอนงาน การประชุม การสัมมนา จัดเป็นกระบวนการของการจัดการความรู้ด้านใด

- ก. การแสวงหาความรู้
- ข. การสร้างความรู้
- ค. การจัดเก็บความรู้
- ง. การประยุกต์ใช้ความรู้

6. องค์ประกอบของการจัดการความรู้ข้อใดสำคัญที่สุด

- ก. เทคโนโลยีและกระบวนการจัดการความรู้
- ข. กระบวนการจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้
- ค. คน การแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยี
- ง. คน เทคโนโลยี และกระบวนการจัดการความรู้

7. CoPs มีความหมายตรงตามข้อใด

- ก. เพื่อนช่วยเพื่อน
- ข. การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง
- ค. ชุมชนนักปฏิบัติ
- ง. การเล่าเรื่อง

8. เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการในการจัดการความรู้ ควรใช้เครื่องมือในข้อใดเพื่อประเมินความสำเร็จ

- ก. ชุมชนนักปฏิบัติ
- ข. การเล่าเรื่อง
- ค. เวทีถามตอบ
- ง. การทบทวนหลังการปฏิบัติ

9. “การปรับฐานความคิดโดยการฟังจากผู้อื่นและความหลากหลายทางความคิดที่เกิดขึ้นทำให้สมาชิกเห็นภาพที่ใกล้เคียงกัน” เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้ประเภทใด

- ก. การเล่าเรื่อง
- ข. การเสวนา
- ค. เวทีถามตอบ
- ง. แหล่งผู้รู้ในองค์กร

10. ข้อใดจัดเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง

- ก. การบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม
- ข. ทฤษฎีการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม
- ค. ประสบการณ์บริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม
- ง. ประสบการณ์จริงในการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม

11. การหมุนเวียนงาน เป็นการถ่ายโอนความรู้รูปแบบใด

- ก. แบบไม่ตั้งใจ
- ข. แบบตั้งใจ
- ค. แบบทั่วไป
- ง. แบบเป็นทางการ

12. ข้อใดเป็นการจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ

- ก. การจัดทำฐานข้อมูล
- ข. สมุดบันทึกรายชื่อ
- ค. การจัดประชุม
- ง. แฟ้มสะสมผลงาน

13. กระบวนการจัดการความรู้ขั้นใด ที่ตรงกับชั้นนำของการจัดการเรียนการสอน

ก. การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้

ข. การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ

ค. การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ

ง. การวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้

14. การเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมไปสู่ประสบการณ์ใหม่เป็นขั้นตอนใดของการจัดการความรู้

ก. การแสวงหาความรู้

ข. การจัดระบบของความรู้

ค. การถ่ายโอนความรู้

ง. การถ่ายทอดความรู้

15. ขั้นตอนการจัดการความรู้ขั้นใด ถือว่าเป็นการเรียนรู้ในระดับสูงสุด

ก. การแสวงหาความรู้

ข. การจัดเก็บความรู้

ค. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ง. การประยุกต์ใช้ความรู้

16. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความหมายตรงตามข้อใด

ก. ความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่น

ข. องค์ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น

ค. ผู้ที่มีความรู้ความสามารถของแต่ละท้องถิ่น

ง. ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของคนในแต่ละท้องถิ่น

17. ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถใช้คำใดแทนได้บ้าง

ก. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ข. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาถิ่นฐาน

ค. ภูมิปัญญาชุมชน ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาภูมิภาค

ง. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญามนุษย์

18. แนวความคิดที่นำมาซึ่งการปฏิบัติแล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตประจำวัน จัดเป็นภูมิปัญญาด้านใด

ก. ความเชื่อและประเพณี

ข. การประกอบอาชีพ

ค. การจัดการสิ่งแวดล้อม

ง. อาหารและสุขภาพอนามัย

19. ข้อใดไม่จัดเป็นความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้าม

- ก. จิ้งจกตกห้ามออกจากบ้าน   ข. ใส่เสื้อสีดำในวันเสาร์
 ค. ร้องเพลงในครัวจะได้ผีแว่ก   ง. ตัดผมวันพุธหัวกุดท้ายเนา

20. ข้อใดไม่ใช่ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

- ก. วันเข้าพรรษา   ข. ตักบาตรเทโว
ค. โขนจุก   ง. บวชนาค

21. ตำนานเรื่องสะพานข้ามแม่น้ำแคว จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทใด

- ก. ภาษา   ข. วรรณกรรม
 ค. การละเล่น   ง. ศิลปะการแสดง

22. เพลงเหย่ย จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทใด

- ก. ภาษา   ข. วรรณกรรม
 ค. การละเล่น   ง. ศิลปะการแสดง

23. ภูมิปัญญาในข้อใดจัดเป็นประเภทการประกอบอาชีพ

- ก. ก่อถ่วงทอดบานาน่า   ข. ผ้าขาวม้าร้อยสี
 ค. หมอพื้นลุ่มพิษ   ง. คนขึ้นตาล

24. ข้อใดไม่จัดเป็นภูมิปัญญาประเภทศิลปะการแสดง

- ก. เล่นลูกข่าง   ข. สวดพระมาลัย
 ค. เพลงพวงมาลัย   ง. เต้นมโหรีชาติ

25. การเก็บข้อมูลภาคสนามต้องใช้วิธีการที่หลากหลายยกเว้นข้อใด

- ก. การสำรวจ   ข. การสัมภาษณ์
 ค. การสังเกต   ง. การชมพิพิธภัณฑ์

26. การกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูล เป็นขั้นตอนใดในการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ก. การตั้งปัญหา   ข. การวิเคราะห์ปัญหา
 ค. การเก็บข้อมูล   ง. การวิเคราะห์ข้อมูล

27. ข้อใดไม่ใช่หลักการสำคัญในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ก. การเดินทาง

ข. การตั้งคำถาม

ค. การสัมภาษณ์

ง. การจดบันทึก

28. การวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่น ไม่จำเป็นต้องนำเสนอในประเด็นใด

ก. โครงเรื่อง

ข. ตัวละคร

ค. ลักษณะเด่น

ง. ประวัติผู้แต่ง

29. “ป 4/1 ระบุข้อคิดจากนิทานพื้นบ้านหรือนิทานคติธรรม” ตัวชี้วัดดังกล่าว ตรงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทใด

ก. ภาษา

ข. วรรณกรรม

ค. การละเล่น

ง. ศิลปะการแสดง

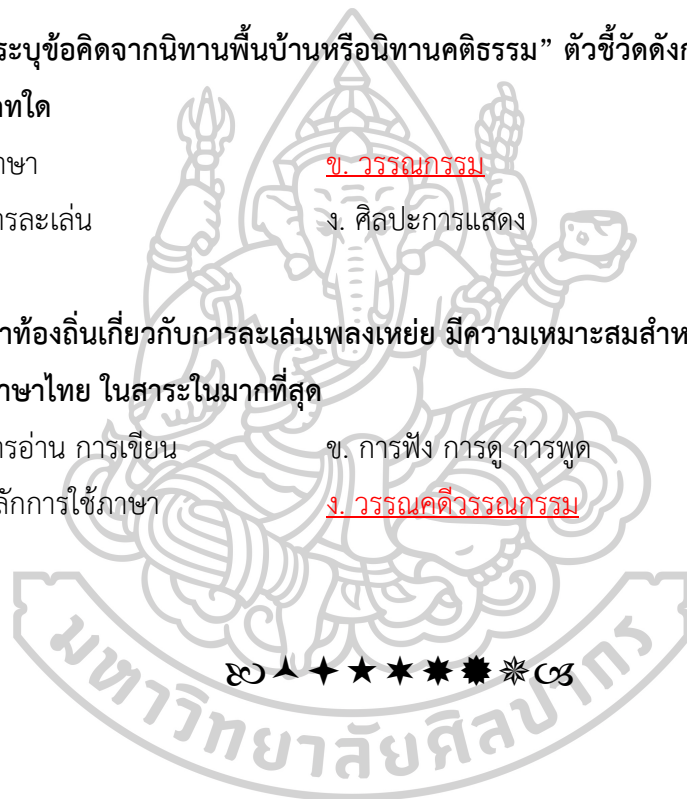
30. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการละเล่นเพลงเหย่ย มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาบูรณาการกับการสอนภาษาไทย ในสาระใดมากที่สุด

ก. การอ่าน การเขียน

ข. การฟัง การดู การพูด

ค. หลักการใช้ภาษา

ง. วรรณคดีวรรณกรรม

แบบประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

คำชี้แจงในการตอบแบบประเมิน

แบบประเมินนี้จัดทำขึ้นเพื่อประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการประเมิน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครุภาษาไทย

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครุภาษาไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการประเมิน

คำชี้แจง : โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

ชื่อนักศึกษา..... โรงเรียน.....
 ระดับชั้นที่สอน..... ชื่อหน่วยการเรียนรู้.....
 สอนวันที่..... เริ่มเวลา..... ถึง.....
 เรื่องที่สอน.....
 ผู้นิเทศก์ .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครุภาษาไทย

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า ซึ่งมีตัวเลือก 5 ระดับ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ซึ่งตรงกับระดับการปฏิบัติของนักศึกษาครุภาษาไทยมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการรู้					
1. กำหนดขอบเขตของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูล					
2. การวางแผนก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3. คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทยได้ถูกต้อง					
4. เนื้อหาของภูมิปัญญาสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียน					
2. ด้านการแสวงหาความรู้					
1. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนที่วางไว้					
2. มีทักษะในการสัมภาษณ์วิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบถ้วนตามองค์ประกอบ					
4. ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย					
3. ด้านการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ					
1. บันทึกข้อมูลการลงพื้นที่ภาคสนามครบถ้วน					
2. นำสาระท้องถิ่นมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน					
3. เรียบเรียงเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน					
4. ด้านการวิเคราะห์และกลั่นกรองความรู้					
1. วิเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาจากการเก็บข้อมูลได้ถูกต้อง					
2. ระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาของภูมิปัญญา					
3. ออกแบบหน่วยการเรียนรู้สาระท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง					
4. เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างครบถ้วนตามองค์ประกอบ					
5. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
5. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
1. จัดกิจกรรมชั้นนำเข้าสู่การเรียนการสอนน่าสนใจ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน					
2. จัดกิจกรรมชั้นสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้					
3. กิจกรรมการเรียนรู้มีการสอดแทรกสาระท้องถิ่นอย่างชัดเจน					
4. สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และสาระท้องถิ่น					
5. กำหนดแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น					

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
6. ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้					
1. กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย					
2. กระตุ้นผู้เรียนให้พัฒนาชิ้นงาน/ภาระงาน ที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น					
3. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงาน และสามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างชัดเจน					
4. กระตุ้นให้ผู้เรียนระบุดูคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บูรณาการกับการเรียนภาษาไทย					
5. มีการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนที่หลากหลาย					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของนักศึกษาครูภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(นายปริญญา ปั่นสุวรรณ)

ผู้ประเมิน

แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

คำชี้แจงในการตอบแบบประเมิน

แบบประเมินนี้จัดทำขึ้นเพื่อประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการประเมิน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการประเมิน

คำชี้แจง : โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

ชื่อนักศึกษา..... โรงเรียน.....

ระดับชั้นที่สอน.....

วันที่ประเมิน.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครุภาษาไทย

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า ซึ่งมีตัวเลือก 5 ระดับ โปรดทำเครื่องหมาย

✓ ลงใน ซึ่งตรงกับระดับการปฏิบัติของนักศึกษาครุภาษาไทยมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ มาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติ ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายของการคิด					
1. เลือกเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย					
2. พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3. จัดลำดับเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
4. พิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการนำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย					
2. ด้านการตั้งสมมติฐานและรวบรวมข้อมูล					
1. ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
2. ระบุตัวชี้วัดที่สามารถบูรณาการกับสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น					
4. กำหนดสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น					
3. ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล					
1. จัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม					
2. จัดระบบลำดับของข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ง่ายต่อการเรียนรู้					
3. เรียบเรียงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทย					
4. ด้านการตีความข้อมูล					
1. เขียนสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนภาษาไทยชัดเจน					
2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยที่บูรณาการกับสาระท้องถิ่น					
3. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสะท้อนการบูรณาการสาระท้องถิ่น					
4. เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม สามารถวัดผลได้จริง					
5. กำหนดสาระการเรียนรู้ชัดเจน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระท้องถิ่น					

ข้อคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
5. ด้านการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อมูล					
1. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลสาระท้องถิ่น					
2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์					
3. กิจกรรมการสอนเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้					
4. ออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ					
5. ระบุจุดเด่นจุดด้อยของภูมิปัญญาที่เลือกมาใช้บูรณาการในการเรียนการสอนได้					
6. ด้านการประเมินและสรุปผล					
1. แผนการสอนมีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย					
2. มีการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริง					
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง					
4. ประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอน					
7. ด้านการนำผลไปประยุกต์ใช้					
1. สอดแทรกเนื้อหาสาระท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการสอนอย่างชัดเจน					
2. อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนแบบบูรณาการสาระท้องถิ่นแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจน					
3. มีทักษะในการอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีการยกตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม					
4. ให้ผู้เรียนได้พัฒนาชิ้นงาน/ภาระงาน ที่สอดคล้องกับสาระท้องถิ่น					
5. มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลงาน และสามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างชัดเจน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักศึกษาครูภาษาไทย

.....
.....

ลงชื่อ.....

(นายปริญญา บัณสุวรรณ์)

ผู้ประเมิน

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

**แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี
วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย**

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มาก
ระดับ	3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ ปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อย
ระดับ	1	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2. แบบสอบถามฉบับนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องหรือผิด และไม่ประสงค์จะทราบว่าคุณตอบเป็นใคร จึงไม่มีผลกระทบต่อนักศึกษา ทั้งนี้ขอให้นักศึกษาอ่านพิจารณาและตัดสินใจตอบด้วยตนเอง ตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณสำหรับนักศึกษาครุภาษาไทย

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่าง โดยใส่เครื่องหมาย ลงใน ตามความเป็นจริง

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ด้านกิจกรรมของกระบวนการจัดการความรู้					
1.1 การจัดการความรู้ได้ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
1.2 นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้มากขึ้น					
1.3 นักศึกษาใช้การจัดการความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย					
1.4 นักศึกษามีการวางแผนการทำงานก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1.5 นักศึกษาสามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้					
1.6 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้					
1.7 นักศึกษาสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้สำหรับการเรียนการสอนได้					
1.8 นักศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอนได้					
1.9 นักศึกษาสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้					
1.10 นักศึกษาสามารถนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปต่อยอดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันในด้านอื่นๆ ได้					
2. ด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ					
2.1 การทบทวนประสบการณ์เดิมทำให้สามารถเชื่อมโยงสู่ประสบการณ์ใหม่ได้					
2.2 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมให้เกิดการวางแผนในการทำงาน					
2.3 นักศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.4 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดและเนื้อหาที่สอดคล้องกับ ภูมิปัญญาแบบการเรียนการสอนได้					
2.5 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ					
2.6 กิจกรรมตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการคิดที่หลากหลายจากการทำงาน เป็นทีม					
2.7 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้					
2.8 เนื้อหาของกิจกรรมเหมาะสมสำหรับการต่อยอดด้านทักษะการคิด					
2.9 นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะ การคิดของผู้เรียนได้					
2.10 นักศึกษาสามารถประเมินผลทักษะการคิดของผู้เรียนได้					
3. ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ					
3.1 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้					
3.2 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					
3.3 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ กับการเรียนการสอนภาษาไทย					
3.4 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครู ภาษาไทยด้านการออกแบบการเรียนการสอน					
3.5 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวม					

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

.....

.....

.....

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก รฐ

แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

**แบบสอบถามความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย**

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ มาก
ระดับ	3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ ปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อย
ระดับ	1	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

2. แบบสอบถามฉบับนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด และไม่ประสงค์จะทราบว่าคุณตอบเป็นใคร จึงไม่มีผลกระทบต่อท่าน ทั้งนี้ขอให้ท่านอ่านพิจารณาและตัดสินใจตอบด้วยตนเอง ตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจรรณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่าง โดยใส่เครื่องหมาย ลงใน ตามความเป็นจริง

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้					
1.1 ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
1.2 นักศึกษาใช้การจัดการความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้บูรณาการกับการสอนภาษาไทย					
1.3 ช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1.4 ช่วยให้นักศึกษาสามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้					
1.5 ช่วยให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1.6 นักศึกษาสามารถจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้สำหรับการเรียนการสอนได้					
1.7 นักศึกษาสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนการสอนได้					
1.8 นักศึกษาสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทยได้					
1.9 นักศึกษาสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้					
1.10 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดและเนื้อหาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาออกมาออกแบบการเรียนการสอนได้					
1.11 กิจกรรมของรูปแบบส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ					
1.12 กิจกรรมตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการคิดที่หลากหลายจากการทำงานเป็นทีม					
1.13 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้					
1.14 เนื้อหาของกิจกรรมเหมาะสมสำหรับการต่อยอดด้านทักษะการคิด					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1.15 นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้					
2. ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ					
2.1 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้					
2.2 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ					
2.3 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการเรียนการสอนภาษาไทย					
2.4 การพัฒนาตามรูปแบบช่วยพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูภาษาไทยด้านการออกแบบการเรียนการสอน					
2.5 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวม					

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

.....

.....

.....

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ๓

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

สำหรับ ผู้บริหารโรงเรียน ครูสอนภาษาไทย
 อาจารย์นิเทศก์ นักศึกษาครูภาษาไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....ปี
อาชีพ..... ระดับการศึกษา.....
ตำแหน่ง..... หน่วยงาน.....
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด.....

ตอนที่ 2 ภาพรวมของการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่าง
มีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย อย่างไร

2. ท่านมีความคาดหวังของการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
แนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี
วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย อย่างไร

ตอนที่ 3 ภาพรวมของการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

1. การปฏิบัติงานตามขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นตอน ตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมี
วิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ได้แก่ 1) วางแผนกำหนดเป้าหมาย (Target plan)
2) ขวนขวายแสวงหาความรู้ (Seek knowledge) 3) พินิจหมวดหมู่ให้เป็นระบบ (Consider the

category as a system) 4) วิเคราะห์จบแล้วถ่วงถ่วง (Analyze and moderation) 5) ตรึงตรอง
โยงความรู้เก่าสู่ใหม่ (Contemplate old knowledge to new knowledge) 6) แลกเปลี่ยนได้ให้
แบ่งปัน (Exchange to share) 7) ประยุกต์พ้ล้นกับงานตน (Applied to the job) มีผลการปฏิบัติกร
เป็นอย่างไรบ้าง

**ตอนที่ 4 ประโยชน์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครู
ภาษาไทย**

1. กิจกรรมการจัดการความรู้มีประโยชน์อย่างไรบ้าง
2. กิจกรรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครู
ภาษาไทย มีประโยชน์ต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. ในขณะที่ปฏิบัติงานตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่าย
โยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับ
นักศึกษาครูภาษาไทย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นบ้าง
2. ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร
3. ท่านมีข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และ
การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย ให้ดีขึ้นได้อย่างไร

ภาคผนวก ๓
ภาพบรรยากาศการวิจัย

การสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) ศึกษาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบ
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ
ในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ภาพที่ 1 บรรยากาศการสัมมนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ความต้องการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบ

การอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้ตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิด
การถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ภาพที่ 2 บรรยากาศการอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้เรื่องการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
กับการสอนภาษาไทย

การฝึกปฏิบัติการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 3 บรรยากาศการฝึกปฏิบัติการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนิเทศติดตามผล (Coaching) การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทย

ภาพที่ 4 บรรยากาศการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนภาษาไทยของ
นักศึกษาครุภาษาไทย

การเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริม
 ความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ภาพที่ 5 บรรยากาศการเผยแพร่รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยง
 ความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ
 นักศึกษาครูภาษาไทย แก่ครูประจำการที่สอนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

การถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยแนวคิดการถ่ายโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการความรู้
และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครูภาษาไทย

ภาพที่ 6 บรรยากาศการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน (AAR)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปริญญา ปั่นสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	24 พฤษภาคม 2527
สถานที่เกิด	สิงห์บุรี
วุฒิการศึกษา	ปี 2549 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (เกียรตินิยมอันดับ 2) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี 2553 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี 2561 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

